

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kvalitativní výzkum motivací a sociálního zázemí osob
odsouzených za rasově motivovanou trestnou činnost

Autor: Jan Fischer

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Šubrt, CSc.

2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Kvalitativní výzkum motivací a sociálního zázemí osob odsouzených za rasově motivovanou trestnou činnost“ vypracoval samostatně s použitím literatury uvedené v seznamu a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 20. května 2011

Podpis: _____

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce doc. PhDr. Jiřímu Šubrtovi, CSc. za cenné rady a trpělivé vedení bakalářské práce. Dále bych na tomto místě rád poděkoval doc. PhDr. Iloně Gillernové, CSc. za řadu poskytnutých konzultací, pomoc při hledání adekvátní struktury výzkumné sondy a za rady, jak provádět rozhovor ve vězeňském prostředí.

Velké poděkování patří také Generálnímu ředitelství vězeňské služby ČR, bez jehož podpory by nebylo možné výzkumnou sondu realizovat. Díky patří především generálnímu řediteli VS ČR plk. PhDr. Jiřímu Treglerovi za povolení realizace, řediteli kanceláře generálního ředitele plk. PhDr. Bc. Martinu Kocandovi za několikaměsíční spolupráci při vyhledávání vhodných informátorů a získávání povolení ke vstupu do jednotlivých věznic. Vedoucímu psychologovi PhDr. Václavu Jiříčkovi za čas, který mi věnoval za účelem konzultace. Děkuji rovněž pracovníkům Odboru výkonu vazby a trestu GR VS vedeným plk. PhDr. Pavlem Horákem.

Poděkování si zaslouží ředitelé věznic Nové Sedlo, Všehrady, Hradec Králové, Pardubice a Oráčov za oslovení jednotlivých odsouzených, povolení ke vstupu a vytvoření zázemí pro realizaci rozhovorů.

V neposlední řadě bych chtěl poděkovat všem odsouzeným za spolupráci a v mnoha případech velmi otevřené rozhovory.

Velké poděkování patří také celé mojí rodině a přátelům, především však mamince a tatínkovi za velkou podporu, které se mi od nich dostává a za zázemí, které mi umožnilo bakalářský projekt realizovat.

Obsah

Úvod	6
1. HISTORICKO-TEORETICKÝ RÁMEC ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	8
Rasa	9
Vymezení pojmu.....	9
Rasové teorie	9
Rasismus.....	13
Vymezení pojmu.....	13
Škála rasistických projevů	13
Otevřeně rasistické režimy.....	14
Historie rasismu	15
Kořeny moderního rasismu: 12.-14.století.....	16
Počátky kolonialismu: 15.-17.století.....	17
Nástup moderního rasismu: 18.-19.století	18
Od antisemitismu k holocaustu – Německo – ½.19.- ½. 20. století	19
Rasismus amerického Jihu	21
Rasismus po II. světové válce.....	23
Apartheid v Jižní Africe.....	24
Vlna rasismu druhé poloviny 20. století ve Velké Británii.....	26
Trestné činy z nenávisti – Hate crimes.....	28
Různé definice pojmu	28
Základní typy hate crimes.....	31
Komparace „tradičního“ rasismu a hate crimes	32
Viktimizace obětí hate crimes	33
Hate crimes v České republice	34
Právní normy	34
Statistiky hate crimes v ČR	36
Graf č.1 – Celkový počet trestných činů s extrémistickým podtextem a jejich objasněnost	37
Graf č.3: Skladba hate crimes	40
Osoba pachatele rasově motivované trestné činnosti	41
Věková struktura pachatelů v ČR	42

Vzdělanostní struktura pachatelů v ČR.....	43
Typologie pachatelů hate crimes	44
a) McDevitt, Levin a Bennett	44
b) Helmut Willems.....	46
2. EMPIRICKÁ ČÁST	48
Metodologie empirické části	49
Výzkumný problém a výzkumné otázky	49
Výzkumná strategie	49
Výběr vzorku pro kvalitativní sondu; prostředí výzkumu.....	50
Technika sběru dat.....	51
Transkripce a vyhodnocení.....	52
Předpokládaná kvalita poznatků výzkumné sondy.....	53
Etické otázky výzkumné sondy	55
Pojmy spojené s analýzou rozhovorů.....	56
Sociální zázemí.....	56
Motivace	56
Úvod k rozhovorům, poznámka realizátora	58
Sekundární materiály nutné k analýze	59
Rozhovor č. 1	61
Přepis rozhovoru, odsouzený M.T. , věznice Nové Sedlo, 18.3.2011	61
Analýza rozhovoru č.1.....	79
Shrnutí	85
Rozhovor č. 2	87
Rekonstrukce rozhovoru, odsouzený J.V., věznice Všehrady, 19.3.2011	87
Analýza rozhovoru č.2.....	92
Shrnutí	96
Rozhovor č. 3	98
Rekonstrukce rozhovoru, odsouzený M.H., věznice Hradec Králové-Pouchov, 1.4.2011 ..	98
Analýza rozhovoru č.3.....	104
Shrnutí	109
Rozhovor č.4	111
Rekonstrukce rozhovoru, odsouzený D.Z., věznice Pardubice	111
Analýza rozhovoru č.4.....	117

Shrnutí	122
Rozhovor č. 5	123
Přepis rozhovoru s odsouzeným V.W., 6.4.2011, Oráčov	123
Analýza rozhovoru č.5	140
Shrnutí	146
Společné charakteristiky studovaných případů	148
Závěr	155
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	156
PŘÍLOHY	160
I. Rezoluce Valného shromáždění OSN 217 A III. Univerzální deklarace lidských práv (oficiální český překlad)	161
II. Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2106 (XX), Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (oficiální český překlad)	167
III. Rezoluce Valného Shromáždění OSN č. 1761 (XVII)	176
IV. Skutková podstata trestných činů s rasovým podtextem, úplné paragrafové znění	178
V. Symbolika extrémně pravicových hnutí	182
VI. Tabulka: Výskyt extrémistické trestné činnosti v jednotlivých krajích v letech 2000-2009	183
VII. Struktura rozhovoru s informátorem	184
VIII. Právní úprava vztahující se k nahlížení do spisů	188
IX. Novinové články související s případem J.V.	189

Úvod

Cílem projektu je v rozsahu a hloubce odpovídající bakalářské práci zkoumat sociální zázemí a motivace osob odsouzených za rasově motivovanou trestnou činnost. Tohoto cíle bude dosaženo rozdělením práce do dvou částí – teoretické a empirické. Cílem teoretické části je především představit problematiku a zasadit tím výzkumnou sondu do širšího kontextu, což rozšíří možnosti interpretace a pochopení informací v ní obsažených. Navazující empirická část pak poskytne aplikaci poznatků získaných v teoretické části prostřednictvím kvalitativní výzkumné sondy.

Problematika rasismu, rasově motivované trestné činnosti a profilu jejich pachatelů přesahuje hranice několika vědeckých disciplín. Proto i představovaná bakalářská práce přistupuje k problematice interdisciplinárně s důrazem na historický, sociálně psychologický a právní diskurs.

Teoretická část práce je rozdělena do tří tematických bloků představujících rasismus, hate crimes a socio-psychologický profil pachatelů. Tyto bloky se věnují širokému spektru témat spojených s podstatou empirické části.

Jako první je představena definice pojmu rasa a její historický vývoj. Zároveň jsou zkoumány rasové teorie, které hlásají rasovou hierarchii a které posloužily k legalizování a legitimování krutého zacházení s příslušníky jiných ras, či institucionalizovaného rasismu. Toto téma je dále rozvedeno zkoumáním samotného rasismu, jeho příčin, projevů a následků.

Dále je věnována pozornost trestné činnosti z nenávisti, tzv. hate crimes, které vystřídaly ve druhé polovině 20.století institucionalizovaný rasismus. Představeny jsou různé definice pojmu hate crimes vycházející z politické praxe i vědeckého popisu, stejně tak i z komparace moderních hate crimes a klasického rasismu. Popsán je i vliv definice pojmu na statistiky kriminality. Zkoumán je i způsob viktimizace obětí pachateli této trestné činnosti.

Pozornost teoretické části je upřena i na situaci v České republice uvedením řady statistik vypovídajících o rasově motivované trestné činnosti, vymezené příslušnými paragrafy Trestního zákoníku v platném znění. Na informace kvalitativní povahy o situaci hate crimes v České republice navazuje samostatná kvalitativní sonda, jež tvoří jádro empirické části práce.

Poslední část teoretické části je věnována profilu pachatelů rasově motivované trestné činnosti. Poznatky z této poslouží jako vědomostní zázemí pro realizaci kvalitativní sondy, stejně jako pro správnou interpretaci závěrů z ní vzešlých.

Tělem empirické části je kvalitativní sonda realizovaná na základě rozhovorů s osobami odsouzenými za rasově motivovanou trestnou činnost. Protože odsouzení netvoří homogenní skupinu – z hlediska věku, sociálního statutu, vzdělání a percepce trestného činu – bude každý případ analyzován odděleně s tím, že v závěru budou zmíněny společné charakteristiky, které případy spojují. Výpovědi vězňů budou následně evaluovány na základě důkladně anonymizovaných zpráv odborných pracovníků jednotlivých vězeňských zařízení a dalších dostupných informačních zdrojů.

Výzkumná sonda tak bude mít formát případové studie, který je vzhledem k výše uvedeným skutečnostem a dostatku sekundárního materiálu o věznicích, nejefektivnějším modelem.

Rozhovory probíhaly přímo v prostředí vězeňských zařízení Nové Sedlo, Všehrda, Hradec Králové - Pouchov, Pardubice a Oráčov. Vstup do prostoru věznic povolilo Generální ředitelství vězeňské služby, následně ředitelé jednotlivých věznic. Rozhovory vězni poskytli dobrovolně poté, co byli řádně poučeni a informováni o způsobu dalšího zpracování osobních údajů a informací poskytnutých v jejich průběhu. Přepisy rozhovorů jsou anonymizovány, v jednom případě si odsouzený vyžádal autorizaci přepisu rozhovoru.

Cílem rozhovorů bylo studovat sociální zázemí osob a jejich motivace pro spáchání trestného činu s rasovým podtextem.

Realizátor si uvědomuje úskalí spojená se zvolenou kvalitativní metodou a poměrně malým vzorkem informátorů. Bakalářská práce nemá ambici poskytnout komplexní informace vypovídající o povaze celé skupiny odsouzených za rasově motivovanou trestnou činnost, týká se pouze zkoumaného vzorku. Přesto je přesvědčen, že tato případová studie přináší řadu informací, které obohacují dosavadní poznání o tomto palčivém společenském problému. Představovaná výzkumná sonda je podle dostupných informací jedinou svého typu na našem území, její jedinečnost tkví v hloubkových rozhovorech přímo s vězni.

Závěry mohou posloužit jako východiska pro rozsáhlejší výzkum kvalitativního charakteru, či později pro doplnění výzkumem kvantitativní povahy.

1. HISTORICKO-TEORETICKÝ RÁMEC ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

Cílem první části bakalářské práce je představit historické a teoretické souvislosti, které zasadí empirickou sondu do potřebného kontextu a poskytnou realizátorovi rozhled dostačující pro analýzu materiálu kvalitativního charakteru.

Realizátor si je vědom, že historicko-teoretická část bakalářské práce je pouze základním vstupem do problematiky a nepodává její vyčerpávající shrnutí. Povrchnost některých zmiňovaných témat je způsobena primárně skutečností, že zkoumané téma je velice široké a překračuje hranice několika vědeckých disciplín, není tak v možnostech bakalářské práce všechny momenty a souvislosti zachytit v jednotlivých detailech. Každé z načrtnutých témat by si, pokud realizátor chtěl jít do hloubky problému, vyžadovalo samostatný projekt bakalářského rozsahu.

Rasa

Vymezení pojmu

Pojem „rasa“ se používá k popisu společných znaků u zvířat, stejně jako u člověka. S ohledem na zvolené téma bakalářské práce bude dále věnována pozornost pojmu „rasa“ pouze ve vztahu k člověku. Představeny budou základní přístupy ke studiu a popisu lidských ras, historické klasifikace, jejich zdůvodnění a přístup současné vědy.

Etymologický původ pojmu pochází z italského „razza“ – rod, druh, nebo z francouzského „race“: plemeno, rasa, rod, kmen, původ, pokolení. Čeština přejala termín ve 20. století z německého „die Rasse“ (Malina a kol, 2009:195)

Definice pojmu: „*Rasou lze obecně rozumět soubor lidí, jež mají společné, ev. podobné fyzické znaky, jako forma lebky, nosu, barva očí, kůže, výška postavy, typ vlasů, příp. krevní skupina.*“ (Geist, B. heslo: rasa)

Pojem rasa, kterému bude na následujících stránkách věnována pozornost, lze nahlížet minimálně ze tří různých pohledů. Jako pohled vědecký, s tím – jak si ukážeme níže – je hranice mezi vědou a ideologií, potažmo extremismem velmi tenká, byla tenká v historii a zůstane tomu tak asi vždy, přestože se značná část vědecké obce snaží, aby tomu tak nebylo. Třetím zorným úhlem je percepce pojmu člověka, který se stal obětí diskriminace, upozorňování nebo nějakého útoku z důvodu skutečné nebo domnělé příslušnosti k nějaké rase. U těchto osob je velká pravděpodobnost, že pro ně ponese pojem rasa silně negativní emoční význam.

Rasové teorie

S první klasifikací ras se setkáváme již v roce 1684 v článku francouzského lékaře Françoise Berniera, ten rozdělil lidské rasy do čtyř skupin, aniž by je hierarchizoval. (Wolf, 2000:59) V 18. století, současně se vznikem antropologie jako vědecké disciplíny, se začíná aplikovat nový přístup k výzkumu ras. Hledají se fyzické a mentální charakteristiky příslušných ras, rasy jsou pak seřazeny do vztahu nadřazenosti a podřadnosti. Hierarchizací ras se vědecký přístup rozchází s katolickou církví, která oficiálně dbala na dodržování principu biblické rovnosti. Vědecký přístup 18. století byl silně ovlivněn „předvědeckým“

vnímáním rozdílností mezi rasami, ten se snažil „vědecky“ objasnit a legitimizovat. (Benedict, 1983)

Obecně se rasy klasifikovaly na základě barvy kůže, typu vlasů a tvaru nosu. (Miles, R., Brown, M., 2003) Na konci 18. století se rozvinulo hledisko velikosti lebky, které patřilo v následujícím století k rozšířeným. (Benedict, 1983)

K výrazným představitelům vědeckého přístupu ke zkoumání ras patřil německý zoolog Johann Friedrich Blumenbach, který je považován za otce fyzické antropologie. Ten rasy rozdělil do pěti základních typů - kavkazského, mongolského, etiopského, amerického a malajského. V Blumenbachově případě vychází dělení ras z fyzických, nikoliv intelektuálních a morálních znaků. Přesto je v jeho díle zřejmý etnocentrismus. Velkým přínosem jeho kategorizace je však popření tehdy populárního spojování Afričanů s opicemi. (Fredrickson, 2003)

Georges de Buffon představil - v některých ohledech dodnes uznávanou - teorii postavenou na environmentálním základu, která tvrdila, že rozdíly v pigmentu jednotlivých ras jsou dány odlišnými klimatickými podmínkami. Buffon se ale dopustil i hodnocení intelektuální zdatnosti příslušníků ras, ve kterém zřetelně dominovala bílá rasa. V intencích environmentalistického přístupu k rasám se můžeme setkat i s přesvědčením, že Afričané, kteří budou po delší dobu žít v mírnějším klimatickém pásu, se změní a zbělají. (Fredrickson, 2003)

Rasové teorie 19.století byly ovlivněny Darwinovou teorií přirozeného výběru, kterou mnozí humanitní vědci aplikovali na společnost k ospravedlnění nerovností v přístupu k rasám, v této souvislosti se uvádí pojem „rasový darwinismus.“ (Blackwell, 1993) Stoupencem přístupu byl například Benjamin Kidd s teorií sociálního pokroku založeném na vztahu vrozené nadřazenosti a podřazenosti příslušníků určitých ras. (Fredrickson, 2003)

Nejvlivnější rasovou teorii 19.století představil Francouz Joseph Arthur Comte de Gobineau v knize „Pojednání o nerovnosti lidských ras“ , kde mimo jiné říká, že... *„Neměnnost přítomného rasového typu je dána resetováním obrovského množství klimatické energie ovládané Zemí, když nastala rasová revoluce.“* (str.50)

Člověk, který předcházel této revoluci, byl od nových ras odlišný, ale nejsou o něm vědecká poznání, můžeme ho tak ignorovat. Výsledkem vesmírného chaosu byl vznik tří ras

odlišující se od sebe v charakteristikách, které se mohou měnit pouze míšením. Rasy následně hierarchizuje. (Biddis M. in Bulmer M., Solomos J., 1999)

Černá rasa má v hierarchii nejnižší postavení, charakterizují ji živočišnost, fyzická síla, chtíč, silná vůle a omezené intelektuální možnosti. Žlutá rasa má vyšší status než černá rasa, v některých případech vykazují přesně opačné charakteristiky, typický je pro ni nedostatek fyzické síly a sklon k apatii, její příslušníci jsou konformní, respektují pravidla a preferují teorii před praxí. Představitelé bílé rasy vynikají tzv. přemýšlivou energií. V porovnání se žlutými mají více zacílený a vyvinutý smysl pro užitečnost. Disponují velkou fyzickou silou a dokáží čelit překážkám. Mají také mimořádný instinkt pro řád, který je výsledkem touhy po sebezachování. Bílí jsou v porovnání s ostatními méně smysloví, ale za to je převyšují v intelektu. Bílou rasu dále dělí a hierarchizuje, na vrcholu jsou Árijci. (Biddiss, M. in Bulmer M., Solomos, J.,1999)

„Gobineau nebyl antisemita a odsuzoval otroctví, ale svým výkladem dějin lidstva na základě rasové teorie a dokládáním výsadního postavení árijské rasy plně vyhovoval pangermánskému hnutí, které použilo jeho teorii jako pojmový rámec svého nacionalismu a antisemitismu.“ (Blackwell, 1993:404) Velkou inspirací nacistům byl i antropolog H.F. Günter, který byl přesvědčený, že nordická rasa je předurčena k nadvládě nad světem, skrze svou výbojnost a dokonalost. (Wolf, 2000)

V polovině 20.století, po zkušenosti s holocaustem, dochází k odsouzení rasových teorií. Dokonce již v průběhu druhé světové války se můžeme setkat s hlasy, které volaly po úplné změně terminologie, například Huxley a Haddon prosazovali vyřazení pojmu „rasa“ z vědeckého slovníku s tím, že by byl nahrazen nezátíženým pojmem „etnická skupina“. *„Argumentovali tím, že pojem „rasa“, stejně jako mnoho dalších pseudo-vědeckých pojmů, je možné použít za účelem „racionalizace emocí“, věda měla odpovědnost identifikovat pravou hodnotu idejí zavedených v politice“.* (Huxley and Haddon, 1935 str. 262, 277 in Bulmer, Solomos,1999:345) Přesto se pojem rasa používá dodnes.

Studiem „ras“ se dnes zabývá primárně antropologie – s přispěním dalších přírodních a sociálních věd. Antropologie se zaměřuje na fenotypy, pozorovatelné vlastnosti příslušníků jednotlivých ras, ke studiu jejich genetického původu nemá potřebný aparát a metody. Antropologie nestuduje pouze rasy v přítomnosti, ale vztahuje se i k minulosti – k otázce osídlení příslušných kontinentů a jejich částí, stranou nestojí ani výzkum příčin a časového vymezení kulturních a jazykových rozdílů. (Wolf, 2000)

Řada výzkumných prací v oborech anatomie, sociologie, historie, psychologie a antropologie dokládají, že neexistují v současnosti žádné vědecky prokazatelné důkazy o nerovném postavení ras a jejich příslušníků. Wolf (2000) odkazuje na vědeckou činnost anatoma Buntaro Adachiho „... *příslušníci těchto plemen mají stejný počet primitivních a progresivních znaků a jsou na stejném stupni vývoje...*“ (Wolf, 2000:141). Vědecky prokazatelný je naopak jednotný původ všech ras a jejich rovnost. (Wolf, 2000)

Příslušnost k rase se určuje primárně na základě výšky postavy a tvaru obličeje, barevné znaky – barva pleti, očí a vlasů – jsou sekundárními činiteli v členění. Dnešní věda pracuje s členěním ras do tří základních skupin s následujícím zastoupením – 20% europoidní rasa (bílá), 20% negroidní rasa (černá), 50% mongoloidní rasa (žlutá), 10% příslušníci tzv. malých ras, počet malých ras se liší podle autorů, někteří mluví až o 32 malých rasách. (Wolf, 2000:59)

Každá rasa se dále dělí na podmnožiny, které antropologie nazývá „typy“. K míšení ras (tzv. mytizaci) došlo poprvé pravděpodobně na konci pravěku v souvislosti s migracemi na velké vzdálenosti. Dnes představují míšenci více jak polovinu lidstva. Míšenci jsou například mestici (běloch – indián), mulat (běloch-černochoch), zambo (černochoch – indián), kreol (původní označení pro Indiány, míšence bělochů s černochochy). (Wolf, 2000)¹

¹ Wolf používá pojem míšenci jako vědecký pojem, což je samozřejmě po formální stránce v pořádku, ale pro osoby, které například prošly koncentračními tábory, nebude pojem „míšenec“ nikdy pouze popisným, hodnotově neutrálním pojmem, ale ponese pro ně silné emoční a hodnotové významy spojené s prožitým traumatem. Vracíme se tak k diskuzi na str.9.

Rasismus

Vymezení pojmu

Fredrickson (2003) upozorňuje na poměrně krátkou historii pojmu „rasismus“, který se začal používat teprve ve 30. letech minulého století jako název pro nacistickou teorii ospravedlnění pronásledování Židů. V podobném duchu se vyjadřuje Robert Miles (in Bulmer, Solomos, 1999), ten upozorňuje na fakt, že Oxford English Dictionary z roku 1910 neobsahuje heslo rasismus, první zmínky o slově datuje také do 30. let.

Je nezbytné rasismus definovat dostatečně precizně a jasně. Anthony Giddens rasismus definuje velmi obecně jako „*předsudek založený na sociálně významných fyzických rozdílech. Rasista je člověk, který je přesvědčen, že někteří jedinci jsou v důsledku takto definovaných rasových rozdílů nadřazení nebo méněcenní.*“ (Giddens, 1999:231) Fredrickson jde ve své definici hlouběji, když se domnívá, že rasismus se projevuje nejen v názorové rovině, ale musí být doprovázen „*...praktikami, institucemi a strukturami, které pocit hlubokých rozdílů ospravedlňují či legalizují.*“ (Fredrickson, 2003:18). To vše za účelem ospravedlní krutého a nespravedlivého chování mocensky nadřazené skupiny.

S rasismem je spojen pojem rasové diskriminace, která je Organizací spojených národů definována jako „*...jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém, národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života.*“ (Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, část 1, čl.1, viz. příloha č.2)

Škála rasistických projevů

Robert K. Merton (1949 in Giddens, 1999) představil následující klasifikaci:

- Neochvějný liberál – člověk nemající žádné předsudky vůči menšinám, odsuzuje diskriminaci i v případě, že by se tím měl dostat do potíží.

- Přizpůsobivý liberál – prezentuje se jako člověk bez předsudků, ale v případě, že by mu měla deklarace takových názorů způsobit potíže, přikloní se k diskriminující většině.
- Opatrný rasista – vůči minoritám chová předsudky, ale pod tlakem zákonů nebo ekonomických zájmů je neprojevuje.
- Aktivní rasista – má silné předsudky vůči minoritám, které otevřeně prezentuje a jedná diskriminačně. Aktivními rasisty jsou i pachatelé rasově motivované trestné činnosti, kterým je věnována největší pozornost v této práci.

Otevřeně rasistické režimy

Otevřeně rasistický režim lze definovat na základě následujících charakteristik: (in Fredrickson, 2003)

- Rasistická ideologie je oficiálně reprezentována státem
- Režim klade důraz na rasovou čistotu, např. zákony znemožňující smíšené sňatky nebo pohlavní styk mezi rasami
- Společenská segregace je vtělena do zákonů
- Diskriminovaní nemají politická práva
- Diskriminovaní jsou „odstřiženi“ od ekonomických zdrojů, jsou vystaveni životu v bídě. Pokud majetkem disponují, je jim odebrán.

Těmto charakteristikám odpovídají v historii pouze tři případy – nacistické Německo, rasismus amerického jihu na počátku 20.století a jihoafrický Apartheid. Velmi blízko k „otevřeně rasistickému režimu“ mělo například carské Rusko, které aktivně a frekventovaně páchalo pogromy na Židy – příčinou však byl spíše kulturní a náboženský šovinismus. (Fredrickson, 2003)

Fredrickson (2003) i Bauman (2003) shodně tvrdí, že „otevřeně rasistické režimy“ – kdy Bauman zmiňuje pouze příklad holocaustu – jsou důsledkem modernity, v jiné než „tradiční“ společnosti by nebylo možné takové režimy realizovat.

Bauman se domnívá, že klíčovou roli sehrála také byrokratizace státní správy v moderní společnosti. Byrokrat je v jeho pojetí člověk, který plní příkazy dané jeho nadřízeným, je součástí velkého soukolí a často ani nemůže domyslet důsledky svého jednání. Za úspěchem nacistického režimu stálo – mimo jiné – totální podrobení byrokratického

aparátu vládnoucí garniturou. Na byrokratickém principu pracovala i armáda a policie. (Bauman, 2003)

Byrokratický aparát usnadňuje režimu přimět ke spolupráci širší vrstvy společnosti. *„Nárůst fyzické vzdálenosti nebo psychické vzdálenosti mezi jednáním a jeho důsledky vede nejenom k útlumu morálních zábran, ale ruší morální význam jednání, takže zabraňuje jakémukoli střetu osobního kritéria morální slušnosti s nemorálností sociálních důsledků jednání.“* (Bauman, 2003:61) Jasným důsledkem je i dehumanizace obětí, které se stávají pouhými kvantitativními veličinami v rozvaze. (Bauman, 2003)

Jednotlivé články úřednického, ale též vojenského, či policejního aparátu – který také pracoval na byrokratické bázi – nemají pocit odpovědnosti za své jednání. Psycholog Stanley Milgram nazval tuto situaci „těkající odpovědností“, kterou Bauman interpretuje jako *„...situaci, v níž je každý člen organizace přesvědčen, ..., že je k dispozici někomu jinému, přičemž členové, jež by jiní určili jako nositele odpovědnosti, by ji svalili zase na někoho jiného.“* (Bauman, 2003:227)

Historie rasismu

Ačkoli historie rasismu, jakožto nenávisti vůči druhému člověku, má kořeny již v otrokářské společnosti, (Wolf, 2000:135) pozornost bude zaměřena na příčiny, podstatu, rozšíření a následky rasistických myšlenek v moderní společnosti. V návaznosti na argumentaci George M. Fredricksona (2003) se pasáž věnovaná dějinám rasismu bude zabírat primárně oblastí Evropy a vybraných koloniálních držav v období od patnáctého století – s kontextuálními přesahy až do 12. století.

Zjednodušeně lze říci, že moderní rasismus má dvě vývojové linie. První z nich – nazvěme ji antisemitská – se vygenerovala ze starověkých negativních postojů křesťanů vůči Židům, ale radikalizovat se začala ve vrcholném středověku. Druhou linií je rasismus, který vznikl za účelem zdůvodnit zotročení Afričanů v koloniích, s počátkem v 15. století.

Následující výklad se bude věnovat jednotlivým časovým obdobím, které jsou pro vznik, etablování a realizaci rasismu zásadní.

Kořeny moderního rasismu: 12.-14.století

Moderní rasismus má základy již ve dvanáctém a třináctém století, kdy evropští křesťané v průběhu křížových výprav masakrovali Židy.

Třinácté a čtrnácté století bylo ve vztahu k Židům specifické jejich demonizací, spojováním s ďáblem a čarodějnictvím, padají i obviňování ze zneužívání křesťanské krve k židovským náboženským obřadům. Postoj společnosti potvrzuje i Joshua Trachtenberg, autor studie o středověkém spojení Židů s ďáblem – „*Nikoli jako na lidské bytosti, ale jako na démonické, ďábelské bestie bojující satanovými zbraněmi proti silám pravdy a spásy, pohlížela středověká Evropa na Židy.*“ (Trachtenberg,1983:18 in Fredrickson, 2003) Fredrickson (2003) upozorňuje, že nastíněné názory na Židy mohly u nevzdělaných částí populace vést k závěru, že Židé nemohou díky spojení s ďáblem dojít ke spasení, a jsou tak odsouzeni k smrti.

Situaci vyostřily morové epidemie, smrt křesťanského obyvatelstva byla interpretována jako snaha Židů o jejich likvidaci prostřednictvím otrávených studní. „*Rasismus...vystrčil v tomto případě své ohavné růžky pod rouškou křesťanství a nepřímo odmítl nabídnout spásu celému lidstvu, včetně Židů.*“ (Fredrickson, 2003:30) Židé jsou společensky naprosto degradováni.

Nemůžeme ale mluvit o projevech rasismu, které by odpovídaly zvolené definici. Představitelé katolické církve a vladaři se od výpadů ve značné míře – i když ne vždy - oficiálně distancovali. Církevní hodnostáři v Židech viděli svědky zjevení Krista, nebo prostředek pro vymytání ďábla. Židé byli postaveni před volbu, zda se nechají pokřtít, nebo zemřou. (Fredrickson, 2003)

Rasismus založený na barvě pleti nemá ve středověkém evropském prostoru základy, protože zde neexistoval užší kontakt s lidmi černé barvy pleti. V odkazu na historika Henriho Baudeta Fredrikson zmiňuje středověkou ikonografii, která vykreslovala černochoy v pozitivním duchu jako první nežidovské konvertity ke křesťanství, příznivá percepce se udržela celý středověk. Dalším ze znaků pozitivního přístupu k černochoům bylo zobrazování jednoho ze tří králů jako muže černé pleti. „*Přibližně v téže době, kdy byli Židé demonizováni, byli černoši – nebo přinejmenším někteří černoši – velebeni.*“ (Fredrickson, 2003:33) Odlišný názor na vztah Evropanů k černochoům před 15.století ve stručnosti

prezentuje A. Giddens, kdy v návaznosti na Kovala představuje obraz černochoů jako osob špinavých, temných, zhoubných a majících vražedné záměry... (Giddens, 1999:239)

Počátky kolonialismu: 15.-17.století

Patnácté století se neslo v duchu zámořských objevů, zakládání kolonií a otročení domorodého obyvatelstva. Otázka obhajoby otroctví a nelidského zacházení s otroky se stala palčivou, jako řešení se nabízelo vyčlenění černochoů z morálních pout, která se vztahovala na křesťany. Křesťan se nemohl stát křesťanovi otrokem, černocho ano. (Fredrickson, 2003) Španělé zvolili odlišnou metodu, otročení černochoů zdůvodňovali na základě nižšího statusu podrobeného národa, na který se nevztahovaly španělské právní normy.

Afričané byli postaveni mimo „univerzum závazku“, jak ho definovala Helena Feinová (in Bauman, 2003). Univerzum závazku vymezuje vnější hranice sociálního teritoria, které mezi členy „univerza“ vyvolává pocit sounáležitosti, solidarity, platí zde morální a etická pravidla. Kdo je postaven mimo „univerzum“, na toho se pravidla nevztahují – v tomto případě Afričané, později i černoši v Jižní Americe nebo Židé za nacistického režimu.

Dokud byli Afričané jedinými lidmi černé pleti, se kterými se Evropané setkávali, byla jejich pigmentace vysvětlována na základě vysokých teplot v rovníkové oblasti. Teorie se zhroutila s objevením Brazílie, kde jsou přibližně srovnatelné klimatické podmínky a lidé jsou spíše snědí. Vyskytují se tendence vysvětlovat tmavou pigmentaci Afričanů na základě biblického prokletí (Chám nebo Kanán) či biologické predispozice. Obecně měli Španělé v koloniích shovívavější přístup k Indiánům, kteří nebyli „infikováni“ muslimskou krví, byli schopni přejít na pravou víru. (Fredrickson, 2003)

Španělsko se výrazně blížilo modernímu rasismu, a to především mimo kolonizované prostory, kde byli i konvertovaní Židé (tzv.conversos) a muslimští Maurové nadále pronásledováni a podezříváni, že se své víry nevzdali. Mezi rozšířené argumenty tehdejší společnosti patří i nemožnost konverze Židů z důvodu nečistoty jejich krve. Diskriminace se v prostoru šířila již od konce 14. století, kdy vypukl pogrom na Židy, ti byli důsledně vykořeňováni ze společnosti, k čemuž přispěl i zákon o „čistotě krve“. Na základě zákona museli lidé prokazovat svůj původ, vztahoval se na Židy i Muslimy. Ve stejném období dochází k vyhnání muslimských Maurů ze Španělska. Alexander von Humboldt tvrdí, že „...ve Španělsku se považuje za jistý druh urozenosti nemít židovský či maurský původ“ (Mörner, 1967:55-56 in Fredrickson, 2003) Přesto je nutné zdůraznit, že předsudky a

nepřátelství vůči Židům a Muslimům bylo církví stále odmítáno. Inteligence se mu stavěla na odpor, rasismus pohltil spíše nižší společenské vrstvy.(Fredrickson, 2003)

Nástup moderního rasismu: 18.-19.století

Moderní rasismus mohl v plné síle nastoupit až v situaci, kdy se odpoutal od hlasů církve, která lpěla na biblickém univerzalizmu a spáse. K tomu dochází v 18. století v souvislosti s osvícenstvím, nastupuje rasismus založený na fyzické typologii. Jak bylo zmíněno v kapitole věnující se rasovým teoriím, bílá rasa je považována za bystřejší, tvořivější a obecně nadřazenou všem ostatním.

Za prvního moderního rasistu je považován Voltaire, který silně pohrdal Židy a Afričany, když jim přisuzoval vrozené a neměnné charakterové vlastnosti. (Fredrickson, 2003)

Rozšiřují se polygenetické názory, které věří v silné a neměnné rozdíly mezi rasami. Mezi zastánce přístupu patřil Henri de Saint-Simon ve Francii nebo Jean-Joseph Virey ve Spojených státech, který dokonce tvrdil, že se Afričané páří s opicemi. Fredrickson se zamýšlí nad důvody, proč tento vědecký rasismus vzkvétal právě ve Francii a Spojených státech, vysvětluje si to právě demokratickými revolucemi a principem občanského pojetí národa, kdy se představitelé státu snažili určité složky společnosti označit za nezpůsobilé k získání občanských práv. Naopak pokrokový přístup zvolila Velká Británie, která roku 1833 zrušila jako první otroctví a v polovině 19. století přiznala Židům plná práva. (Fredrickson, 2003)

V Německu se koncem 18. století zrodila reakce na osvícenský univerzalizmus, jejímž průkopníkem byl Johann Gottfried von Herder, propagátor kulturního pluralismu odmítající biologický rasismus a otroctví. Jeho teorie se opírala o tvrzení, že každé etnikum nebo národ má svého ducha národa, tzv. Volksgeist. (Fredrickson, 2003) „... *národní povaha je ztělesňována neměnným národním duchem, který se vyvinul v průběhu dějin.*“ (Blackwell,B., 1993:403) Herderovy myšlenky nenašly v jeho době širší odezvu, své místo si naopak obhájili romantičtí nacionalisté – ti se domnívali, že jsou Židé nositeli francouzských kosmopolitních idejí, Židé se museli vzdát své víry a stát se Němci. Mnozí z Němců však pochybovali, že jsou toho Židé schopní. (Fredrickson, 2003)

Od antisemitismu k holocaustu – Německo – ½.19.- ½. 20. století

Židům se dostalo rovnoprávného postavení v Německu až v roce 1871 po sjednocení Německa Bismarckem. Židé využívají příležitosti, asimilují, intenzivně se věnují obchodu a investují do vzdělání svých potomků, na společenském žebříčku stoupají vzhůru. „*Moderní antisemitismus se zrodil nikoli z velkého rozdílu mezi skupinami, ale spíše z hrozby nepřítomnosti rozdílů, homogenizace západní společnosti a zrušení prastarých společenských a právních bariér mezi Židy a křesťany.* (Bauman, 2003: 100)

Wilhelm Marr – autor termínu antisemitismus² – představil názor, že Židé mají v úmyslu nadvládu nad Němci. (Fredrickson, 2003) Marr, představitel Antisemitské ligy, usiloval o odlišení jeho projektu od předešlých, postavených na náboženském fanatismu. Židy definoval jako podřadné a svým teoriím dal pro společnost lákavý punc vědeckosti. „Židé nemohou být jiní než materialističtí, tato povahová vlastnost nutně naráží na německou rasovou kulturu, které nemůže být jiná než idealistická a velkorysá.“ (Rattansi, 2007:5) Ali Rattansi upozorňuje na fakt, že Marr vedl antisemitské hnutí a vůči Židům choval celou řadu předsudků a zášti, přesto jedna z jeho čtyř žen byla Židovka, měl s ní syna, který podle judaismu židovství zdědil po matce. Na konci života Marr své myšlenky revidoval a usiloval o odpuštění ze strany Židů. (Rattansi, 2007).

V Německu, kde se prosazuje tzv. „völkisch“ nacionalismus inspirovaný Herderovou teorií volksgeistu. Bauman (2003) i Fredrickson (2003) shodně uvádějí, že německý antisemitismus byl silně poháněn antimodernistickými postoji. Modernizace a kapitalismus byly spojovány s Židy, protože ti se historicky – často z nutnosti – orientovali na finančnictví, disponovali tak značným kapitálem. Bauman (2003) zmiňuje koncepci „ne-národa“ Hannah Arendtové. Ta se zamýšlí nad spojitostí modernizace a pěstováním národní identity, stavění hranic mezi národy a apelu na pocit nutnosti sebeurčení na národní bázi. Tento modernizační princip – i přes nechuť k modernizaci – Němci přijali. V německé národní společnosti pro Židy nebylo místo, nahlíželo se na ně jako na vnitřního nepřítele. (Bauman, 2003)

Lpění Němců na národních hodnotách má kořeny již v 18. století, kdy se zchudlé německé měšťanstvo vyhrazovalo vůči velmi uzavřenému, francouzsky mluvícímu dvoru.

² Definice antisemitismu: „*Antisemitismus znamená zášť k Židům. Souvisí s pojetím Židů jako cizí, nepřátelské a nežádoucí skupiny a s praktikami, které z tohoto pojetí vyplývají a samy je podporují.*“ (Bauman, 2003:70)

Němčina byla jazykem používaným od středostavovských struktur níže. Postupně se však s ekonomickou obnovou měšťané snaží vybudovat německou kulturu – „...*pokoušejí se vytvořit modely toho, co je německé, a nastolit tak v přinejmenším v této duchovní sféře německou jednotu.*“ (Elias, 2006:74) To vše vede k ostrému vyhranění se vůči jiným národům a lpění na německém národě a kultuře. (Elias, 2006)

Židé byli označeni za viníky ekonomické krize 70.let 19.století. (Fredrickson, 2003)

Nicméně postavení Židů na počátku 20. století bylo poměrně dobré. Po období relativní stability přichází první světová válka s fatálními důsledky pro Německo, které prohrává a zmítá se v silné sociální a ekonomické krizi. Začal se hledat viník prohry, za něj byli opět označeni Židé. (Fredrickson, 2003) Židé tak opět sehráli tragickou roli obětních beránků.

Hitlerovi se podařilo skloubit vědecký rasismus, völkisch rasismus a lidovou tradici spojující Židy s ďáblem. (Fredrickson, 2003)

Za otevřeně rasistický režim lze považovat Německo od roku 1935, kdy byly implementovány Norimberské zákony. Za Žida byl požadován každý, kdo měl tři židovské předky. Poloviční a čtvrtinová Židé, kteří nepraktikovali judaismus, mohli být považováni za Němce. Opačný přístup byl zvolen v případě Romů, kde se s míšenci nezacházelo lepším způsobem jako v případě Židů. (Fredrickson, 2003)

Od ostatních otevřeně rasistických režimů se Holocaust lišil přechodem ke genocidě. Je zde – více než v ostatních případech – kladen důraz na sociální inženýrství. (Fredrickson, 2003)

Bauman (2003) podtrhuje další specifickou vlastnost nacistického režimu. Němci v Židech neustále živilí racionální pocit, že mohou svůj osud změnit. S tím byla spojena etapizace celého procesu deportací Židů do koncentračních táborů, když jim tvrdili, že právě jejich transport byl a nebo bude poslední. „*Strategie „zachraň, co se dá“ se dodržovala, dokud poslední Žid neskončil kdesi v ukrajinském příkopu nebo nevyletěl komínem v Treblince.*“ (Bauman, 2003:202)

Rasismus amerického Jihu

V roce 1865 skončila americká občanská válka, ze které vyšel Sever vítězně.

Naopak k citelnému zhoršení dochází na americkém Jihu, kde bylo v letech 1890 – 1912 přijata řada diskriminačních zákonů. Ty černošům zakazovaly vstup do některých veřejných prostor určených pro bílé, jako byly například vlaky, kavárny nebo toalety. Nejvyšší soud v roce 1896 prohlásil, že uvedené diskriminační zákony nejsou v rozporu z ústavou Spojených států. (Giddens, 1999)

Nutné je připomenout, že k takovému zacházení dochází v době, kdy již byl přijat Třináctý, Čtrnáctý a Patnáctý Dodatek Ústavy Spojených států. *„Třináctý dodatek, ratifikovaný 6. prosince 1865 rušil otroctví. Čtrnáctý dodatek, ratifikovaný 9. července 1868, aplikoval občanství na 'všechny osoby narozené nebo naturalizované ve Spojených Státech', proto poskytují rovnocenný status, ochranu a občanská práva dosud nechráněným skupinám. Čtrnáctý dodatek, ratifikovaný 3. února 1870, rozšířil volební právo na občany, kterým bylo právo do té doby upřeno z důvodu jejich rasy, barvy nebo z důvodu, že byli otroci.“* (Hall, 2009:27) Přijaté dokumenty však nepřinesly zlepšení reálné situace. (Hall, 2009)

Majorita Jihu hledala různá zdůvodnění pro potvrzení legitimity otevřeně rasistického režimu. Hledaly se překážky černošské asimilace, kdy byli černoši vykreslováni například jako sexuální zvrhlíci prahnoucí po bílých ženách, stále se tak recykloval „sociální darwinismus“. (Fredrickson, 2003)

Majoritní společnost také upozorňovala na zběhnutí černošů z Jihu do žoldněrských služeb ozbrojených sil protivníka, byli tak označeni za viníka prohry v občanské válce. Stejně jako byli viněni ze špatné hospodářské situace, kdy byli černoši aktivními členy republikánské strany, za jejíž vlády dochází k hospodářskému úpadku. (Fredrickson, 2003)

Obavy majoritní společnosti v Německu byly vyvolány stoupajícím socioekonomickým statusem Židů, jejich modernizačními a pokrokovými postoji spojenými s patřičnými způsoby chování. Naopak v situaci amerického Jihu byli černoši nahlíženi jako zaostalí primitivové. (Fredrickson, 2003)

K reálnému zlepšení postavení černošského obyvatelstva dochází až ve 40. letech 20. století, kdy jsou poprvé vyslyšeny hlasy Národní asociace pro povznesení barevných

obyvatel (NAACP) a Národní městské ligy (NUL), které se formovaly již v letech 1909 – 1910. (Giddens, 1999)

K reálnému zrovnoprávnění černých obyvatel přispěla živá zkušenost s holocaustem. Odstraňování všech diskriminujících a segregujících právních norem trvalo až do 70. let. Implementace nesegregačních federálních zákonů se zejména na Jihu setkávala s nepochopením bělošského obyvatelstva, proto dochází ke střetům mezi bílou majoritou a černošskou minoritou.

Ke zrušení odděleného školství dochází v roce 1954, ale z důvodů protestů majoritní společnosti o šest let později chodilo pouze 1% černošských dětí do nesegregovaných škol. Konají se i protesty černých proti diskriminaci, jejichž hlavní postavou byl kazatel dr. Martin Luther King ml. Ten byl přívržencem klidných manifestací za ukončení diskriminace – ty byly často násilně přerušeny. Největším protestním shromážděním byl čtvrtmilionový pochod ve Washingtonu v roce 1963. (Giddens, 1999).

Násilná repreze ze strany bělošské majority probíhala prostřednictvím hnutí Ku-Klux-Klan, jehož členové útočili na černochoy i jejich poklidné manifestace, kdy někteří napadení dokonce přišli o život. Jako protiakce v řadách černých Američanů se formuje militantní seskupení Black Power (Černá síla), to bylo představiteli „mírové cesty“ odsuzováno. (Giddens, 1999)

Zkušenost holocaustu nebyla jedinou motivací americké administrativy změnit poměry v zemi. Ústřední roli hrála i Studená válka, kdy Sovětský svaz uměl vytvořit iluzi, že v tomto ohledu má čisté ruce (jakkoliv to nebyla pravda) a profitoval na poukazování na americký rasismus. (Fredrickson, 2003) Sovětský svaz sice nebyl rasistickým režimem, ale byl „skrytě“ silně antisemitský.³

³ Sovětský antisemitismus na základě vlastní zkušenosti líčí dva rabíni při slyšení Committee on Un-American Activities Sněmovny reprezentantů Spojených států amerických. Rabín Meir Kahane se v době slyšení zabýval patnáct let vztahem komunistického režimu a judaismu. Zmiňuje postoj režimu po roce 1917, kdy se komunisté ujali moci a usilovali o rafinované potlačení židovského elementu. Vznikla „JEWISH COMMUNIST SECTION“, která organizovala spolkový život a vydávala jidiš noviny, jidiš byla jazykem tehdejší židovské komunity. Cílem periodik bylo v Židech vzbudit nadšení pro režim, ale byly také prostředkem indoktrinace. (Unites States, Congress, House, Committee on Un-American Activities, 1969)

Dochází k postupnému zavírání synagog a náboženských škol. Kahane považuje za zlomový podpis paktu Molotov – Ribbentrop v roce 1939, která otevřela Hitlerovi cestu do Polska. „Není pochyb o tom, že díky tomu zemřelo nezpochybně Židů – nespočetně Židů, kteří mohli být zachráněni.“ (Kahane, tamtéž.:2004)

V červnu 1941 Hitler napadl Rusko, režim doslova přes noc otáčí a mírní anti-semitismus, vzniká tak například Židovský anti-fašistický výbor, ten měl však „loutkový“ charakter. Po válce je výbor zrušen a všichni jeho členové pozabíjeni. (tamtéž)

Rasismus po II. světové válce

Mezní zkušenost rasismu ztělesněná holocaustem vedla podle Fredricksona (2003) ke globálnímu odsouzení rasismu jako teorie nevědecké, nepodložené a ve svých důsledcích fatálně nebezpečné.

Dokladem o shodě na mezinárodním poli jsou dvě rezoluce OSN. První je Všeobecná deklarace lidských práv, jež byla přijata Valným shromážděním rezolucí 217 A III dne 10. prosince 1948. Z pohledu odstranění rasové diskriminace je nejpodstatnější článek 2.a) *„Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.“* (Rezoluce Valného Shromáždění OSN č. 217 A III., 1948 viz.příloha č.1) a článek 7 *„Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, která porušuje tuto deklaraci, a proti každému podněcování k takové diskriminaci.“* (tamtéž) Při hlasování o přijetí rezoluce se Československo zdrželo hlasování.

Druhým podstatným dokumentem je rezoluce Valného Shromáždění OSN č. 2106 (XX) – Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, která byla přijata na plenárním zasedání dne 21. prosince 1965. Úmluva apeluje na státy, které ji ratifikují, aby odsoudily všechny formy rasové diskriminace, provedly revizi politik na lokální i vládní úrovni a případně odstranily rasově diskriminující zákony, vykonávaly aktivní politiku proti rasové diskriminaci, projevy rasismu a hnutí propagující takové myšlenky postavit mimo zákon. Rezoluce navrhuje vznik osmnáctičlenného expertního Výboru pro odstranění rasové diskriminace (Rezoluce Valného Shromáždění OSN č. 2106 (XX), 1965 viz. příloha č.2.) Československá vláda ratifikovala Úmluvu v roce 1966, v platnost vstoupila v roce 1969.

Pokračuje likvidace židovské víry, kdy platí zákaz tištění hebrejských náboženských knih, funguje pouze jeden židovský seminář, představitelé Židů nemohou cestovat na zahraniční seminář a konference. (tamtéž)

Rabín Harry Brontein dodává, že je v Rusku zakázána obřizka, která je v judaismu dokladem smlouvy mezi Bohem a člověkem. Bronstein Svaz několikrát navštívil a provedl obřizku velkému počtu mužů, vysloužil si tak pozornost KGB. Zmiňuje také skutečnost, že synagogy, které zůstaly v provozu, jsou navštěvované především důchodci. Děti jsou ve školách a ostatní lidé chodí do práce, kdy pracovní týden má šest pracovních dní. Židé tak nemohou světit šabat (tamtéž)

Pro ilustraci se setkáme i s hlasy z vědeckých kruhů, které na nepodloženost rasových teorií upozorňovaly již ve třicátých letech minulého století. Tvrzení potvrzuje i odkaz Roberta Milese (in Bulmer, Solomos, 1999) na vědeckou práci Huxleyoho a Haddona „We Europeans: A Survey of „Racial“, ve které tvrdili, že nejsou žádné vědecké důkazy pro udržení idey odlišnosti mezi rasami a „rasovou biologii“ prohlásili za pseudovědu. Kriticky nahlíželi i samotný pojem „rasa“ který, „...stejně jako mnoho dalších pseudo-vědeckých pojmů, je možné použít za účelem „racionalizace emocí“ (1935:262 in Bulmar, Solomos, 1999:345), věda měla odpovědnost identifikovat pravou hodnotu idejí zavedených v politice“. (1935: 277 in Bulmar, Solomos, 1999:345)

Příkladem výjimky, kdy byly publikovány odborné články a teorie s rasistickým obsahem i po druhé světové válce, může být C.D. Darlington, který v roce 1959 publikoval ve vědeckém časopise Science American článek, ve kterém nevyklučoval možnost genetického poškození jedince vzešlého ze smíšeného páru.

Fredrickson (2003) upozorňuje na skutečnost, že i přes odsouzení biologického a kulturně-esencialistického rasismu se dnes s rasismem stále setkáváme. Rasismus tak může přežívat pod rouškou „nerasismu“ v přístupu institucí a jedinců k imigrantům ze zemí Třetího světa, například v poukazech na nepřekonatelné kulturní bariéry. Některé evropské země čelily a čelí nařčení z tzv. nového kulturního rasismu.

Apartheid v Jižní Africe

Prvními kolonizátory Jižní Afriky byli Holanďané, kteří neochotu spolupráce původních obyvatel řešili dovozem velkého množství otroků nejen z jiných částí Afriky, ale i Jihovýchodní Asie. Holanďany vystřídali Angličané, kteří v 30. letech 19.století zrušili otroctví – doprovázené na druhé straně vysokým daňovým zatížením domorodců. Domorodci byli z ekonomických důvodů nuceni opouštět domovy a hledat práci v diamantových a zlatých dolech. Žili v táborech vzdálených od oblastí obývaných Evropany. Výsledkem byla zvyšující se sociální vzdálenost. (Giddens, 1999)

Vrcholem segregace byl režim apartheidu (neboli „oddělení“) v letech 1948-1990, kdy byla společnost rozdělena do čtyř skupin. (Giddens, 1999:241)

- Potomci bílých Evropanů – 4,5 milionu obyvatel
- Míšenci (barevní) – 2,5 milionu obyvatel

- Asiaté – 1 milion obyvatel
- Černí Afričané – 23 milionu obyvatel

Apartheid je jediný otevřeně rasistický režim realizovaný po 2. světové válce. Fredrickson (2003) považuje apartheid za nejúplnější rasistický režim v historii, a to kvůli plánu na jeho trvalost. Všechny předešlé rasistické režimy měly být dočasné, případně měly být přechodným stádiem k jiné „rasově čisté“ společnosti.

Sociální distinkce mezi utlačovanou černošskou většinou a utlačující bílošskou menšinou nebyla jedinou příčinou vzniku apartheidu. K apartheidu se schylovalo již od roku 1910, kdy se po vytvoření Jihoafrické unie ujala moci Národní strana, ta od svého nástupu k moci programově diskriminovala všechny rasy kromě bílé. Bílí měli jako jediní volební právo. (Krieger, ed., 2000)

Roku 1961 ohlásil předseda vlády Jihoafrické unie Hendrik Verwoerd ukončení členství v Commonwealthu a vznikla samostatná Jihoafrická republika. (Krieger, ed., 2000)

Představitelé Jižní Afriky se chtěli vyvarovat spojení s nacistickým režimem, proto nebyli diskriminováni Židé a usilovali o dobré vztahy s nově se formujícím Státem Izrael. (Fredrickson, 2003)

Pierre van den Berghe (1970 in Giddens, 1999) rozlišuje tři podoby apartheidu.

- Mikrosegregace – zákaz nebo omezení vstupu do veřejných míst, paralela s americkým Jihem.
- Mezzosegregace – černoši a bílí žijí v rámci jednoho města v odlišných čtvrtích
- Makrosegrace – černoši jsou nuceni žít v pro ně určených rezervacích, tzv. bantustanech nedaleko měst. Bantustany byly oficiálně samosprávnými celky, kde se segregovaná skupina mohla politicky realizovat. Od roku 1970 Zákon o občanství určil, že obyvatelé bantustanů automaticky přicházejí o jihoafrické státní občanství.

Životní podmínky osob žijících v bantustanech byly velice špatné, odhad z roku 1980 uvádí, že přibližně 80% jejich obyvatel žilo pod hranicí chudoby. (Giddens, 1999). Zpráva není překvapivá, když uvážíme, že 80% obyvatelstva bylo doslova nahnáno do oblastí rozloze 20% celkové plochy státu. (Fredrickson, 2003)

Názor na důvody, proč došlo k rozpadu rasistického režimu, se liší. Giddens (1999) zmiňuje „vnitrostátní“ faktory, kdy černoši – i přes hrozbu sankcí – porušovali segregační zákony, například tím, že migrovali za prací do velkých měst.

Fredrickson (2003) zmiňuje mezinárodní politické faktory, především konec Studené války. Jižní Afrika byla jedinou kapitalistickou zemí v regionu, měla tak zajištěnou podporu Spojených států, Sovětský svaz naopak podporoval opoziční Africký národní kongres, jehož vůdcem bylo od roku 1962 vězněný Nelson Mandela. Konec Studené války znamenal i úpadek zájmu a podpory velmocí, znesvářené skupiny v Jižní Africe tak byly přinuceny k jednání. (Fredrickson, 2003)

K rozpadu apartheidu značně přispěla i vnitřní politická krize pozorovatelná od 80.let, kdy se Národní strana názorově štěpí, na politickém spektru od extrémní pravice po levice. (Krieger, ed., 2000)

Mezinárodní společenství odsoudilo apartheid Rezolucí 1761 Valného Shromáždění Spojených Národů přijatou 6. listopadu 1962. Valné shromáždění v rezoluci vyjadřuje znepokojení nad situací v Jižní Africe, upozorňuje na nedodržení předešlých rezolucí Valného shromáždění a Rady bezpečnosti OSN. Proto vyzývá členské státy k bojkotu jihoafrického zboží, lodí plujících pod jihoafrickou vlajkou, stejné platí i pro leteckou dopravu, v platnost vstupuje zákaz dodávání zbraní a munice režimu. Rezoluce počítá se vznikem Speciální komise složené z představitelů členských zemí jmenovaných Předsedou Valného shromáždění OSN, která bude situaci v Jižní Africe monitorovat. (Rezoluce Valného Shromáždění OSN č. 1761 (XVII), 1962 viz. příloha č.3)

Roku 1990 byl zrušen zákaz Afrického národního kongresu, Komunistické strany, byla navržena nová ústava, která nabízela rovné volební právo pro všechny. O čtyři roky později Nelson Mandela vystřídal na postu prezidenta země Frederika Williema de Klerka. (Giddens, 1999)

Vlna rasismu druhé poloviny 20. století ve Velké Británii

Druhá polovina dvacátého století je ve Velké Británii poznamenána velkou migrační vlnou z bývalých a současných britských kolonií a dominií. Reakce na příliv imigrantů se třídně lišily. Vyšší vrstvy a podnikatelé ji vítali, protože přistěhovalce z těchto oblastí považovali za „britské poddané“, podnikatelé v imigrantech viděli možnost, jak zaplnit

nedostatek pracovních sil v poválečné ekonomice. Nižší sociální vrstvy a dělnictvo vnímaly přistěhovalce negativně až nepřátelsky. (Giddens, 1999)

Období od konce 2.světové války do pozdních 70.let je Bowlingem a Phillipsem (2003, in Hall, 2009) považováno za nejvíce rasistické období v celé britské historii. Velké množství Britů razantně odmítalo přistěhovalce.

Problematický byl přístup britské vlády, která problém po dlouhou dobu přehlížela a marginalizovala (Hall, 2009) a schovávala se za přijímání zákonů upravujících vztahy mezi Brity a migranty, které měly omezit rasovou diskriminaci. (Giddens, 1999)

Již výzkumy z konce 70.let upozorňovaly na špatnou situaci, nicméně kritický tón výzkumů, studií a oficiálních zpráv kulminuje v 80.a 90.letech. Vláda a další státní orgány již nemohou problematiku rasismu v zemi přehlížet. (Bowling, Phillips, 2003 in Hall, 2009) Rasismus se stal hlavním tématem v celé politické hierarchii po vraždě černého mladíka Stephena Lawrence v dubnu 1993. (Hall, 2009)

Policejní vyšetřování selhalo, když se nepodařilo pachatele postavit před soud. Policejní orgány byly obviňovány z nekompetence a institucionalizovaného rasismu. „...*první volání po označení rasově motivovaného násilí jako specifického trestného činu zaznělo od Komise pro rasovou rovnost, ty byly odmítnuty Konzervativní vládou...*“ (Bowling, Phillips, 2003 in Hall, 2009:51) Zaznělo i silné prohlášení od budoucího britského premiéra – v té době londýnského starosty – Johna Majora jednoznačně odsuzující rasismus s příslibem, že problematika rasismu je jednou z hlavních priorit Metropolitní policie v Londýně. Přesto se po mnoho let situace reálně nezměnila.

Zlom v kauze a celkovém přístupu k rasově motivovaným trestným činům přichází po volbách v roce 1997, po kterých byl případ S. Lawrence znovu vyšetřen. Z vyšetření – mimo jiné – vzešla řada doporučení ve vztahu k rasově motivované trestné činnosti, nejen ve vztahu k policejním orgánům, ale i v oblasti vzdělávání. Jedním z výsledků byla nová definice rasově motivovaného trestného činu a publikace příručky pro zlepšení identifikace a potírání těchto zločinů. (Hall, 2009)

V roce 1998 byl Labouristickou vládou konstatován rasově motivovaný čin za samostatný trestný čin tím, že byl vtělen do Crime and Disorder Act. (Hall, 2009)

Trestné činy z nenávisti – Hate crimes

Pojem „hate crime“ je poměrně nový, používá se v anglicky mluvícím prostředí od poloviny 80.let 20.století, kdy byl nejdříve používán médii, až druhotně se přesunul do vědeckého diskursu. Vědecké studie věnující se této problematice se publikují od 90.let. V českém jazyce neexistuje přesný ekvivalent pojmu, nejbližše se mu blíží pojem extremismus. (Čírtková, 2009)

Různé definice pojmu

Barbara Perry (2001 in Hall, 2009) upozorňuje na obtížnost zavedení vyčerpávající definice z důvodu rozmanitých podob a projevů hate crimes.

Nejen problematika rozmanitosti samotných podob hate crimes, ale i různá percepce a práh kriminality v různých koutech světa přispívají k tomu, že neexistuje jednotná definice trestného činu z nenávisti. (Turpin-Petrosino, 2002 in Hall, 2009)

Nejobecnější definice neodkrývají podle Halla (2009) nutné aspekty této kriminality. Ukázkou takové definice může být ta Craigova. Hate crime je „*nelegální akt ovlivněný vědomým výběrem oběti založeným na pachatelově zaujetí nebo předsudky vůči skutečnému nebo domnělému statusu oběti.*“ (Craig, 2002:86 in Hall, 2009:3)

Komplexnější definici představuje B. Perry (2001:10 in Hall, 2009:3): „*Hate crime zahrnuje akty násilí a zastrašování, zpravidla vedené vůči již stigmatizovaným a marginalizovaným skupinám. Je tak mechanismem moci, útisku, zaměřeného k posílení vratké hierarchie, která charakterizuje daný sociální řád. Usiluje současně o obnovení ohrožené (reálně či domněle) hegemonie skupiny pachatele a příslušné 'podřadné identity skupiny oběti.*“

Hall (2009) doporučuje se zaměřit spíše na definice vzniklé mimo akademickou sféru, které vycházejí více z praxe, a jsou tak komplexnější. Zmiňuje například jednu z prvních federálních definic z USA. Zločiny z nenávisti jsou „*zločiny, které manifestují důkaz předsudku založeném na rase, náboženství, sexuální orientaci nebo etnicitě, zahrnující případy vraždy, úmyslného zabití, znásilnění, úmyslného ublížení na zdraví, prostého ublížení na zdraví, zastrašování, žhářství, ničení nebo vandalismu na majetku.*“ (Public Law: 101-275 in Hall, 2009:5) Přesto má téměř každý americký stát vlastní definici hate crimes, která

zahrnuje i mnoho dalších kategorií, jako je diskriminace kvůli věku, pohlaví, politickému smýšlení nebo socio-ekonomickému statusu. (Hall, 2009)

Nejnovější definice britské Association of Chief Police Officers (ACPO) činu z nenávisti je následující: „*Jakýkoliv incident – může, ale nemusí se jednat přímo o trestný čin – který je obětí nebo jakoukoliv další osobou považován za motivovaný předsudky nebo nenávistí*“ (ACPO, 2005:9 in Hall, 2009:8). Hate crime je definován jako „*jakýkoliv nenávistný incident, s povahou trestného činu, který je obětí nebo jakoukoliv další osobou považován za motivovaný předsudky nebo nenávistí.*“ (ACPO, 2005:9 in Hall, 2009:8)

Definice trestné činnosti z nenávisti ACPO z roku 2005 má však zásadní nedostatek, nedefinuje, co je předsudek, jeho míru a vztah ke spáchanému činu. Jak upozorňuje Jacobs a Potter (1998 in Hall, 2009), když se nedefinuje pojem předsudek, stává se každý trestný čin vůči jiné trestným činem z nenávisti. Určitá míra předsudků motivuje každý trestný čin, v případě hate crimes jde o předsudky společensky méně akceptovatelné.

Dalším problémem definice vyplývá ze skutečnosti, že za hate crime je označen zločin, která oběť nebo někdo jiný označí za čin motivovaný nenávistí nebo předsudky. To může vést k tomu, že každý trestný čin může být označen za hate crime. Jacobs a Potter (1998 in Hall, 2009) upozorňují – mimo jiné – na skutečnost, že musí existovat kauzální vztah mezi trestným činem a předsudky pachatele. Otázkou stále zůstává, o jak silné předsudky se musí jednat, zda byly jediným motivem a vůbec, jaké předsudky kriminalizovat atd.

Tabulka vztahu hate crimes a předsudků

Vysoká míra předsudků / vysoká kauzalita I.	Vysoká míra předsudků / nízká kauzalita II.
Nízká míra předsudků / vysoká kauzalita III.	Nízká míra předsudků / nízká kauzalita IV.

(Jacobs, Potter, 1998 in Hall, 2009:15)

- I. Osoby s velkou mírou předsudků, které mají silnou spojitost s jejich kriminálním chováním si asi nejčastěji představíme jako pachatele nejextrémnějších hate crimes. Příkladem můžeme uvést zločiny členů Ku-Klux-Klanu nebo neonacistických organizací. (Hall, 2009) Jedná se o nejméně komplikovaný příklad z uvedených modelů. V českém prostředí je možné uvést příklad trestné činnosti osob sympatizujících s krajně pravicovými hnutími.

- II. Hall se odvolává na následující příklad Jacobse a Pottera (1998) Neonacista vykrade obchod, který má židovského majitele, ale motivací nejsou jeho předsudky vůči Židům, ale jiné, například hlad. V tomto případě by se podle autorů nemělo hovořit o hate crime.
- III. Jedná se o případy, kdy osoby konají z nízké míry předsudků, ale ta má úzkou vazbu ke spáchanému trestnému činu. Jacobs a Potter (1998 in Hall, 2009) uvádějí příklad amerického černocha, který okrádal pouze bělošské oběti. Příčinou bylo přesvědčení, že běloši disponují větším finančním kapitálem než „barevní.“ Jiné předsudky vůči bílým neměl. (Hall, 2009)
- IV. Mezi případy patří nejčastěji tzv. situační činy. (Jacobs, Potter, 1998 in Hall, 2009) Příkladem může být dlouhotrvající spor mezi např. homosexuálem a heterosexuálem, který je zapříčiněn sousedskými neshodami. Při eskalování konfliktu, kdy dojde k fyzickému souboji, použije heterosexuální muž narážky na sousedovu sexuální orientaci, aniž by choval vůči homosexuálům obecně předsudky.

Právní systém Spojených států zná pouze trestné činy z rasových a náboženských předsudků, které jsou vtěleny do „Crime and Security Act“ od roku 1998. Americká definice je užší než britská, aniž by o předsudcích byla řeč, vztah mezi předsudkem a trestnou činností je ošetřen přesněji. Vyšetřuje se kauzalita, případy III. a IV. Tabulky by s velkou pravděpodobností nebyly šetřeny jako hate crimes.

O trestný čin z rasových nebo náboženských předsudků se jedná tehdy, pokud:

- a) v době spáchání trestného činu, těsně před nebo po jeho spáchání, pachatel vůči oběti manifestuje nepřátelství založené na členství (nebo domnělém členství) oběti k rasové skupině, nebo když je
- b) trestná činnost motivovaná (zcela nebo částečně) nepřátelstvím vůči členům rasové skupiny založené na jejich členství k této skupině.

(cit. Crime and Disorder Act, 1998 in Hall, 2009:8)

Definice trestného činu z nenávisti je velice důležitá, protože ovlivňuje statistiky kriminality. Velmi obecná britská definice je příčinou, že je ve Velké Británii evidováno 20x více této trestné činnosti než ve Spojených státech. Ve Spojených státech je již v počátku

vyšetřování příslušnými orgány zkoumána míra předsudků pachatele a jejich souvislost se spáchanou trestnou činností. (Hall, 2009).

Základní typy hate crimes

Čírtková (2009) představuje čtyři základní psychologické typologie hate crimes, jako ekvivalent anglickému pojmu používá pojem „extremismus“.

- **Zážitkové extremistické násilí (sensation hate crimes)** - většinou spontánní a neplánované akty agrese, jejichž cílem je získání uznání v rámci referenční skupiny a upoutání pozornosti majoritní společnosti. Akty agrese se stupňují s tím, jak pachatelé stoupají na hierarchii skupiny.
- **Reaktivní extremistické násilí (reactions hate crimes)** – zpravidla reaguje na situaci, která v očích pachatele ohrožuje hodnoty a řád většinové společnosti, například přístup ke vzdělání a pracovním příležitostem. Důvodem jsou nejčastěji předsudky a heterofobie. Průběh násilí se také stupňuje, oběť je nejdříve „varována“, pokud varování neuposlechne, přistupuje pachatel ke stupňujícímu se násilí.
- **Misionářské extremistické násilí (missions hate crimes)** – převažují osobní fanatické osobnostní sklony pachatele, trestná činnost je páchána většinou individuálně. „... chtějí „eliminovat“ všechny osoby, které podle jejich mínění ohrožují jejich rasu, jejich víru či jiný uznávaný princip.“ (Čírtková, 2009:159)
- **Organizované extremistické násilí (organized hate crimes)** – trestná činnost je páchána ve skupině. Skupiny jednají podle předem dobře promyšleného plánu za cílem vyvolání strachu, následky trestného činu jsou často rozsáhlé. Extrémistické skupiny jsou vedeny „vůdcem“ a fungují často na systému víry. Skupina je tmelena lpěním na odlišnosti „my“ vs. „oni“. Výjimkou nejsou ani „para-vojenské“ výcviky členů skupiny. Mezi útoky spadající do této kategorie lze považovat i teroristické útoky velkého rozsahu, např. útok na sídlo Světového obchodního centra z 11.9.2001.

Komparace „tradičního“ rasismu a hate crimes

Petrosino (1999), na kterého se Hall (2009) odvolává, klade důraz na situaci ve Spojených státech, přesto se domnívám, že jeho pojetí je v některých – ne ve všech – bodech aplikovatelné na příklad dnešní střední a východní Evropu, tedy i na případ České republiky, kterému bude věnována část kapitoly věnující se situaci v ČR.

Tabulka porovnávající „tradiční“ rasismus a moderní formy hate crimes

	Historické hate crimes (cca do 1/2. 20.století)	Moderní hate crimes (cca od 2/2. 20.století)
A – Pachatelova skupina vyjadřuje názor většinové populace	ANO	ANO
B – Pachatelova skupina věří, že cílová skupina je neadekvátní, podřadná a není hodna ohledu	ANO	ANO
C – Rozdílnost není tolerována	ANO	ANO
D – Příslušníci cílové skupiny jsou obviňováni ze společenských problémů, inflace, nezaměstnanosti, kriminality a úpadku morálky	ANO	ANO
E – Pachatelé jsou zřídka potrestáni	ANO	ANO případně jsou tresty poměrně mírné
F – Pachatelé jsou převážně bílí muži	ANO	ANO
G – Cílem jsou primárně „barevní“ lidé	ANO	ANO
H – Většina hate crimes vykazuje násilnou povahu	ANO	NE množí se případy ničení majetku
I – Příslušníci cílové skupiny mají zákonnou ochranu	NE	ANO
J - Skupiny pachatelů jsou přidruženy k politické straně	ANO	ANO

(cit. in Petrosino, 1999:35 in Hall 2009:40)

Tabulka názorně demonstruje, že se „staré“ formy rasismu nijak neliší od zločinnosti z nenávisti. Citelným rozdílem je role státu, který poskytuje obětem zákonnou ochranu a činnost jedinců a skupin konajících z nenávisti kriminalizoval, i když postihy jsou poměrně mírné. Druhou odlišností je nárůst trestné činnosti na majetku. Neexistují také statistiky potvrzující příslušnost pachatelů rasově motivované trestné činnosti, případně hate crimes,

k nějaké politické straně. Pravděpodobnější je však příslušnost k některému z extrémně pravicových hnutí. (Hall, 2009) Touto otázkou se také bude věnovat výzkumná sonda.

Viktimizace obětí hate crimes

Viktimizace se odlišuje od běžných trestných činů tím, že oběť je vybrána na základě jejích charakteristik – př. rasa, etnická příslušnost, sexuální orientace, věk. (Čírtková, 2009) Mezi obětí a pachatelem zpravidla před spácháním trestného činu není žádná vazba nebo kontakt, motivem činu není zkušenost s jedincem, nýbrž příslušnost (reálná nebo domnělá) oběti k určité skupině. (Čírtková, 2008) „*Oběti jsou vlastně napadány, protože vůbec existují, protože čerpají svá základní lidská práva.*“ (Čírtková, 2008:9)

Spáchaný trestný čin tak má symbolický charakter, oběť je prostředek, jak zaútočit na celou viktimizovanou skupinu, případně na státní zřízení. (Čírtková, 2009)

Čírtková (2009) v této souvislosti upozorňuje na tři úrovně dopadů hate crimes

- dopad na bezprostřední oběť útoku
- útok na tzv. celý terč nenávisti – skupina, do které byla oběť pachatelem zařazena.
- útok na pluralistický stát a demokratické zřízení

Oběť si vždy odnáší krátkodobé následky, v přibližně ¼ případů jsou u obětí pozorovány i dlouhodobé. Mezi dlouhodobé následky patří – mimo jiné – psychické problémy, deprese, poruchy spánku, noční můry, pochybování o sobě samém a v krajních případech i autoagrese.

Napadení často vykazují po napadení sociální poruchy, mezi které patří nedůvěra vůči druhým, uzavřenost a omezení sociálních interakcí. Dlouhodobé komplikace mohou vyvolat i zranění způsobená fyzickým napadením, ke kterému podle Čírtkové (2008) dochází ve ¾ případů hate crimes, 30% napadení vyžaduje lékařské ošetření. (Čírtková, 2008)

Oběti jsou často vystaveny druhotné viktimizaci, když její okolí nebo vyšetřovatelé k jejímu případu přistupují s rezervou, nevyjadřují dostatečné pochopení a empatii. (Čírtková, 2008). Útok může vyvolat rozkol ve vlastní komunitě oběti. (Gillernová, Boukalová a kol, 2006)

Hate crimes v České republice

V českém prostředí je problematika hate crimes spojena s extrémistickým násilím, nejčastěji nabývá podob zastrašování, obtěžování, napadení, vandalismu a ničení majetku. (Gillernová, Boukalová, a kol., 2006) Charakteristika plně akceptuje mezinárodní situaci, situace v ČR – co se projevů týče – nevybočuje z mezinárodní definice problematiky.

Právní normy

Ohled na menšiny je zakotven již v Ústavě ČR (Sbírka zákonů č. 1/1993), přesně Hlava první - Obecná ustanovení čl. 6: „*Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny, vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.*“ (Ministerstvo vnitra, 1993:7) Stejně tak i Listině základních práv a svobod, Hlava první - Obecná ustanovení čl.3 „*(1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo jiného původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické skupině, majetku, rodu nebo jiného postavení.*“ (Ministerstvo vnitra, 1993(1):18) Hlava třetí – Práva národnostních a etnických menšin, především čl. 24: „*Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu překážkou.*“ (Ministerstvo vnitra, 1993(1):21)

Česká republika je také vázána řadou mezinárodních smluv – především ze strany OSN a EU.

Rasově motivovaná trestná činnost se v ČR klasifikuje na základě příslušných paragrafů Trestního zákoníku (dále jen TZ). Následující citace vycházejí z TZ platného od 1.1.2010. V závorce jsou uvedeny i paragrafy tak, jak je uváděl předešlý TZ, protože výběr odsouzených pro kvalitativní sondu je postaven právě na zadání požadavku příslušných paragrafů, s předpokladem, že odsouzení byli souzeni ještě podle starého TZ. Znění paragrafů uvedených v závorkách se v některých případech mírně liší.

Jedná se o následující trestnou činnost:

§ 140 písmeno g) (§ 219) – Vražda

§ 145 písmeno f) (§ 222) - Těžké ublížení na zdraví

§ 146 písmeno e) (§ 221) - Ublížení na zdraví

§ 352 (§ 196) - Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

§ 355 (§ 198) - Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob

§ 356 (§ 198a) – Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod

§ 400 (§ 259) – Genocidium

§ 401 – Útok proti lidskosti

§ 402 – Apartheid a diskriminace skupin lidí

§ 403 (§ 260) – Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka

§ 404 (§ 261) – Projev sympatií k hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka

§ 405 (§ 261a) – Popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlnění genocidia.⁴

Zdroj: Texty zákonů, Trestní zákoník, 2010

⁴ Plné znění příslušných paragrafů, viz. příloha č.4

Statistiky hate crimes v ČR

Výchozím materiálem a zdrojem informací budou materiály Odboru bezpečnostní politiky ministerstva vnitra, především ze „*Zpráv o problematice extremismu na území České republiky*“, které shrnují roky 1999 až 2002, nahrazeny byly „*Informacemi o problematice extremismu na území ČR*“, jež jsou samostatnou součástí „*Zpráv o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území ČR - ve srovnání s předchozím rokem.*“ V roce 2009 byla zveřejněna „*Strategie boje proti extremismu pro rok 2008*“, na kterou o rok později navázal dokument stejného formátu.

Zmíněné dokumenty vymezují základní pojmy spojené s extrémistickou problematikou, shrnují dosavadní vývoj v problematice, páchané trestné činnosti, věnují se opatřením přijatých příslušnými orgány, stejně tak i komparaci se zahraničím.

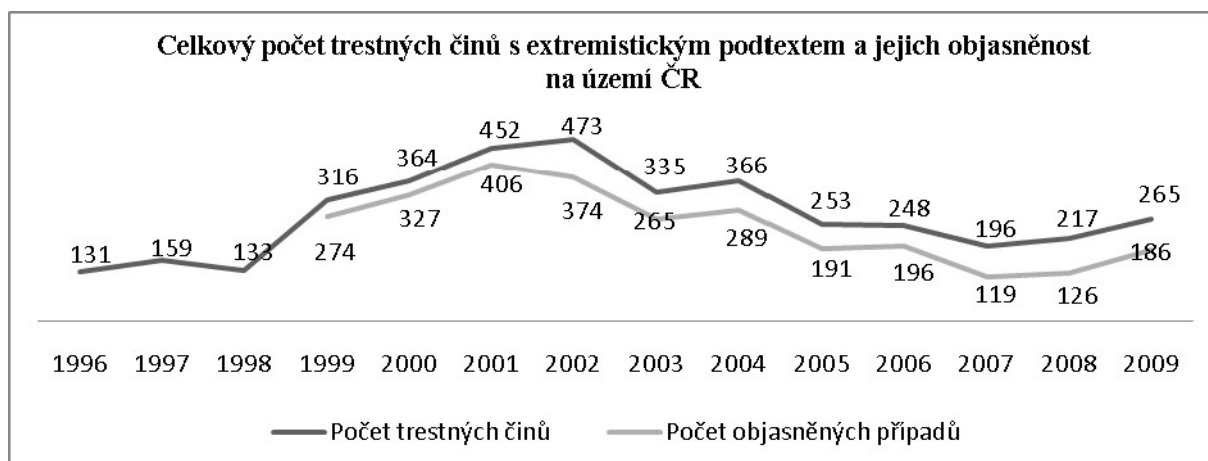
Z informací obsažených v těchto materiálech analyticko-informačního charakteru budou sestaveny tabulky, které znázorní počet případů extrémistické trestné činnosti v jednotlivých letech, procento objasněnosti a procentuální podíl na celkové kriminalitě. Pozornost bude věnována i struktuře trestné činnosti a představen bude i orientační věkový a vzdělanostní profil pachatelů. Je zde nutné upozornit na skutečnost, že materiál MVČR v údajích o trestné činnosti nerozlišuje mezi extremismem pravicového a levicového charakteru. „...většina státními orgány řešené kriminality je spojena s pravicově extrémistickými projevy.“ (MVČR, 2000:24)

Důležitá je i skutečnost, že statistiky MVČR evidují pouze případy, které byly ohlášeny a vyšetřovány Policií ČR nebo jinými orgány činnými v trestním řízení. Dá se téměř s určitostí prohlásit, že trestných činů bylo spácháno mnohem více, ale oběti této trestné činnosti z různých důvodů - strach, ponížení, stud, marginalizace problému ze strany komunity nebo majoritní společnosti – protiprávní jednání nenahlásí, a není tak vyšetřováno.

Právníčka Klára Kalibová v článku pro Český helsinský výbor v této souvislosti uvedla, že Česká republika se sice v rámci EU účastní na projektu RAXEN (Network Against Racism and Xenophobia), ale chybí nezávislý monitoring hate crimes. (Kalibová, 2009)

Graf č.1 – Celkový počet trestných činů s extrémistickým podtextem a jejich objasněnost

Graf vytvořený ze souhrnných materiálů Ministerstva vnitra ČR znázorňuje vývoj rasově motivované trestné činnosti v letech 1996 až 2009. Materiály shrnující trestnou extrémistickou trestnou činnost v letech 1996 až 1998 neobsahují informace týkající se objasněnosti případů.

Zdroj: MVČR, 1997-2010

Graf č. 2 - Procentuální zastoupení trestní činnosti s extrémistickým podtextem

Zdroj: MVČR, 1999-2010

Interpretace grafů

a) Celkový počet trestných činů

Vývoj trestné činnosti v letech 1996 až 1998 nebyl nikterak dramatický, pohyboval se v rozmezí 131 – 159 trestných činů ročně. Velký nárůst spáchaných trestných činů od roku 1999 je podle MVČR důkazem dobré práce policejních orgánů a větší ochoty oznamovat takovou trestnou činnost, a to zejména ze strany romské komunity. Nárůst trestné činnosti o 137,6% byl doprovázen nárůstem počtu stíhaných osob v téměř stejné výši. K nárůstu trestné činnosti dochází i přes informace o snížení počtu osob aktivně sympatizujících s extrémně pravicovým hnutím skinheads i členů anarchoautonomních hnutí. V případě hnutí skinheads se jednalo o pokles v průměru 11,9% až 16,3% (MVČR, 2000) Do roku 2002 dochází k meziročnímu nárůstu počtu trestných činů s extrémistickým podtextem.

Rok 2003 přinesl pokles této trestné činnosti přibližně o 29%, dostupné materiály neanalyzují příčiny poklesu. Zajímavou skutečností, kterou materiál obsahuje, je trend, kdy se extrémně pravicová hnutí „drolí“ na menší, autonomní a lokálně působící seskupení, kopírují tak trend pozorovatelný například v Německu. Dochází také k posílení trendu kooperace mezi skinheads a fotbalovými hooligans. Zřejmě je i mezigenerační výměna v extrémně pravicových řadách, kdy je možné předpokládat radikalizaci za účelem sebeprosazení, ale i navázání silnějších pout se zahraničními hnutími stejného ražení. (MVČR, 2003).

Trend meziročních poklesů extrémistické trestné činnosti pokračoval až do roku 2007, kdy bylo spácháno – podle policejních statistik – 196 trestných činů. (MVČR, 2004-2008)

Od roku 2008 dochází ke skutečně mírnému nárůstu extrémistické trestné činnosti, kdy také roste počet střetů s policií, která je považována za představitele protivníka, v tomto případě systému. (MVČR, 2009)

Rok 2008 byl ve znamení zmnožení aktivit a vzrůstu politických ambicí Dělnické strany, která začala zaštiťovat „rozdrobenou“ českou extrémní pravici a působí také jako aktivizační činitel. (tamtéž)

„Fakticky je však nereálné, aby za současného enormního nárůstu demonstrací a je provádějících zdokumentovaných násilných střetů, docházelo k poklesu rasově motivované

kriminality. Skutečnost bude spíše odpovídat tomu, že rasově motivovaná kriminalita i nadále stoupá. Statistická absence relevantních dat je způsobena jednak vysokou mírou latentní kriminality spáchané z nenávisti, jednak nedostatečným zkoumáním nenávistného motivu při trestním stíhání této kriminality.“ Tímto způsobem zhodnotila situaci v roce 2008 Klára Kalibová. (Kalibová, 2008)

Oblasti s největším výskytem této trestné činnosti jsou ve sledovaném období Severomoravský kraj, Praha, Severočeský kraj a Jihomoravský kraj. Naopak nejméně je zasažen Jihočeský, Západočeský v roce 2009 i Východočeský kraj. Rozložení trestné činnosti v krajích představuje tabulka „Výskyt extrémistické trestné činnosti v jednotlivých krajích v letech 2000 – 2009“, viz. příloha č. 6

b) Procentuální zastoupení na celkovém počtu trestných činů

Graf č. 2 jasně dokresluje skutečnost, jak jsou trendy poklesů a vzrůstů extrémisticky motivované trestné činnosti kopírovány zastoupením na celkové trestné činnosti. Graf tak dokládá, že tyto výkyvy nejsou způsobené pohyby v celkovém počtu trestných činů.

Je také patrné, že procentuální zastoupení hate crimes je nízké, přesto se však jedná o závažný problém pro společenské soužití a potenciálně může závažným způsobem ohrožovat demokracii ve státě. O závažnosti problematiky extremismu svědčí, že například vláda Jana Fischera měla v programovém prohlášení boj proti extremismu.

c) Počet objasněných případů

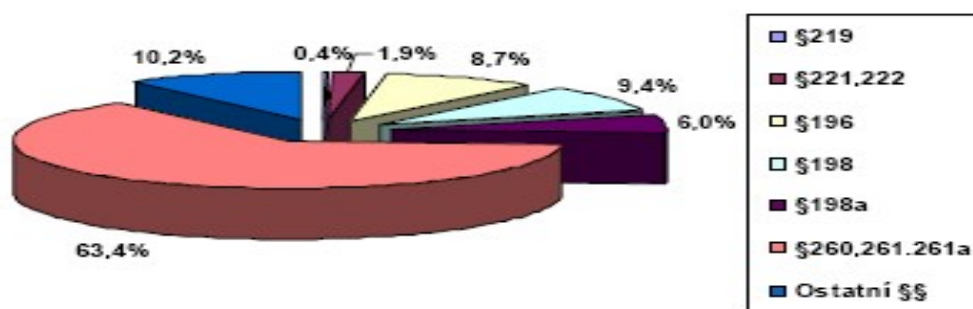
Za sledované období dosahovala objasněnost případů nejvyšších procentuálních hodnot v roce 2000 a 2001, kdy bylo objasněno 90% všech případů extrémistické trestné činnosti. Mezi roky 2001 a 2002 poklesla objasněnost případů o přibližně deset procentních bodů. Do roku 2006 se ustálila na hodnotách od 76 do 79%, v roce 2007 prudce poklesla na 61%, v následujícím roce dokonce na 58%. Rok 2009 představuje zlepšení situace s objasněností 69% trestných činů. (MVČR, 2000-2010)

Graf č.3: Skladba hate crimes

V celém sledovaném období výrazně převažují trestné činy podle § 260 - Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka a § 261 - Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka. Tyto dvě skupiny trestných činů tvoří přibližně polovinu všech vyšetřovaných trestných činů. Následují trestné činy podle § 198, § 196. Nejmenší četnosti vykazují násilné trestné činy podle § 222 a § 221, následuje § 219. Pro demonstraci je přiložen výšečový diagram znázorňující situaci v roce 2009.

Motivem těchto trestných činů byla „...obvykle rasová či národnostní nenávisť nebo rozdílné náboženství. Nebyl ale dosud v policejních análech zaznamenán útok na nějakou osobu proto, že je to člověk nevěřící.“ (Straus, Němec, a kol.,2009:397)

Skladba hate crimes v roce 2009

(cit. MVČR, 2009:19)

Osoba pachatele rasově motivované trestné činnosti

Kapitola věnovaná profilu pachatele rasově motivované trestné činnosti shrnuje dosavadní výzkumy a data kvalitativní povahy o profilu pachatele hate crimes.

Na základě tuzemské i zahraniční literatury budou představeny výsledky výzkumů ze zahraničí, především z Velké Británie a Spojených států. Tyto země byly jako příklad použity již při definování pojmy hate crime a jeho charakteristik.

Důraz bude kladen i na situaci v České republice, zde poslouží jako zdroj informací materiál ministerstva vnitra, odboru vnitřní bezpečnosti. Jako sekundární zdroje poslouží i výzkumná zpráva Institutu pro kriminologii a sociální prevenci.

Obecně se o pachatelích rasově motivované trestné činnosti dá říci, že silně převažují představitelé většinové společnosti, ale setkáváme se i s případy, kdy byli pachateli této trestné činnosti příslušníci menšinového obyvatelstva, především Rómové, ale také cizinci.

Například v roce 2008, za které jsou z tohoto pohledu nejaktuálnější, byli mezi pachateli rasově motivované trestní činnosti 54% prvopachatelů a 33% recidivistů.⁵ (MVČR, 2009)

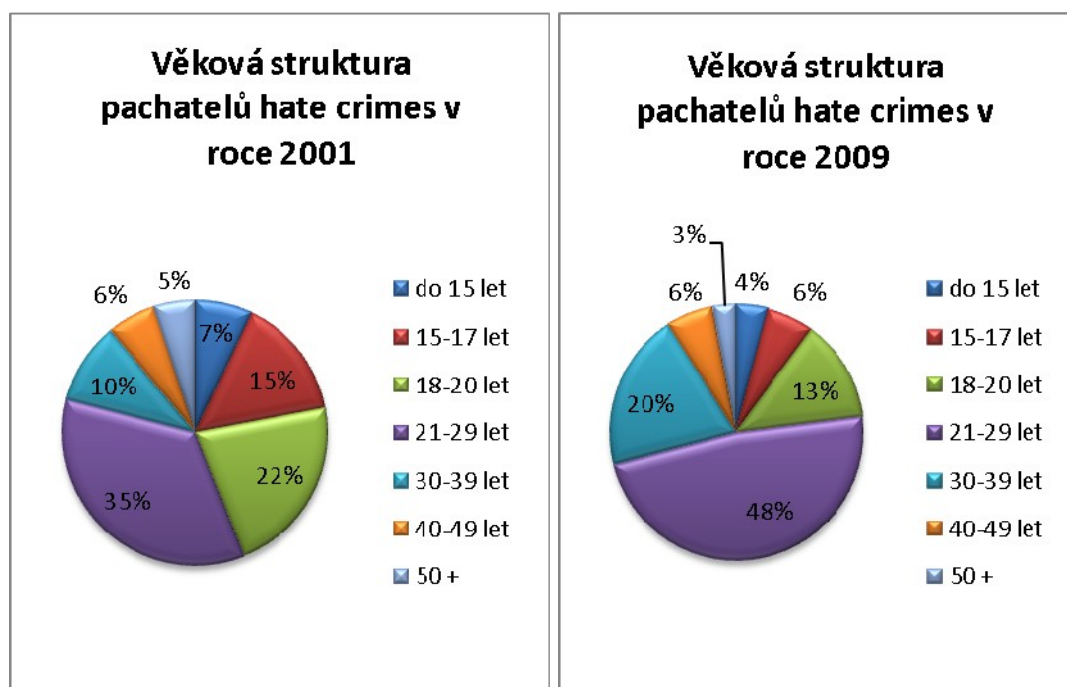
Poměrně vysoké procento pachatelů se dopouští trestné činnosti pod vlivem alkoholu, v roce 2009 tak učinilo 23% pachatelů. (MVČR, 2010) Alkohol v tomto případě působí jako prvek, který zmiňuje zábrany, k páčání trestné činnosti se pak přidávají osoby, které by ve střízlivém stavu tak radikální nebyly. (Straus, Němec, a kol.,2009)

⁵ Realizátor si je vědom toho, že součet procent v obou kategoriích se nerovná stům procentům, vychází však z primárního zdroje MVČR.

Věková struktura pachatelů v ČR

Mezi pachateli hate crimes tradičně dominují muži, v roce 2009 jich bylo 93%.. (MVČR, 2010)

Věková struktura v posledních deseti letech doznala posunu, který demonstrují následující dva diagramy.

(Zdroj: MVČR, 2010 a MVČR, 2002)

Z výšečového diagramu je patrné, že v obou případech dominují pachatelé ve věkové skupině 21-29 let. Je zřejmá změna věkového profilu pachatelů hate crimes, kdy dochází ke „stárnutí“ pachatelů, tedy posouvání od nižších věkových kohort k vyšším.

V roce 2001 byla druhá největší skupina pachatelů ve věku 18-20 let (22%), následována mladistvými ve věku 15-17let (15%). Na údajích z roku 2009 můžeme pozorovat posílení procentuálního zastoupení pachatelů ve věku 21-29 let na 48% (k roku 2001 nárůst o 13 pct). Na druhém místě jsou však pachatelé ve věkové kohortě 30-39 let (20%), třetí v pořadí jsou pachatelé ve věku 18-20let (13%).

Posun věkové struktury je dlouhodobý a přesahuje rámec zkoumaného období. Výzkumná zpráva Inститutu kriminologie a sociální prevence z roku 2004 zmiňuje její v letech

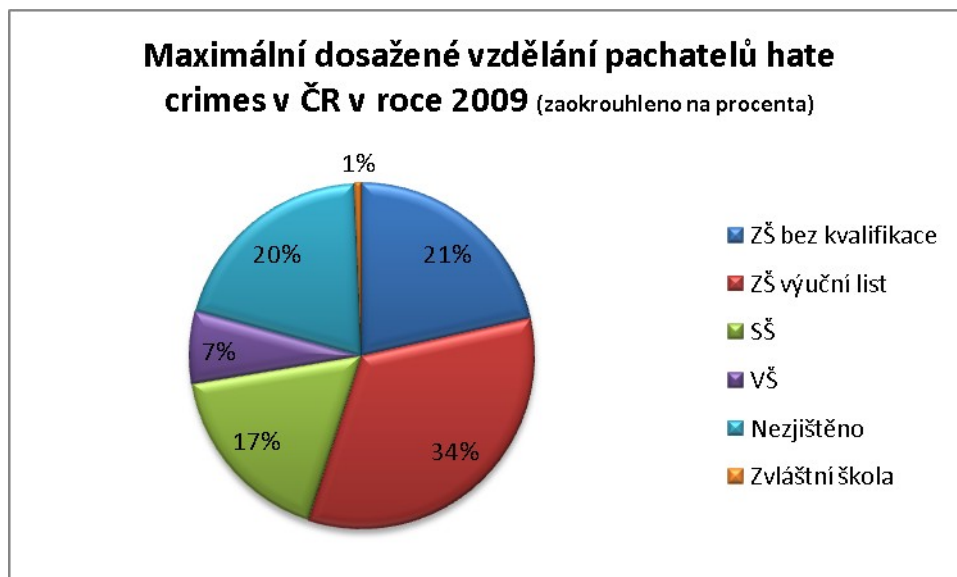
1997 až 2001. „Pachatelé většinou (v 70,1 %) spadají do věkového rozmezí 15 až 25 let. V průběhu

sledovaných pěti let došlo k posunu věkové hranice pachatelů směrem nahoru. Zatímco v roce 1997 bylo jen 10,4 % pachatelů starších 25 let, v roce 2000 se z této kategorie rekrutovalo již 32 % pachatelů. Dosti významně poklesl podíl pachatelů od 15 do 18 let (za pět let přibližně o 64 %).“ (Institut kriminologie a sociální prevence, 2004)

Prezentované údaje tak v rámci České republiky boří celospolečenský mýtus o pachatelých hate crimes, jako o velice mladých osobách nebo dokonce teenagerech. V tomto smyslu hovoří i „Teorie a metodologie kriminalistiky“, která představuje přesvědčení, že pachateli rasově motivované trestné činnosti jsou právě často nezletilí a mladiství, protože jsou snadněji ovlivnitelní. (Straus, J., Němec, M., a kol., 2009): O dominantní zastoupení pachatelů z vyšší věkové skupiny se zde nehovoří.

Vzdělanostní struktura pachatelů v ČR

Mezi pachateli již tradičně značně dominují osoby s dokončenou základní školou nebo výučním listem. Viz. diagram.

(zdroj: MVČR, 2010)

Typologie pachatelů hate crimes

Existuje řada typologií pachatelů hate crimes, které se od sebe liší úhlem pohledu, kterým problematiku nahlízejí, rozdílnosti vycházejí i z odlišné klasifikace hate crimes ve světě.

Tak například Rae Sibbit klasifikuje pachatele na základě věku, od malých dětí až po důchodce. Představené dělení je velice zajímavé, ale vztahuje se spíše na verbální projevy nenávisti. Přesto si lze z tohoto přístupu odnést informaci a časté replikaci nenávistného chování v rodině, kdy starší členové rodiny jsou chováni předsudky, které prezentují a mladí je přejímají. Zdrojem předsudků starší generace mohou být demografické změny v místě pobytu, což staří lidé mohou vnímat jako ohrožující faktor. (Hall, 2005)

Detailněji představené výzkumy a klasifikace jsou vybrány tak, aby se daly v určité míře použít k analýze informací poskytnutých přímo pachateli rasově motivované trestné činnosti v České republice.

Obecně lze souhlasit se závěry Kalliny Craigové, která dospěla k závěru, že nelze vytvořit jedinou teorii, která by byla aplikovatelná na všechny případy hate crimes, protože každý případ je svým způsobem jedinečný svými příčinami, místem, obětí, ale i samotnou motivací pachatele. „*Pachatelé hate crimes mohou být motivováni jedním nebo více z široké řady sociálních, psychických, politických, kulturních a jiných faktorů.*“ (Hall, 2005:80)

a) McDevitt, Levin a Bennett

Zmínění autoři v roce 2002 uspořádali poměrně rozsáhlý výzkum, kdy podrobili analýze 169 případů hate crimes v americkém Bostonu. „*Pokouší se přijít s typologií pachatelů hate crimes na základě motivací zmíněných v rozhovorech s policií, oběťmi a některými z pachatelů.*“ (Hall, 2005:83)

Výsledky výzkumu mají – už jen díky rozsáhlosti zkoumaného vzorku – kvantitativní charakter. Jsou shrnuty níže uvedenou tabulkou a jejím rozborem.

PŘÍČINA ÚTOKU	VZRUŠENÍ	OBRANA	ODVETA	MISE
Počet pachatelů	Skupina	Skupina	Jedinec	Skupina
Věk pachatele/pachatelů	Náctiletí - mladí dospělí	Náctiletí - mladí dospělí	Náctiletí - mladí dospělí	Mladí dospělí - dospělí
Prostředí	Prostředí oběti	Prostředí pachatele	Prostředí oběti	Prostředí oběti nebo pachatele
Zbraň	Nohy, ruce, kameny	Nohy, ruce, kameny	Nohy, ruce, kameny	Pálky a pistole
Historie vztahu oběť x pachatel	Žádná	Předchozí akty zastrašování	Často žádná	Žádná
Ovlivněnost předsudky	Nízká	Střední	Střední	Vysoká
Odstrašení	Pravděpodobné	Nepravděpodobné	Nepravděpodobné	Velmi nepravděpodobné

Zdroj: McDevitt et al. 2003:311 in Hall, 2005:86

V rozboru tabulky se bude postupovat na základě „příčiny útoku“, tak jak je popisuje McDevitt, Levin a Bennett v jejich studii. Informace v tabulce budou následně použity i při analýze jednotlivých případů v rámci vlastní kvalitativní sondy.

Vzrušení - podle studie se 66% pachatelů dopustilo zločinu z nenávisti, protože v něm hledalo vzrušení a rozptýlení od nudy. Ve většině případů se jedná o mladistvé. Existují dokonce studie, které tvrdí, že téměř všechny tyto incidenty motivované hledáním vzrušení byly spáchány mimo prostředí pachatele, ten ve skupině vyrazil do prostředí obětí, vyhledal si ji a útok provedl na základě její jinakosti. Nemusejí být silně zasaženi předsudky.

Obrana byla motivem trestné činnosti ve 25% ze sledovaných případů. Jedná se o pokus uchránit teritorium před těmi, kteří působí jako ONI, ti druzí, jiní. Bylo již řečeno, že hate crimes nesou určitou zprávu, poselství. V tomto případě je „zprávou oběti a ostatní příslušníkům jeho skupiny, že nejsou vítáni a měli by se odstěhovat.“ (Hall, 2005:84) Tyto motivace jsou časté v místech, kde dochází ke změně demografické skupiny, která se stává lokálně heterogenní, původní obyvatelé se cítí nejistí. Příkladem může být i nárůst rasismu ve Velké Británii, který byl již zmiňován výše.

Odveta byla motivem v 8% studovaných případů. „Odvětné útoky nejsou reakcí na přítomnost nějakého jednotlivce nebo skupiny, ale jsou spíše reakcí na proběhnuvší nenávistný útok, ať už reálný nebo domnělý.“ (Hall, 2005:85) Příkladem odvetných útoků mohou být napadení Muslimů po 11.září 2001.

Velkým nebezpečím hate crimes spáchaných z motivu odvety je následné zacyklení, nekonečný proces pomsty.

Mise byla motivem pouze u jednoho ze sledovaných 169 případů. Pachatel je naprosto oddán svým předsudkům a ideologii, často jsou členy nenávistných skupin a organizací. „*Objekt jejich nenávisti je zlo, které musí být odstraněno ze světa.*“ (Hall, 2005:85).

Důležitý výstup z výzkumu je i skutečnost, že většina zločinů z nenávisti byla spáchána ve skupině, autoři tak přistoupili k vytvoření čtyř kategorií klasifikující postavení jedince v takové partě a jeho odpovědnosti za spáchaný trestný čin. Klasifikace bude opět sloužit k interpretaci informací ve výzkumné sondě. Skupinový charakter hate crimes je pozorovatelný i v České republice.

První kategorií je vůdce, který je autorem plánu na útok, druhou kategorií jsou tzv. souputníci nebo sympatizanti⁶. Tito sympatizanti nejsou iniciátoři akce, ale neváhají se k ní přidat. „*Třetí identifikovatelnou kategorií je „neangažovaný účastník“, který jakmile neschvaluje nastalou situaci, nezúčastní se zločinu, ale ani jí neohlásí policii.*“ (Hall, 2005: 88) poslední kategorií jsou „hrdinové“, kteří se aktivně snaží zabránit spáchání trestného činu. (Hall, 2005)

b) Helmut Willems

Jinou typologii pachatelů představuje Helmut Willems, který pachatele řadí do čtyř základních skupin. Typologie je uvedena v analýze kriminologického ústavu, který odkazuje na Bjorgo, 2002⁷. Přestože je typologie vztahena primárně na útoky proti cizincům, je aplikovatelná i v širším rámci.

Ideologicky motivovaný, extrémně pravicový pachatel – „*Je běžně členem extremistické organizace. Jeho pohotovost k násilí je legitimizována ideologií, násilí je zaměřeno na zvláštní skupiny obětí na základě politického nebo instrumentálního určení. Často hraje roli jako agitátor nebo podněcováč vůči méně ideologizovaným mladým.*“ (Institut kriminologie a sociální prevence, 2004:19) Dále nevykazuje žádné negativní sociální charakteristiky, například disfunkci rodiny atd. (tamtéž)

⁶ Z anglického originálu – fellow travellers

⁷ Zdroj odkazuje na Bjorgo, 2002, v seznamu literatury je následně uveden pouze **BJORGO.T, 1996**: Xenophobic Violence against Migrants: Perpetrators, Motives, and Community Responses. Referát z konference Migration and Crime, ISPAC, UNICRI, IOM

Xenofobní nebo etnocentrický pachatel – nezastává extrémistické názory, není členem extrémistické organizace, vůči kterým se spíše vyhraňuje, ale může být členem skupin jako jsou hooligans nebo skinheads. Cítí odpor vůči cizincům, převážně z ekonomických důvodů. *„Pohotovost k násilí je rozšířena ve smyslu násilných činů, které nejsou součástí politických strategií - přejí si napadnout cizince, aby odešli z jejich oblast nebo se snaží upoutat pozornost veřejnosti na své problémy. Tento typ pachatelů mívá obvykle nízké vzdělání (často nedokončené), je běžně nezaměstnaný a zakusil ekonomický nedostatek. Konflíky s rodinou a školou jsou také běžné.“* (Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004:19)

Kriminální a marginalizovaný pachatel – *„Liší se od jiných kategorií pachatelů nepříznivým sociálním zázemím a kariérou a zvláště četnými a pestrými kriminálními záznamy. Mezi těmito pachateli je oproti ostatním kategoriím vysoké procento jedinců s nedokončeným vzděláním a nezaměstnaných. Jejich rodinné zázemí je zvláště problematické: neúplné rodiny, nebo rodiče - alkoholici, užívání násilí jako výchovného prostředku apod. Ačkoli nejsou příliš ovlivněni ideologií, při akci běžně vykřikují proticizinecké slogany. Cizinci často plní roli obětních beránek za jejich vlastní problémy.“* (Institut kriminologie a sociální prevence, 2004:19) Tíhnou k násilí, které vnímají jako běžný prostředek k řešení problémů. (tamtéž)

Společník - *„Nezastává ani nějaký zvláště pravicově extrémistický pohled na svět ani vysloveně proticizinecké postoje. Tento typ nemívá osobní problémy, nebývá nezaměstnaný, mívá i určitou kvalifikaci. Osoby v této kategorii pachatelů také pocházejí z neporuchových i tzv. dobrých rodin. Často jsou členy skinheads a dalších neurčitých part přátel, mají silný smysl pro sounáležitost a skupinovou solidaritu, což hraje důležitou roli v jejich vazbě k takové skupině. Při agresivních činech jsou u něj rozhodující aspekty skupinové dynamiky.“* (Institut kriminologie a sociální prevence, 2004:19) Jsou však schopní spáchat násilnou trestnou činnost, aby se předvedli před ostatními členy skupiny. (tamtéž)

2. EMPIRICKÁ ČÁST

Než realizátor přistoupí k realizaci výzkumné sondy, je nutné představit zvolenou metodologii výzkumu. V té bude komplexněji popsán výzkumný problém a výzkumné otázky, výzkumná strategie se všemi jejími přednostmi a omezeními, výběr vzorku informátorů, technika sběru dat, transkripce dat, ale také etické otázky spojené s realizací výzkumu ve vězeňském prostředí.

Samotná výzkumná sonda zahrnuje pět samostatně zkoumaných a analyzovaných případů. U každého z případů bude k dispozici doslovná transkripce rozhovoru – pokud bylo možné pořídit audiozáznam – nebo jeho strukturovaná rekonstrukce na základě poznámek z terénu. Následně budou informace poskytnuté informátorem analyzovány a porovnávány s dokumenty pořízenými odbornými pracovníky vězeňské služby, které má realizátor v důkladně anonymizované podobě k dispozici. Ve dvou případech realizátor na základě informací poskytnutých odsouzenými našel novinové články vztahující se k popisované trestné činnosti.

Následně bude provedeno shrnutí jednotlivých případů a v případě, že budou pozorovány společné znaky ve větším množství případů, budou zmíněny.

Výsledky kvalitativní sondy mohou posloužit jako východiska pro rozsáhlejší výzkum kvalitativní nebo kvantitativní povahy. Závěry jsou také rozšířením poznání o charakteristikách pachatelů hate crimes.

Metodologie empirické části

Výzkumný problém a výzkumné otázky

Výzkumným problémem kvalitativní sondy je zkoumání sociálního zázemí a motivací osob, které spáchaly rasově motivovaný trestný čin.

K naplnění výzkumného problému poslouží dílčí okruhy otázek, které jsou následující:

(1) Rodinné zázemí, prostředí, ve kterém dotazovaný vyrůstal, ekonomické zázemí rodiny, proces vzdělávání, postavení v dětském kolektivu a trávení volného času.

(2) Průběh a způsob, jakým se informátor začleňoval do struktur extremistického hnutí a do jeho fungování – v případě, že byl jeho členem. Důvody příklonu k rasistické ideologii, co si v ní kompenzoval, jeho očekávání, pocity spojené s členstvím ve skupině, způsob trávení času se skupinou.

(3) Způsob, kterým jedinec identifikoval „nepřítele“, jak byl trestný čin proveden, pocity po spáchání trestného činu, proces odhalení, současná percepce trestného činu a jeho výhled do budoucnosti.⁸

Výzkumná strategie

Vzhledem k povaze výzkumného problému a otázek byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie.

Kvalitativní výzkum poskytuje, s ohledem na zkoumané téma, dostatečný prostor ke zkoumání skutečné příčiny problému. Nabízí otevřenost výzkumu a široké možnosti, jak pružně reagovat na nově vystupující skutečnosti a ty následně zohledňovat v průběhu výzkumu, tak v následné analýze. (Disman, 2008)

V případě úspěšné aplikace výzkumné metody je následně možné pracovat s širokým spektrem informací důležitých pro komplexní pochopení problematiky.

Kvalitativní výzkumná metoda s preferováním rovného postavení informátora a realizátora vede k navázání – i když často velmi časově omezeného – vztahu mezi oběma

⁸ Více viz. – technika sběru dat.

stranami. Ve zmíněném vztahu si však realizátor musí neustále uvědomovat svou roli a udržovat si kritický odstup k informacím získaným od informátora. (Hendl, 2008)

Zvolená výzkumná strategie má i svá omezení, se kterými je nutné k výzkumu přistupovat. Je jimi například nízká reliabilita výzkumu a především značně omezená možnost generalizovat výzkumné závěry. (Disman, 2008) Realizátorovi hrozí také větší riziko, že svými dotazy ovlivní informátora, dobře připravený kvantitativní výzkum s předem danými otázkami a pilotním výzkumem nabízí větší možnost se tzv. *interviewer bias*⁹ vyhnout.

V rámci kvalitativní výzkumné strategie byla zvolena metoda tzv. případové studie, konkrétně pak osobní případové studie (Hendl, 2008:102), kdy jsou jednotliví informátoři zkoumání jednotlivě a jejich výpovědi jsou komparovány s jiným dostupným materiálem, v tomto případě anonymizovanými dokumenty poskytnutými Generálním ředitelstvím vězeňské služby a novinovými články důvěryhodných médií.

Výběr vzorku pro kvalitativní sondu; prostředí výzkumu

Projekt nemá ambice velkého kvalitativního výzkumu, spíše se počítá s realizací přiměřené kvalitativní sondy. Zvolená metoda byla konzultována s vedoucím práce, tak i s PhDr. Ilonou Gillernovou, CSc z Katedry psychologie FF UK, která má s prací s odsouzenými značnou zkušenost.

Výzkumná sonda počítá s realizací kvalitativního výzkumu přímo v prostředí věznic, tedy ve velmi uzavřeném prostředí, které vyžaduje - pro kvalitativní výzkum méně obvyklý - výběr informátorů předem.

Za účelem diskuze o možnostech realizace výzkumné sondy bylo nutné oslovit Generálního ředitele Vězeňské služby ČR plk. PhDr. Jiřího Treglera. Další jednání byla uskutečněna s ředitelem Kanceláře Generálního ředitele VS ČR plk. PhDr. Bc. Martinem Kocandou, který byl seznámen podrobně s projektem a byl požádán o pomoc s realizací, navázaná byla i spolupráce s plk. PhDr. Pavlem Horákem, ředitelem odboru výkonu vazby a trestu GŘVS.

⁹ Pojem viz. Disman, 2008:134

Výběr vzorku informátorů musí být v tomto případě předem velmi precizně definován. Za tímto účelem byl předán představitelům GŘVS ČR seznam paragrafů, které odpovídají výčtu paragrafů Trestního zákoníku, viz příloha č. 4. Z databáze GŘVS ČR bylo za účelem realizace výzkumné sondy náhodně vybráno osm vězňů odsouzených podle požadovaných paragrafů TZ. Realizátor nedostal o odsouzených žádné osobní informace, které by bylo možné jakýmkoliv způsobem zneužít. Informace, které o odsouzeném realizátor měl před uskutečněním rozhovoru byly iniciály jeho jména, seznam trestné činu, ze které je odsouzený a jméno věznice, ve které odsouzený ve výkonu trestu.

Anonymizovaná dokumentace odborných pracovníků byla poskytnuta až zpětně, tedy po realizaci všech rozhovorů. Dokumentace byla anonymizovaná do té míry, že v záhlaví dokumentu bylo uvedeno vždy jen číslo, které odpovídalo pořadí, v jakém byly rozhovory realizovány. V dokumentaci se nevyskytují žádné osobní údaje, jména odsouzeného ani rodinných příslušníků, rodná čísla, adresy, ani čísla odsouzeného. Dokumentace neobsahuje ani jména odborných pracovníků, tak aby nebylo možné je ze strany informátora zneužít nebo poskytnout třetím osobám.

Na základě konzultace s vedoucím práce a dalšími odborníky na kvalitativní výzkum byl stanoven – i když v kvalitativním výzkumu to není obvyklé – minimální počet pěti informátorů.

Navazujícím krokem bylo kontaktování jednotlivých ředitelů vězeňských zařízení s žádostí o povolení ke vstupu a kontaktování odsouzených. Tento krok se uskutečnil v úzké součinnosti realizátora s GŘVS ČR, které projekt podpořilo.

Z oslovených osmi vězňů pět s realizací rozhovorů souhlasilo, dva nesouhlasili a jeden musel být krátce před konáním rozhovoru propuštěn z důvodu změny trestu.

Technika sběru dat

Na základě studia odborné literatury a konzultací byla zvolena metoda „*rozhovoru podle návodu*“, kterému předcházela stručný narativní úvod, ve kterém informátor popsal spáchaný trestný čin. Po tomto úvodu přistoupil realizátor k rozhovoru vedeným na základě připraveného souboru témat (bloků), které by měly v rozhovoru zaznít. Tím byla zaručena celistvost a kostra rozhovoru – výpovědi tak lze komparovat. Zároveň tento model umožňuje pružně reagovat na nastalou situaci a přizpůsobit se jí. „*Rozhovor s návodem dává tazateli možnost co nejvýhodněji využít čas k interview.*“ (Hendl, 2008:174)

Technika sběru dat byla zvolena z následujících příčin. Při její správné aplikaci prohlubuje interakci mezi informátorem a realizátorem, ale může být i pro informátora příjemnější a uvolněnější, než odpovídat na předem sepsané otázky, realizátor působí věrohodněji a „lidštěji“.

V prvotním návrhu projektu se počítalo s opakovanými návštěvami věznic a dlouhodobější práci s vězni, na základě konzultace s PhDr. Ilonou Gillernovou, CSc., se shledalo za vhodnější provést s informátorem jeden hloubkový rozhovor a více se do prostředí nevracet.

Rámcový scénář rozhovoru je v příloze č.7 - Struktura rozhovoru s informátorem. Tento „návod“ měl realizátor s sebou přímo v terénu, ale nebyl pro realizaci výzkumné sondy zcela závazný. Závazné byly pouze bloky, které jsou představeny. Samotná formulace a rozsah otázek kladených v jednotlivých blocích byl volný, což se od výzkumu kvalitativní povahy očekává, bylo nutné pružně reagovat na nastalou situaci a poskytnuté informace. Pokud realizátor usoudil, že jedno ze zmíněných témat je z jeho pohledu zajímavé, věnoval mu více prostoru.

Výzkumná sonda v prostředí věznic nese svá rizika a omezení. Za prvé nemá realizátor do poslední chvíle jasnou představu, s kým bude interview realizovat, nemá dokonce ani jistotu, zda ho informátor vůbec přijme a rozhovor mu poskytne. Dalším, významným faktorem je životní zkušenost vězňů, kteří spáchali trestný čin a následně prošli řadou výslechů a soudním líčením. Psychologové pracující s vězni varují před často zkreslenou percepcí spáchaných činů a celého procesu ze strany vězňů – ti prý často také před výzkumníky exhibují, mohou se stavět do role mučedníků nebo obětí. Je tak důležité si od informátora držet kritický odstup a v procesu dotazování výpovědi doplňujícími dotazy ověřovat.

Transkripce a vyhodnocení

Technika přepisu rozhovorů s vězni závisel na vstřícnosti informátora, který byl po seznámení s výzkumem požádán realizátorem o povolení k pořízení audio záznamu. V prostředí věznice je zapotřebí také souhlas ředitele věznice s pořízením zvukového záznamu.

V případě, kdy informátor i vedení věznice vyjádří souhlas s nahráváním rozhovoru, přistoupí následně výzkumník k doslovné transkripci. (Hendl, 2008)

Pakliže nastane situace, kdy informátor nebo vedení věznice vysloví nesouhlas s pořízením audio záznamu, bude ze strany realizátora následně sepsán protokol na základě poznámek pořízených v terénu, tzv. field notes. (Hendl, 2008)

Pro následnou analýzu byla preferována časově náročnější doslovná transkripce, která podává přesný záznam interview, stejně jako ponechává realizátorovi větší prostor se nad jednotlivými výroky hlouběji zamyslet a celistvěji je dále interpretovat.

Jak bylo napsáno výše, ke každému případu – tedy odsouzenému – se přistupovalo jednotlivě a jeho výpovědi byly analyzovány a komparovány se získanými materiály vězeňské služby.

Předpokládaná kvalita poznatků výzkumné sondy

Za účelem ověřování kvality výzkumu byla zvolena kritéria podle Y.A. Lincolnové a E.G. Guba. (1985 in Hendl 2008) Ti představují kritéria validity designovaná pro potřeby kvalitativního výzkumu, kdy se zaobírají jeho důvěryhodností, přenositelností, hodnověrností a potvrditelností. Jednotlivé body budou dále představeny a aplikovány na výzkumný projekt.

Důvěryhodnost

Důvěryhodnost výzkumu je zaručena prvotně přesnou identifikací a popsáním zkoumaného problému. Důležitá je také dostatečná délka trvání výzkumné sondy, aby si realizátor získal důvěru informátorů a lépe se orientoval v prostředí. S ohledem na povahu prostředí, ve kterém bude výzkumná sonda probíhat - je téměř nemožné pobývat v prostředí dlouhý čas - tím jsou kladeny vyšší nároky na realizátora, který se musí velmi rychle seznámit s prostředím a informátora musí zaujmout a přesvědčit. Kladen je tak velký důraz na přípravu. Doporučené jsou i průběžné konzultace s osobami, které nejsou vtaženy do výzkumu – ti mohou poskytnout zpětnou vazbu již v průběhu sběru informací. Realizátor projektu bude průběžně konzultovat strategie, postupy a výstupy s vedoucím práce a odborníky na danou problematiku, tj. psychology.

Přenositelnost

Výsledky kvalitativních výzkumů a především případové studie – jak jsem již zmiňoval výše – jsou jen obtížně zobecnitelné a přenositelné na podobné případy. Přesto musí zpráva poskytnout data v takové formě, aby je mohl další výzkumník – na vlastní odpovědnost – aplikovat (přenést) na jiné, podobné případy.

Hodnověrnost

Bez splnění této podmínky není výzkumná sonda důvěryhodná. Je zapotřebí zkoumat spolehlivost, nejčastěji za pomoci auditu nezávislého odborníka, který prověří způsob získávání informací.

Potvrditelnost

V hodnocení kvality výzkumu se vedle zvolených postupů musí prověřovat i získané poznatky, opět za přispění nezávislého auditora, který provede podrobnou revizi výzkumné zprávy. Jako s auditorem hodnověrnosti a potvrditelnosti (čímž bude zaručena triangulace výzkumníků) se v návrhu výzkumu počítá s vedoucím práce, který se dlouhodobě pohybuje v oblasti teoretické i aplikované sociologie, ale i s odborníky oboru psychologie.¹⁰

Kvalita výsledků výzkumného projektu je také závislá na schopnostech výzkumníka pracovat v prostředí (reaktivitě) a na míře ovlivnění informátora. Výzkumník musí zachovat vůči informátorovi neutrální pozici a nezájatost.

Realizátor na doporučení doc. Ilony Gillernové oslovil také vedoucího psychologa GŘVS ČR PhDr. Václava Jiříčku, se kterým konzultovat možnosti verifikace informací poskytnutými vězni.

¹⁰ Typologie viz. HENDL, J.: 2008: 340-343

Etické otázky výzkumné sondy

Realizace projektu kladla značné požadavky na etiku výzkumné sondy a kázeň realizátora. Každý informátor byl před přistoupením k samotné realizaci projektu verbálně seznámen s realizátorem, projektem, jeho účelem, akademickým zázemím, podmínkami anonymity a publikace celých rozhovorů, jejich částí nebo interpretací. Účast ve výzkumu byla dobrovolná a informátor byl seznámen s možností kdykoliv rozhovor přerušit.

Rozhovory, jejich nahrávky a přepisy, byly a budou využity striktně za účelem zpracování bakalářského projektu, nebudou použity za účelem poškodit či diskreditovat informátora, o čemž byli odsouzení v úvodním představení projektu seznámeni.

Realizátor se již při jednání s GŘVS ČR zavázal, že nebude v průběhu výzkumné sondy vynášet hodnotící soudy směrem k informátorům, a že v případě, kdy o to odsouzený projeví zájem, bude mu poskytnut přepis rozhovoru k autorizaci. Autorizaci si vyžádal jeden z odsouzených, požadavku bylo vyhověno.

Pojmy spojené s analýzou rozhovorů

V rámci tohoto bloku budou stručně představeny a definovány dva pojmy, které jsou podstatné pro samotnou analýzu informací obsažených v rozhovorech. Jedná se o pojem „sociální zázemí“ a „motivace.“

Sociální zázemí

Pojem sociální zázemí je nazírán v této bakalářské práci, neomezuje se pouze na sociální zázemí rodiny, ze které odsouzený pochází. Zaměřuje se hloubkově na celý proces socializace jedince, na socializaci primární - v rodinném prostředí - tak sekundární v prostředí vzdělávacích institucí a případně party, která sloužila jako referenční skupina. Na proces socializace je nahlíženo z pohledu sociální psychologie.

Při zkoumání rodinného zázemí informátora bude kladen důraz na patologické nebo negativní stimuly, které se mu dostávaly – např. alkoholismus v rodině, kriminální zkušenost v rodině, nekompletní rodina, hádky, násilí a používání tělesných trestů.

Vstup do vzdělávacího procesu je pro dítě velkým zlomem, musí se zorientovat v novém, jemu cizím prostředí, přijmout autoritu učitelů, ale i jejich kritiku. Mezi socializační vlivy ve školním prostředí se řadí působení učitelů, vrstevnické skupiny a ostatních dospělých, např. vychovatelů. Škola je podstatným prostředkem k vybudování a prohlubování sociálních vazeb mimo rodinné prostředí. (Výrost, Slaměník, eds., 1998)

V rámci výzkumné sondy bude kladen důraz na percepci školního prostředí informátorem, sebehodnocení školních výsledků, postavení ve školním kolektivu, vnímání autority učitele, kázeňské přestupky. Pozornost bude věnována i zpětné vazbě rodiny, na řešení špatného prospěchu nebo kázeňských přestupků, pokud takové problémy nastaly.

Motivace

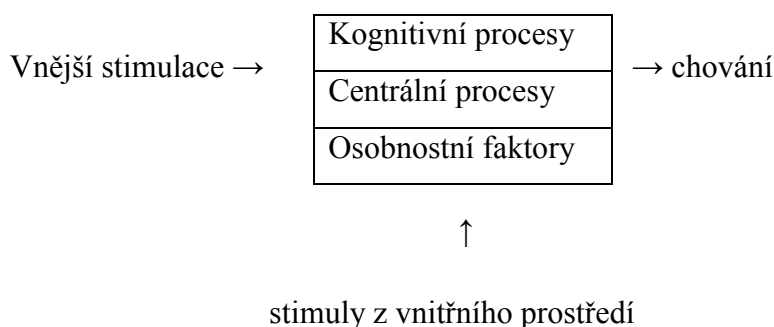
Etymologicky vychází pojem z latinského slovesa movere, hýbat. (Plháková, 2007)

Definice pojmu: „...souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního.“ (Plháková, 2007:319)

Dále bude věnována pozornost motivacím vedoucím ke spáchání trestného činu. Každý trestný čin je něčím motivovaný, nelze se setkat s trestnou činností, která by neměla žádný motiv, pouze s takovými, který má nejasný nebo neznámý motiv. (Netík, Netíková, Hájek, 1997)

Pokud usilujeme o komplexnější poznání motivací odsouzeného je potřeba pracovat s následujícími zdroji dat – kompletní vyšetřovací spis nebo psychologické vyšetření osobnosti pachatele, jeho sociálních vazeb a vývoje. (Netík, Netíková, Hájek, 1997) Realizátor nemá přístup k vyšetřovacímu spisu odsouzeného, musí tak vycházet z informací poskytnutých přímo odsouzeným, které ověří na základě anonymizovaných materiálů poskytnutými Generálním ředitelstvím vězeňské služby. Cílem je získat dostatek informací pro následnou analýzu.

Pro analýzu motivací bude realizátor postupovat podle Madsonova schématu, tak jak ho prezentuje Netík, Netíková a Hájek (1997:101) viz.scháma.

„*Oblast vnějších motivačních determinant*“ – tj. okolnosti, které bezprostředně nebo dlouhodobě předcházejí spáchání trestného činu. Autor uvádí řadu příkladů – situaci v rodině, konflikty s vrstevníky, atmosféra v zaměstnání – to vše může spustit kriminální chování. „*K těmto aktivizujícím okolnostem pak přistupují specifické determinanty chování vyvolané situací bezprostředně před a během páchaní deliktu, např. interakce pachatele s obětí.*“ (Netík, Netíková, Hájek, 1997:101)

„*Oblast vnitřních motivačních determinant*“ - tj. osobnost pachatele, její struktura, poruchy, vzorce jednání a řešení krizových situací, funkce kognitivních procesů, emoční struktura. Mohou přispět i stimuly vycházející z organismu, stavy napětí, aktivizace zapříčiněná alkoholem nebo drogami.

Neustále dochází k interakci vnějších a vnitřních determinant, ty následně motivují a ovlivňují jednání jednotlivce, v našem případě pachatele trestné činnosti.

Úvod k rozhovorům, poznámka realizátora

Rozhovory s vězni proběhly v období od 18.března do 6.dubna 2011 v pěti vězeňských zařízeních v následujícím pořadí – věznice s ostrahou Nové Sedlo, Všehrady, věznice s dohledem Hradec Králové – Pouchov a ve věznici s ostrahou v Pardubicích.

Čas realizace rozhovorů byl limitován denním programem ve výkonu trestu, probíhaly tak v dopoledních hodinách nebo brzy odpoledne.

Ve většině případů probíhaly rozhovory v samostatné místnosti, kde byl realizátor s informátorem o samotě, v místnosti však byla bezpečnostní kamera, nebo byli pracovníci vězeňské služby ve vedlejší místnosti, aby byla zajištěna bezpečnost.

Realizace samotné výzkumné sondy byla poměrně náročná, především z psychického hlediska. Realizátor vstupoval do prostředí, které neznal, nikdy předtím vězeňské prostředí nenavštívil, musel se v něm rychle zorientovat. Druhou komplikací, se kterou se bylo nutné vypořádat, byla skutečnost, že realizátor nedisponoval žádnými informacemi o odsouzeném a jeho případu, věděl pouze paragrafy, za které je informátor odsouzený. Tato skutečnost byla velmi stresující, protože nebylo jasné, s jakým typem osobnosti bude výzkum prováděn.

Pouze ve dvou případech bylo možné pořídit audio záznam rozhovoru s odsouzeným. V ostatních případech bylo nutné průběh rozhovoru detailně zapisovat, tak aby bylo možné poskytnuté informace následně v ucelené formě přepsat a analyzovat. Tato situace byla náročná, protože realizátor musel „držet“ kostru rozhovoru, vnímat poskytnuté informace, reagovat na ně a o všem vést podrobný záznam.

Realizátor se snažil v interpersonálním kontaktu s informátorem navodit klidnou, bezkonfliktní atmosféru za účelem uklidnění informátora. Bylo však nutné i přes tento otevřený přístup držet odstup od poskytnutých informací a zachovat postojově neutrální stanoviska.

V jednom případě odsouzený nabídl tykání, které bylo přijato, protože realizátor cítil, že se tímto formálním „potykáním“ zboří poslední zábrany, které informátor měl. Opravdu tomu tak bylo, informátor se více uvolnil a o věcech mluvil detailněji.

Byl kladen důraz na co nejrychlejší zpracování audio záznamů a poznámek z terénu, tak aby došlo k co nejmenšímu zkreslení informací.

Sekundární materiály nutné k analýze

Jak již bylo zmíněno výše, realizátor nemůže podle Zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), Oddíl šestý: Nahlížení do spisů, §65 nahlížet do soudních spisů, pokud není přímým účastníkem soudního řízení, nebo není nějak jinak zainteresovaný do řízení nebo vyšetřování. Udělení výjimky za účelem zpracování bakalářského projektu by bylo velmi obtížné. Úplné znění zákona, viz. příloha č. 8.

Pokud by realizátor usiloval o udělení výjimky k nahlížení do spisu informátorů, musel by vědět více informací nejen o odsouzeném, ale i průběhu soudního řízení. V situaci, kdy nedisponoval ani celými jmény informátorů, nemohl žádným způsobem dohledat, jaký soud se případem zabíral, a koho za účelem žádosti o nahlédnutí do spisu oslovit.

Zdroji pro ověření informací poskytnutými odsouzenými jsou anonymizované materiály poskytnuté Generálním ředitelstvím VS. Tyto materiály mají povahu zpráv odborných pracovníků věznice (psychologů, pedagogických a sociálních pracovníků), vyhotovují se nejčastěji po nástupu do výkonu trestu. Jedná se o zprávy velmi stručné, primárním zdrojem informací jsou opět výpovědi odsouzeného, které nemají hloubku srovnatelnou s rozhovory pořizovanými v této empirické sondě.

Z výše uvedených důvodů nelze informace obsažené ve zprávách nazírat jako stoprocentní zdroj, protože jsou často povrchní a v základních parametrech se závěry různých odborných pracovníků liší. Zprávy jsou však jedním z mála dostupných informačních zdrojů, se kterými realizátor může pracovat.

Důležité informace z dokumentů se vztahují ke kriminální kariéře odsouzeného, jsou zde zmíněné stručné charakteristiky trestné činnosti a velmi stručně je charakterizováno rodinné zázemí.

I na tomto místě je nutné deklarovat, že zprávy poskytnuté GŘVS nenesly žádná citlivá data, byly důkladně anonymizovány, byly poskytnuty až po uskutečnění všech rozhovorů, označeny byly pouze čísly odpovídajícími pořadí, ve kterém byly rozhovory uskutečněny. Ve zprávách nejsou uvedena jména rodinných příslušníků, adresy ani jiné údaje. Vymazána byla i jména odborných pracovníků, kteří zprávy zpracovávali.

Dalším zdrojem informací jsou novinové články seriózních médií, které realizátor dohledal na základě popisu trestné činnosti. To však nebylo možné ve všech sledovaných případech.

Rozhovor č. 1

Přepis rozhovoru, odsouzený M.T. , věznice Nové Sedlo, 18.3.2011

Přiznám se, že o Vás a Vašem případě nic nevím. Vím jen, že jste byl odsouzený podle paragrafů 221 a 260 TZ. O skutkové podstatě nevím vůbec nic. Bylo by možné, abyste mi ve stručnosti představil trestný čin, za který jste odsouzený? Později se k případu vrátíme, teď by mě zajímala stručná charakteristika, ve zkratce mi řekněte, co jste spáchal.

- Popral jsem se v hospodě s partou kluků, kteří byli – řekněme levicového smýšlení – kvůli tomu, že mám na svetru připnutý odznáček velikosti padesátihalíře s hákovým křížem. Ten odznáček byl starý NSDAP. V zásadě se jedná o to, že jsem za tu rvačku dostal ublížení na zdraví plus propagaci fašismu, která mi proměnila podmínku na třicet měsíců, s tím, že se k tomu přidaly další věci. Ve finále jsem dostal téměř čtyři roky.

Ty další věci, to znamená?

- Já jsem v té době už nebyl klasický kluk, který se těmito věcmi zabýval. Bral jsem drogy, té partě jsem se prakticky vyhýbal, aby mě s nimi nikdo nespojoval...

S jakou partou jste nechtěl být spojován?

- S partou kluků, kteří byli podobného vyznání, smýšlení.

Máte na mysli ultrapravicové kruhy?

- Já bych neřekl, že je to ultrapravice... Dá se říct, že jsem se těm klukům vyhýbal z toho důvodu, aby mě nespojovali s nimi, protože jsem bral drogy. Svým způsobem jsem se za ty drogy styděl. Kvůli drogám jsem pak kradl. Takže se mi to všechno nabalilo.

To mi na úvod, abych věděl souvislosti, stačí. Pojdme se teď vrátit trochu zpět do minulosti. Vy jste vyrůstal kde, jestli se můžu zeptat?

- V jednom větším městě v Ústeckém kraji.

Máte nějaké sourozence, nebo jste jedináček?

- Já mám tři sourozence. Jeden sourozenec je z prvního manželství mojí mámy, druhý sourozenec je z prvního manželství mého táty. Oba dva jsou bráchové a jednoho sourozence jsem měl společného, o čtyři roky staršího bratra, ten již nežije.

Jak jste se sourozenci v dětství vycházel? Byl to harmonický vztah nebo tam byla rivalita? Třeba díky tomu, že dva z nich byli nevlastní.

- Nemyslím, že bychom byli nějakí rivalové, vždycky jsme si tak nějak pomáhali. Bratr z tátovy strany s námi nevyrůstal, ten vyrůstal se svojí matkou. Ale vždycky jsme byli

bráchové, pomáhali jsme si, takové ty normální věci, co bráchové mezi sebou mají. Bráchy mám všechny rád.

Jak vůbec vnímají to, že mají bráchu ve vězení. Poznamenalo to váš vztah, nebo to naopak rodinu stmelilo, nebo to nemělo žádný vliv?

- Myslím si, že nás to hodně stmelilo. I to, že brácha už nežije, to nás dalo hodně dohromady, předtím jsme byli hodně rozhádaní. Teď nám to pomohlo. Navíc rodiče mi věří o to víc, že jsem prakticky tři roky čistý, bez drog, a chci se vrátit do normálního života.

Ty drogy asi zásadně ovlivnily Vaše rodinné vztahy...

- To si nikdo nedokáže představit, drogy dokážou rozhádat celou rodinu. Hlavně nabourají schopnost jedince normálně fungovat ve společnosti.

Když se vrátím k Vaším rodičům, Vy jste vyrůstal s oběma rodiči, jako kompletní rodina?

- Do mých dvanácti let jsme byli kompletní rodina...

Potom se rodiče rozvedli?

- Pak se rozvedli.

Jak to probíhalo, jak jste to vnímal? Protože ve dvanácti letech, to je docela zlomové období, člověk je v pubertě, formuje se... Nemám osobní zkušenost, ale mám spoustu kamarádů, které trápilo, že se rodiče rozvedli, měli s tím problém. Jak jste to vnímal Vy?

- Tak každé dítě to trápí, že jo... Kdo by nechtěl vyrůstat v kompletní rodině a aby bylo všechno perfektní. Já jsem po rozvodu zůstal s tátou, myslím si, že táta udělal všechno pro to, aby mě vychoval pořádně. To, že to dopadlo tak, jak to dopadlo, je moje chyba, ale ne chyba rodičů.

Kdybyste mi mohl – úplně ve stručnosti – charakterizovat vaší maminku, jaká byla třeba ve výchově, co dělala...

- Mamča byla přísná, ale vzhledem k výchově spravedlivá. Pamatuji si, že se mnou třeba dělala úkoly, když jsem byl malý, věnovala se mi. Táta se mi zase věnoval v jiných ohledech, třeba ve sportu, vedli jsme spolu takové ty rozhovory, které tátové a synové vedou.

Byli na vás rodiče ve výchově přísní, že by třeba používali tělesné tresty?

- Ne! Prakticky jsem za celý život dostal asi dvakrát nebo třikrát od mámy pohlavek nebo vařečkou...

Takže byli ve výchově spíše liberální.

- Jooo... hodně...

A chápu to správně, že pro Vás byla větší autorita ve výchově matka?

- Ne.

Ne? Já jsem to tak vnímal, když jste říkal, že byla přísnější...

- Byla, ale to neznamená autoritu.

Takže si tu autoritu tím přísností spíše vynucovala?

- To si nemyslím, prostě jí občas ruply nervy. Snažila se na mě vyvinout nějaký tlak, abych potom měl lepší výsledky. A myslím si, že se jí to částečně i dařilo, protože pod tlakem člověk udělá vždycky trochu víc, pokud je tak stavěný.

A co se vám vybaví, když se řekne dětství? Když se řekne dětství, je to pro vás dobrá vzpomínka, nebo to máte spojené s nějakým stresem nebo...

- Vybaví se mi, že jsem jezdil po různých táborech, s rodiči jsme jezdili na dovolené, různé takové ty útržky z dětství. Třeba, když jsme byli v Německu, v té době – když mi bylo šest let - to nebylo jen tak. Já si myslím, že to bylo hezký... Myslím si, že dětství jsem měl fakt fajn.

A vztahy mezi maminkou a tatínkem, tam k tomu rozvodu došlo kvůli nějakým hádkám? Nebo to bylo kvůli nějakým obecným neshodám v partnerském vztahu?

- Prostě už to spolu nemohli vydržet, sedmnáct let byli spolu...

Takže tam nebyly nějaké vážné důvody, třeba, že by se často hádali.

- Ale joo... ale tak to je normální, aspoň mě to tak přijde z dnešního pohledu normální, když ti lidi potom k sobě nic necítí. Ona to byla i poměrně složitá doba. Táta začal podnikat a byli jsme docela zadlužení, do toho táta mámě zařídil vlastní podnik, obchůdek s potravinami. Takže já si myslím, že je hodně rozdělila ta doba.

Takže jsme někdy v počátku devadesátých let?

- Přesně...

Ale celkově se rodina neměla nějak špatně, ne? Taková střední třída, rodiče podnikatelé?

- Co jsem chtěl, to jsem měl. Na druhou stranu jsem zase nebyl nějak extrémně náročný, třeba co se týkalo oblečení.
-

Zeptám se teď na něco trochu z jiného soudku. Je něco v dětství, co vám nějak zásadně ublížilo? Něco, co jste cítil jako křivdu, kdy se k Vám někdo zachoval třeba ošklivě. Taková křivda, kterou jste třeba dodnes neodpustil, a třeba výraznějším způsobem ovlivnila Váš život?

- Co jsem vnímal jako velkou křivdu, když jsem byl kluk... To bylo, když mě trenér v osmé nebo sedmé třídě vyhodil z hokeje, protože jsem nepřišel na jeden trénink. To jsem vnímal jako obrovskou křivdu.

Pokračovali jste v tom hokeji, nebo jste toho nechal?

- Jooo... hrál jsem jinde, ale tenkrát jsem to prostě vnímal jako obrovskou křivdu, protože jsem žádný trénink předtím nevynechal, vynechal jsem pouze jeden.

Pojďme k jinému tématu, zeptám se, jste věřící člověk, věříte v boha? Popřípadě, jestli jste vyrůstal v náboženském prostředí?

- Nevyrůstal jsem v náboženském prostředí... Nemůžu říct, že bych věřil přímo v Ježíše Krista nebo v boha... Jak bych to řekl, spíš věřím v něco jako osud...

A jaký je Váš osud?

- Je, to kdybych věděl, to by bylo dobré. (smích) Netuším... A jaký je váš osud? Já na něj nevěřím... (smích) Samozřejmě věřím v osud s velkou dávkou vlastního přičinění.

Prošli jsme nyní obecně Vaším dětstvím. Teď by mě zajímala škola, jak vám to ve škole šlo, myslím tím základní školu... Těšil jste se do školy, nebo jste školu vnímal jako prostředí, které vás stresuje?

- Taková ta klasika, pro mě to byla strašná otrava. Já jsem byl dítě, které se nedokázalo soustředit, ale zároveň jsem měl dobré známky. Na to, že jsem od doby, kdy se rodiče rozvedli – to jsem byl někde v páté třídě – musel učit sám... Ve škole jsem se moc nesoustředil, ale i přesto jsem měl poměrně dobré známky. Doma jsem se neučil, jediné co mě zajímalo, bylo chodit hrát videohry, zajít na hokej s klukama a maximálně o přestávce se tak nějak poprat, a tak. (smích)

Takže lumpárny vás bavily?

- Tak to joo, to mě vždycky bavilo...

Jak jste se cítil v kolektivu na základní škole? Cítil jste se spíše jako lídr třídy, nebo jste spíš ten kluk, který stojí spíš bokem a čeká, co bude.

- Já jsem byl ve čtyřech kolektivech. Kvůli stěhování jsem čtyřikrát měnil školu.

To musí být velice náročné, pořád se začleňovat do kolektivu, kde už se lidé znají, a teď si v kolektivu najít místo. Nebo se pletu?

- O mně každý říká, že jsem společenský, takže já jsem se vždycky poměrně snadno dostal mezi nějaký kolektiv lidí a v něm jsem dokázal fungovat. Nikdy jsem nebyl nějaký extra lídr, že bych vedl celou třídu.

Ale samotář jste asi taky nebyl...

- Ne, ne, spíš tak normálně, takový rošťák... (smích)

A měl jste v té době nějaký vzor? Třeba spolužáka, kterému jste se chtěl vyrovnat, nebo jste si šel spíše po svém?

- Mým největším vzorem v dětství byl můj táta, určitě.

A proč? Čím pro Vás byl takovým vzorem? Tím co dokázal? Nebo jak se choval?

- Mně imponoval rozhodností, tím, že se dokázal s každou situací poprat, to mi imponovalo.

A je Váš tatínek spíš člověk, který jedná impulzivně, nebo spíše rozmýšlí různá pro a proti a pak se rozhodne?

- Já si myslím, že od obojího trošku... měl také velký kus štěstí, má dobrou intuici a ví, kdy je čas se rozhodnout.

Zmínil jste se o těch problematických devadesátých letech a podnikání. Jak to vůbec dopadlo, co teď tatínek dělá?

- Tatínek podniká v oboru pohostinství.

Ale zpět ke škole. Jak jste na základní škole vnímal autoritu učitelů? Bral jste je, nebo jste byl ten žák, který s učiteli bojuje a nechce uznat jejich nadřazené postavení, které se oni snaží ve vztahu s žáky udržet...

- S autoritou mám problém dodnes... takovéto „válčení“ s autoritou, to mám dodnes... to jsem si přinesl i sem.

Takže poznámky, ty byla na základce časté?

- Hmm... hodně.

A jaké? Bitky, takové ty přestávkové války?

- Jasně, ale mě to nikdy nepřišlo zvláštní...

A měl jste někdy třeba i sníženou známku z chování?

- Samozřejmě...

Za co to bylo?

- Ježíš Maria...

To jich bylo tolik? (smích)

- Ale ne, to byly spíš – z dnešního pohledu mi to přijde jako hlouposti. Trojku z chování jsem měl třeba na střední škole třeba za neomluvené absence. Sníženou známku z chování, ředitelskou důtku, měl jsem taky celou řadu poznámek, nevím, třeba za vyrušování v hodině, nebo že jsem nepřinesl sešit... Tehdy se dávala poznámka vážně

za každou blbost. Psaly se do žákovské knížky, rodiče to museli podepisovat. Ty poznámky byly kolikrát i dvě denně.

Tak už je pomalu na druhou žákovskou, ne?

- Nee, tak vzhledem k tomu, že jsem měl jinak poměrně dobré výsledky... Jasně, neměl jsem jedničky, ale táta na mě byl sám. Měl jsem dvojky, trojky, tak táta neviděl důvod, proč by měl řešit, že má trochu živějšího kluka.

A jaká byla Vaše největší lumpárna na základce, co se vám v uvozovkách nejvíc povedlo, na co jste byl nejvíc pyšný? Protože jak Vás tak poslouchám, tak jste si to zlobení užíval, nebylo to prvoplánové, byl to způsob, jak jste bojoval s autoritou učitelů.

- Nevzpomenu si na největší lumpárnu, ale vzpomenu si na nejhezčí lumpárnu. To bylo, když jsme naši třídní učitelce v deváté třídě na konci roku místo kytek donesli bodláky. A peníze, které jsme dostali na kytky, jsme propili. (smích) To byla hezká lumpárna.

Jak to paní učitelka brala, s úsměvem?

- Joo, tak ona nás už znala...

Vy jste po základce šel na střední školu, na jaký obor?

- Na hotelovku

Po tátovi...?

- Samozřejmě...

Jak vám to šlo tam...? Tam už je studium přeci jen více individuální. Pořád jste si držel standard dvojek a trojek?

- No... Já jsem měl totiž tenkrát poměrně velký problém... Já už jsem se od těch dvanácti – třinácti let začal pohybovat mezi kluky takového toho pravicovějšího smýšlení. Podle toho jsem se začal i oblékat.

Co to znamená, že jste se podle toho začal oblékat, kanady a...?

- Postupně jsem si ostříhal vlasy nakrátko, nosil jsem bombra, černé košile, modré džíny a do toho kanady nebo marteny. Ta image jde s tím, aniž by si to člověk uvědomoval, tak v tomhle ohledu se uchyluje k určité stádnosti.

Jak jste se k tomu vůbec dostal? Nějaká parta kamarádů?

- To byli všechno kluci, co vyrůstali kolem mě, někteří byli starší, jiní mladší. Dá se říct, že v okolí místa, kde jsem vyrůstal... ten problém cítil každý z nás, každý se s tím nějak setkal.

Takže motivací bylo „vyřešit“ problém, který se vás nějakým způsobem dotýkal?

- Mě nadchly myšlenky se s nimi vypořádat, rozumíte? Vzhledem k tomu, že jsem ty kluky kolem sebe viděl, jak se chovají, jak ubližují slabším spolužákům...

Mluvíte teď o Rómech?

- Ano, myslím cigány... Nemůžu říct, že by mi voněli, tím myslím jejich vystupování, nechovají se kultivovaně. Chtěl jsem s tím něco dělat.

Vy jste s tou partou kluků, kteří měli stejné názory, trávil asi hodně času. Po škole jste se sešli, šli jste na pivo...

- Tak bylo to tak, že s některými z nich jsem hrál i hokej... Znali jsme se ze stejného sídliště, chodili jsme spolu do školy, po škole jsme si šli zahrát fotbal, baseball, hrát videohry... trávili jsme veškerý čas spolu. A o těchto věcech jsme se bavili.

V jakém smyslu jste se bavili, jak jste chtěli ten problém „řešit“?

- Neee, tak to zní blbě, kdybych řekl vyřešit, to zní jako nějaké konečné řešení, to ne...

Tak jsem to nemyslel, myslel jsem ten problém, který jste cítil.

- Začali jsme se zajímat o společenské dění. Postupně se k nám dostávali lidé s pravicovými ideologiemi... Takže jsem se víc dověděl o 2. světové válce. Něco jsme se naučili o této době i ve škole. Některé myšlenky z té doby jsme zavrhli...

Například?

- No... Tak například sociální rovnost dělnictva... Takovéhle věci si myslím, že nemohou fungovat.

Určitě víte, co to byl holocaust. Co si o tom myslíte? Myslíte, že to bylo správné, zdůvodnitelné? Nebo naopak? Nebo si myslíte, že to vůbec nebylo, že je to výmysl...? Jak vnímáte tuto etapu našich dějin. Protože, jak říkáte, jste se o tu dobu s kamarády zajímal. Víím, že je to hodně otázek najednou...

- Ne, to je dobré... Já jen přemýšlím, jak odpovědět, aby to nebylo příliš zamotané... ..
... Tak... Ve čtrnácti letech mě na tom zaujalo to, že Hitler se snažil zbavit cigánů...
To bylo to, co nás v těch čtrnácti letech nejvíc zaujalo.

Ale nejen cikánů, ale stejně tak homosexuálů, židů, postižených lidí...

- Dobře, ale co si budeme povídat, třeba jeden z mých bratrů je homosexuál. Já proti homosexuálům vůbec nic nemám. A nic by na tom nezměnil ani fakt, kdyby nebyl, prostě mi nevádí. V dnešní době na tu válku koukám jako na střet dvou ideologií a dvou lidí, kteří konali spoustu bezpráví.

Těmi dvěma lidmi myslíte?

- Stalina a Hitlera. Střet fašismu, nebo nacismu s komunismem...

A těch šest milionů obětí vnímáte jako daň za ten ideologický souboj?

- Ta válka stála „jen“ šest milionů lidských životů? Co muži a ženy, kteří bojovali za své národy a ostatní civilisté?

Jak vnímáte skutečnost, že tady bylo ze společnosti nějakým způsobem vybráno šest milionů lidí, kvůli tomu, že byli třeba cikáni, židé, homosexuálové atd.

- Jsou obětmi té války...

Myslíte, že jsou legitimními obětmi, že to bylo spravedlivé?

- A můžeme říct, že nějaká válka je legitimní nebo spravedlivá?

Ale když člověk nemá žádná práva se bránit... Ve válce většinou proti sobě stojí dva státy, nebo dvě nějaké skupiny, je tam nějaký prostor. Ale tyto oběti neměly žádný prostor, jak se bránit. Byli prostě podle nějakého klíče vybráni, nemuseli mít s tou či onou ideologií nic společného. Co si myslíte konkrétně o výběru těch obětí? Je odůvodnitelný nebo nikoliv?

- To probíhalo na obou stranách, stejný způsob zásahu. Jak Rusové, tak Němci zabavovali majetek lidí, které pak posílali do pracovních táborů... Myslím si, že to byl jen boj o moc, ne? Zbavit se těch bohatých a zabrat jejich majetek.

To je váš názor, já vám ho neberu...

- Je dnes v pořádku zabavit majetek nějakému boháči a poslat ho do nějakého tábora?

Váš názor? Já na to názor nemám...

- Záleží na tom, zda by překážel tomu člověku v cestě za vítězstvím.

Takže si myslíte, že ty skupiny, které jsem zmiňoval, překáželi v boji o moc, a proto byli vybráni?

- Co se týče Romů v té době, tak oni hodně překáželi společensky... I v dnešní době je to poměrně velký problém, ti lidé jsou prakticky nezařaditelní do společnosti. Přestože musím říct, že ze zkušenosti tady ve vězení jsem trošičku zmínil ty útoky vůči nim. Protože spousta z nich... Ne spousta, ale jsou mezi nimi jedinci, kteří jsou inteligentní, dá se s nimi bavit, jsou kultivovaní a chovají se kultivovaně.

A není problém v tom, že se podle jednání jednotlivců cejchují všichni? Nepřemýšlel jste někdy o tom, že na Romy se dá prostě snadno ukázat, protože jsou barvou pleti odlišní? Že se neříká, že tady jednotlivý Rom spáchal něco špatného, ale říká se to pak o všech o Romech, že jsou takoví. Myslím tím tu „generalizaci“, co si o tom myslíte? Je to spravedlivé říkat, že jsou všichni takoví...? A pokud ano, kde se bere ta jistota pro takový výrok?

- Určitě to nemůžeme vědět, ale zkušenosti nás k tomu vedou, ne?

Otočme nyní list, určitě víte, co je to rasismus...

- Ano.

Můžete mi rasismus nějak definovat?

- V dnešním pohledu je rasismus nenávisť, nebo výběrová nenávisť, vůči skupině obyvatel, lidem se společnou rasou, náboženství nebo politickou příslušností.

Když jste nyní představil, co je to rasismus, myslíte si o sobě, že jste rasista?

- Jo...

Na základě čeho tak usuzujete? Myslíte si, že je bílá rasa nadřazená ostatním rasám? Myslíte si třeba, že jsou rozdíly v rasách, nejen v barvě pleti, ale třeba i ve schopnostech? Nebo si myslíte, že tomu tak není?

- Dnes už nejde o rasu, nejde o to, jestli je člověk bílý nebo černý, ale jde o výchovu a přístup k ní...

Takže si myslíte, že lidé s jinou barvou pleti nebo jinou náboženskou příslušností mají jinou výchovu a odlišný kulturní rámec?

- Oni mají stejné možnosti, jako máme my, pokud tady žijí, je to pravda? Tak proč se stejně jako my nechovají?

Proč se chovají jinak? Jak jinak se chovají?

- Protože nechtěj...

Jaký je Váš názor na cizince v České republice?

- Nelíbí se mi cizinci, kteří sem jezdí prakticky za prací a díky tomu se snižuje počet pracovních míst pro ostatní občany České republiky. Tou jejich pracovní migrací se mění i platové podmínky, protože český podnikatel by musel českému dělníkovi zaplatit nějakou tu korunu navíc... To mi vadí. Ale nemám nic proti cizímu kapitálu, který ta pracovní místa vytvoří.

Jestli Vám správně rozumím, tak vám vadí spíše lidé, kteří pracují na nižších pracovních pozicích?

- Pokud sem někdo veze know-how, tak proti tomu nic nemám. Ale pokud sem někdo jezdí pracovat na nízké pracovní pozice...

A kdo sem takhle například jezdí?

- No... já si myslím, že těch národů jsou spousty. Z mého pohledu je zajímavé, že mi tolik nevadí Vietnamci, kteří sem jezdí a ve finále zde podnikají, tak nějak pololegálně... Ale i legálně ... ale všichni tak přibližně víme, jak se věci mají... Ale oni pomáhají k růstu ekonomiky a státu, je to mnohem lépe skousnutelné, než když sem přijede partička Ukrajinců, kteří sem jedou pracovat na nějakou stavbu. A díky nim přijde třeba padesát dalších Čechů o práci, nebo tu práci nedostanou.

Nepřemýšlel jste o téhle věci někdy i z opačného pohledu? Když sem ti Ukrajinci přijedou, pracují zde levně, takže ve finále je koncový produkt levnější?

- Já přesně rozumím tomu, proč si je ty firmy najímají. Všechno je to postavené na principu volného trhu a svobodě pohybu, to je přeci úplně logické. Já kdybych měl stavební firmu, tak vůbec nebudu řešit, jestli najmu cizince, protože to udělá levněji. To je přeci úplně logické.

Takže by Vám nevadilo najímat Ukrajince?

- Když to vezmu z čistě praktického pohledu, tak ne, protože bych se na trhu tak, jak je nastavený, neudržel.

Takže Vám to vadí spíše z pohledu člověka, který například hledá zaměstnání, ale nemůže ho najít, protože ta pracovní místa jsou třeba obsazena zahraničními pracovníky. Ale nebude Vám vadit je zaměstnat, kdybyste měl svou firmu?

- Teď mám pocit, že se to překrucuje... Mluvil jsem o praktickém pohledu člověka, který si založí firmu a nikdo mu nemůže vyčítat, že chce mít větší zisk... nikdo mu to nemůže vyčítat. Ale kdyby stát nastavil politiku určitým způsobem tak, aby zaměstnavatel musel zaměstnávat spíše Čechy... bylo by to z mé strany přijatelnější.

Pojďme ukončit toto téma. Co se Vám vybaví, když se řekne slovo Róm, nebo cikán...

- Oni sami to nemají rádi, když se jim říká Romové, oni to přímo nesnáší... také jim vadí, když se říká cikán... preferují slovo cigán.

Dobře, co Vám vybaví pod pojmem cigán, jak si takového člověka představujete?

- Myslíte typického představitele?

Ano, pokud něco takového jako typický představitel existuje, já nevím...

- No... ... Typický představitel této menšiny, je pětáctyřicetiletý, 170cm měřící, 95kilo vážící, trošičku nasmrádlý týpek s knírem, v džínách a kožené bundě, stojící před pracákem nebo před sociálkou... To je klasický příklad... a před sociálkou mu parkuje třeba Škoda Superb, v horším případě...

A co vám vybaví, když se řekne Čech?

- dobře... použiji opět mužské pohlaví, klidně můžu říct i celou rodinku (smích). Použiji chlapa, protože to je nejlépe představitelné. Čech, klasický Čech... viděl bych ho na pozici středního managementu, nebo dělníka na nějaké stavbě, truhláře, pokrývače...

Obecně pracujícího člověka, zaměstnaného člověka?

- Ano, zaměstnaného člověka, je už jedno v jaké pozici... Který se celý život snaží po sobě něco zanechat, jednou za rok nebo za dva si zajet někam na dovolenou třeba do Bulharska, asi tak... a být spokojený...

A když jsme u těch představ, jak vypadá typický představitel... Co nebo kdo se vám vybaví, když se řekne slovo žid?

- No...

Potkal jste se vůbec někdy s člověkem takového vyznání?

- Ano, setkal jsem se s nimi. Dokonce tady ve vězení jsem se dlouho dobu bavil s klukem, který je poloviční žid. Ve spoustě věcí jsme si spolu rozuměli a byl jsem překvapený z toho, jací jsou nacionalisti.

Jako čeští nacionalisté?

- Ne, jako obecně... Já jsem se tedy potkal jen se dvěma židy, kluky, se kterými jsem měl možnost se nějak dál bavit. Tak měli poměrně nacionalistické názory, to mě třeba překvapilo.

A vnímáte je na základě Vaší zkušenosti pozitivně nebo negativně? Jinak, měl jste vůči nim nějaké předsudky?

- Právě, že vůči židům jsem žádné extra předsudky neměl. Vzhledem k tomu, že jsem ve svém životě neměl možnost se přesvědčit o tom, že to, co hlásal třeba Hitler... je o židech 100% pravda. Nebyla literatura, která by mě o tom přesvědčila, tak jsem tuhle otázku nechal v sobě otevřenou, a nechám ji otevřenou do doby, než se přesvědčím o opaku.

Mluvíte o četbě... Jaký autor vědeckého rasismu Vás nejvíce ovlivnil, je někdo takový? Nebo jste četl spíše obecné statě.

- Spíš obecné knížky... Ale hodně mě zaujal třeba Nietzsche.

V čem? Co jste od něj četl?

- Nedávno jsem od něj četl Antikrista... Takové ty pragmatické myšlenky, to mě zaujalo.

Když se vrátím k Vašemu bratrovi, zmínil jste jeho homosexualitu a skutečnost, že to váš vztah nijak nepoznamenalo. Kdybyste zjistil, že máte třeba romské předky, že třeba Váš tatínek je poloviční Rom. Jak byste se s tím sžíval? Vnímali byste to jako problém Vašeho sebepojetí, nebo ne?

- Ne, já se cítím jako Čech, středoevropan. A tak se i chovám, teda aspoň doufám, že mě tak ostatní posuzují. Takže v tom bych neviděl žádný problém.

A kdyby si Váš bratr vzal za ženu Romku, ovlivnilo by to váš vztah?

- To by mě natáhlo...

Byl by to důvod pro přerušování vztahů s ním?

- Ne...

Ale mrzelo by Vás to...

- Ano, hodně

Jak byste to vnímal? Jako zradu, nebo jak?

- Určitě ne jako zradu, určitě bych to neviděl jako zradu... ale... .. spíš bych byl zklamaný, že mě... .. jak bych to řekl... vzhledem k tomu, že oni mají tu trošičku jinou mentalitu, byl bych smutný z toho, že by to dřív nebo později přestalo mezi nimi fungovat, že ho to nějakým způsobem poškodí. A byl bych zklamaný z toho, že na mě nedal.

Jak jste říkal, že Romové mají trošičku jinou mentalitu, v čem?

- Oni nekoukají na život jako my... chodit do práce, vydělávat peníze, vzít si hypotéku – i když ta je trochu extrém, to bych ani já nechtěl – mít kvartýr, auto, rodinku... Oni jsou hodně impulzivní v tomhle... Ted' máme, hurá, ale co bude zítra, to neřeší... třeba v tomhle.

Ale to jsme hodně odskočili od tématu střední školy... Dodělal jste jí?

- Ve čtvrtáku mě vyhodili, měl jsem problémy s chováním. Byla to doba, kdy jsem začal užívat drogy. Jinak známky jsem měl v té době docela dobré, zrovna jsem se začal učit, vracel jsem se k sešitům a látce... A zrovna to nevyšlo... Přesně, já jsem si říkal, tak já se začnu po sedmnácti letech života učit a oni mě vyhodí. (smích) No, vyhodili mě, ale dodělal jsem si aspoň výuční list, takže jsem vyučený číšník. Prakticky mi stačil jen rok školy.

Po škole jsem šel na vojnu...

Ale to už jste byl drogově závislý... to musí být docela očištěc na vojně, nebo se pletu?

- Tak jo, začátek byl docela očištěc, to jo... ale potom už tak velký problém nebyl. Tam se hodně pilo... Hlavně v té době jsem neměl tak silnou závislost.

Pojďme se vrátit k té partě vašich kamarádů? Co jste v té partě cítil? Cítil jste větší sílu? Nebo jste to cítil tak, že jste mladí svalnatí kluci, kteří teď tady vyřeší problémy?

- To vůbec ne, já jsem cítil, že se můžu o někoho opřít, když mám nějaký problém... Jasně, taky jsme se prali... Ale když kamarádovi umřel táta, měl si jít za kým popovídat. Když se s někým rozešla holka, měl kamaráda, který ho podržel, který s ním všude chodil a podržel ho... když jsme potom byli starší a potřebovali jsme stěhovat věci, vymalovat kvartýr, cokoliv, pomoci s něčím...

Věděl o tom Váš táta? Jak to bral? Říkal Vám, hele dej si bacha, můžeš se dostat do nějakého problému. Nebo spíš říkal, že je to Vaše věc, Váš život...

- Tak v těch sedmnácti mi táta hlavně říkal, abych se na to vysral... že stejně dělám jen službu Klausovi. Protože to naše chování – v pohledu táty – nahrávalo jenom jim a oni z toho těžili volební hlasy.

Ale taky to mohlo nahrávat Sládkovcům, nebo ti v té době už byli mimo?

- Ještě jo... Sládek ještě byl, on někdy kolem roku 2000 zmizel z politické scény.

Hledal jste v ty partě něco, co Vám doma chybělo? Že jste cítil, že v těch klucích máte třeba větší oporu, než v rodičích, tím že byli rozvedení. Příklad, vezmu to z mého pohledu. Když mě něco trápí, tak jdu asi dřív za rodiči, než za kamarády.

- No...

Jestli vás třeba táta vyslechl, když váš něco trápilo. Nebo, jestli řekl – hele, jsi dospělý chlap, vykašli se na to.

- Tak já si myslím, že když jsou kluci v pubertě, tak se výrazně méně svěřují rodičům. Samozřejmě, já mohl kdykoliv s jakýmkoliv problémem jít za tátou, v tom problému nebyl. A taky jsem se hodně svěřoval mámě, tím, jak žili odděleně, tak jsem to tak cítil. Ale samozřejmě jsem se svěřoval i té partě kamarádů. Ale že bych v nich hledal nějakou náhražku rodiny, to asi ne. Já jsem měl taky staršího brácha...

A brácha měl stejné názory jako Vy?

- Jo... brácha měl stejné názory.

A Vy jste se dostal do tohoto prostředí té party přes brácha?

- Ne, ne, to bylo nezávisle na něm... a částečně i proti jeho vůli.

Jemu se to nelíbilo?

- Moc ne, protože věděl, co to všechno obnáší.

Problémy...

- Jo, jo...

A Vy jste ty problémy neviděl, nebo nechtěl vidět?

- Byl jsem do toho hrrr... brácha spíš chtěl, abych se učil a udělal si školu.

A brácha školu dodělal?

- Dodělal, byl vyučený zámečnický, ale pak si uměl v životě poradit.

Já se přiznám, že mě zaujala ta vaše drogová minulost, protože – aspoň co já vím – z tohoto prostředí – jak říkáte pravicového – se zas tak moc uživatelů drog nenajde. Vždyť oni se na narkomany dívají docela s despektem, ne? Jak jste se k drogám dostal?

- Můj bratranec, který mezi nás chodil a já se s ním bavil dlouhá léta, byl o rok starší a hráli jsme spolu hokej. Tak on začal kouřit trávu... A já v sedmnácti letech, když jsem chtěl hlásat, že je něco špatného – v tomhle případě drogy – tak jsem chtěl vědět, proč je to tak. Z toho důvodu jsem začal s drogami experimentovat, doexperimentoval jsem na heráku.

Jak dlouho?

- Osm let. Do té doby, než mě zavřeli.

A to jste se k tomu dostal i na té vojně?

- Na té vojně to bylo právě poměrně snadné...

A co kluci z party? Věděli o drogách?

- Nadšení z toho nebyli, hlavně tenkrát nevěděli o těch tvrdších drogách, věděli, že kouřím trávu, ale to ostatní nevěděli. Tak to ještě tolerovali. Ale já, když jsem viděl, že mi to přerůstá přes hlavu... Měl jsem ty kluky rád a nechtěl jsem, aby je někdo nahlížel tak, že já fetuju, tak oni taky... Cítil jsem se i částečně trapně kvůli tomu. Přestal jsem se s nimi stýkat, přestal jsem nosit bombry, těžký boty... Začal jsem se oblékat trochu jinak. Samozřejmě s těmi kluky dodnes udržuji kontakt, posílají mi dopisy, podporují mě. Ale tehdy se naše cesty rozešly. Dalo by se říct, že ta propagace, za kterou jsem odsouzený, to bylo v mých třidvaceti letech...

O co tedy šlo, když se o tom pobavíme podrobněji?

- Když mi umřel starší brácha, jediné co mi po něm zůstalo, byl odznáček NSDAP... takže ten jsem pořád nosil. A když jsem se dostal do konfliktu s tou skupinkou kluků, ti po mě chtěli, abych to sundal, jinak dostanu do držky atd.

Jak to probíhalo? K tomu došlo v hospodě?

- To bylo v hospodě, já jsem slavil svoje narozeniny... Sundal jsem si bundu a bavil jsem se s jednou holčkou, pak přišel její kluk s kamarádem. Asi se mu nelíbilo, že bavím s jeho holčkou... A říkal mi, ať si sundám ten odznáček atd.

A tam jste byl tehdy s těmi kamarády z party?

- Ne, ne...

Předpokládám, že došlo k bitce... Byly tam nějaké vážné úrazy?

- Nic extrémního...

Nic extrémního znamená zlámané ruce a tak? (smích)

- Ne, nic vážného... Nějaký ti kluci jeli do nemocnice...

A to byli Češi?

- Češi.

Znal jste je předtím?

- Neznal jsem je, to je pravda. Fakt je ten, že oni to využili jen jako záminku?

Proč? K čemu?

- Tomu klukovi prostě vadilo, že se bavím s jeho holkou. Když do mě začal prudit, tak jsem mu řekl, že jestli mu to tak strašně vadí, že si to můžeme jít vyřešit ven. Do toho se mu nechtělo a tak začal brnkat na tuhle strunu.

Byl jste pod vlivem drog nebo alkoholu?

- Měl jsem pár piv a drogy jsem v té době pár měsíců nebral.

Jak jste se cítil po té bitce, když přijela policie.

- Policie nepřišla. Já mám takový poměrně známý obličej, takže si pro mě potom přijeli domů.

Jak jste se cítil? Cítil jste, že jste v průšvihů... nebo jste to bral tak, že podáte vysvětlení a bude konec.

- Já se smál, když za mnou přijeli. Protože fakticky se na mě vrhlo pět lidí s tím, že dostanu do držky... a já když jsem se s nimi popral, tak ještě přijedou policajti, že jsem někoho napadl, že jsem někomu ublížil. To mi opravdu přišlo směšné.

Takže iniciativa přišla z té druhé strany?

- Tak nebudu říkat, že to přišlo z druhé strany. Byla to prostě chyba nás obou... Já, když jsem cítil, k čemu může dojít, jsem se měl sbalit a jít pryč.

Měl jste již předtím nějaký problém se zákonem?

- Měl...

A taky to bylo spojený s tímhle typem trestné činnosti?

- Noo... tak kluci se prostě perou, hodně jsem se pral... občas přijela policie... takže jsem měl různé podmínky za výtržnictví, lehké ublížení na zdraví...

A vždy to mělo rasový podtext?

- Tak když chodím po ulici v bomburu a v kanadách, tak je poměrně snadné se dostat do nějakého konfliktu. Stačí se jen podívat přes ulici a hned může dojít ke slovním potyčkám, které mohou přerůst do nějakého konfliktu.

Vy jste konflikty nevyhledával?

- Tak jasně, že jo... byl jsem mladý kluk... Když dostal nějaký můj kamarád do držky, tak jsme se sbalili a šli jsme dát do držky tomu, kdo mu to udělal...

Jak to vůbec probíhalo po tom posledním incidentu? Sebrala Vás policie, co bylo dál?

- Podal jsem vysvětlení a měsíc na to mi přišlo předvolání ke komisaři. U komisaře jsem podal výpověď...

Když se vrátím k těm zraněným, říkal jste, že je odvezli do nemocnice, jaká měli zranění?

- Lidé v té hospodě zavolali policii, protože tam došlo k poškození cizí věci, rozbily se dveře. Když přijela policie, proběhly výpovědi, tak jak proběhly a ti kluci se nechali odvést do nemocnice. Ale marodili maximálně týden.

Ale nemají žádné trvalé následky?

- Ne ne, nevím o tom, že by někdo měl trvalé následky. To bych dostal asi o něco větší trest, než jsem dostal.

A vy jste dostal čtyři roky?

- Necelé čtyři roky.

Ted' máte odsezeno?

- Ještě mi odpustili sedm měsíců, takže v září půjdu domů.

Jak vůbec vnímáte ten trest?

- Já jsem to potřeboval...

Abyste si vyčistil hlavu, od všeho možného...?

- Hmm... hlavně od těch drog.

Takže to berete v tomhle smyslu pozitivně?

- V tomhle smyslu ano. Jinak v tom vidím obrovskou nespravedlnost, pokud mě nikdo zavře za to, že hlásám nějaký názor. I kdybych zvedal pravici a hlásal nějaký názor, je jedno jaký, tak... Lidi si mají sami vybrat jaký ten názor je, jestli správný nebo není... Nikdo nemá právo zavírat někoho za jeho názor, dneska žijeme v době, kdy se stejně zavírají političtí odpůrci, ukazujeme támhle na Rusko a na Ukrajinu, ale mi se tady, tady ve střední Evropě, chováme stejně. Proč nesedí komunisti? Extrémní levice, proč nesedí?

Kdyby spáchal stejný čin, dejme tomu nějaký Rom na Vás, pohlíželi byste na to taky tak, že hlásá nějaký názor a má právo na to ho vyjádřit?

- Vždyť oni to hlásají věčně...! Když jdete po ulici a oni se podívají na vaše hodinky, na to co máte na sobě... a řeknou si „Pojď dylino, gádžo, uděláme ho!“ Takhle oni se o nás baví, my jsme tu totiž jen od toho, aby nás o něco udělali.

Takže ten trest považujete vzhledem k tomu, co jste spáchal za nepřiměřený? Ty čtyři roky, které jste dostal...

- (smích) Čtyři roky za odznáček? Co jsem udělal?

Tak tam hráli roli asi i Vaše předešlé...

- Jasně, já mám přitěžující okolnosti, byl mně dán souhrnný trest. Vzhledem k tomu, že jsem měl souhrnný trest za víc věcí najednou... joo, tak asi jsem si to zasloužil.

Takže Vy máte tyhle dva paragrafy a...?

- Já měl předtím velkou podmínku, kterou jsem neporušil a která mi byla v souhrnném trestu zmíněná.

To bylo co, můžu se zeptat?

- Já to nebudu nějak rozebírat... Ale krádeže... udělali jsme loupežné přepadení...

To nebylo s těma rukama z party, že?

- Ne ne!

Takže to bylo v době vaší drogové závislosti?

- Dá se říct, že s mojí trestnou činností krádeží a podvodů, s tím nemá ta parta nic společného a vůbec by se jim nelíbilo, kdybych něco takového dělal. Dost pravděpodobně by mě za takového chování od sebe nějakým způsobem odvrhli. Povětšinou jsou to lidé hodně zásadoví, pracovití, kteří se snaží dodržovat zákony. Takže tohle chování bylo hlavně o těch drogách.

Blížíme se k závěru, jak vidíte svou budoucnost. Až v září půjdete ven, co Vás tam čeká?

- Spoustu práce.

Myslíte práci jako zaměstnání, nebo práci na sobě samém?

- Na všem... Na sobě samém, musím něco vybudovat, pomoci rodině, je toho hodně.

Bojíte se toho?

- Určitě...

Čeho nejvíc?

- Toho, že třeba selžu?

Budete třeba kontaktovat ty kamarády z Vaší party?

- Jo... Přemýšlel jsem nad způsobem, jak se držet od drog dál a dá se říct, že z mého pohledu nevidím lepší způsob, než se pohybovat v jejich blízkosti, aby mě drželi od takových lidí dál. To je jedna věc... Druhá věc je ta, že těm klukům je dneska třicet let, jsou stejně tak staří jako já, už to taky tolik „nežerou“, nikde se neperou, ti kluci podnikají, pracují, mají ženy, mají děti, žijí svůj normální život. Spousta z těch kluků nejsou žádní fašisti, jsou to prostě nacionalisti, patrioti, kterým záleží na českém státě a dál nerozvíjejí nějaké myšlenky národního socialismu.

Nebojíte se, že skrze ně sklouznete k něčemu, co by Vás mohlo vrátit zpátky sem?

- Já určitě můžu sklouznout k něčemu s nimi i bez nich... tady sedí kluci za to, že řídili auto, nebo že neplatili alimony, to je úplně běžné. Tomhle státě se zavírá za všechno, to se může stát komukoliv, i Vám...

Budu si dávat pozor. (smích)

Analýza rozhovoru č.1

Úvod

Informátor vystupoval jistě, uvolněně, sebevědomě, slušně, odpovědi formuloval přesně, nepoužíval vulgarismy a byl schopen uvažovat v abstraktních pojmech.

Hned na úvod rozhovoru několikrát zopakoval: „*Nemusíte být nervózní, jsem úplně normální kluk.*“ Nekonfliktní vystupování odsouzeného ve výkonu trestu potvrzují i zprávy odborných pracovníků, doslova uvádějí: „*...odsouzený se projevuje jako manifestně bezkonfliktní jedinec.*“

Odsouzený si vyžádal přepis rozhovoru k autorizaci, čemuž bylo vyhověno. Změny na základě autorova upřesnění byly nepatrné, jednalo se spíše o drobné upřesnění asi ve dvou případech. Nedošlo však k žádnému posunu významu sdělení.

Po ukončení rozhovoru vyslovil politování, že asi není typickým představitelem skupiny, o kterou se realizátor zajímá, narážel tak na drogovou závislost.

Rodina a dětství

Z popisu odsouzeného je patrné, že pocházel z rodiny, které je možné přiřadit atribut střední třídy, oba rodiče podnikali, jsou zaměstnaní, nikdo z rodičů nebyl trestán, neuvádí problémy s alkoholem ani jinými návykovými látkami. Narodil se a vyrůstal ve jednom větším městě v Ústeckém kraji, záměrně nechtěl uvést ve kterém, aby si udržel svou anonymitu.

Odsouzený popisuje útlé dětství jako bezproblémové období, kdy do dvanácti let věku vyrůstal v kompletní rodině. Vztahy s dvěma nevlastními a jedním vlastním sourozencem hodnotí jako dobré, vzájemně se podporovali. V rozhovoru silně preferuje staršího bratra, který již zemřel, o nevlastních sourozencích v rozhovoru spontánně nehovoří.

Výchovu popisuje jako liberální, bez používání tělesných trestů. Při vzpomínce na dětství se mu vybavuje společný čas s oběma rodiči na dovolené. Matku charakterizuje jako přísnější, ale spravedlivou, která se ho snažila přimět k lepším výsledkům. Větší autoritou mu byl otec, kterého deklaruje jako svůj vzor, imponoval mu svou rozhodností.

Ve věku dvanácti let se jeho rodiče rozvedli a M.P. byl svěřen do výchovy otci.¹¹ Přiznává, že v době před rozvodem rodičů docházelo mezi nimi k hádkám, ale ty však hodnotí

¹¹ V tomto ohledu se výpověď odsouzeného liší se zprávami odborných pracovníků VS – ty v jednom případě, že byl M.P. vychováván oběma rodiči do věku desíti let, ve druhém uvádějí věk devíti let. Dokonce v jednom

z jeho pohledu jako normální, nikterak výjimečné. Oceňuje snahu a zásluhy otce při výchově, ze současné situace neviní rodiče, deklaruje svojí odpovědnost.

Z dalších výpovědí je patrné, že období rozvodu bylo pro M.T. dobou, kdy se začlenil do party „pravcověji smýšlejících lidí“, jak říká.

Základní škola

Školu vnímal jako „otravu“, ale známky měl prý poměrně dobré – dvojky, trojky. Deklaruje výrazné problémy s autoritou učitelů, obecně má i dnes problém s uznáváním autority.

S ohledem na další vývoj osobnosti a příklonu k rizikovému chování, sleduji dva zásadní momenty, které odsouzeného ovlivnily.

Prvním z nich je rozvod rodičů, kdy se od páté třídy musel učit sám, což prý moc nedělal. Volný čas trávil s kamarády ve videoherách, na hokeji, měl také řadu kázeňských přestupků. Sám sebe nahlíží jako rošťáka, kterého bavily lumpárny, měl řadu vážných kázeňských přestupků (poznámky, důtky, snížené známky z chování), které však marginalizuje – „z dnešního pohledu mi to přijde jako hlouposti.“ Otec prý kázeňské přestupky neřešil: „*Měj jsem ty dvojky, trojky, tak táta neviděl důvod, proč by měl řešit, že má trochu živějšího kluka.*“ Je zřejmé, že informátor má v tomto ohledu zvýšenou toleranci vůči svým kázeňským přestupkům, je cítit, že část odpovědnosti deleguje i na tehdejší „systém“ – „*Tehdy se dávala poznámka vážně za každou blbost.*“

Druhým důležitým faktorem jsou časté změny vzdělávacích zařízení, M.T. podle jeho slov vystřídal čtyři kolektivy. Hodnotí se jako „společenský člověk“, který se vždycky naučil v novém kolektivu fungovat. Nedeklaruje se jako lídr třídy, ale nevidí se ani mimo třídní kolektiv.

Střední škola

Po ukončení základní školní docházky nastoupil na hotelovou školu, po otcově vzoru, ze které byl ve čtvrtém ročníku díky problémům s chováním vyloučen, tuto skutečnost spojuje již s užíváním drog. Následně si jednoroční nástavbou dodělal výuční list v oboru číšník

případě je uvedeno, že byl následně vychováván matkou. Domnívám se, že realizátor v průběhu rozhovoru mluvil pravdu, celkově se vyjadřoval v ohledu k rodinnému zázemí konzistentně.

Parta

Příklad k partě „*kluků pravicovějšího myšlení*“ uvádí od dvanácti třinácti let, sám ho zařazuje do období rozvodu rodičů, což potvrzuje zásadní roli rozvodu rodičů.

Do party se dostal prostřednictvím svých kamarádů z hokeje, okolí bydliště a školy. Věková struktura byla různá, byli tam mladší i starší lidé. S partou těchto osob trávil veškerý volný čas. Svou příslušnost manifestoval i patřičným oblečením – ostříhal se, nosil bomba, kanady. V tomto ohledu bylo jeho chování projevem určité stádnosti, uvádí.

V souvislosti s motivací k příklonu k partě používá následující výroky směřované vůči romské menšině – „ten problém cítil každý z nás“, „*Mě nadchly myšlenky se s nimi vypořádat*“, „*nemůžu říct, že by mi voněli... nechovají se kultivovaně, chtěl jsem s tím něco dělat*“, „*Hitler se snažil zbavit cigánů.*“ atd. Dále zmiňuje, že se mu nelíbí chování romských spolužáků. Vše nasvědčuje, že měl s romskou komunitou osobní kontakt, vůči této skupině jako celku zaujímal silně negativní až nenávistná stanoviska. V navádějícím dotazu obsahující v souvislosti s Rómy sousloví „řešit problém“ se rezolutně ohradil, ale jinak o této skupině otevřeně jako o problému, který chtěl řešit, mluví...

Partu podle svých slov nevyhledal za účelem dodání si sebevědomí nebo síly, kamarády v partě cítil jako oporu, mohl se jim údajně se vším svěřit, vzájemně se podporovali. Neguje, že by partu vyhledal z důvodu suplování rodiny, mohl se svými problémy svěřovat otcí, matce nebo staršímu bratrovi. I přes tuto negaci se lze domnívat, že informátorovo emoční zázemí v rodině – ze strany rodičů – nebylo dostatečně rozvinuté, především v době rozvodu, protože právě v této době se k partě přidal. „*Tak já si myslím, že když jsou kluci v pubertě, tak se výrazně méně svěřují rodičům.*“

Starší bratr sdílel stejné myšlenky jako informátor, podle jeho popisu byl však umírněnější a upozorňoval na problémy, do kterých se může dostat. Otec neprojevoval silné negativní stanovisko vůči aktivitám syna, ten zmiňuje pouze narážky na to, že jeho činnost stejně nahrává police ODS, o ničem jiném odsouzený v této souvislosti nemluví. Nemluví o silnějším nátlaku otce v této věci.

Informátor velice otevřeně popisuje svou drogovou historii, kdy si postupně vybudoval šestiletou drogovou závislost. K drogám se dostal přes svého bratrance, začínal marihuanou. Experimenty s drogami odůvodňuje tím, že když hlásá, že je něco špatného, měl by to také vyzkoušet, aby věděl, proti čemu se staví. Zde jsme opět svědky zvýšené tolerance

vůči sobě samému a hledání zástupných motivací pro drogové experimenty a následné selhání. Zdůvodnění se - s ohledem na profil osobnosti - zdá nevěrohodné.

Následně s lítostí popisuje, jak drogy poznamenaly rodinné vztahy, pod vlivem drog se dopouštěl i trestní činnosti, viz. krimikariéra.

Zajímavý je deskribovaný vnitřní boj narkomana a člověka pohybujícího se v partě extrémně pravicově smýšlejících osob, které se vůči narkomanům staví navenek velmi negativně. Informátor se prý snažil s partou omezit styky, změnil i styl oblékání, aby jim nedělal ostudu, bál se také jejího odsouzení. Informátor na jednu stranu často uvádí, že v partě cítil oporu, mohl se jí se vším svěřit, ale v situaci, kdy se ocitl ve vážném problému, stal se uživatel drog, se partě raději vyhýbá.

Rasismus

Informátor uvedl téměř slovníkovou definici pojmu rasismus, také se za rasistu považuje, i když dodává, že v současnosti již nejde ani tolik o barvu pleti, ale o výchovu a přístup k ní. Dodává, že všichni máme stejné možnosti, ale „oni“ se chovají jinak než „my“, což zdůvodňuje tím, že se tak chovat nechtějí.

Asociační cvičení

M.P. deklaruje silné předsudky a negativní postoje vůči Rómům, které popisuje jako osoby, které zneužívají sociální systém. Typický představitel vypadá podle popisu jako obtloustlý muž, „lehce nasmrádlý“, stojící před sociálkou, když mu za rohem parkuje luxusní vůz. Dále říká, že Rómové mají „trošičku jinou mentalitu.“

Všechny příslušníky romského etnika tzv. hází do jednoho pytle, silně generalizuje. Na námitku, že nelze všechno takto zjednodušit a vztahovat na celou skupinu, že nevíme, zda jsou všichni takoví, odpověděl: „*Určitě to nevíme, ale zkušenosti nás k tomu vedou, ne?*“ Tvrdí však, že v průběhu výkonu trestu své výpady vůči Romům zmírnil.

Situaci, kdy by se jeho bratr oženil například s Romkou vy vnímal velice negativně, použil pojem „zklamání.“ To jen potvrzuje míru předsudků. Ale kdyby zjistil, že jeho otec má romské předky, a že je on sám také z části Róm, to by mu nějak nevadilo – cítí se jako Čech, střeoevropan. Opět je cítit zvýšená míra toleranci vůči vlastní osobě, zřetelná v posunování hranic toho, co je pro něj přípustné.

Percepce Čechů je naopak silně pozitivní, kdy jsou líčeni jako lidé pracovití, zaměstnaní, kteří se snaží vybudovat domácnost a pořád o něco usilují. Žádné negativní povahové rysy nebo rysy chování neuvádí.

Zajímavý postoj uvádí vůči Židům, vůči kterým nedeclaruje žádné vážné otevřené předsudky, setkal se prý za život jen se dvěma, to je podle něho málo na to, aby se mohl přesvědčit o tom, že jsou například Hitlerova slova pravdivá, nechává to prý v sobě otevřené. V souvislosti s Židy, se kterými se setkal, uvádí, že měli překvapivě nacionalistické názory, ale nedokáže exaktně vysvětlit, jak se projevovaly.

Zmiňovanou nízkou míru předsudků vůči Židům je zajímavé následně porovnat s trestnou činností, viz. krimihistorie.

V přístupu k cizincům rozlišuje na cizince, kteří do země přivázejí know-how a kapitál, a na dělníky. Přítomnost první skupiny vítá, vůči druhé se vyjadřuje negativně. V souvislosti s dělníky hovoří o ubírání pracovních příležitostí a o vlivu na výšku mezd, vyjadřuje názor, že by stát měl nastavit takovou politiku, aby zvýhodňoval Čechy. Ale v pozici zaměstnavatele by však neměl problém dělníky cizí státní příslušnosti zaměstnat, názor odůvodňuje cenovou konkurencí na trhu.

Předsudky nevyjadřuje vůči homosexuálům, jeden z bratrů je prý také homosexuál, nijak to jejich vztah nepoznamenalo a říká, že by vůči těmto lidem asi neměl předsudky ani kdyby bratr byl heterosexuál.

Holocaust

K událostem druhé světové války přistupuje velmi zjednodušeně jako k souboji dvou ideologií, které si vyžádaly řadu nespravedlností, ale k těm podle jeho názoru docházelo na obou stranách, v Rusku i Německu. Vybrané skupiny obyvatel – Židé, Rómové, homosexuálové, hendikepovaní atd. - prý bránily v boji o moc.

Holocaust vztahuje primárně opět k Rómům, když tvrdí „*Co se týče Rómů v té době, tak oni překáželi společensky... I v dnešní době je to poměrně velký problém, ti lidé jsou prakticky nezařaditelní do společnosti.*“ Výše již byl uveden i výrok o tom, že „*Hitler se snažil zbavit Cikánů*“

Krimihistorie odsouzeného

Informace ze sekundárního zdroje

Informátor je poprvé ve výkonu trestu, ale podle dostupného zdroje byl třikrát podmíněčně odsouzen, první trestné činnosti (výtržnost) se dopustil v 16 letech. O dva roky později byl souzen jako spolupachatel znásilnění, podle zprávy však zavinění popírá. Dále se dopustil přepadení herny ze zjištěných důvodů. Delikt, za který byl odsouzen k nepodmíněnému trestu měl charakter výtržnosti, propagace fašismu a ublížení na zdraví. Trestné činnosti se dopouštěl pod vlivem psychotropních látek.

Poslední trestný čin je popsán následovně – „*Zdvihl pravici a se slovy „Heil Hitler“ zdravil přítomné hosty, na svetru měl odznak s hákovým křížem a nápisem NSDAP, obhajoval myšlenky, že „Hitler měl dobrý plán zplynovat židy a cikány a vyvraždit je.“ Když jej hosté vyváděli, hodil po těchto židli a způsobil jim zranění.*“ Více informací k případu realizátor nemá.

Informátorova percepce krimihistorie

Otevřeně hovoří o konfliktech, které měl s Rómy v místě bydliště, ke kterým docházelo patrně častěji, často se pral. Odůvodňuje je tím, že i jeho vzezření k tomu vyprovokovalo, konflikty s partou i vyhledávali. Zmiňuje i případy, kdy rvačky nebyly spontánně vyvolané třeba na ulici, ale byly aktem odplaty za nějaké předešlé konflikty, hovoří o napadení kamaráda. Je zřejmé, že k těmto útokům docházelo ve skupině, nejednal sám.

O činech spáchaných pod vlivem drog se nerad vyjadřuje, přiznává pouze loupežné přepadení ze zjištěných důvodů, o spolupachatelství znásilnění nemluví. Z výpovědi je cítit, že se za své chování v době užívání drog stydí. K této trestné činnosti došlo mimo partu s pravicově extrémistickými názory.

Otevřeně však hovoří o poslední trestné činnosti, které se dopustil ve 23 letech a byl mu za ni uložen trest „*necelých čtyřech let*“, z něhož mu bylo podle jeho slov odpuštěno sedm měsíců.

Při porovnání s dostupným materiálem vyplývá, že informátor si za účelem legitimace svého jednání vytvořil legendu. V této legendě se snaží navodit pocit, že se stal obětí provokace, žárlivosti hosta restaurace na to, že se baví s jeho slečnou. O odznaku, který měl připnutý na svetr nesoucí vyobrazení hákové kříže s nápisem NSDAP, hovoří jako o tom jediném, co mu po zesnulém bratrovi zůstalo. Rvačku hodnotí tak, že byl vyprovokován, a

když došlo ke rvačce, stálo proti němu pět osob. Uznává, že měl situaci řešit jinak a raději odejít.

Z výpovědi vyplývá, že pachatel jednal sám, nikoliv v partě, přítomnost kamarádů popírá. Obětí v tomto případě nebyl příslušník rasové nebo etnické menšiny, ale Čech. Rasový podtext trestné činnosti měl verbální charakter. Přiznává, že jednal pod vlivem alkoholu, drogy neguje, několik měsíců je prý neužíval.

Percepce trestu

Percepce trestu je ambivalentní. Na jednu stranu to prý potřeboval, aby se zbavil drogové závislosti, na straně druhé mu trest přijde přísný a nespravedlivý, protože prý jen demonstroval svůj názor, což demonstrují následující výroky: *„Jinak v tom vidím obrovskou nespravedlnost, pokud mě nikdo zavře za to, že hlásám nějaký názor. I kdybych zvedal pravici a hlásal nějaký názor...“* dále pokládá otázku, proč za své názory nesedí extrémní levice a komunisté.

V souvislosti s předešlou trestnou činností připouští, že si trest asi zasloužil.

Představa o životě po propuštění z výkonu trestu

Odsouzený vyjadřuje určité obavy, bojí se selhání, proto bude kontaktovat kamarády z party, jsou prý zárukou toho, že se nevrátí k drogám. O těchto kamarádech hovoří tak, že řada z nich už to tolik „nežere“, mají rodiny, pracují, mají normální život, spousta z nich nejsou žádní fašisté, ale nacionalisti a patrioti.

Shrnutí

Informátor pochází z průměrně situované rodiny, nedochází k replikaci kriminálního chování v rodině, oba rodiče podnikají. Na dobu dětství vzpomíná pozitivně. Výchova v rodině byla liberální, bez tělesných trestů.

Zlomovým obdobím je rozvod rodičů, když bylo informátorovi dvanáct let. Právě v této době se začlenil do rizikové party s extrémně pravicovými názory.

Za nejzávažnější vnější motivační determinanty vedoucí k příklonu partě a spáchání trestného činu jsou následující – rozvod rodičů, opakované změny kolektivu na základní škole

a místo bydliště, kde byla řada osob extrémně pravicového smýšlení, a kde je silná romská menšina, setkáme se zde i se „sociálně vyloučenou lokalitou“.

Mezi vnitřní motivační determinanty bych zmínil nižší emoční zázemí v rodině, příklon k jednání ve skupině a k násilnému řešení problémů. Dále pak dlouhodobé užívání drog a alkoholu, pod jejímž vlivem se dopouštěl trestných činů. Zanedbat nelze ani indoktrinace pachatele a zjevně zjednodušenou percepci problémů a způsobu jejich řešení.

Zařadit pachatele do teoretického konceptu McDevitta, Levina a Benneta je obtížné, pro verbální charakter trestné činnosti. Na základě Williamovy typologie pachatelů, bych odsouzeného zařadil na pomezí „ideologického, extrémně pravicového pachatele“ a „xenofobního pachatele.“ Nezmínil sice politické ambice nebo cíle, ale z projevu je patrná silná indoktrinace, xenofobnost pachatele je taky zřejmá.

Rozhovor č. 2

Rekonstrukce rozhovoru, odsouzený J.V., věznice Všehrdy, 19.3.2011

Úvod:

Rozhovor s odsouzeným J.V. proběhl v odpoledních hodinách dne 19.3.2011 v prostorách věznice Všehrdy v blízkosti města Chomutov.

Vedení věznice nepovolilo realizátorovi poříditi audio-nahrávku rozhovoru s odsouzeným. Odpovědi na otázky položené realizátorem budou v ucelené podobě rekonstruovány na základě poznámek z terénu.

Popis odsouzeného:

Odsouzený o sobě uvedl, že se narodil v městě Plzni, ale vyrůstal – v kompletní rodině, společně s mladším bratrem - ve Vysokém Veselí na Jičínsku.

Odsouzený uvedl, že byl odsouzen na základě paragrafu 222 – těžké ublížení na zdraví. Následně však velmi nejasně popisuje, že mu obhájkyň navrhla, že v jeho případě by bylo lepší, aby byl odsouzen na základě paragrafu 219, aniž by zmínil, jaká je skutková podstata trestného činu. Trestní zákoník (s platností do: 31.12.2009) uvádí paragraf 219 jako vraždu, což s přihlédnutím ke skutkové podstatě není možné. Mohlo se však jednat o pokus o vraždu. K případu bude věnována následná pozornost nejen v rekonstrukci rozhovoru, ale i v rozboru.

I. Rodina, škola a dospívání

Odsouzený vyrůstal v kompletní rodině, společně s mladším bratrem. Rodina žila v obci Vysoké Veselí na Jičínsku. Rodinné vztahy popisuje jako „normální“, dále je nechtěl specifikovat, stejným způsobem hovoří i o vztahu k bratrovi.

Popírá, že by v rodině byl někdo s kriminální historií.

Matka byla v domácnosti, tatínek byl čalouník. Na dotaz, kdo z rodičů byl ve výchově přísnější, odpověděl, že otec.

Na dětství vzpomíná v dobrém, použil v tomto ohledu pojem „zlaté časy“. Dětství považuje za klidné.

Studium

Odsouzený své výkony ve škole považuje za průměrné, s tím, že když se chtěl učit a něco ho zajímalo, tak dosahoval velmi dobrých výsledků. V kolektivu nebyl lídrem, ale nehodnotí se jako samotář – „*tak někde mezi*“.

S autoritou učitelů podle výpovědi neměl problém, ale dodává, že samozřejmě záleželo na učiteli: „*Byli učitelé, kteří měli velkou autoritu a ti, kteří takovou autoritu neměli.*“

Na dotaz, zda měl nějaké kázeňské přestupky, odpověděl, že nějakou tu poznámku občas dostal. „*Ale nikdy jsem se nepral, rvačky to ne, na to jsem nebyl... spíše takové ty legrácky...*“

Jako největší vyloženinu považuje odsouzený událost při brigádě, na které se školou sbíral brambory. Údajně se tam nikomu nechtělo pracovat, skutek spočíval v tom, že na truc s kamarádem pracovali velmi rychle. To se prý učitelům nelíbilo a dostali za to ve škole důtku...

Špatné známky rodiče řešili spíše tak, že se J.V. snažili domluvit a určitým způsobem ho povzbudit a motivovat. Ale jak dodává: „*Nespatřoval jsem v učení naplnění...*“

Po základní škole se vyučil zedníkem.

Po revoluci se rozhodl pro hledání práce v zahraničí – ve Francii, Rakousku, Holandsku i Velké Británii.

Z Rakouska se pak vrátil zpět do ČR, kde sháněl práci, to podle jeho slov nebylo snadné, a pokud práci sehnal, zaměstnavatelé mu prý často za odvedenou práci neplatili. V roce 2004 se odstěhoval do Londýna, kde studoval kurzy umění a při studiu pracoval. V zahraničí se naučil Francouzsky, Německy a Anglicky – „*Když někde jste, musíte mluvit a fungovat, naučíte se, i kdybyste nechtěl.*“ O návratech do ČR řekl následující „*Vždycky jsem se nerad vracel do Čech. Když máte zkušenost ze zahraničí a pak se vrátíte, tak je to těžké. Třeba když jdete na úřad, to se nedá srovnat.*“

Nejvíce prostoru ve vyprávění věnuje období pobytu v Londýně, kde vykonával různá zaměstnání, například pracoval jako řidič, nebo jako pomoc v pekárně. „*Nevybíral jsem si.*“ Ve studiu se orientoval na umění, především sochařství a malování portrétů, ale v rámci kurzu se musel učit i fotografii, různé druhy tisků a maleb.

V Londýně se přihlásil na vysoké školy se zaměřením na sochaření, absolvoval přijímací pohovory, ale než se dozvěděl výsledek, odjel do ČR a už se nevrátil.

Pohyboval především v umělecké komunitě, volný čas rád trávil v muzeích. Krajany příliš nevyhledával, upřednostňoval cizince, protože si tím zlepšoval znalost cizího jazyka.

II. Rasistické myšlenky

J.V. definoval rasismus jako „*povyšování se nad jinou rasou...*“ Nepovažuje se za rasistu. „*Hodně jsem pomáhal jiným rasám, třeba v Londýně jsem pomohl hodně lidem jiné rasy třeba s bydlením.*“ Členství nebo podporu skupiny s extrémně pravicovými názory neguje.

Na otázku – „Co se Vám vybaví, když se řekne Róm?“ Odpověděl, že se mu vybaví počítač a CD-ROM. Posléze řekl, že Romové jsou skupina lidí, etnikum žijící i v na našem území. Tvrdí, že lidi podle etnické nebo rasové příslušnosti nerozděluje, v Londýně pomáhal i českým Romům, neměl s tím problém.

Jako Čecha definoval obyvatele České republiky, kteří je charakteristický tím, že mluví českým jazykem.

Cizince v ČR vnímá pozitivně. „*Je to důležité, je to kulturní obohacení, společnost je pak živější.*“

III. Percepce trestného činu

Průběh trestného činu

J.V. pobýval v Londýně, kde ho navštívil bratr, kterým byl informován o situaci ve Vysokém Veselí, kdy ho spravil i o napadení matky. „*Matka byla napadena, zmlácena do bezvědomí.*“ Matce bylo v době údajného napadení 60let, byla v důchodu. Podle J.V. se nestala matka terčem útoku poprvé, stejná skupina osob matku pravidelně okrádala o důchod, vypověděl.

J.V. prý dostal strach o matku, ale věřil v práci policie. Po několika dnech se rozhodl vrátit do České republiky. V Londýně měl partnerský vztah se ženou, ta o následujících událostech nic neví, kontakt byl přerušen.

Situaci ve Vysokém Veselí popsal jako nedobrou, matka byla pohublá, nebyla na tom dobře. Vězeň mluví o skupince, která ustavičně terorizovala okolí. *„Vždycky si někoho vyhlédli, někoho slabšího, jednou to byl farář, jindy matka s kočárkem, ve kterém bylo dítě.“*

Na otázku, zda kontaktoval policii, odpověděl, že nikoliv, ta prý celou událost vyšetřovala, ale bez výsledků, když dodává: *„Nic se nedělo, policie nic nedělala.“* Situaci řešit nechtěl: *„Říkal jsem si, že nemá cenu se mstít, nechtěl jsem mít problémy.“* K popisu skupiny používal označení – *„zločinecká organizace“*, nechtěl ji blíže specifikovat. Z podstaty trestného činu, kde byl shledán rasový motiv, byla nasnadě otázka, zda se jednalo o skupinu tvořenou Rómy. *„Nevím, říkalo se to, nevím, ale to nehraje roli.“*

„Jednoho dne jeden z nich přišel za mnou a řekl, že mámu zabije a zapálí nám dům.“ dostal strach. Vše podle J.V. vyvrcholilo tím, že byl napaden nožem. Následný stav popisuje odsouzený následovně: *„Měl jsem zatmění, asi na půl hodiny jsem o sobě vůbec nevěděl, nechápu to.“* J.V. napadl muže zbraní, postřelil mu dolní čelist, muž útok přežil.

Zbraň byla držena nelegálně. *„To je taky zajímavé, tu zbraň jsem našel u hřbitovní zdi, než jsem ji stihl vrátit, stalo se tohle.“*

J.V. podle svých slov útok neplánoval. *„Nechápal jsem to... Je to nepochopitelné, lituji toho, nikdy jsem to udělat nechtěl.“* Ihned po útoku byl policií zatčen a následně převezen do vazby.

Po spáchání činu údajně myslel jak na svojí budoucnost, tak na osud oběti, celé události lituje a dodává: *„Nikdy jsem neměl problém, žádný.“* Posléze přiznává, že již problém se zákonem měl, ale nijak to nesouviselo s tímto trestným činem. *„Stalo se to asi před dvaceti lety, ani k tomu nebylo nijak přihlíženo.“* O podstatě ani rozsahu tehdejšího činu vězeň odmítá hovořit.

Percepce a výkon trestu

Odsouzený hodnotí trest jako nesprávný, na dotaz, jak si v jeho případě představuje správný trest, odpověděl stručně: *„Sebeobrana“*. J.V. se hájí strachem o matku a sebe. *„Vím, že by ty výhrůžky splnili...“*

Nicméně dále dodává, že „*trest přijímá.*“ Z popisu jeho jednání je však zřejmé, že tomu tak není. Podle jeho slov se obrací na zahraniční i tuzemská média s žádostí, aby byl jeho případ znovu otevřen a přehodnocen. Údajně cítí určitou odezvu.

Ještě před nástupem do výkonu trestu, podle jeho slov, obyvatelé Velkého Veselí sepsali petici na jeho podporu.

V přehodnocení procesu prý stále věří: „*Věřím, že svědkové se přestanou bát a promluví...*“

J.V. líčí fyzické a verbální útoky z řad „*zločinecké organizace*“, která měla své členy i mezi vězni, ti ho prý často napadali. Vězeň popisuje, jak ho tlak spoluvězňů dohnal k depresím. „*Chtěl jsem odejít, spáchat sebevraždu...*“ a dodává: „*Dozorci mi několikrát zachránili život, musím jim za to poděkovat.*“

Tyto problémy byly důvodem jeho častých změn vězeňských zařízení: „*Devět měsíců jsem byl ve vazební věznici v Hradci Králové, pak na Pankráci, Valdicích, Novém Sedle a teď jsem asi rok tady.*“ Nejhorší situace byla ve věznici Valdicích a Novém Sedle. „*Když mě převevli z Valdic do Nového Sedla, spoluvězni už o mně věděli...*“ Ve Všehrdech si odpykává trest na uzavřeném oddělení. „*Nyní se cítím v bezpečí.*“

O pokusech o sebevraždu, které se opakovaly, nechtěl J.V. hovořit s ohledem na stavy depresí, které se mu se vzpomínkou na tyto události vracejí.

S ohledem na způsob výkonu trestu, není možné, aby byl J.V. pracovně zařazen. Podle svých slov tak má dostatek času, aby se věnoval sám sobě, opakuje si anglický, francouzský a německý jazyk, ve zbytku času maluje.

Otázku týkající se rodiny, odpověděl, že matka je nyní po smrti: „*Utrápili ji, dostala rakovinu a zemřela.*“ A bratr? „*Dal mi najevo, že jsem udělal správnou věc, že jsem chránil matku.*“ Otec zemřel v roce 2002, před spácháním trestné činnosti.

Po ukončení trestu plánuje A.V. – jak říká – zmizet. „*Nejtěžší bude si sehnat práci, ale nějaké známé mám, tak to snad půjde.*“ Také vyslovil přání opět studovat v zahraničí.

Analýza rozhovoru č.2

Úvod

Rozhovor vedený s informátorem J.V. byl ze všech provedených nejkratší (45minut), odsouzený působil klidným a introvertním dojmem, na otázky odpovídal velmi úsporně, odpovědi ve většině případů nikterak nerozvíjel. Tento styl výpovědi byl možná způsoben nedůvěrou v osobu informátora.

Analýza bude provedena na základě poskytnutého rozhovoru, anonymizované dokumentace vězeňské služby a dohledaných novinových článků viz.příloha č 9.¹²

Protože se jedná o pachatele, který nedeklaruje příslušnost k žádné extrémistické skupině, bude největší část analýzy věnována spáchanému trestnému činu.

Rodina a dětství

Odsouzený popisuje rodinné zázemí jako normální, vyrůstal společně s oběma rodiči a mladším bratrem, se kterým měl také „normální vztahy“. O tělesných trestech při výchově se nezmiňuje, vzpomínky na dětství pro něj nejsou stresující.

Vzdělání a dospívání

Informátor se deklaruje jako průměrný student, ale v případě, že ho něco zaujalo, dosahoval prý i velmi dobrých výsledků, studium ho však nenaplňovalo. Problémy s autoritou neguje, stejně jako vážné kázeňské problémy, ale pračky se spolužáky popírá.

Následně vystudoval SOU, obor zedník. Po revoluci pracoval v zahraničí, kde pracoval v různých oborech – dělník, řidič, v pekárně atd. V rámci pobytů v cizině se údajně naučil Anglický, Francouzský a Německý jazyk, učení jazyků v přirozeném prostředí líčí jako snadné.

Pět let žil v Londýně, kde podle jeho slov pracoval a studoval umění, především sochařinu a malování, zakořenil zde. Našel si zde partnerku, pracoval, podal přihlášku i na univerzitu. Deklaruje zálibu v návštěvách londýnských galerií, na dotaz, které měl nejraději,

¹² Zdrojem novinového článku je internetový portál IDNES.CZ, zdroj nebude dále specifikován, text článku bude uveden v příloze, naskenovaný a s vyškrtaným jménem odsouzeného. Realizátor tak chce dostat etickému standardu práce a slibu, že odsouzený zůstane v anonymitě.

uvádí jména přibližně čtyř reálně existujících londýnských galerií, je tak zřejmé, že se nejednalo o výmysl.

Na Česko nahlíží skrze zahraniční zkušenost poměrně negativně, především na chod institucí.

Rasismus

Rasismus definuje jako „povyšování se nad jinou rasou“, popírá, že by byl rasista a poukazuje na pobyt v zahraničí, kde se s jinými rasami setkával a pomáhal jim.

Informátor v průběhu rozhovoru projevoval manifestně smířlivé postoje vůči minoritám, což potvrdila asociační cvičení, která až karikoval. V souvislosti s Rómy uvedl nejdříve CD-ROM, následně jako etnikum, bez hodnotících soudů vůči skupině, postojově neutrálně. Stejně hodnotově neutrálně, popisně, se vyjadřuje na adresu Čechů. Cizince v Čechách vítá, přinášejí podle jeho názoru kulturní oživení.

Krimihistorie

Informace ze sekundárního zdroje

Dokumentace uvádí, že informátor byl již jednou ve výkonu trestu, v roce 1989 byl odsouzen za šikanu v rámci základní vojenské služby. Zpráva dále uvádí, že odsouzený danou trestnou činností bagatelizuje s odůvodněním, že „*jemu bylo jako mladému vojákovu ubližováno víc.*“

Zprávy popisují průběh aktuální trestné činnosti následovně: „*Podnapilý, po předchozím konfliktu postřelil do hlavy Róma, který vyhrožoval znásilněním matky. Vzhledem k dosavadním konfliktům a nevyřešené trestné činnosti spáchané Rómy v okolí, mu uvěřil.*“ Dále je napsáno, že konal „*...v úmyslu usmrtit po slovní rozepři z nelegálně držené zbraně po hlavě oběti, způsobené zranění si vyžádalo specializovaný chirurgický zákrok a dlouhodobou pracovní neschopnost.*“

Informátorova percepce krimihistorie

Skutečnost, že byl již jednou ve výkonu trestu, informátor nezmiňuje. Zprvu nepřiznává ani, že měl problém se zákonem, následně problém zmiňuje, ale silně ho marginalizuje, k podstatě a rozsahu trestné činnosti se odmítá vyjadřovat. Chování je v tomto ohledu v souladu se záznamy VS, které uvádějí, že předešlou trestnou činností zlehčuje.

Současnou trestnou činnost popisuje odsouzený zmatečně, jak bylo uvedeno v úvodu k rozhovoru, přiznává, že je odsouzený podle paragrafu 222, ale následně nejasně hovoří o radě obhájkyňe, aby byl navržen paragraf 219, nespecifikuje podstatu tohoto paragrafu. Jediným vysvětlením je návrh obhájkyňe kauzu před soudem prezentovat jako pokus o vraždu.

Události předcházející spáchání trestné činnosti popisuje odsouzený poměrně věrohodně, navštívil ho bratr v Londýně, který ho informoval o napadení matky. On se rozhodl vrátit zpět.

Situaci v obci hodnotí jako nedobrou, následně popisuje, že členové „zločinecké organizace“ mají na svědomí celou řadu útoků, mimo jiné, na matku s kočárkem nebo na místního faráře.

Z dostupných informací je patrné, že místo bydliště pachatelé – Vysoké Veselí na Jičínsku – je obcí, která se od roku 2001 potýká se intenzivní migrací romského obyvatelstva, které dopouští kriminálního jednání i násilného charakteru, článek „Zbili starostu i faráře. Město bude naše, hrozí romští přistěhovalci místním“ (zdroj: idnes.cz - viz.příloha č.9) dokonce zmiňuje případ napadení faráře, o kterém J.V. hovořil, k tomu doplňuje řadu dalších.

Soužití majoritního obyvatelstva je v obci podle všeho velmi napjaté, dochází k útokům a napadáním. Starosta, který se stal také terčem útoků, hovoří o neúnosnosti situace. Rómové naopak starostu obviňují, že je rasista. (tamtéž)

Samotný popis trestného činu však působí nevěrohodně, je v mnoha ohledech útržkovitý, evidentně zkreslený, což dokazují i sekundární prameny. Vše nasvědčuje tomu, že J.V. si k průběhu trestného činu vymyslel legendu. Odsouzený popisuje útok jako spontánní a afektivní reakcí na výhrůžky, které vnímal s ohledem na dosavadní zkušenost jako reálné. V rozhovoru popírá, že by čin připravoval, dokonce říká, že pomsta by nebyla řešením, chtěl se vyhnout problémům.

Trestný čin se podle J.V. odehrál v restauraci. Ke střelbě z nelegálně držené zbraně prý došlo v momentě, kdy měl přibližně půlhodinové „zatmění“. Dále hovoří, že událost by měla být kvalifikována jako sebeobrana. Činu však lituje, prý to udělat nechtěl. K trestné činnosti podle zpráv VS došlo v podnapilém stavu, J.V. v rozhovoru o přítomnosti alkoholu nemluvil.

Prvním - velmi nejasným bodem výpovědi - je původ střelné zbraně. Odsouzený vypověděl, že jí náhodou našel u hřbitova a než ji stihl vrátit, došlo ke střelbě. S ohledem na předešlé a následovné události se však jedná o výpověď nedůvěryhodnou.

V článku idnes.cz je zmíněná i stručná výpověď bratra odsouzeného, ten řekl následující: „*Naštval mě. To, co udělal, byl nesmysl. Těžce uškodil celé rodině. Nebyla to žádná sebeobrana. On šel z hospody domů pro zbraň, vrátil se tam a střelil. Já bych volal policajty nebo bych se už nevracel.*“ (zdroj: viz. příloha č.9) Odsouzený o časové prodlevě nehovoří, cestu pro zbraň domů a zpět do restaurace nikterak nezmiňuje.

Sebeobranu vylučuje i obyvatele obce, který řekl: "*Znám vyšetřovatele z kriminálky a ten míní, že Josef Vlček si hodně přitížil tím, když u výslechu řekl, že chtěl Roma zastřelit.*" (tamtéž) Bratr odsouzeného však dodává, že J.V. podával první výpovědi v šoku, a proto několikrát výpověď změnil.

Percepce trestu

Odsouzený není s trestem vyrovnaný, což dokazují i výroky, že se neustále snaží o přehodnocení případu. O tomto úsilí svědčí i dopis redakci idnes.cz, který se stal základem článku „*Válku s Romy řešil muž střelbou. Terorizovali mou matku, píše z vězení*“ (viz.příloha)

Dopis je zajímavý i v tom ohledu, že informátor vůči skupině - ke které patří i oběť útoku – používá jiné pojmenování. V rozhovoru se striktně držel pojmenování „*zločinecká organizace*“, na otázku, zda se jednalo o Rómy, odpověděl: „*Nevím, říkalo se to, nevím, ale to nehraje roli.*“ V článku redakci však explicitně mluví o Rómech.

Odsouzený věří, že údajní svědci se přestanou bát, promluví a případ bude přehodnocený.

Informátor popisuje, že se ve vězení stal terčem šikany „*členů zločinecké organizace*“, díky které se opakovaně pokusil spáchat sebevraždu. Z těchto důvodů několikrát změnil věznicí, ale častokrát o něm spoluvězni již věděli, a tak byl opět terčem útoků. V současné době je umístěn na tzv. krizovém oddělení věznice Všehrdy. Na tomto oddělení je izolován od ostatních vězňů, je také pod důkladnějším dohledem odborného personálu vězeňského zařízení.

Poskytnutou informací se pokusil realizátor ověřit. O problémech se spoluvězni hovoří nejen dokumentace VS, ale i články idnes.cz například „Násilníci a zloději z Veselí jsou za mřížemi, místo nich kradou jiní“ zmiňuje skutečnost, že řada pachatelů trestné činnosti z řad romské menšiny je nyní ve výkonu trestu. (zdroj.viz příloha č.9), článek věnující se dopisu J.V. dokonce hovoří o informacích, že i oběť útoku je nyní ve vězení. Je tedy opravdu možné, že se s touto skupinou mohl ve výkonu trestu potkat.

Představa o životě po propuštění

Odsouzený projevuje jisté obavy, chtěl by si však najít zaměstnání. Důrazně vyslovil myšlenku, že by chtěl „zmizet“ a to nejraději do zahraničí, kde by si také dodělal školu. Rozhodnutí je patrně motivováno strachem a obavami, že by se mohl stát terčem nějaké odvety.

Shrnutí

Informátor nebyl v popisu rodinného zázemí příliš otevřený, ale deklaruje stabilní rodinné zázemí, neguje tělesné tresty, kriminální zkušenost v rodině. Vyrůstal v kompletní rodině.

Deklaruje se za průměrného žáka, přiznává kázeňské přestupky, rvačky se spolužačky však popírá. Studium ho nikterak nenaplňovalo, následně vystudoval SOU, učební obor dělník. Studiu se začal intenzivněji věnovat v zahraničí, když se orientoval na umění.

Z hlediska předešlé kriminální historie je zajímavý – odsouzeným marginalizovaný – trestný čin šikany v průběhu základní vojenské služby.

J.V. se dopustil trestné činnosti ve věku kolem čtyřiceti let, což je u této trestné činnosti (viz.statistiky) poměrně neobvyklé.

Podle informací poskytnutých v rozhovoru se dá usuzovat, že J.V. není se svým činem vyrovnaný, není schopný ho objektivně nahlížet. Tento závěr potvrzuje i zpráva VS – „*tendence jevit se v lepším světle, zkreslování reality*“ a „*snižené kritický k vlastní osobě, hyperkritický k ostatním, bez náhledu na trestnou činnost, vinu hledá v druhých.*“

Na základě klasifikace pachatelů hate crimes, kterou poskytuje McDevitt, Levin a Bennett, se dá pachatelův motiv jednoznačně charakterizovat jako „odveta“ na předcházející

útoky a výhružky. S tím rozdílem, že k útoku došlo na neutrálním místě (restaurace) a odsouzený předsudky vůči skupině oběti neguje, útočil střelnou zbraní.

Protože informátor nekonal ve skupině a popírá členství či sympatizování s extrémistickými skupinami, je nemožné ho zařadit do Willemsovy klasifikace.

Za silný vnější motivační determinant lze považovat velmi napjatou situaci v místě spáchání trestného činu, kdy dochází k útokům ze strany nově přistěhovalých Rómů, napadení matky pachatele a výhružky.

Mezi vnitřní motivační determinanty lze řadit především dlouhodobý strach a nervové vypětí pachatele, roli sehrála i intoxikace alkoholem. Vzhledem k předešlé trestné činnosti lze usuzovat, že pachatel má predispozice k dominantnímu a agresivnímu jednání, ačkoliv se pohybujeme jen oblasti úvahy.

Rozhovor č. 3

Rekonstrukce rozhovoru, odsouzený M.H., věznice Hradec Králové-Pouchov, 1.4.2011

Úvod:

Rozhovor s odsouzeným M.H., proběhl v dopoledních hodinách dne 1.4.2011 v prostorách věznice Pouchov v Hradci Králové.

Interview nebylo z organizačních důvodů nahráváno. Odpovědi na otázky položené realizátorem budou v ucelené podobě rekonstruovány na základě podrobných poznámek z terénu.

Popis odsouzeného:

Odsouzeným je muž ve věku 28 let, ženatý, otec dvouletého syna, který je v současnosti ve výkonu trestu za těžké ublížení na zdraví spáchaném na opilém muži, odsouzený uvedl, že tento trestný čin neměl rasový podtext.

Jedná se o recidivistu, který o sobě uvedl, že byl v minulosti trestaný podle paragrafů 198 – hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob a paragrafu 198a – podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo omezování jejich práv a svobod. Za rasově motivovanou trestnou činnost byl odsouzen k osmnácti měsícům, po polovině trestu byl propuštěn. Trestný čin, za který je nyní ve výkonu trestu, byl zpočátku kvalifikován jako pokus o vraždu, následně překvalifikován na těžké ublížení na zdraví s trestem pěti let odnětí svobody. V polovině trestu byl M.H. propuštěn s podmínkou šestiletého dohledu Probační a mediační službou (PMS). Přiznává, že si ve vězení vybudoval drogovou závislost, která pokračovala i na svobodě. Protože se nedostavoval na povinná hlášení PMS, byl po pěti a půl letech vrácen do vězení, kde si odpykává zbylých dva a půl roku trestu.

Za rasově motivovanou trestnou činnost byl M.H. poprvé souzen ve věku šestnácti let, kdy byl odsouzen na dobu osmnácti měsíců. Trestná činnost spočívala v napadení romského chlapce a poškození památníku 41 trutnovských židovek zabitých v době Holocaustu. K oběma incidentům došlo v Trutnově. M.H. deklaruje příslušnost k pravicovému extremismu již od věku třinácti let.

III.Rodina, škola a dospívání

Odsouzený o sobě uvedl, že vyrůstal na sídlišti v Trutnově. Rodinu popisuje jako kompletní, dobře fungující. Vyrůstal společně se dvěma sestrami, které jsou o jedenáct a dvanáct let starší. Jedna sestra nyní žije v Německu, druhá pracuje v oblasti realit. „*Byl jsem tak trochu vymodlené dítě, první kluk, takže jsem byl trochu rozmazlený*“, uvedl.

Matku líčí jako přísnou, zásadovou, puntičkářku, která ráda vařila, pekla, starala se. „*Byla taková tichtig.*“ Živila se jako elektrotechnička.

Otce popisuje následovně: „*Měl jsem v tátovi doma velké zastání. Vedl mě ke sportu, v zimě jsme běžkovali, jinak jsem dělal orientační běh, ale závody mě nenaplňovaly.*“

Na dotaz, zda rodiče používali ve výchově tělesné tresty, odpověděl následovně: „*Asi jako v každé české rodině, tady nejsme někde v Německu, občas jsem na zadek dostal, asi čtyřikrát jsem od táty dostal trochu víc, ale uznávám, že zaslouženě.*“

Studium

M.H. popisuje své školní výsledky na základní škole jako průměrné. „*Byl jsem líné dítě, nikdy jsem se neučil, nikdy jsem nepsal domácí úkoly, to byla taková moje zásada.*“ Později dodává, že „*kdybych se učil, bylo by dneska všechno jinak, asi by se mělo dětem víc říkat, kam to vede, když se neučí...*“

Odsouzený na základní škole několikrát změnil kolektiv, nejdříve chodil na základní školu s obecným zaměřením, posléze přestoupil na sportovní školu, ze které se vrátil zpět na všeobecnou základní školu. Z důvodu častých změn kolektivu byl podle svých slov často samotář. „*Ale pak jsem potkal komplice, to jsem pak samotář nebyl*“, dodal se smíchem.

Velké problémy měl s autoritou učitelů, se kterou neustále bojoval. Měl velký počet různých kázeňských přestupků. „*Jedničku z chování jsem měl naposledy v páté třídě.*“ Za největší kázeňské přestupky považuje skutečnost, že „*dohnali učitelku na léčení. To bylo tak, že komplic chodil do vedlejší třídy, měl hodinu vždy po nás. Já tu učitelku vždycky načal a on jí dorazil.*“ V jiném případě zatelefonoval s komplicem, že ve školní budově se nachází bomba. „*Každé pondělí jsme chodili za školu, protože do army shopu chodilo nové zboží, jednou jsme si to prodloužili až do čtvrtka, a protože se nám do školy nechtělo ani v pátek, komplic navrhl, že zavoláme, že tam je bomba.*“ Incident řešila policie, ale pro nízký věk – čtrnáct let - byl případ odložen. „*Když to řešila policie, stáli jsme tam všichni nastoupení a učitelka jen ukázala na nás dva, hned jí to bylo jasné.*“ Na otázku, jak jeho chování vnímali

spolužáci, odpověděl, že tímto chováním okolí spíše bavili. Rodiče v této souvislosti lituje, protože to s ním neměli lehké.

Po ukončení povinné školní docházky nastoupil na učiliště, obor kuchař. Po určitý čas byl ubytovaný na internátě, ze kterého musel odejít, protože měl vážné kázeňské problémy, když u něho byla nalezena plynová pistole a další zbraně, na policice měl zarámovaný portrét Adolfa Hitlera (o čemž mluví jako o provokaci) a další. „*Chtěl jsem na intru potlačit huliče,*“ říká.

Studium na učilišti přerušil jeho pobyt ve vězení, po ukončení trestu byl podmíněčně přijat zpět. „*Ale ve škole hledali záminku, proč mě vyhodit, pak si ji našli kvůli neomluvené absenci.*“ Odsouzený tak má ukončené pouze základní vzdělání.

IV. Rasistické myšlenky

„*Cikáni dělali bordel, tak jsem se ve třinácti letech přidal k pleškám, tehdy ještě tajně, bylo to spojené třeba s převlíkáním bundy v předsíni.*“ Zpočátku si s – jak říká – komplicem chtěli vybudovat každý své hnutí s názvem „Kreator skins“ a „Generator skins“, ale následně usoudili, že je to nereálné a jsou již etablovaná hnutí. Sympatizovali tak s hnutím „Bohemia Hammerskins“. Dodává, že mezi různými hnutími jsou rozdíly - „*Není pleška jako pleška, odlišují se třeba oblečením a tak.*“

Sympatie s „pleškami“ byla podle slov odsouzeného spojena s častými bitkami, v Trutnově údajně byly v centru města dvě „problémové“ ulice, které obývali Romové. „*Té ulici bylo se lepší vyhnout.*“ Dále tvrdí, že tam chodili, občas Romům hodili kamen do oken, docházelo k bitkám.

Rodiče s jeho aktivitami údajně nesouhlasili. „*Táta s tím nesouhlasil, potlačoval to.*“ Vše bylo prý umocněno tím, že dědeček byl slovenský partyzán. Později však dodává, že otec kandidoval ve volbách za Republikánskou stranu.

M.H. sebe nepovažuje ani tak za rasistu, ale spíše za xenofoba, který má strach z odlišného.

Když jsme se dostali v průběhu rozhovoru zpět ke skinheads, řekl, že „*je to způsob života, nikdy jsem se ho nevzdal, až když mi bylo jednadvacet.*“ Ke změně názoru dospěl, když se prostřednictvím jednoho člověka z hnutí Národní odpor dostal k seznamům POW – Prisoners of War obsahující kontakty na osoby, které byly odsouzené za rasově motivovanou trestnou

činnost. Přiznává, že si následně dopisoval s několika lidmi, dokonce i s jedním člověkem z Polska. „*Až tehdy jsem pochopil, že to není pro mě, nejde mi o politiku, je to blbost.*“

Jeho sympatie k pravicovému extremismu demonstruje i tetování, které má na lýtku, a které realizátorovi ukázal. Runami je na něm napsáno slovo – „*WHITE*“, které mělo podle M.H. znamenat „*White Power – bílá síla.*“ Tetování není dokončené. M.H. má na těle celou řadu dalších tetování velkého rozsahu, která si z části tetoval sám. S nadsázkou dodává, že „*když mě přestalo bavit tetování, dal jsem se na fetování.*“

V rámci „asociačních cvičení“ odpověděl následující. Romy vnímá jako „*odlišné lidi s jinými hodnotami,*“ a dodává, že to není myšleno jen ve špatném, mají například krásné rodinné soužití, dokážou se stmelit. „*Přes drogy mám i pár cikánských kamarádů.*“ V souvislosti s Čechy říká, „*že už to není, co to bývalo...*“ Především v ohledu politické kultury a obecně národní kultury, která se prý vůbec nedodrhuje. Použije i pojem „*Čecháčci*“. Židé prý v historii „*vadili*“, protože byli úspěšní a měli hodně peněz. Osobně zná pouze jednu Židovku, která měla částečně izraelský původ, jednalo se o narkomanku, její otec byl „*vaříč.*“

Cizince žijící v České republice vnímá tak, že mu nevadí, když pracují „*Lidé některá řemesla prostě dělat nechtějí, oni to udělají a levně. Taky chci jet pracovat do ciziny, na nějakou brigádu.*“ Zmiňuje i výhody nákupu levného vietnamského oblečení.

Otázku týkající se holocaustu odpověděl odsouzený následovně. „*Když se na to teď dívám, tak to bylo hrozný, když třeba vidím záběry těch dětí z koncentráků a představím si, že by tím měl projít můj kluk.*“ Upozorňuje, že Hitler díky propagandě uspěl v době hluboké krize, ve které se Německo ocitlo. „*To je to nejhorší, lidi si ho sami zvolili, protože věřili jeho řešení krize, věřím, že mnozí ani nevěděli co se tam dělo.*“

„*Nikdy jsem ho nežral*“, prohlásí o Hitlerovi. „*Kdyby se povedl atentát na Hitlera, nemuselo by dojít k takové katastrofě. Rudolf Hess by byl lepší, koneckonců to byl Hess, který byl vyjednávat o míru v Británii.*“

Otázku na hypotetickou situaci opakování holocaustu po chvíli váhání odpověděl, že by se obětí asi zastal.

Odsouzený dlouze vypráví o spojení nacismu a severských bájí. Z jeho výpovědi bylo zřetelné, že o severské mytologii má hluboké znalosti, když detailně líčí způsob vzniku světa, systém božstev, jejich postavení, roli osudu atd.

V. Percepce trestného činu

Jak bylo napsáno výše, prvně byl M.H. odsouzený ve věku šestnácti let a to na dobu osmnácti měsíců nepodmíněně. Jednalo se podle slov odsouzeného o souhrnný trest za dvě události. Obojí trestné činnosti se M.H. dopustil pod vlivem alkoholu.

Prvním incidentem bylo napadení romského mladíka přibližně stejného věku, ke kterému došlo v Trutnově v létě roku 1998. Oběť trestné činnosti pachatel znal, ke konfliktu mezi ní a pachatelem nedošlo poprvé. Následně proběhla rozsáhlejší rvačka s místními Romy. Pachatel měl při činu komplice, jednal v partě.

Druhý incident se odehrál v listopadu stejného roku. Průběh trestného činu popsal tak, že nejdříve spolu se třemi komplici posprejovali a poničili památník ženských obětí druhé světové války. „*Byla to provokace, došlo k tomu na kulaté výročí křišťálové noci*. Popisuje také, že nebylo snadné se na hřbitov dostat, protože se v okolí konaly židovské připomínkové akce.

Vyjadřuje smutek nad tím, že jeho nejlepší kamarád, se kterým se kamarádil od základní školy – ve výpovědích o něm mluví jako o komplicovi – po řadě výsledků přiznal, že to udělali oni. „*Komplic to položil, asi po měsíci výsledků*.“ M.H. tvrdí, že událost byla nejdříve vyšetřována jako výtržnictví a poničení cizí, ale po masivní medializaci bylo vše přehodnoceno.

M.H. byl odsouzen za obě trestné činnosti na osmnáct měsíců nepodmíněně, komplicové odešli s podmíněnými tresty.

Dotaz spojený s pocity, které měl při zatčení, odpověděl: „*Člověk přemýšlí jak z toho ven. Odvezou vás, dají na celu předběžného zadržení, která byla v Trutnově šílená, pak do vazby, kde vás dají na samotku. Nejhorší je, že člověk vlastně vůbec nic neví - neví, co bude*.“

Pětiletý trest dostal za těžké ublížení na zdraví muže, které bylo původně šetřeno jako pokus o vraždu. Trestaný vylučuje, že by měl trestný čin souvislost s rasismem. M.H. byl v polovině trestu, tedy po dvou a půl letech, propuštěn. Ve vězení se stal drogově závislým. „*Ve vězení se drogy vždycky nějak seženou, není to takový problém*.“ Na otázku týkající se vztahu pravicových extrémistů a drog, odpověděl: „*Tak takové to tvrdé jádro to vážně odsuzuje a neberou to, ale pak je tam velká spousta těch, kteří to odsuzují a pak si za rohem něco dají*.“

Na svobodě mu byl nařízený šestiletý dohled probační a mediační službou, který porušoval, a tak byl po pěti a půl roce opět zatčen a vrácen do výkonu trestu. M.H. popisuje dobu strávenou na svobodě následovně: „*Po čtyřech letech jsem se dostal z drog, pak to bylo OK, dítě, svatba, no a pak zase vazba...*“ Jeho žena byla také narkomanka, „*dělala nějaké hlouposti, špatně se z toho dostávala, ale nechtěl jsem na ní tlačit, to by stejně nemělo smysl.*“ Doba, kdy bral drogy, poznamenala i rodinné vztahy, „*hodně věcí jsem si posral,*“ dodává. V době na svobodě se po určitou dobu živil jako pracovní síla v pekárně.

Z výpovědi odsouzeného je patrné, že ho založení rodiny a narození syna, který se narodil půl roku před jeho opětovným nastoupením do výkonu trestu, silně ovlivnilo.

Percepce a výkon trestu

S trestem je smířený, a říká „*Trest je asi přiměřený, mohl jsem dostat i horší, ani toho nelituji, stejně s tím už nic neudělám.*“

Odsouzený se domnívá, že doba strávená ve vězení se dá přežít, horší je pak návrat do společnosti, kdy má člověk často dluhy a těžko hledá práci.

M.H. vylučuje, že by ho pobyt ve vězení změnil k lepšímu. „*Kriminál mění lidi, mě vždycky k horšímu, kdybych neměl rodinu, bylo by to ještě horší.*“ Rodinou je v tomto případě myšlena manželka a syn.

Vězeň pracuje, ráno si ho vozem vyzvedne majitelka firmy a odpoledne ho zase zaveze zpět. Po zaplacení poplatků věznicí mu prý z výplaty zůstane přibližně sedm set korun.

Projevil zájem i o umění, rád chodí na vycházky do galerie, nejvíce se mu líbí krajinomalba.

Po ukončení trestu, v září 2011, chce začít znovu. „*Nechci se vrátit, všechno co má na konci slova příponu ismus je špatné a nereálné.*“ Následně dodává, že „*to není jednoduché, člověk si pak uvědomí, že přichází o všechny kamarády, protože má buď kamarády plešky a nebo feťáky, ani s jedním už nechci nic mít.*“

Nejdůležitější bude podle jeho slov si najít práci, kterou bude opět hledat v pekárně, tři až pět let mu prý bude trvat, než zaplatí 200tis.korun dluhů. Je připraven brigádně pracovat i v zahraničí, například při sběru ovoce.

Analýza rozhovoru č.3

Úvod

Odsouzený působil velice klidným a uvolněným dojmem, hovořil koherentně, mluvil hovorovým jazykem, vulgarismy používal velmi zřídka, v průběhu rozhovoru několikrát realizátorovi tykal a tykání následně nabídl, s čímž byl z výše uvedených důvodů vysloven souhlas.

Rozhovor proběhl v areálu věznice s dohledem Hradec Králové – Pouchov, kde si informátor odpykává zbytek trestu za ublížení na zdraví.

V případě odsouzeného M.H. nedisponuje realizátor materiálem vězeňské služby, analýza tak bude provedena pouze na základě výpovědi pachatele a dohledaných novinových článků věnující se popisované trestné činnosti.

Rodina a dětství

Informátor popsal rodinu jako dobře fungující a kompletní, se staršími sestrami uvádí dobré vztahy, kriminální minulost členů rodiny neguje. Mluví o sobě jako „*tak trochu vymodleném dítěti*“, protože otec si přál syna. Vyrůstal na trutnovském sídlišti.

S rodiči měl podle popisu dobré vztahy, blížeji měl podle všeho k otci, ve kterém měl zastání a společně se věnovali sportu, i když připouští, že v závodech příliš naplnění nenašel.

Přísnější element ve výchově byla matka, kterou popisuje jako zásadovou, přísnou, na druhé straně však starostlivou a pečlivou.

M.H. jeví zvýšenou toleranci vůči fyzickým trestům, které v rámci výchovy rodičů připouští. Omlouvá je tím, že jsou běžné. „*Asi jako v každé české rodině, tady nejsme někde v Německu, občas jsem na zadek dostal, asi čtyřikrát jsem od táty dostal trochu víc, ale uznávám, že zaslouženě.*“ Dále nespecifikuje.

Studium

Výsledky popisuje jako průměrné, jak říká, na výuku se nepřipravoval, úkoly zásadně nevypracovával. Patrná je nedůsledná výchova rodičů, kteří informátora k učení a k plnění školních povinností nedokázali motivovat.

Socializace informátora ve školním prostředí byla podle podaného popisu velmi nízké úrovni. Připouští problematický vztah k autoritě, vážné kázeňské přestupky, hraničící až s psychickým týráním vyučujícího, kdy podle jeho slov se spolužákem z paralelní třídy cíleně útočili na vyučující, která byla následně léčena s psychickými problémy.

Kázeňské problémy lze interpretovat jako důsledek častých změn školního kolektivu, které M.H. uvádí. Změna školního kolektivu je pro dítě vždy obtížná, musí se zorientovat v zaběhnutém prostředí, najít si postavení v již ustavené hierarchii třídy. Informátor o svém postavení ve školním kolektivu uvedl, že byl dříve spíše samotář, pak ale poznal „komplice“ a samotářem již nebyl. Samotné vztažení pojmenování „komplic“ i na situace mimo páčání trestné činnosti je velice zvláštní, informátor ani jednou neuvede v souvislosti s touto osobou jméno ani jiné označení, důkladně jí nazývá „komplicem“. Důvodem použití tohoto pojmu může být společná zkušenost s chováním postaveným mimo normu – ať už danou školním řádem nebo trestním řádem, která zastínila vše ostatní a redukovala vzpomínky vázané k tomuto člověku pouze na páčání „přestupků.“

Kázeňské problémy M.H. byly tak závažné, že od druhé stupně měl vždy sníženou známku z chování, přiznává záškoláctví, ale i incident, kdy s „komplicem“ nahlásili, že ve škole je bomba.

Je patrné, že informátor na sebe chtěl upozornit, strhnout na sebe pozornost kolektivu, které se mu dříve díky střídání kolektivů nepodařilo dosáhnout. O účelu upozornit na sebe svědčí i to názor, že spolužáky svým chováním „bavil“.

Po ukončení základní školní docházky studoval SOU obor kuchař. Studium nedokončil. Má tedy pouze základní vzdělání.

Parta

S kamarádem ze školy (tzv.komplicem) se začal pohybovat v prostředí radikálně pravicově smýšlejících lidí, když mu bylo třináct let. Reagoval tak údajně na to, že „*cikáni dělali bordel.*“ Lze předpokládat, že ve skupině těchto lidí se vzhlédl jako v referenční skupině, ve které mohl „prodat“ to, co umí dobře, dostat uznání a pocitu patřičnosti. Zarážející je, že si rodiče nevšimli v takto nízkém věku ničeho podezřelého.

Příslušnost ke skupině projevoval i patričním oděvem a sestřihem vlasů, před rodiči se snažil vše utajit. Následně zmiňuje, že byl členem „Bohemia Hammerskins“ – v devadesátých

letech se jednalo o etablovanou neonacistickou organizaci, odnož zahraniční „Hammerskin Nation“.

Jak říká, účastnil se řady bitek s trutnovskými Romy, které ve skupině kamarádů provokovali a napadali.

Když se rodiče o příslušnosti syna k pravicovému extremismu dozvěděli, byli zásadně proti tomu a údajně snažili se tyto sklony v synovi potlačit. V tomto ohledu je zajímavá následně poskytnutá informace, že otec informátora byl na kandidátce Republikánské strany, jejíž program byl silně nacionalistický, z řad tehdejších členů strany a jejich „odnoží“ se následně stali čelní představitelé dnes již zakázané Dělnické strany.

Sám informátor neguje jakékoliv politické ambice, dokonce tvrdí, že když byl v jednadvaceti letech osloven členem Národního odporu v souvislosti se seznamy „Prisoners of War“, že „*to není pro mě, nejde mi o politiku, je to blbost.*“

Své extrémistické názory demonstrují také tetování, která má na těle. Největší z nich, na lýtku – runami napsaný nápis White – s odkazem na heslo White power, bílá síla. Odsouzený má opravdu hluboké znalosti o severské mytologii, v rozhovoru o ní vyprávěl přibližně deset minut, je zřejmé, že ji musel detailně studovat, popisuje systém božstev, jejich hierarchii, souboje, jména, systém víry v osud atd.

Na závěr rozhovoru uvádí, že vše co má koncovku – ismus je nereálné a špatné, nechce se do prostředí s extrémistickými názory vrátit. Zda dospěl k sebereflexi a změně uvažování nelze s určitostí posoudit. Je ale patrné, že o problému přemýšlí, když dodává, že odpoutat se od rizikového prostředí bude obtížné, protože má pouze přátele z neonacistických kruhů nebo narkomany, obojímu se chce vyhnout. Jako motivaci uvádí rodinu, kterou založil s narkomankou, s níž se poznal v období mezi propuštěním a následným opětovným nástupem do výkonu trestu. Žena se snaží přestat s drogovou závislostí, stará se o syna.

Rasismus

M.H. se vnímá spíše jako xenofoba, který má strach z „cizího.“

V rámci asociačních cvičení uvedl, že Romové mají trochu jinou mentalitu, upozorňuje spíše na jejich pospolitost, vztah k rodině, schopnosti se stmelit. Schopnost stmelit uvedl i v popisu činnosti party, kdy údajně při pouličních bitkách vyběhli všichni Romové

z okolních domů. Tento aspekt ve vyprávění pozitivní konotace určitě neměl. Skrze drogovou závislost si našel mezi Romy i přátele, uvádí.

Vůči současné české společnosti vyjadřuje spíše zklamání. Židé prý v historii vadili, protože měli velké finanční prostředky. Pracující cizince vnímá pozitivně, což je ovlivněno jeho motivací jet brigádně pracovat do zahraničí, až ukončí výkon trestu.

Holocaust

V současnosti popisovaný vztah k holocaustu je nejspíše poznamenán narozením syna, když jako o prvním v tomto ohledu spontánně hovoří o děsivé představě, že by měl tímto projít jeho syn. Tato personalizace je zajímavá a nasvědčuje o změně postojů, dříve jeho názory byly (možná i pod vlivem skupinového chování) zásadně radikálnější, o čemž svědčí jeho kriminální historie, více viz. krimihistorie.

Informátor má o období druhé světové války širší znalosti, kdy poměrně přesně představuje příčiny spojené s hlubokou recesí, dokonce upozornil, že největší nebezpečí je v tom, že v době krize může přijít někdo takový jako Hitler, ten podle jeho názoru přišel s návrhem řešení krize a lidé ho sami zvolili. Samotnou postavu Adolfa Hitlera prý nikdy v lásce moc neměl, čemuž však odporuje vystavení jeho portrétu na pokoji internátu. Naopak vyjadřuje sympatie k Rudolfu Hessovi – „... *byl by lepší, koneckonců to byl Hess, který byl vyjednávat o míru v Británii.*“

Krimihistorie

Informátor sdělil, že byl poprvé trestán k nepodmíněnému trestu za spáchání dvou trestných činů, oběma bude věnována pozornost samostatně.

K prvnímu incidentu – napadení romského chlapce – se nepodařilo informátorovi dohledat sekundární zdroje za účelem evaluace výpovědi informátora. Z popisu vyplývá, že trestný čin násilného charakteru byl údajně spáchán v létě 1998 jako reakce na předešlou kontraverzi mezi pachatelem a obětí, pachatel oběť znal, k činu došlo pod vlivem alkoholu, pachatel jednal ve skupině.

Druhá trestná činnost, na kterou se vztahoval rozsudek, vyvolala pozornost médií, bylo tak možné i po více jak dvanácti letech dohledat dva na sobě nezávislé zdroje informací. Český rozhlas se k incidentu na židovském hřbitově vrací v souvislosti se stejnou trestnou činností, která se udála přesně o pět let později, tedy na výročí Křišťálové noci 9. listopadu

2003. Píše následující: „*Trutnovské židovské náhrobky se staly cílem rasově motivovaného útoku již v roce 1998. Tehdy skupina mladíků povalila a zpřerážela všech 41 náhrobků a na pamětní desku židovského památníku nastříkala antisemitské nápisy. Policie pachatele dopadla a soud za poškození pomníků potrestal čtyři mladíky. Jednoho z nich poslal na 18 měsíců do vězení, ostatní vyvázli s podmíněnými tresty.*“ (web: Český rozhlas, 2003)

Popis odpovídá tomu, jak situaci prezentoval odsouzený. I místo trestného činu bylo popsáno přesně, Český rozhlas píše: „*Památník je věnován 41 židovským dívkám, které byly za války nasazeny na práci v trutnovské textilce a pak je fašisté umučili v koncentračním táboře.*“ (tamtéž)

V souvislosti s trestnou činností vyslovil informátor politování nad dvěma událostmi. První z nich bylo doznání komplice při výslechu, které M.H. vnímá jako zradu a byl tím nepříjemně překvapen. S politováním hovoří i o medializaci celého případu, která mu podle jeho slov přitížila, protože policie nejdříve událost hodnotila jako výtržnictví a poničení cizí věci. O kritice prvotní právní kvalifikace svědčí následující články a prohlášení. „*Československá sekce Mezinárodní společnosti pro lidská práva (IGFM/ISHR) je pobouřena jednáním vandalů v Trutnově, kteří zničili pamětní desky židovských obětí nacismu na místním hřbitově. Za neméně pobuřující pokládáme přístup policejních orgánů, které zpočátku kvalifikovaly záležitost pouze jako výtržnictví a nevezly na vědomí neskrývanou rasistickou motivaci činu, okázale projevenou nápisy, jež po sobě pachatelé zanechali. Shovívavost vyšetřovatelů i dalších orgánů činných v trestním řízení vůči nacistickým aktivistům, již jsme nejednou svědky, se celé naší společnosti v budoucnu může zle vymstít.*“ (Roš Chodeš, 1999) Nad případem se pozastavil i komentátor Karel Steigerwald v MF DNES: „*Člověk by mohl pomalu už denně psát ostré články s titulky Nic ne vidím, nic neslyším nebo Mrzutosti hodných hochů. Články by probíraly rasistické násilné činy a slepotu "orgánů", které ty činy buď nevidí, nebo jim dávají různé méně alarmující názvy. Například: Výtržnictví. V Trutnově zdevastovali rasisti hřbitov. Aby ani policie nemusela mít pochyby, oč jde, napsali na zničené památníky: Jude raus. A přidali i hákový kříž. Policie šetří tyto činy jako "výtržnictví a poškození cizí věci". Nevylučuje ovšem, že by během vyšetřování mohlo dojít k překvalifikování na rasový trestný čin. Není jasné, co by policie musela ještě "objevit", aby k takovému překvalifikování došlo.*“ (Steigerwald, MF DNES, 1998:14)

Z článku se – mimo jiné – dozvídáme více informací o spáchané trestné činnosti, například o nápisech Jude Raus na památnících.

Místo činu a symbolika data jeho spáchání vypovídá o silné indoktrinaci pachatele. Motivací pro páchaní trestné činnosti byla údajně provokace, ale patrná je i touha po vzrušení, kdy se akt odehrál v dny, kdy se v okolí odehrávaly připomínkové akce vzpomínající oběti holocaustu.

U následné trestné činnosti těžkého ublížení rezolutně popírá rasistický nebo jiným způsobem ideologický motiv, k vlastní trestné činnosti se nechtěl příliš vyjadřovat.

Percepce trestu

S trestem je smířený a výčitky necítí, postoj odůvodňuje nemožností vrátit čas zpět. Informátor popírá, že by ho pobyt ve vězení změnil k lepšímu, hovoří o opaku. Ve vězení si vybudoval drogovou závislost.

Vězeňské prostředí snáší dobře, režim věznice mu umožňuje pracovat mimo areál věznice. V souvislosti s režimem ve věznici hovoří jako o „dětském táboře“.

Spíše než z výkonu trestu vyjadřuje obavy směrem k období pro propuštění na svobodu, stěžuje si na omezené možnosti, dluhy, pomocné programy pro propuštěné vězně hodnotí jako nedostačující.

Představa o životě po propuštění z výkonu trestu

Jak bylo napsáno výše, M.H. je hovoří o rozhodnutí vyvarovat se extrémně pravicovým kruhům, skinheads a drogově závislým. Informátor má v úmyslu maximálně do pěti let splatit své pohledávky.

Shrnutí

Ačkoliv informátor popisuje rodinné zázemí jako stabilní, dají se pozorovat dílčí problémy ve výchově. Jedním je používání tělesných trestů, vůči kterým má M.H. zvýšenou toleranci. Je také otázkou, jak hlubokého emočního zázemí se mu v dětství dostalo, a jak rodiče percipovali jeho závažné kázeňské přestupky. Z hlediska následného příklonu k extrémistickým ideologiím je na místě obava z replikace a radikalizace otcových názorů, který byl aktivním členem Republikánské strany, lze tak předpokládat určitý nacionalismus a intoleranci vůči menšinám ze strany otce.

Mezi vnější motivační determinanty lze řadit výše uvedené rodinné zázemí, percipované problémy s místní romskou komunitou, ale jako nejvážnější se jeví časté změny školního kolektivu a následný příklon k extrémní pravici.

Vnitřním motivačním determinantem byla snaha na sebe upozornit, vybudovat si postavení v kolektivu třídy a party, dosáhnout uznání. Patrná byla i silná indoktrinace, nyní však projevuje nižší míru předsudků. Velkou roli v jeho případě sehrála přítomnost alkoholu, drog a skupiny, která jeho chování akcelerovala a stupňovala.

Z hlediska kvalifikace pachatelů představené Willemsem by se dal informátor přiřadit na pomezí ideologicky motivovaného, extrémně pravicového a xenofobního pachatele, protože splňuje podstatné charakteristiky obou typologií.

Informátorova kriminální historie vykazuje na základě klasifikace výzkumu McDevitta, Levina a Bennetta příslušnost k různým motivacím, v obou podrobněji zkoumaných případech odlišné. V prvním případě by se dalo hovořit o třech parciálních motivech činu – odvetou, obranou a vzrušením. Odveta jako reakce na předešlý konflikt s obětí, obrana ve smyslu zprávy, kterou útok nesl pro skupinu oběti a v neposlední řadě i vzrušení, protože pachatel a členové party věděli, že dojde-li ke rvačce, ostatní Romové se kolem oběti semknou a dojde k rozsáhlejšímu konfliktu.

Ve druhém případě šlo především o symboliku trestné činnosti, namířenou vůči Židům obecně, protože v Trutnově není velká židovská komunita. Lze předpokládat motiv mise a vzrušení.

Odsouzený, ačkoli se identifikoval s krajně pravicovou skupinou, dlouhodobě užíval drogy.

V současné době odsouzený v rámci rozhovoru neprezentoval silně nenávistné nebo předsudečné postoje. Úzkostlivě se prezentoval jako člověk, který se „napravil“, chce začít znovu a se svou minulostí chce skoncovat.

Rozhovor č.4

Rekonstrukce rozhovoru, odsouzený D.Z., věznice Pardubice

Rozhovor s vězněm D.Z. proběhl dne 2.4.2011 v prostorách věznice v Pardubicích. Z organizačních důvodů nebylo možné pořídit audio záznam, rozhovor tak bude v ucelené formě rekonstruován do tematických bloků.

Úvod

Odsouzený D.Z, věk 28, uvedl o sobě, že je recidivistou, rozvedený, otec tří dětí, mezi uvedenou trestnou činností patří výtržnictví, těžké ublížení na zdraví, podpora a propagace hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, hanobení národa a rasy, etnické nebo jiné skupiny osob a další. O své kriminální historii mluví již od úvodu velmi otevřeně.

D.Z. pochází z nekompletní rodiny, v jeho třech letech se rodiče rozvedli, následně byl podle jeho slov vychováván matkou a nevlastním otcem. Otec je recidivista, odsouzený uvádí, že byl odsouzený „snad desetkrát“, nejčastěji za násilnou trestnou činnost s rasovým podtextem.

I. Rodina, škola a dospívání

D.Z. vyrůstal v Brně na sídlišti Líšeň, má dvě mladší nevlastní sestry z matčiny strany, sestry jsou dnes ve věku osmnácti a dvaceti let. Na dotaz, jak sestry vnímají skutečnost, že bratr je ve vězení odpověděl: „*Nejdřív to braly sportovně, ale teď jsou pořádně vytočené.*“ Vztahy se sestrami deklaruje jako dobré. „*Dokázal jsem se jich zastat, pro facku u mě člověk nechodí daleko,*“ uvedl v té této souvislosti.

Místo bydliště popisuje následovně: „*nejdřív to bylo pro sociální odpad, pak to bylo lepší.*“

Ve věku dvou let se rodiče rozvedli. „*Otec byl poněkolkáté zavřený, teď sedí asi po desáté, máma to asi už nemohla vydržet.*“ Byl vychováván matkou a nevlastním otcem, který podle odsouzeného také má kriminální zkušenost, „*nějaké córky, ale to už je dávno.*“ Vztahy mezi otčímem a odsouzeným byly v útlém dětství velmi napjaté, když říká: „*Napřed jsem ho nesnášel, myslel jsem, že ho zabiju, vážně jsem o tom uvažoval.*“ Ke změně došlo přibližně

v jeho dvanácti letech „porvali jsem se spolu, od té doby si všechno říkáme na rovinu, nejlepší chlap.“

Při popisu matky používá superlativy, „super, věnovala se nám.“, ke změně došlo, když bylo D.Z. dvanáct let a matka se stala vedoucí samoobsluhy. Maminka se prý hodně věnovala práci a na děti neměla čas, děti tak vychovávala babička.

Otce si z dětství prakticky nepamatuje, podle jeho slov byl téměř pořád ve výkonu trestu.

Vzpomínky na dětství shrnul následovně: „No, nebylo to takové to klasické dětství. Spíš rvačky, chlast a ulice, hezké vzpomínky mám jen na nevlastního otce.“

Studium

Odsouzený uvedl, že navštěvoval postupně devět třídních kolektivů, měl kázeňské problémy a školy střídal i kvůli dyslexii, kdy navštěvoval tzv. vyrovnávací třídy. Uvádí také, že s autoritou učitelů nikdy neměl problém a uznával ji.

Na prvním stupni základní školy se v kolektivu držel spíše stranou, prospěch komentuje slovy: „trojky, někde to vázlo trochu víc.“ Matka prospěch „neřešila“, nevlastní otec „měl snahu, ale pak to taky vzdal.“

Druhý stupeň základní školy byl již ve znamení rvaček, vymezoval se hlavně vůči Rómům, kázeňské tresty dostával pravidelně.

Dotaz, jaký byl jeho největší přestupek ve škole, uvedl, že jich bylo mnoho. „Třeba v první třídě jsem rozflákal čtvrtákově hlavu o pisoár.“ Spolužák prý neměl žádná velká zranění, „neměl jsem tehdy takovou sílu.“ Ve věku čtrnácti let s kamarády zdemolovali tramvaj, celou záležitostí se údajně zabývala kriminální policie, „ale díky rodičům jednoho z kamarádů se to ututlalo.“

Po ukončení základní školní docházky studoval rok a půl střední odborné učiliště se zaměřením na uměleckou kovařinu. Škola ho nebavila, pouze praxe. „Měl jsem špatnou docházku a taky tam bylo moc barevných.“ Na následný dotaz odpověděl, že „barevní“ jsou „cikáni“ - „byly to úplný polomozky, neuměli se ani podepsat.“ Tito lidé se na učiliště prý dostali z protekce. Z učiliště byl D.Z. vyloučen v šestnácti letech.

Rodinný stav

Odsouzený uvedl, že má tři děti ve věku devět, sedm a dva roky. Dvě starší děti má s bývalou manželkou, s dětmi má zákaz styku. Dvouleté dítě se narodilo těsně před jeho nástupem do výkonu trestu. „*To dítě nechci ani vidět, byla to obyčejná kurva, co já vím, tak spala nejméně s osmnácti mými kamarády.*“

Rasismus

Odsouzený definuje rasismus jako „Nesnášenlivost k jiné rase“ a dodává „*Táta vždycky říkal, že je to nejstarší hřích ještě před sexem, než se to začalo všechno prznit.*“ Na otázku, zda se považuje za rasistu, odpověděl, že „*ještě spíš ano*“, ale údajně už nedělá takové rozdíly v rasách, ale v lidech.

K extremistickým kruhům se dostal ve věku dvanácti let, do té doby měl prý většinu kamarádů mezi Rómy. Zlom popisuje následovně. „*Když jednou pustili tátu, byl jsem ho navštívit, bydlel kousek od nás, cestou zpět jsem od nich dostal do držky.*“ Otec byl prý známý svými rasistickými názory, za které byl i souzen. V jeho blízkosti se skinheadi pohybovali, takže – jak říká – šel k nim. „*Neměl jsem moc nevybranou, buď jít s feťákama nebo s nima.*“ Dále vypráví o svém otci, který měl prý ještě z doby komunismu velké množství zbraní, ke kterým se dostal na vojně. „*Měl takový malý muniční sklad, pamatuju, že jsem na tom ležel, měl jsem z toho postýlku.*“ Měl prý velké množství zbraní, stejně tak i odsouzený měl ještě před dosažením plnoletosti několik zbraní. „*Měl jsem nějakou tu plynovku, kamarád byl puškař, tak si s tím vždycky nějak pohrál, dokázal to předělat na ostré náboje.*“ Zmiňuje, že měl i baseballovou pálku, o které mluví jako o „wilsonce“ podle značky výrobce. „*Vždycky jsem měl rád tiché zbraně, kuše, nože...*“

Jak bylo uvedeno, odsouzený se v pravicově extremistických kruzích pohyboval od dvanácti let, s partou trávil téměř všechnen volný čas, i proto, že spousta dalších členů party byla ze stejné školy. Uvádí, že v jeho partě bylo přibližně 400 lidí, jen z místa bydliště. „*...byli jsme vysazení na feťáky, docházelo k častým rvačkám.*“ Svou příslušnost ke skinheads deklaroval i příslušným oděvem a nášivky s nacistickou symbolikou. Má také celou řadu tetování s nacistickými symboly, která po svléknutí trika ukazují, k řadě z nich přišel ve vězení. Mezi tato tetování patří mimo jiné dvě svastiky, jednu má vytetovanou na vnitřní straně rtu a runy, některá tetování má vypálená.

V souvislosti s kamarády z party a jejich současném životě uvedl, že „*někteří jsou za katrem, někteří se na to vykašlali, někteří jsou v cizině a někteří už tu nejsou.*“ Na požádání se

rozmlouvá o příčinách toho, proč jsou někteří z party údajně po smrti. „*Nešťastná náhoda, kšefty, mafie...*“ a pokračuje „*Šlo o obchod s lidmi, zbraně, drogy. Z toho mi bylo na blití, tehdy jsem přišel o ideály.*“ Na základě dotazu, zda není obchod s drogami proti ideám těchto lidí, řekl: „*Oficiálně to nejde.*“ Deklaruje, že s drogami zkušenost nemá, o uživatelích drog ve vězení hovoří jako o „*spodině.*“

Na otázku, jaké měl v partě pocity a co v ní hledal, odpověděl: „*Tak do těch osmnácti to bylo tak, že jsem se chtěl tak nějak začlenit.*“ Od těch osmnácti to nabralo trochu jiný směr, spolupracovali jsme i s policií. „*Tak když policie věděla, že jsou v nějakém bytě feťáci a drogy a neměla povolení ke vstupu, řekli nám, my jsme tam zašli, vykopli jsme dveře a po našem jsme tam udělali bordel. A hned měli povolení*“ uvedl s úsměvem. Pocity v partě popisuje použitím následujících slov – „*adrenalin*“, „*něco dosáhnout*“, „*nějak i ovládat lidi.*“ Svou pozici v hnutí popisuje slovy „*vyšší řadák.*“

Cizince vnímá negativně, v souvislosti s nimi řekl: „*nemají tu co dělat*“, „*zbytečnost, ještě živit někoho jinýho*“, „*vystřílet zpátky*“, „*ničemu nerozumí, jen se všude nacpou.*“ Svá tvrzení dokládá osobní zkušeností, kdy na svobodě mezi výkony trestů pracoval jako pokrývač a dělal výškové práce, „*nikdy jsem neviděl, že by něco udělali pořádně.*“

V rámci asociačních cvičení uvedl následující. Romové jsou „*totální polomozky*“, což specifikuje tak, že mají „*nízkou inteligenci*“, „*nemají zájem*“, „*odmítají se začlenit.*“ „*U nich je lepší být na dávkách a nic nedělat.*“ Používá v této souvislosti výroky jako „*vyženeme je silou.*“ Ale přiznává, že má mezi Rómy i pár kamarádů. Hypotetickou situaci navázání partnerského vztahu s Romkou komentuje následovně: „*Ta se kterou mám to dítě je...*“ a myšlenku rozvíjí: „*Kdybych to věděl, asi bych do toho nešel, ale kdybych s ní chodil, klapalo to a ona mi řekla, že má cikánské předky, asi bych se tomu nebránil, kdyby to vážně klapalo.*“

Čechy považuje za „*vychcaný a podlý národ, který nic neprosadí a všem leze do zadku*“ a dodává, že „*měl na Čechy lepší názor.*“

Osobní zkušenost s Židy popisuje jako výbornou. „*... ale táta mi vtloukal do hlavy nějakou ideologii, takže teď ani nevím.*“ „*Docela paradox je, že jeden z jeho nejlepších kamarádů je Žid.*“

Ve vztahu k událostem druhé světové války a holocaustu říká: „*Táta říkal, že to byla romantika.*“ „*... v knihách mi to nic neříká.*“ „*Je to příroda, jednou je to ptačí chřipka, jednou Hitler, tak to je, přirozená věc.*“

III. Percepce trestné činnosti

D.Z. byl poprvé ve výkonu trestu ve věku jednadvaceti let, po ukončení základní vojenské služby. Podle jeho slov byl odsouzen podle dvanácti paragrafů. „*Ani si to všechno nepamatuji*“ směje se. Uvádí paragrafy 221, 222, 156, 196, 198 a další. Na základě tří rozsudků byl odsouzen k šesti letům nepodmíněného trestu. S ohledem na rozsah trestné činnosti a omezené časové možnosti rozhovoru se nebylo možné věnovat každému trestnému činu jednotlivě. Skutkovou podstatu TČ popisuje jako „*rvačky, fotbal, cikáni, bitky s policajty, hajlování a tak.*“

Trest si odpykával i ve věznici v Kuřimi, kde byl v tu dobu ve výkonu trestu i jeho otec. „*Mě tam přivezli, všichni o mně věděli, táta byl pyšný, má mě za poloboha, tam o mně mluvil, jako bych byl druhý Hitler.*“

V polovině trestu byl propuštěn za dobré chování, ve věku 24 let. „*Chtěl jsem začít znova, nastěhoval se k matce, která se odstěhovala za Brno, kamarády jsem vypustil. Po nějaké době mě kontaktovalo oddělení proti extremismu, abych se dostavil.*“ Dále popisuje, že kontakt odmítal. „*Poprvé jsem jim na mě velice slušně řekl, že nikam nejdu, po druhé už jsem tak slušný nebyl.*“ Nakonec k setkání došlo: „*Vyptávali se, a jak jsem se o těch lidech rozpomínal...*“ Po třech týdnech na svobodě podle jeho slov kontaktovat své kamarády. „*Jel jsem v tom znova.*“

V období, kdy byl na svobodě - podle jeho slov - absolvoval přibližně dvacet výcvikových kempů. „*Takových těch kempů, o kterých se občas mluví v televizi.*“ Na výcviku se učili obranu i útok, a to i střelnými zbraněmi. „*Zbraně? Úplně všechno, až po samopaly, ale z er pé géčka¹³ jsme si každý vystřelil tak jednou.*“ Otázku, kdo výcviky vedl, řekl: „*Vojáci, kluci s základním vojenským výcvikem a... dál bych to nerozváděl.*“

Nyní je odsouzený za paragrafy 222, 198, výtržnictví, 198a, 196, loupežné přepadení atd. Opět se jedná o tři rozsudky, odsouzený je ke třem a tři čtvrtě roku odnětí svobody ve věznici s ostrahou.

Trest hodnotí následovně: „*Nic s tím neudělám, ostatní se diví, že jsem pořád tak vysmátej, prostě to беру.*“ „*V Kuřimi jsem měl třetí nejvyšší trest v celé věznici.*“ V současné době je ve výkonu trestu ve věznici v Pardubicích, studuje krejčovství, má i vysokoškolské ambice.

¹³ RPG – ruční protitankový granátomet

Odsouzený se domnívá, že postavení člověka, který spáchal rasově motivovanou trestnou činnost se v různých věznicích liší. „*Třeba v Horním Slavkově, tam je devadesát procent cikánů, tam to není dobrý, to je kongo...*“ A opět mluví o polomozcích. „*Tak když mu přijde dopis a říká: přečti mi to, ale zacpi si uši, ať to neslyšíš! To snad jako důkaz stačí, ne?*“ Na Mírově je postavení podle D.Z. lepší „*taková vyšší třída*“ „*V Kuřimi je to tak padesát na padesát, Slavkov, to je taky dobrý kongo, prostě děs a hrůza, bitky a tak.*“

Odsouzený má následující plány do budoucnosti. „*Táta snad konečně dostává rozum, chtěl bych s ním mít třeba nějakou firmu, pak konečně založit nějakou rodinu.*“ Také říká, že „*už nechci mít nic společného s holými hlavami.*“ Pak ale dodává: „*Asi do toho asi spadnu znova, není možné z toho vycouvat*“ Zmiňuje i kontakt „*na lásku z dřívějšíka*“

Analýza rozhovoru č.4

Úvod

Informátor po dobu konání rozhovoru vystupoval velmi uvolněně, bez známek stresu, působil komunikativně, mluvil převážně hovorovým jazykem, ojediněle použil vulgarismy.

Rozhovor proběhl v rozměrné místnosti věznice v Pardubicích, která také slouží jako improvizovaná soudní síň. Rozhovoru byla spíše z bezpečnostních důvodů přítomna také pedagogická pracovnice, která se však do interview nikterak nezapojovala a odsouzený její přítomnost nikterak neakcentoval. Přínosem přítomnosti odbornice byl pro realizátora v tom, že má s odsouzeným zkušenost, stejně jako její manžel, který ve věznici také pracuje jak o odborný pracovník, prohlásila výpověď za velmi otevřenou.

K analýze realizátor přistoupí na základě poskytnutých informací v průběhu setkání s informátorem a získaného materiálu vězeňské služby, který je v případě odsouzeného – v porovnání s ostatními – poměrně podrobný.

Rodina a dětství

Rodinné zázemí odsouzeného je poměrně komplikované a zatíženo rozsáhlou kriminální minulostí otce, který byl opakovaně ve výkonu trestu za násilné trestné činy, informátor připouští i rasový podtext otcovi trestné činnosti.

Otcův opakovaný pobyt ve výkonu trestu byl také příčinou rozvodu, rodiče se rozvedli, když mu byly tři roky.

Uvádí, že má dvě sestry z matčiny strany, ale podle dostupných informací s ním také vyrůstalo dítě nevlastního otce, o kterém se však v průběhu rozhovoru jedinkrát nezmínil, což je překvapivé.

V poskytnutém materiálu VS je na základě výpovědi uvedeno, že odsouzený hodnotil vztahy v rodině jako velice dobré, pouze s vlastním otcem se příliš nestýkal, protože byl ve výkonu trestu. Ve výpovědi však uvedl, že vztah s nevlastním otcem – který byl také ve výkonu trestu – byl zprvu velmi napjatý až nenávistný. Po vyostření situace, popisuje rvačku, se situace zlepšila a vztahy hodnotí jako velice dobré.

Dětství popisuje s negativními konotacemi, jako dobu, na kterou nemá hezké vzpomínky – s výjimkou nevlastního otce – hodně se pral, pil alkohol, „vyrůstal“ na ulici.

Matku popisuje v superlativech, ale ke změně došlo, když mu bylo dvanáct let, to se stala matka vedoucí v samoobsluze a neměla čas se mu věnovat. Právě věk dvanácti let je pro další směřování informátora klíčový, více v bloku rasismus a parta

Vlastního otce si z dětství příliš nepamatuje.

Studium

Své studijní výkony hodnotí jako průměrné, místy podprůměrné. Přiznává velké problémy s chováním, rvačky a surové napadení staršího spolužáka.

Několikrát změnil kolektiv – uvádí, že devětkrát – důvodem bylo špatné chování a studijní výsledky, kdo studoval ve vyrovnávací třídě. Právě časté změny kolektivu v kombinaci s problémy v rodině a kriminální minulostí otce, nejspíše vedly k touze vyniknout v kolektivu, což řešil příklonem k agresivnímu jednání. Na prvním stupni byl prý spíše stranou třídnímu kolektivu, na druhém stupni se situace změnila, začal se více prosazovat. S tímto tvrzením koresponduje i zmínka ze zprávy odborných pracovníků věznice, která říká: „... na II. stupni poruchy chování – zapojení se do činnosti party páchající juvenilní drobnou trestnou činností, ambulantně léčen u psychologa.“ O psychiatrické intervenci se v rozhovoru nikterak nezmínil.

Po ukončení základní školy studoval SOU, obor umělecký kovář. Zde měl problém s docházkou a s romskými spolužáky, které hodnotí jako polomozky. V rozhovoru uvedl, že byl vyloučen, zprávy VS postavené na jeho výpovědi tvrdí, že sám studium ukončil.

Parta

D.Z. uvedl, že zlomem bylo napadení ze strany Romů, kteří věděli, že byl na návštěvě vlastního otce. Ten byl v tu dobu na svobodě a v okolí byl svými rasistickými útoky známý. Přidal se k partě s extrémistickými názory, neměl prý jinou možnost. K tomu došlo ve věku dvanácti let, tedy ve stejnou dobu, kdy matka povýšila v zaměstnání a synovi se přestala adekvátně věnovat. Do incidentu s Romy prý s nimi vycházel dobře, měl mezi nimi řadu kamarádů. Na tomto místě stojí za pozornost dvě skutečnosti. Zaprvé z výpovědi je zřejmé, že D.Z. neuměl uvažovat mimo pojem party nebo celku skupiny, viděl pouze dichotomii mezi – jak říká – skupinou feťáků a skinů, nic mezi tím, žádné jiné řešení. Což nejspíše souvisí

s jeho příklonem k partě, který si vybudoval také z důvodu komplexu spojeného se školním kolektivem. V partě podle svých slov hledal, pocit začlenění, adrenalin, chtěl něčeho dosáhnout a vyslovil i touhu ovládat ostatní. Jistou roli hrály i psychické predispozice, zprávy VS ho hodnotí jako osobnost se smíšenou poruchou chování emočně nestálého - impulzivního typu a disociálního typu. Zdrojový materiál uvádí i skutečnost, že byl v mládí ambulantně léčen u psychiatra, což informátor v rozhovoru neuvedl, stejně tak uvádí, že odsouzený o sobě uvedl, že se „často rozčílí a pak není schopen své agresivní jednání utlumit.“ Zpráva dále uvádí, že schopnost tlumit agresivní jednání u něj ještě snižovalo požití alkoholu.

Ale uvádějí, že je „*přiměřeně konformní s požadavky svých referenčních skupin*“. Postavení v extrémistických strukturách hodnotí jako „vyšší řadák“.

Dále je pozorovatelná snížená pozornost matky ve výchově, která v krizovém období věnovala čas primárně zaměstnání, jak uvedl odsouzený. Silně negativní je vliv otce, který podle všeho syna k této činnosti aktivně vedl a je na něj pyšný, informátor s otcem dokonce byli ve výkonu trestu ve stejné věznici. Podle výpovědi o synovi hrdě prohlašoval, že je „*druhý Hitler*“

Otcem byla také s velkou pravděpodobností podporována záliba odsouzeného ve zbraních, především v těch, jak říká, tichých – kuše, střelné zbraně a nuže. Zbraně si opatroval prostřednictvím kamaráda, který údajně uměl plynovou pistoli předělat na ostré náboje. Informátor podle svých slov prošel také celou řadou bojových výcviků, které byly zaměřeny na obranu a útok, popsal, že měli k dispozici celou řadu zbraní, vrcholem byly automatické zbraně a ruční protitankové granátometry. Výcviky byly vedeny lidmi z armádního prostředí, muži se základním vojenským výcvikem a dalšími, které nechtěl konkretizovat. O existenci takovýchto výcvikových táborů se v médiích objevily zprávy již dříve, například v souvislosti s činností s militantní složkou White Justice. Pokud by však výpověď informátora byla pravdivá, podkrývala by alarmující skutečnost „profesionalizace“ extrémní pravice, její propojení na osoby z armády, což by znamenalo akutní ohrožení. Toto sdělení však nelze z dostupných informací nikterak ověřit.

Informátor vypověděl, že v dospělosti také spolupracovali s policií, na vyžádání konkretizoval jakým způsobem. Výpověď se v tomto ohledu zdála poměrně věrohodná, o to víc překvapivá.

Odsouzený svou příslušnost k extrémní pravici demonstroval nejen oděvem a sestřihem vlasů, ale také velkým množstvím tetování s nacistickou symbolikou a svastikami, které s potěšením v rámci rozhovoru ukazoval.

Dotaz po osudu ostatních kamarádů z party odpověděl, že někteří toho nechali, někteří prý začali obchodovat s drogami, lidmi a zbraněmi. Někteří se prý „smočili“ s mafií a dopltili na to. Výše uvedené se informátorovi podle jeho slov hnusí a v té době přišel o ideály. Zda jsou uvedené informace pravdivé, nelze na základě povrchnosti informace dohledat.

Rasismus

Informátor se k rasistickým myšlenkám dostal ze dvou zdrojů. Jedním bylo jednání a názory vlastního otce, druhým byla parta stejně smýšlejících kamarádů. I dnes se stále považuje „spíše jako rasista.“

Informátor vykazuje hluboké předsudky vůči Romům, kteří jsou podle jeho názoru „polomozky“ s nízkou inteligencí, což se snaží doložit řadou historek z vězeňského prostředí, odmítají se začlenit a zneužívají systém sociálních dávek a podpor. Nevyloučil ani jejich násilné „vyhnání.“ Připouští, že mezi nimi má i kamarády. I přes silné předsudky vůči etnické skupině, má s Romkou potomka. O partnerce však mluví velice hanlivým způsobem, použil výraz „kurva“, zdůvodňuje to skutečností, že dotyčná měla intimní styk z velkým počtem jeho kamarádů. Romové jsou podle jeho názoru velice podřadnou skupinou, ale mít pohlavní styk s Romkou mu, ani jeho kamarádům evidentně nevadí...

Být v dlouhodobém vztahu se ženou, o které nevěděl, že má romské předky, by mu nevadilo, „*kdyby to klapalo.*“ Pozorovat lze jistou mírou zvýšené tolerance, pokud jde o jeho osobu.

Názor na Čechy podle svých slov zrevidoval, není ho prezentuje jako „*vychcaný a podlý národ, který nic neprosadí a všem leze do zadku.*“ Ke změně názoru zřejmě přispěl i pobyt ve výkonu trestu, informátor často zmínil, že je zde „špatný systém“ atd.

Velmi negativně se staví vůči přítomnosti cizinců, žádnou práci prý neumí a zabírají místa. Jeho postoje vůči skupině přistěhovalců jsou natolik nenávistné, že používá termíny jako „*vystřílet zpátky*“ nebo „*zbytečnost.*“

S Židy má prý velice dobrou osobní zkušenost, ale názor na ně má silně poznamenaný propagandou otce, což sám přiznává.

Jeho názory na události druhé světové války a s tím spojeného holocaustu popsal s absencí emocí, chladně jako přirozenou věc, použil příměr k epidemii ptačí chřipky. Jeho názory jsou jen dokladem hluboké indoktrinace odsouzeného a negativního vlivu otce, který údajně holocaust hodnotil jako „*romantiku*.“

Krimihistorie

Spáchaným trestnými činům nemohla být věnována patřičná pozornost s ohledem na časovou tíseň, ve které rozhovor proběhl, vězeň se musel účastnit programu ve věznici.

Informátor o sobě uvedl, že byl několikrát souzen, zprávy VS uvádějí, že byl pětkrát soudně stíhán, ve výkonu trestu je podruhé. Uvedené paragrafy se shodují se zprávami. Trestné činnosti se dopouštěl ve skupině, často pod vlivem alkoholu.

Dokumenty VS služby uvádějí, že poprvé byl stíhán v sedmnácti letech za krádeže, následně se orientoval na násilnou trestnou činnost.

Sám přiznává, že chtěl po prvním výkonu trestu – kdy byl v polovině propuštěn – začít znovu, ale toto odhodlání mu vydrželo jen krátce. Znovu se přimknul k partě, absolvoval výše popsaný výcvik.

Za aktuální delikt byl podle VS odsouzen k souhrnnému trestu odnětí svobody na jedenáct let, propuštěn tak bude v roce 2022.

Percepce trestu

Odsouzený je s trestem je až překvapivě smířený, hodnotí se jako „*pořád vysmátý*“, s trestem nic prý stejně neudělá, takže nevidí důvod to řešit. V některých ohledech v souvislosti s trestem působí až vychloubačným dojmem, když tvrdí, že ve věznici v Kuřimi měl jeden z nejvyšších trestů.

Do pardubické věznice byl převezen na vlastní žádost, protože mu umožňuje se vzdělávat.

Poměrně otevřeně hovoří i o postavení odsouzeného za rasově motivovanou trestnou činnost v rámci hierarchie vězňů.

Představa o životě po propuštění z výkonu trestu

Ačkoliv bude informátor propuštěn nejdříve za pět a půl roku, plány o budoucnosti má, ty zahrnují podnikání s otcem, který prý dostává rozum, a plánuje založit stabilní rodinu. V souvislosti se vztahy uvádí, že udržuje kontakt s jednou slečnou.

Přiznává, že opustit extrémně pravicové kruhy nebude snadné, je smířen s variantou, že do toho „spadne znovu.“

Shrnutí

Informátor vyrůstal v rizikovém prostředí, kdy otec je recidivista, nevlastní otec byl také trestán a matka v době jeho dospívání neměla dostatek času, aby se mu adekvátně věnovala.

Za vnější motivační determinanty považují zmíněné rodinné zázemí, časté změny školního kolektivu, rizikové prostředí sídliště a vliv referenční skupiny.

Mezi vnitřní motivační determinanty patří komplex z nepatřičnosti do školního kolektivu, příklon k partě, silná indoktrinace ze strany otce a referenční skupiny, již od útlého věku sklon k agresivitě a jejímu ovládnutí, omezené emoční vnímání a intoxikace alkoholem.

Podle klasifikace, kterou uvádí Willems se dá pachatel přiřadit do skupiny ideologický, extrémně pravicových pachatelů.

Za motiv podle McDevitta, Levina a Benneta se dá považovat mise, s ohledem na silnou indoktrinaci ideologií, otevřenou propagaci neonacismu a ozbrojování.

U pachatele je pravděpodobné, že se po výkonu trestu opět „zapadne“ do rizikového prostředí, zvyšuje se tak riziko opětovného páchaní trestné činnosti.

Z výpovědi je patrné, že již ve výkonu trestu je smířen s tím, že se k rizikové skupině přátel opět vrátí, a může se tak opět dopustit trestné činnosti. Jeho přístup se zdá pasivní a odevzdaný.

Rozhovor č. 5

Přepis rozhovoru s odsouzeným V.W., 6.4.2011, Oráčov

Přiznám se, že o Vás a Vaší trestné činnosti vím jen to, že jste byl odsouzen podle paragrafu 198 – hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob a podle paragrafu 221 – ublížení na zdraví. Mohl byste úplně ve stručnosti charakterizovat Vaši trestnou činnost, jaká byla skutková podstata trestné činnosti?

- Zrovna tady ten konkrétní čin, který Vy máte na mysli, nebyl spáchán tak, jak bylo popsáno v rozsudku. Byly představeny nějaké důkazy, svědčil jako že můj spolupachatel, který vzal veškerou vinu na sebe, za to byl odsouzený již dřív. Okresní soud toto nebral v potaz, takže mne odsoudil za to samé jako mého komplice. Jednalo se o to, že jsme cestovali vlakem na druholigový zápas, který hrál náš tým HFK Olomouc, nastoupili jsme do vlaku, mám pocit, že jsme cestovali do Podbořan. Ve vlaku seděly dvě romské ženy, bylo s nimi i nějaké dítě. Komplic, protože byl pod vlivem alkoholu, se s nimi začal dohadovat, přišel průvodčí, který nás začal umravňovat, teda hlavně toho mého kamaráda, aby se začal choval slušně. Došlo na nadávky, ale k žádnému fyzickému napadení tam nedošlo.

A Vy jste v tom případě měl tedy jakou roli?

- Měl jsem se dopustit nevhodných nadávek na adresu těch romských žen.

Děkuji, to mi na úvod stačí, k trestné činnosti se posléze vrátím podrobněji.

Kde jste vyrůstal?

- Narodil jsem se v Bratislavě na Slovensku, tam jsem vyrůstal sedm let, pak jsme se přestěhovali do Olomouce.

V jaké části Bratislavy jste vyrůstal?

- Na sídlišti Petržalka.

Máte sourozence?

- Mám o rok staršího bratra a mladší sestru, které je nyní jedenáct let.

Jaké s nimi máte vztahy?

- Když mi bylo patnáct let, tak se rodiče rozvedli, já jsem byl svěřen do výchovy otce v Olomouci, hlavně z důvodu dokončení studia na učilišti, na které jsem byl v té době přijat. Bratr i sestra se s mámou odstěhovali na Uhersko-Hradištsko, od té doby jsme se vídali pouze sporadicky.

Takže Vás táta vychovával sám?

- Společně s babičkou.

A když jste vyrůstali všichni pohromadě, jaké jste měli sourozenecké vztahy?

- Já měl dětství bezproblémové, rodina byla pohromadě, nebyly žádné problémy, pak si rodiče přestali rozumět, šli od sebe. Pak začaly všechny ty moje problémy, protože otec na mě neměl čas, babička mě nezvládala, přišla parta kamarádů.

K tomu se dále ještě dostaneme. Jak vůbec sourozenci vnímají, že mají bráchu za mřížemi? Vědí to vůbec?

Vědí, jsem ve výkonu trestu už potřetí... Sestra, ta postupně teprve zjišťuje, co je její starší bratr zač. Bratr mě po dobu mých prvních dvou trestů navštěvoval, po ukončení trestu mi nabídl, že se k němu můžu nastěhovat, začít nový život.

Mimo Olomouc?

- Ano, na Uhersko-Hradištsku, to je do Olomouce nějakých osmdesát kilometrů. Nechtěl bych se vrátit zase do té party kamarádů, kde jsem měl problémy, znala mě tam policie. Řekl jsem mu, že se do žádných problémů nedostanu a do vězení se znovu dostat nechci, takže jsem jeho nabídku odmítl. No, netrvalo to dlouho, nějaké dva tři měsíce a šel jsem na vazbu, takže jsem ho zklamal, svým způsobem. Asi se mnou už nechce mít nic společného.

A bratr měl nějaké kriminální delikty?

- Ne, nikdy nebyl trestaný.

A někdo jiný z rodiny?

- Ne, nikdo.

Jaký byl vlastně důvod Vašeho stěhování z Bratislavy do Olomouce?

- Otec je Čech, matka je Slovenka, takže vlastně kvůli tátovi. I kvůli práci, protože tehdy byly lepší podmínky tady, teď je to obráceně, ale tehdy byla doba taková, že tady bylo na žití líp.

Jak byste mi popsal Vaši maminku, jaká byla třeba ve výchově, jakou měla práci a tak...

- Já jsem z dělnické rodiny, táta pracoval u bezpečnostní agentury, máma nejdřív dělala v čokoládovnách a potom si udělala masérský kurz, nastoupila do lázní a nějakých deset jedenáct let pracuje jako masérka. Jinak rodiče ve výchově nebyli ani moc přísní, fyzické tresty nebyly žádné,

Takže liberální výchova?

- No, takhle, máma je silně věřící, tak asi kvůli tomu.

A vy jste věřící?

Rodiče se mě snažili vést k víře, ale ne... nic mi to neříká.

Když se teď vrátíme k tatínkovi, jaký byl...

- Táta ten doma moc nebyl, buď byl v práci, taky měl jeden čas problém s alkoholem, takže s tátou jsem se ani moc nevídal.

Problémy s alkoholem začaly, když Vám bylo kolik let?

- To bylo ještě na Slovensku, možná to byl i důvod, proč jsme jeli sem, že od toho táta chtěl dát ruce pryč, aby se nestýkal se svými kamarády, se kterými trávil čas v hospodě.

Musel se otec kvůli alkoholu někdy léčit, například ambulantně?

- Myslím, že navštěvoval psychiatra, ale protialkoholní léčbu neměl.

Kdo byl pro Vás z rodičů větší autorita? Máma nebo táta?

- Máma.

Proč? Víc jste si jí vážil, nebo...

- Otec mě odpuzoval tím, že se vracel domů opilý, proto jsem tíhl k mámě. Ale po tom rozvodu už to bylo zase naopak, to mi byl bližší zase otec. To už žádné problémy neměl.

A důvod rozvodu rodičů byl jaký, pokud se mohu zeptat?

- Řekli, že si přestali rozumět, ani jeden si nenašel nového partnera, oba jsou sami.

Jak jste vnímal rozvod rodičů?

- Tak bylo mi tehdy těch patnáct let, takže rozum už jsem měl. V první řadě mi to bylo určitě líto, rodina do té doby byla kompletní, bez problémů, občasné hádky, ale to je všude. Chvilí jsem se i rozhodoval, protože oba rodiče o mě usilovali, otec i máma, ale rozhodlo to, že jsem byl přijat na školu. Možná, kdyby ten rozvod přišel dříve nebo později, tak by to taky všechno bylo jinak.

Docházelo například k častým hádkám?

- Já si myslím, že tohle je dneska v každé domácnosti, že ta tichá domácnost dneska není v módě, že ta hádka občas prostě musí být. Ale že by to bylo nějak pravidelně, to ne.

Když si vzpomenete na dětství, jaká vzpomínka se Vám vybaví?

- Jak jsem řekl, já měl dětství s bratrem hezké, dárky jsme dostávali, povoleno jsme měli všechno možné...

Začal jste chodit na základní školu ještě v Bratislavě?

- V Pezinku, to je kousek od Bratislavy...

A tam jste chodil jak dlouho?

- Dva roky.

Jak Vám to ve škole šlo, a jak Vás to bavilo?

- Mě škola právě bavila, já měl větší problém s chováním, než s učením.

Problémy s chováním jste měl již na Slovensku, v té první a druhé třídě?

- Ne, to přišlo až později.

Jak jste se cítil v kolektivu? Byl jste spíše dítě, které vyhledává kolektiv, nebo to, které stojí spíše stranou?

- Vždycky jsem se snažil dostat do nějaké té party.

Dobře, v sedmi letech jste se s rodiči odstěhovali do Olomouce. Jaké to bylo vstoupit do nového školního kolektivu?

- Byl jsem Slovák, ale poměrně rychle jsem se naučil Česky, nikdy jsem s češtinou problém neměl, ale začlenění do kolektivu bylo dost problematické, celá ta třetí třída. Všichni na mě koukali skrz prsty, nechtěli mě přijmout. Bratr, ten chodil o rok výš, ten měl také problémy. Pak už to bylo v pohodě.

V čem spočívaly ty problémy? Nemohl jste najít kamarády, nebo se Vám děti smály?

- Přesně tak.

Měl jste nějaké kázeňské problémy, již na základní škole?

- Měl, na druhém stupni.

Jakého typu? Vyrušování? Nebo nějaké bitky o přestávkách?

- Nějaká ta šarvátka, nějaké to vyrušování, poznámky.

Měl jste někdy třeba sníženou známku z chování?

- Poprvé snad v sedmé třídě a pak už každý rok.

Co byla Vaše největší lumpárna, ještě na základce?

- Největší lumpárna? Těch lumpáren bylo víc, ale já jsem hlavně už tehdy neuznával autoritu. S tím jsem měl docela problémy, ale že bychom něco zapálili nebo zničili, to zase ne.

Říkal jste, že jste měl problémy s autoritou. Jak jste se s tím vypořádával? Snažil jste se učitele „deptat“, nebo jste se s nimi hádal, nebo jste je naopak úplně ignoroval?

- Všechno možné...

Co to znamená všechno možné?

- Tak jak to říkáte. Neposlouchal jsem, co mi říkali, to mě vůbec nezajímalo, nedokázal jsem se s nimi bavit jako s lidmi, kteří jsou nade mnou, které mám poslouchat. Proběhlo tam i nějaké to tykání...

Jestli jsem Vás správně pochopil, Vy jste následně šel na učiliště.

- Ano na střední odborné učiliště, obor kuchař.

To jste dokončil?

- Ne...

Dobře, zeptám se na průběh Vašeho studia na učilišti, jak Vám to šlo.

- Tam jsem měl pro změnu problémy s docházkou, záškoláctví a tak.

A problémy s autoritou přetrvávaly?

- Tak já do té školy ani pořádně nechodil ten první rok, tehdy mě před vyhozením zachránil otec. Vzali mě ze školy pryč, umístili mě do dětské psychiatrické léčebny, aby zjistili, jestli mám problémy psychického rázu nebo výchovného. Odtamtud mě za čtrnáct dní propustili s tím, že to jsou problémy výchovného rázu. Potom jsme našli novou školu, na kterou jsem nastoupil, absolvoval jsem dva ročníky. Pak zase parta kamarádů, alkohol, byla mi nařízena ústavní protialkoholní léčba, potom následoval první trest a všechno šlo z kopce.

Vy jste se do té léčebny dostal v kolika letech?

- V šestnácti letech.

Jak jste vnímal, že Vás rodiče poslali na takovéhle zkoumání?

- Tak, nadšený jsem z toho vůbec nebyl, ale hlavně mi bylo řečeno, že tam budu tři až šest měsíců, takže jsem počítal, že za tři měsíce půjdu pryč. No a za dva týdny jsem byl venku... Ale i tam jsem měl nějaké problémy.

Jaké problémy?

- Rvačky... tak, když mě zavřeli mezi psychopaty, tak mi ani nic jiného nezbyvalo.

Víte co je to rasismus?

- Vím!

Co to je rasismus, jak byste ho definoval?

- Jeřda... .. Chcete uvést příklady nebo definici?

To nechám na Vás, nechám to otevřené. Co si pod tím pojmem představíte?

- To Vás tady můžu zavřít na oddíl a uvidíte přesný opak toho, jak to chápe společnost. Většina lidí má za to, že bílí napadají černý. V kriminále je to třeba naopak. Takže v rasismu je nejdůležitější barva pleti.

Myslíte si o sobě, že jste rasista?

- Svým způsobem ano.

Svým způsobem? Co to znamená?

- Ale to zas díky kriminálu, že se mi zprotivili.

V jakém smyslu?

- Ty menšiny se mi zprotivily, protože ve vězení jsou většina a podle toho se taky chovají.

V průběhu rozhovoru jste mluvil o nějaké partě, co to bylo za partu?

- My jste navštěvovali fotbalová utkání, vždycky mě to táhlo k fotbalu, fotbal jsem i hrával, pak se mi zalíbily ty choreografie na stadionech, výjezdy na zápasy. Tak jsem začal jezdit s partou kamarádů a s naším klubem Sigma Olomouc a druholigovým HFK Olomouc.

A s touhle partou z fotbalu jste se dal dohromady v kolika letech?

- Po tom rozvodu, tak v těch šestnácti letech.

Jak jste se k té partě dostal? Přes nějakého kamaráda, nebo jste přišel na stadion a tam někoho odchytl?

- Ne ne... To byla parta ze sídliště, my jsme bydleli na sídlišti a hrávali fotbal, bylo nás takových osm kluků, kteří jsme se zapojili do kolektivu na stadionu, ti nás přijali mezi sebe, cestovali jsme na venkovní zápasy a získali si jejich důvěru, takže nás brali.

Co jste v té skupině hledal? Co Vám ti kamarádi dodávali? Sebevědomí, větší pocit, nebo jste v nich cítil oporu jako v kamarádech?

- Asi tak, byli jsme si navzájem oporou. Když oni měli nějaký problém, tak jsme řešili problémy společně.

A konkrétně Vy, když jste měl nějaký problém. Šel jste za rodiči, poslouchali Vaši rodiče Vaše problémy?

- S rodiči jsem se o těchto věcech nebavil, měl jsem svůj svět.

Jak vůbec rodiče vnímali, že máte takové problémy?

- Táta to začal vnímat tehdy, když mě policie přivezla poprvé domů.

To bylo kdy?

- V šestnácti letech. Prvně jsem byl na záchytné stanici kvůli opilosti a výtržnosti. Poté mě druhý den dovezli domů a teprve tehdy se otec dozvěděl o mých problémech, do té doby o tom neměl ani tušení.

Po jaké době na to otec přišel, třeba na alkohol?

- Alkohol? No, pomalu rok.

To jste pil pivo nebo...?

- Všechno...

Kde jste na to bral peníze?

- Dostával...

Od táty?

- Od babičky.

Jak vůbec probíhala setkání s tou Vaší partou? Chodil jste s některými z nich i do školy?

- Bydleli jsme na tom sídlišti, měli jsme hospodu, ve které jsme se scházeli. Scházeli jsme se před zápasy, před výjezdy, před dohodnutými rvačkami.

Říkáte domluvené rvačky, jak to vůbec probíhá? To se domluvíte přes internet nebo přes smsky?

- Po telefonech, navzájem jsou kontakty, každá ta skupina měla nějakého toho vůdce. Ti, co to vedou, na sebe mají kontakt. Tak jsme se třeba týden předem dozvěděli, jak se to organizuje, jaké počty, kde, výběr místa, aby to bylo co nejdál od policejní stanice.

Kolik takových rvaček jste prošel?

- To se dá počítat asi na desítky.

Jak se člověk při takové rvačce cítí? Jaký to je stav, já se nikdy nepral, takže tohle neznám.

- Je to hlavně adrenalin.

Z čeho? Že vás chytanou?

- Že se může něco stát, šlo o to si vybit agresivitu, tam člověk neví, jak dopadne. Někdy se domluví počty, třeba padesát na padesát, nebo banda na bandu, to může být sto lidí

na třicet. To se odvíjí od toho, o jaký klub jde. Jsme třeba někam přijeli a stáli jsme třicet čtyřicet lidí a proti nám tak devadesát, s tím se pak nedá nic dělat, k tomu se pak člověk musí postavit čelem.

A je to férový souboj, pěsti na pěsti, nebo v tom jsou i zbraně?

- Zase, jak který klub. Asi nejzákeřnější je Brno, Ostrava ve spolupráci se Slováký a Poláky, nejférovější je asi Sparta... Liberec.

Jaké jste z toho měl největší zranění?

- No... přišel jsem o dva zuby, dvakrát jsem měl roztržený ret, otřes mozku, ale jinak naražené klouby, odřeniny...

Jaké jsou pocity po takovém boji?

- Vždycky jsem měl dobré pocity, i po porážce.

A to bylo možná i tím, že jste byl pod vlivem alkoholu, ne?

- Ne, právě, že ne. Já tam chodil s čistou hlavou, do těchto věcí. Měl bych i strach se v opilosti někde motat před tolika lidmi.

Když se vrátím k alkoholu, tu protialkoholní léčbu jste absolvoval v kolika letech?

- V průběhu druhého trestu, to jsem byl v Opavě, kde mi byla nařízena ústavní léčba. Asi po půl roce nebo sedmi měsících byl podán návrh na kompletní zrušení léčby, nebyla mi nařízena ani ambulantní léčba, soud návrhu paní doktorky vyhověl, takže od té doby mě berou jako vyléčeného. Člověk se ale vyléčit nemůže, může pouze celý život abstinovat.

A v té partě kolem fotbalu, byli tam i lidé, kteří měli, řekněme ultrapravicové názory?

- Ano, aspoň u nás v Olomouci to tak bylo. Ve většině těchto chuligánských táborů to tak je.

Jaký jste měl na tyto věci názor?

- Bylo mi to sympatické.

V jakém smyslu, v čem?

- Už v dětství jsem se hodně zajímal o druhou světovou válku, takže mi to všechno bylo blízké. V rodině jsme měli Němce, z tátovy strany, ti byli ze Sudet, byli u SS. Od dětství jsem to vnímal, věděl jsem o tom. Vnímal jsem, že ta krev je ve mně. Když jsem se dostal do skupiny těchto lidí, tak mi to všechno bylo blízké.

Jaký máte názor na působení Vašich předků u SS? Byla to třeba hrdost, nebo něco jiného?

- Určitě hrdost.

Jaký je Váš názor na holocaust a události s tím spojené?

- Neříkám, že všechno, co dělali, bylo správné. Ale když se podíváte z druhého pohledu, tak třeba Rusové nebyli o mnoho lepší než Němci.

Jaký máte názor na to, že tady bylo povražděno šest milionu lidí, protože byli třeba Romové, Židé, homosexuálové, nebo měli nějaké postižení?

- Dostaly se mi do rukou různé materiály, nevzpomenu si na názvy těch publikací, ale ono ani nebylo prokázáno, kolik těch lidí bylo skutečně v průběhu války usmrceno.

No... byly to tisíce a tisíce lidí...

- Tisíce... desetitisíce.

Myslíte si, že ten výběr obětí byl správný, nebo nebyl, nebo k tomu nemáte žádný názor?

- Neříkám, že měl někdo právo rozhodovat o jejich životě či nežítí, ale tehdy ta doba byla taková, dostali se prostě k moci tito lidé a ti rozhodovali o tom, co bude a nebude.

Měli jste v partě kontakty na neonacistickou scénu?

- To až později, když jsem se vrátil z prvního výkonu trestu, tak ta doba tehdy poskočila trochu někam jinam. Tyhle party začaly spolupracovat, ať to byli neonacisté, chuligáni, všichni byli spolu, takže já jsem se začal seznamovat s lidmi, se kterými jsem se dřív neznal a ani jsem neměl tušení, že existují.

To bylo v kolika letech?

- No... ve dvaceti.

Chodil jste i na demonstrace?

- Chodil jsem, byl jsem třeba na první máj, na vzpomínkové akce v Mostě a tak.

Měl jste i politické ambice?

- Ne, to jsem neměl. Šlo mi hlavně o účast.

A nosil jste nějaké speciální oblečení, třeba bomba?

- Joo, kdysi, když se to ještě nosilo, i na ty fotbaly.

Pojďme obrátit list, jaký je Váš názor na cizince v České republice?

- Ten multikulturalismus mi nic neříká. Cizinci se hlavně neumí začlenit do české společnosti, neuznávají zvyky a zneužívají našich sociálních výhod. Zbytečnost, nejsou přínosem pro Českou republiku, cizinci ani Romové.

Ani, když pracují?

- mě by zajímala čísla, jejich procentuelní účast na pracovním zařazení.

Ty Vaše názory se vztahují na všechny cizince, nebo je nějaká skupina cizinců, která podle Vás třeba sociálního systému využívá víc?

- No... jak jsem již řekl, nepřizpůsobiví Romové.

Dobře, ale to nejsou cizinci... V České republice žijí třeba Američané, Němci, Britové, lidé z Východní Evropy, Asiaté.

- Afričani.

Afričani?

- Afričani, zbytečnost! Co jsem tak vyposlouchal i ve výkonu trestu, po Praze prodávají drogy, že by se nějak jinak zapojovali? Jo, tak možná pár doktorů, ale jinak...

Co se Vám vybaví, když se řekne Rom?

- Nás ve škole učili o cikánech, tady se jim říká Romové, tak jim taky budu říkat Romové. Svoloč!

Svoloč? V jakém smyslu?

- Ve věznici jsem mezi nimi strávil šest let. To nejde popsat... .. Každý by si to musel prožít, když Vás zavrou na oddíl, kde je čtyřicet cikánů a deset bílých, a pak sledujte jejich chování, povyšování, ponižování.

A tyto názory jste před nástupem do vězení neměl?

- Ne tak radikální, jak je mám teď.

Romští spoluvězni vědí, za jakou tady jste trestnou činnost?

- Dá se říct, že ano... vědí o tom.

Jak to vnímají? Mají z toho respekt, nebo si vás „dávají“?

- Ne... jak kde, záleží na oddíle. Teď jsem třeba za trest na trestném oddíle a tady jsem to nejmíň, co může být.

Za co jste na trestném oddíle?

- Za simkarty.

Telefon? Jak je vůbec těžké tady sehnat telefon?

- To bych nechtěl rozvádět, to nesouvisí s rozhovorem.

Ano, respektuji to, jen jsem se ptal.

Co se Vám vybaví, když se řekne Čech?

- Bílý člověk.

Má třeba nějaké specifika, třeba povahové, nebo nikoliv?

- Slovan... Já se stále cítím trochu jako Slovák, takže to mám trochu ztížené.

Dobře, tak Slovák, nebo, pokud chcete, Čechoslovák...

- je to můj domov, Čechy jsou můj domov...

Jste na to hrdý, že jste Čech nebo Slovák?

- Raděj bych byl Němec, ale spokojím se i tady s tím.

Proč byste byl raději Němec?

- Mám nárok na německé občanství, myslím si, že s německým pasem by se na mě ve světě dívali jinak, než když se prokážu českými nebo slovenskými doklady.

A poslední, co se Vám vybaví, když se řekne Žid?

- To souvisí s druhou světovou válkou, plynové komory, Osvětim... transporty.

Čím si to ti lidé „zasloužili“, proč zrovna oni?

- Byli odjakživa vynalézaví, snažili se na druhých zbohatnout, na lichvě, dá se říct, že docela tahali za nitky, i dnes to tak je.

Tahají za nitky, jak?

- No, že řídí všechno důležité.

A proto vadili?

- Asi ano.

A Vy jste se někdy s nějakým Židem setkal osobně?

- Ne.

A jaký je Váš názor na lidi této víry?

- Židy já vůbec neřeším, tahle komunita je mi úplně cizí, já jsem o nich nečetl, nesetkal jsem se s nimi, vlastně o nich vím jen to, co souviselo s druhou světovou válkou. Jinak o nich nevím vlastně nic!

Setkával jste se s Romy v místě Vašeho bydliště?

- Ano, vlastně kousek od místa, kde jsem vyrůstal, stál takzvaný Hotelový dům a tam je asi jejich největší koncentrace. Takže jsem se s nimi setkával poměrně často. Když jsem se vracel z těch fotbalových zápasů, tak už tehdy jsem jim vizáží připomínal skinheada, i když jsem v té době o tom podstatě neměl ani páru, s těmi lidmi, se

kterými se znám dneska jsem se ještě neznal. Už tehdy začaly ty problémy, v nějakých těch šestnácti letech, od té doby se to takhle táhne. Postupně ta agrese vůči nim narůstala.

Narůstala na základě nějaké zkušenosti nebo četby, proč?

- To je všechno vysledované, loupež na babičku udělali na sídlišti. Takže se takhle nashromáždilo. Když to poslouchám tady, oni se mi protiví.

Dovedete si představit, že by se Váš bratr oženil třeba s Romkou?

- Nedokážu si to ani představit.

Byl byste kvůli ochoten kvůli tomu s ním přerušit vztahy?

- Tak když on byl ochoten semnou přerušit vztahy kvůli výkonu trestu, tak já bych tuplem přerušil vztahy s ním kvůli tomuhle.

A když odmyslíme tento rozkol, kdyby Vaše vztahy byly dobré?

- Vůbec si takovou situaci nedokážu představit, vůbec.

Jak byste to bral?

- Svým způsobem jako zradu, když bratr ví, co jsem zač... ..

Brácha nikdy nesdílel Vaše názory?

- Ne, ten žije normálním životem, odjakživa se zajímá o počítače a elektroniku, pracuje v tomto oboru.

Neměl někdy tendence Vás od té party „odříznout“, neříkal Vám, že se tak můžete dostat do problémů?

- My jsme se po rozvodu rodičů ani tak nestýkali, takže jsme o tom nekomunikovali, on nevěděl, s kým se stýkám, nežil v Olomouci, ale v jiném městě.

Trestná činnost

Jestli jsem Vás dobře pochopil, tak jste víckrát souzený, spáchal jsem toho víc. Když půjdeme chronologicky, od prvního trestu.

- Tak poprvé to bylo výtržnictví, ublížení na zdraví, loupež, krádež a to je asi všechno. Za to jsem nejdřív dostal podmínku, která mi byla později proměněna na nepodmíněný trest osmnácti měsíců, plus jsem k tomu dostal šest měsíců za ublížení na zdraví, takže dohromady dva roky.

To bylo spojené s fotbalem?

- Ne, to byl až ten druhý trest.

Když si odmyslíme paragrafy, za co jste byl odsouzen?

- Loupež? To byla klukovina, navštěvovali jsme počítačovou hernu, klukovi jsme s kamarádem schovali kolo, zavedli jsme ho tam, to jsme si neuvědomovali skutkovou podstatu trestného činu loupeže, jsme mu pohrozili, že pokud nám za to kolo nezaplatí, že ho podřízneme. To bylo asi v patnácti letech, asi...

To byla první část rozsudku, ta druhá?

- Krádeže kol... ty jsme kradli před supermarkety a prodávali do zastaváren, pili jsme, nějaké rvačky, to souviselo s pankáči, kteří posedávali před nádražím, s těma jsme se rvali.

To byl celý první trest?

- Ano, a vlastně i část toho druhého.

Takže za to jste dostal tu podmínku?

- Ano, tu jsem ale nedržel, poprvé jsem do výkonu trestu nastoupil těsně po osmnáctých narozeninách.

A to bylo tedy za co?

- To mi spojili tady tu trestnou činnost s těmi šesti měsíci za výtržnictví a ublížení na zdraví. Ublížení na zdraví bylo spojeno s pankáči na nádraží. Jsem měl patnáct dvacet takových konfliktů, třikrát čtyřikrát řešených policií.

Dohromady jste dostal?

- Dva roky.

Takže jste do dvaceti let byl ve výkonu trestu?

- Vlastně já jsem odseděl těch šest měsíců, protože přeměna té podmínky se protáhla, tak mě na padesát šest dní propustili a zbytek jsem nastupoval sám na těch osmnáct měsíců, takže takhle to byly ty dva roky.

Dobře, v těch dvaceti letech jste vyšel ven, jaké to je vyjít v tomto věku z vězení?

- Hrozné, všechno se venku strašně rychle mění. Po těch dvou letech jsem si připadal docela zaostalý. Když jsem se díval na ty svoje kamarády, zakládali rodiny, práce, auto, byt, všechno měli. Já jsem začínal znova...

A kde jste třeba bydlel?

- U otce jsem byl.

Táta se s tím teda smířil a vzal vás zpátky?

- Dá se říct, že mě pak i podporoval, chtěl abych se začlenil znovu do společnosti, snažil se mi najít práci, docela mi tehdy pomohl. Ale jak jsem řekl, připadal jsem si vůči ostatním zaostalý, vyjdete ven a nic nemáte.

Kontaktoval jste znovu kamarády z party?

- Samozřejmě, bydlíme všichni na tom samém sídlišti, takže jsme se zase vídali.

A tehdy jste se vlastně dostal k extrémistickým kruhům?

- Taky. V průběhu toho druhého trestu mi začal jeden z těchto lidí psát, posílal mi potřebné věci pro vedení korespondence, něco na čtení, takže ten první kontakt jsem dostal před koncem druhého trestu.

Říkají Vám něco seznamy Prisoners of War?

- Ano...

Využíval jste je?

- Právě, jak jsem se teď zmínil o tom člověku, který mě začal podporovat v průběhu výkonu trestu, tak s ním jsem se následně na svobodě spřátelil, stýkali jsme se, a když mě zavřeli do tohoto trestu, tak na jeho pokyn jsem byl do tohoto seznamu zařazen.

Kontakt jste i další vězňe?

- Já je, oni mně, lidé z venku mi začali psát. Vnímám jsem to docela pozitivně.

Dobře, pojďme se vrátit k té Vaší kriminální „kariéře“. Je Vám dvacet let, jste na svobodě, čeká nás poslední trest, o co šlo?

- Mám to poskládané za tři rozsudků. Bylo to omezování osobní svobody, násilí proti skupině osob, výtržnictví, ublížení na zdraví. Všechna ta trestná činnosti byla násilného a výtržnického charakteru. Těch paragrafů je asi osm, to Vám nebudu všechno jmenovat.

A oběti?

- Ať to byli feťáci, pankáči, cikáni... všechno.

Pokud šlo o následky té násilné trestné činnosti?

- O následcích jsem se dozvěděl až průběhu trestního řízení. Nic závažného.

To znamená?

- Pohmožděniny, oděrky, nějaká ta tržná rána, nic vážného.

Byl v tom alkohol?

- Skoro ve všech případech ano. Asi to stupňovalo to mojí agresivitu.

Všechno jste konal v partě nebo i sám?

- I sám...

S ohledem na množství spáchaných trestných činů se nebudu ptát na každý jednotlivý případ, ale jaké jste měl pocity po spáchání trestného činu? Měl jste správný pocit, spokojenosti, nebo výčitky svědomí?

- Výčitky rozhodně ne, já jsem toho nikdy nelitoval, ani před soudem, co jsem provedl, za tím si stojím.

A jaké má „poslání“ ta Vaše trestná činnost?

- Řeknu Vám to asi takhle, tehdy když jsem byl na nějakou dobu venku, tak to bylo tak, že někteří ti lidé se i chtěli rvát, ať to byli Romové, feťáci nebo pankáči a poté volali policii. Já jsem byl kolikrát napadený a policii jsem nevolal, prostě jsem to bral jako chlap, dostal jsem a tak jsem se k tomu postavil. Potom jsem oplácel...

Několikrát jste zmínil feťáky, jaký máte vztah k drogám?

- Jsem odpůrce drog, nikdy jsem neměl s drogami nic společného, a ani nechci mít.

A zkusil jste někdy...?

- Ne nezkusil.

Jak člověk vnímá ten proces, kdy je zatčen? Jak se cítí? Cítí, že je ve velkém průšvihy? Nebo se snaží z toho nějak vysekat?

- Teď v posledním případě... Já byl i tak trochu rád, že to skončilo, protože se mi to kupilo... Od prvního výsledku jsem věděl, že jako několikrát trestaný moc šancí nemám, že mě nepodmíněný trest čeká zase. A taky, člověk je pak i svým způsobem bez brzd, je mu to všechno jedno, koná do té doby, než ta klec ve skutečnosti spadne.

Jak vnímáte Váš trest?

- Teď sedím na čtyři roky a deset měsíců, takže za rok mi to končí... S takovým trestem je nejdůležitější se co nejdřív smířit, zapomenout na všechno, co je venku, ať je to rodina, ženy, koníčky, zájmy nebo přátelé. Prostě se od všeho oprostit a zaměřit se na trest a nějak smysluplně ho využít, třeba pracovním zařazením, vzděláváním, aktivitami.

Vy máte pracovní zařazení?

- Do toho průšvihy jsem byl pracovním zařazený. Teď ani nemůžu, jsem na šest měsíců vlastně v takové izolaci.

To je na půl roku?

- Minimálně.

A studium je ve věznici možné?

- Je tady anglický jazyk, ale já jsem odjakživa němčinář, takže jsem toho nevyužil.

A co kluci s party, jste spolu v kontaktu?

- Jsem, píšeme si. Ale už jich není tolik, ale po takové době se není čemu divit. Někteří ten svůj život přehodnotili, takže se třeba odstěhovali nebo nechtějí mít kontakty na tady tu ultrapravicovou scénu. Ale tři ti nejbližší přátelé mi zůstali a získal jsem spoustu nových.

Mají Vaše kamarádi taky nějakou kriminální zkušenost? Nebo jste byl jediný, kdo to „odskákal.“

- Já to takhle neberu, myslím si, že každý byl potrestaný jinak, třeba úmrtím v rodině, každý je prostě nějak potrestaný, já jsem možná dopadl ještě nejlíp, že mě tady ten trest zachránil.

Vnímáte Váš trest jako spravedlivý?

- Určitě, mohl být daleko vyšší... Já neměl ani co očekávat po těch dvou předešlých trestech.

Příští rok budete propuštěn, těšíte se nebo převládá strach...?

- Jsem potřetí ve výkonu trestu a poprvé mám možnost se pořádně začlenit do společnosti, mám přítelkyni, která mi se vším pomůže, pravidelně mě navštěvuje ve věznici, jezdí sem každý měsíc až z Moravy, takže vím, že o mě skutečně zájem má. Do Olomouce se pravděpodobně nevrátím mezi ty své nejbližší přátele, ale navštěvovat se s nimi chci. Ale je mi dvacet šest let, o nejlepší roky jsem přišel. Konečně bych chtěl začít žít a ne jenom přežívat.

Takže dobu chuligánství vnímáte jako dobu přežívání, nikoliv žití?

- Svým způsobem ano.

Přítelkyně s tímhle nemá nic společného?

- Ne, to je vysokoškolačka.

Jak jste se potkali?

- Já ji znal i venku, byla to čtyři pět měsíců před nástupem do výkonu trestu moje milénka.

Vy jste měl přítelkyni a zároveň milénku? Věděly o sobě?

- Nevěděly.

To je docela stres, ne?

- Já byl z Olomouce, přítelkyně z Brna a milenka ze Zlína, takže asi takhle. Ta tehdejší milenka ještě po dobu mého poslední trestu, asi dva roky, studovala vysokou školu, byla mimo republiku, celou dobu jsme si psali. Když se vrátila, tak mě začala i pravidelně navštěvovat.

Jak to vše kolem Vás vnímá, smířila se s tím?

- Smířila, velmi těžko, ale smířila, doufá, že to bude jiné, až mě pustí.

A co ti kamarádi, chcete je kontaktovat, ale nechcete s nimi nic mít?

- Jak Vám to říct... .. Chci se s nimi stýkat, chci je navštěvovat, nechci se od nich stranit, protože mi pomohli, byli mi oporou tady v trestu. Ale člověk, který má takové tresty jako já, ten už chce být opatrnější. Dneska policie určitě nebdí, jak jsem sledoval akce Power I., Power II., zatýkání... takže to není tak aktivní, jak to bylo dřív.

Co si o těchto policejních akcích myslíte? Je to správné, špatné, nebo třeba zbytečné?

- Tam šlo hlavně asi o to zastrašení, o plošné zastrašení a utlumení aktivity.

A to podle Vás vyšlo?

- Svým způsobem ano.

Pojďme se vrátit k Vaším představám o budoucnosti, chcete založit rodinu?

- Určitě...

Takže na svobodě plánujete rodinu a najít si práci, jakou práci si představujete?

- Díky známostem, které mám, tak kuchař by nebyl problém, ty znalosti pořád v hlavě mám, docela mě to vaření i bavilo. Taky jsme uvažovali, že bychom se vrátili na Slovensko, ona tam šest let studovala?

Jaký obor?

- Operní zpěv... Akademie múzických umění.

Teda, to musí hodně nadaná.

- (smích) je...

Promiňte, ale přijde mi to docela zvláštní. Vy sedíte ve vězení za násilné trestné činy a přítelkyně je operní pěvkyně, to jsou úplně jiné světy. Koncerty a fotbal...

- Díky tomu, co si prožila v životě, tak mě dokáže pochopit.

Kam tím míříte?

- Ať to byly problémy s partnery, v rodině, všechno se na ni sypalo, ale všechno ustála. Chtěla několikrát i vzdát to studium, ale dokončila ho. Jsem na ní pyšný.

Analýza rozhovoru č.5

Úvod

Odsouzený se v době realizace rozhovoru projevoval klidně, vyrovnaně, ve vyjadřování používal pouze spisovný jazyk, hovorové výrazy používal minimálně, vulgarismy vůbec. Ve odpovědích byl většinou stručný, ale odpovědím se nevyhýbal.

Rozhovor proběhl v samostatné místnosti věznice, která měla přímý východ do místnosti dozorců a vychovatelů. Byla tak zajištěna bezpečnost, ale odsouzený nebyl rozptylován přítomností třetí osoby.

Analýza rozhovoru bude provedena na základě získaných anonymizovaných materiálů vězeňské služby, jiný zdroj materiálů se k případu nepodařilo sehnat. S porovnáním s tímto materiálem se jeví výpověď věrohodná, vyvážená (s dílčími logickými rozpory) a slouží jako dostačující materiál k provedení analýzy v požadovaném rozsahu.

Rodina a dětství

Informátor uvedl, v souladu se zdrojovým materiálem, že má dva sourozence, mladší sestru a staršího bratra. Do sedmi let žil s rodiči v Bratislavě, na sídlišti, následně se odstěhovali do České republiky, do Olomouce, kde vyrůstal také v prostředí panelového sídliště. Matka je Slovenka, otec Čech, rodinu popisuje jako „*dělnickou*“.

Dětství popisuje jako bezproblémové, „*rodina byla pohromadě, nebyly žádné problémy, pak si rodiče přestali rozumět a šli o sebe.*“ S rozvodem rodičů dále spojuje začátek svých problémů. Z výpovědi však zřetelně vyplývá, že dětství nebylo tak bezproblémové, jak prvotně uvádí.

Jako rizikové je považována otcova nadměrná konzumace alkoholu, která byla jedním z důvodů stěhování do Olomouce, kdy se chtěl – podle slov odsouzeného – odpoutat od tamního prostředí a přátel z hospody. Otec nejspíše z důvodů abúzu alkoholu navštěvoval psychiatra. Alkoholismus otce výrazně ovlivnil vztah informátora k otci, kdy mu vadilo, že pije, v této souvislosti dokonce uvedl, že ho z těchto důvodů „odpuzoval“. Změna vztahu k otci přišla až po rozvodu rodičů, kdy byl svěřen do jeho péče. Ve stejnou dobu však sám začíná mít problémy s alkoholem, v šestnácti letech byl poprvé na záchytné stanici, poté, co se v opilosti dopustil výtržnosti. Otec byl ve výchově zřejmě nedůsledný a o informátora nejevil dostatečný zájem, „*neměl na mně čas*“, o čemž svědčí i skutečnost, že o alkoholové závislosti syna se dozvěděl téměř po roce. Na výchově po rozvodu participovala i babička,

kteřá to prý „*nezvládala*.“ Obecně informátor uvedl, že se v krizovém období rodičům nesvěřoval, měl prý svůj svět, oporou mu byla parta kamarádů.

Naopak k matce inklinoval v útlém dětství více, také z důvodu „odporu“ vůči otcově nadměrné konzumaci alkoholu. Matku popisuje jako hodnou, věřící ženu, ze které měl větší respekt.

Nedůslednost ve výchově prokázalo i dlouhodobější psychiatrické zkoumání, kterému se musel na žádost rodičů podrobit. Z plánovaného půlročního pozorování byl záhy propuštěn – po řadě rvaček, které ospravedlňoval výrokem „... *tak, když mě zavřeli mezi psychopaty, tak mi ani nic jiného nezbyvalo*“ – s konstatováním, že problémy nejsou psychického, ale výchovného původu. Posudek tak zřetelně poukázal za chybný proces výchovy a socializace. V souvislosti s percepcí pobytu v psychiatrické léčebně je důležité upozornit na skutečnost, že informátor se s prostředím léčebny nedokázal smířit, cítil se tam nepatřičně, nepatřičnost se snažil řešit agresivními výpady. Dokumentace VS uvádí, že „... *netrpí duševní chorobou ve vlastním slova smyslu, jen smíšenou poruchou osobnosti*.“

Tělesné tresty v rodině popírá, výchovu popisuje jako liberální, dostával prý také hodně dárků.

V době před rozvodem se také rodiče častěji hádali, ale říká, že to nevybočilo z normy. Dodává, že tzv. tichá domácnost dnes není moderní, že hádky do manželského vztahu dnes patří. Tento výrok může projevem posunutého prahu citlivosti v tomto ohledu, který může mít počátky právě v době dětství.

Popírá kriminální zatížení rodičů nebo jiných členů rodiny, sourozenci nevykazují sklon ke kriminálnímu jednání. V rodinné historii stojí za pozornost skutečnost, že rodiče otce odsouzeného byli Němci, kteří byli členy SS. I tato skutečnost mohla být z hlediska dalšího názorového rozvoje odsouzeného důležitá, na své předky je tomto ohledu hrdý, uvedl: „*Vnímal jsem, že ta krev je ve mně*.“

Vzdělání

Základní školu informátor začal navštěvovat na Slovensku, po dvou letech se odstěhoval do Olomouce.

V souvislosti s výsledky uvedl, že ho učení bavilo, ale měl problémy s chováním. Kázeňské problémy se projeví až v Čechách, kde se musel začlenit do nového kolektivu,

což popisuje jako obtížné, stal se terčem posměchu, nemohl si najít kamarády. Tato zkušenost byla pro odsouzeného patrně traumatizující, protože vypověděl, že se v kolektivu chtěl vždy začlenit do nějaké party. Kázeňské problémy mohou souviset s počínajícím komplexem a touhou se prosadit, upozornit na sebe. Vykazuje také problémy s přijímáním autority učitelů, o které otevřeně a spontánně hovoří.

Od sedmé třídy měl každý rok sníženou známku z chování, kázeňské přestupky charakterizuje jako „šarvátky a vyrušování.“

V souvislosti s navazujícím studiem uvedl, že studoval SOU, obor kuchař, které nedokončil. Uvádí, že v rámci studia zde již neměl problém s kázeňskými přestupky, ale docházkou a záškoláctvím, do školy téměř vůbec nechodil. V prvním ročníku absolvoval výše zmíněné psychiatrické pozorování. Následně nastoupil na novou školu, vystudoval dva ročníky, ale z důvodu alkoholu, partě a výkonu trestu, školu nedokončil. Má tak pouze základní vzdělání.

Jeden ze zdrojových dokumentů uvádí, že vychodil devět tříd zvláštní školy, ale odsouzený tuto skutečnost neuvedl, ostatní záznamy také uvádí, že docházel na běžnou základní školu.

Parta

Příklonnost k partě osob vykazující rizikové chování se odsouzený přidal podle svých slov v šestnácti letech, tedy rok po rozvodu rodičů, o kterém prohlásil, že kdyby přišel o pár let dříve nebo později, mohl se jeho život ubírat jiným směrem.

V tomto věku pojal za referenční skupinu fotbalové hooligans doprovázející fotbalový klub Sigma Olomouc a druholigový HFK Olomouc. Příslušnost k hooligans demonstroval i svým oblečením, například tzv. bombrem. Postupně se do prostředí plně začlenil, „získal si důvěru“. Do skupiny se dostal skrze kamarády ze sídliště, se kterými trávil hodně volného času, scházeli se v hospodě. V této době již nadměrně požívá alkohol.

Živě popisuje účast na domluvených bitkách s hooligans z jiných klubů, ve kterých prý hledal způsob vybití agrese a hledal v nich adrenalin. Ze zápasů si odnesl řadu zranění, podle zprávy VS uvedl, že mu dvakrát zapadl jazyk. Za pozornost stojí, že těchto pranic se účastnil vždy střízlivý, což vypovídá o psychických predispozicích informátora. Se rvačkami má spojené pozitivní vzpomínky, po boji měl vždy dobrý pocit.

Již v hooliganském prostředí se setkal s rasistickými myšlenkami, které podle jeho slov k tomu patří. S těmito myšlenkami byl konformní, byly mu blízké. Do tohoto období zapadá i účast na potyčkách s Romy.

K napojení na ultrapravicovou scénu proběhlo až po propuštění z prvního výkonu trestu, kdy byl kontaktován těmito osobami, do té doby odmítá kontakt s těmito lidmi. Později v rozhovoru však uvedl, že ke kontaktu s pravicově extrémistickým prostředím došlo až v průběhu druhého trestu, kdy se na něj obrátil písemně jeden člověk, podporoval ho a oslovil ho také za účelem seznámením se seznamy Prisenors of War, které odsouzený ke kontaktu dalších osob stejného smýšlení, využil a hodnotil tuto iniciativu kladně.

Následně se účastnil demonstrací těchto uskupení, politické ambice neměl, cílem byla samotná účast.

Rasismus

Informátor definoval rasismus poukázáním na stav ve věznici, kde jsou prý Romové – které nazývá „černými“ – ve většině a svou početní převahu prosazují, „povyšují se, ponižují“, což se odsouzený vnímá negativně. Dále uvedl, že v rasismu záleží primárně na barvě pleti.

Sám sebe vnímá jako „svým způsobem“ rasistu, a říká, že jeho výpady proti menšinám – myšleno Romům – zintenzivněly v průběhu výkonu trestu. Ale následná výpověď jasně dokladuje, silné předsudky a výpady vůči Romům bydlícím v okolí, již před nástupem do prvního výkonu trestu. Uvedl následující: *„Když jsem se vracel z těch fotbalových zápasů, tak už tehdy jsem jim (pozn. Romům) vizáží připomínal skinheada, i když jsem v té době o tom v podstatě neměl ani páru, s těmi lidmi, se kterými se znám dneska jsem se ještě neznal. Už tehdy začaly ty problémy, v nějakých těch šestnácti letech, od té doby se to takhle táhne. Postupně ta agrese vůči nim narůstala.“* Je tedy zřejmé, že odsouzený si ve výpovědi protičeří.

Vůči příslušníkům romského etnika se v rámci asociačních cvičení vyjadřoval velmi nezdrženlivě, z použitých výrazů je cítit pohrdání a demonstrace nadřazeného postavení. V souvislosti s Romy použil výraz „svoloč“ a opět hovoří o zážitcích z vězeňského prostředí, kde se údajně příslušníci této etnické skupiny povyšují atd. Připouští, že spoluvězni vědí, za jaký druh trestné činnosti je odsouzen. Z pohledu vězeňské komunity je tak pochopitelné, že se vůči němu nebudou chovat tzv. v rukavičkách. Odsouzený vyjadřuje silnou nevoli vůči

takovému chování, ale na svobodě se ve skupině stejně smýšlejících osob choval patrně stejně, demonstroval sílu skrze skupinu.

O míře předsudků vůči Romům svědčí i výpověď vztahující se k hypotetické situaci, kdy by se jeho bratr oženil za Romku, považoval by to za zradu.

Uvádí, že Židé jako skupina ho příliš nezajímá, zajímal se o ně jen v souvislostmi s událostmi druhé světové války a koncentračních táborů. To, že se stali Židé největšími oběťmi války, zdůvodňuje jejich ekonomickým zázemím – „*snažili se na druhých zbohatnout, na lichvě, dá se říct, že docela tahali za nitky, i dnes to tak je.*“ Problematiku holocaustu bagatelizuje, když říká, že v Rusku se děly podobné věci, také vyslovil pochybnosti s počtem obětí. „*...ale ono ani nebylo prokázáno, kolik těch lidí bylo skutečně v průběhu války usmrceno.*“ A dodává „*tisíce, desetitisíce*“. Za pozornost stojí i výrok: „*Neříkám, že měl někdo právo rozhodovat o jejich žití či nežití, ale tehdy ta doba byla taková, dostali se prostě k moci tito lidé a ti rozhodovali o tom, co bude a nebude.*“

Negativní předsudky prezentuje i vůči cizincům žijícím v Česku, tvrdí, že se dokážou začlenit do společnosti, neuznávají zvyky a zneužívají sociálních výhod. Obecně mu multikulturalismus nic neříká, Afričany v ČR považuje za „*zbytečnost*“, aniž by s nimi měl osobní zkušenost.

Percepce Čechů je komplikovaná tím, že informátor je Čechoslovák, matka je Slovenka, otec Čech. Česko vnímá jako svůj domov, ale raději by byl Němec, údajně má nárok na německé občanství.

Krimihistorie odsouzeného

Informace o krimihistorii z dostupných zdrojů

Předcházející trestná činnost - § 238/1,2 Porušování domovní svobody, § 234 Loupež, § 247 Krádež, § 221 Ublížení na zdraví, § 202 Výtržnictví, § 198 Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení. Poprvé byl ve výkonu trestu v osmnácti letech.

Současný výkon trestu odnětí svobody v délce tří let - § 235/1,2 Vydírání, § 238 Porušování domovní svobody, § 202 Výtržnictví, § 221 Ublížení na zdraví. „*Ve třech případech fyzicky napadl různé poškozené, násilím vnikl do bytu a po majiteli s nožem v ruce požadoval vrácení dluhu, jinak hrozil likvidací jeho dcery.*“

Percepce krimi historie odsouzeným

Odsouzený otevřeně hovořil o trestné činnosti, které se dopustil. Z výpovědí je patrné tendence páchanou trestnou bagatelizovat, v jednom případě vinu popírá. Připouští, že ve výkonu trestu je potřetí. Dálka aktuálního trestu se zprávou neshoduje, vězeň uvádí dobu o rok a deset měsíců delší.

V souladu se dostupnými materiály uvedl rozsah a podstatu trestné činnosti, která měla charakter loupeží, krádeží, ublížení na zdraví a rvaček s „pankáči“. Oběťmi trestné činnosti byli podle jeho slov narkomani, Romové a „pankáči“. Trestné činnosti se dopouštěl ve skupině i sám.

Podíl na napadení romské ženy ve vlaku popírá, prý se trestné činnosti dopustil jiný fanoušek, který se k činu přiznal a vinu vzal na sebe. Přinejmenším zajímavě v této souvislosti působí pojem „komplic“ vůči této osobě. Účast na místě činu nepopírá...

Následky trestné činnosti zlehčuje – „*Pohmožděniny, oděrky, nějaká ta trzná rána. Nic závažného.*“

V době mezi výkony trestů lze pozorovat tendenci bratra, ho od rizikové skupiny separovat, nabídl mu bydlení mimo Olomouc, odsouzený této nabídky odmítl, s tím, že bratrovi přislíbil, že se trestné činnosti již dopouštět nebude. Po spáchání následné trestné činnosti se bratr rozhodl s odsouzeným ukončit vztahy, tuto skutečnost informátor vnímá nelibě.

Percepce trestu

O trestu a jeho přijetí hovoří odsouzený otevřeně, kdy uvádí, že se s trestem musí člověk co nejrychleji vyrovnat, oprostít se od světa venku a zaměřit se na trest a smysluplně ho využít.

Trest vnímá jako spravedlivý a připouští, že mohl být ještě přísnější.

Informátor je nyní na tzv. trestném oddíle, kam se dostal za používání sim karty v prostorách věznice, na tomto oddíle bude minimálně šest měsíců, uvedl. Díky zpřísněnému režimu na oddíle nemůže být odsouzený pracovníčně zařazen.

V průběhu trestu udržuje kontakt s kamarády z party, udržuje také vztah se svou přítelkyní. Jeho partnerský vztah také dokladuje určitou nevyrovnanost, kdy před nástupem do

vězení udržoval dva paralelní milostné vztahy, o čemž svědčí i dostupná dokumentace. Nyní udržuje vztah jen s jednou ženou, která ho pravidelně navštěvuje. Partnerka vystudovala operní zpěv v Bratislavě, pohybuje se tak v evidentně kulturním prostředí, ale podle slov informátora ho díky své životní zkušenosti dokáže pochopit.

Představa o životě po propuštění z výkonu trestu

Informátor se vyjádřil ve smyslu, že díky přítelkyni má nyní šanci se začlenit do společnosti, plánuje opustit Olomouc, aby se odpoutal od nejbližších přátel. Vzápětí však hovoří o solidaritě s kamarády, kteří ho v průběhu trestu podporují, že se jim nechce stranit, ale vypovídá, že bude již opatrnější.

Zmiňuje také policejní akce Power I a Power II¹⁴, kdy byli zatčeni členové extrémní pravice, smysl akce vidí v „plošném zastrašení“, což se podle něho podařilo a utlumilo to aktivity extrémní pravice.

V souvislosti s propuštěním na svobodu také uvedl, že doba strávená s fotbalovými hooligans byla „svým způsobem přežívání“ a chce konečně začít žít.

Z pohledu další socializace a kriminálního potenciálu je skutečnost, že odsouzený trestné činnosti nelituje a nemá výčitky. „... *co jsem provedl, za tím si stojím.*“ Podle záznamů VS při pohovoru však vypověděl, že „*žádná trestná činnost nemá smysl.*“ Nízkou pravděpodobnost resocializace uvádějí i dostupné dokumenty, které říkají následující: „*Resocializace se jeví jako problematická vzhledem ke struktuře osobnosti a zneužívání alkoholu.*“ i další odborní pracovníci hovoří o nízké pravděpodobnosti resocializace a upozorňují na společenskou nebezpečnost dosud spáchané trestné činnosti.

Shrnutí

Odsouzený pochází z dělnické rodiny, část dětství vyrůstal na Slovenku, v sedmi letech se s rodiči přestěhoval do Olomouce. Ačkoliv rodinné vztahy nejdříve popsal jako velice dobré, byl jeho vztah k otci ovlivněn otcovou nadměrnou konzumací alkoholu.

¹⁴ Policejní akce Power I a Power II se uskutečnily v době vlády Jana Fischera (ministrem vnitra byl Martin Pecina), která měla boj s extremismem v programovém prohlášení. Výsledkem bylo reálné utlumení aktivity extrémní pravice. Současná vláda premiéra Petra Nečase boj s extremismem v programovém prohlášení, tedy mezi prioritami nemá, extrémní pravice tak opětovně zvýšila svou aktivitu.

Za zlomové lze považovat dvě události v dospívání informátora. První je stěhování ze Slovenska a pokusy o zařazení do nového školního kolektivu, které patrně nebylo jednoduché. Druhou zásadní událostí je rozvod rodičů a svěření do výchovy otci, který ve výchově nebyl dostatečně pečlivý a pozorný. V době rozvodu rodičů začínají vážné problémy odsouzeného, začlenil se do struktur fotbalových hooligans, postupně si vypěstoval závislost na alkoholu.

Mezi vnější motivační determinanty lze řadit dvě výše uvedené zlomové události, alkoholismus otce, skupinové chování v partě kamarádů, ale i finanční hledisko páchané trestné činnosti, které bylo nejspíše spojeno s probíhající alkoholovou závislostí.

Vnitřními motivačními determinanty byl nutkavý pocit začlenění do nějaké party, s tím spojená emoční frustrace (parta fungovala také jako opora, kterou v domácím prostředí patrně neměl a ani ji tam nevyhledával), sklon k vyhledávání konfliktů a potyček za účelem sublimace agrese, výše zmíněná smíšená porucha osobnosti. Opomenout nelze ani alkoholovou závislost a vysokou míru předsudků vůči etnickým a národnostním menšinám, která se prohloubila příklonem k partě a extrémní pravici.

Podle klasifikace McDavitt, Levina a Bernnetta je možné pachatele zařadit do skupiny pachatelů, kteří jsou motivováni vzrušením. Závěr byl učiněn na základě výpovědi, ve které se informátor zmínil o tom, že sám aktivně vyhledával potyčky s fanoušky jiných týmů, hledal rozptýlení a způsob vybití agrese. Dá se předpokládat, že z podobných pohnutek se dopouštěl konfliktů s Rómy a punkery. Ačkoliv v případě informátora lze hovořit o vyšší míře předsudků, nikoliv o nízké, jak uvádějí autoři.

Podle charakteristik pachatelů představených Willemsem, by se dal informátor zařadit na pomezí kriminálního a marginalizovaného a xenofobního, etnocentrického pachatele. Do kategorie kriminálně a marginalizovaného pachatele ho řadí především široké spektrum trestné činnosti, které nemá čistě charakter hate crimes. Do druhé kategorie ho řadí jeho členství ve skupině fotbalových hooligans a vyšší míra předsudků vůči minoritám a cizinců. Nízké vzdělání a komplikované rodinné zázemí se zátěží alkoholismu se týká obou zmíněných kategorií.

Z důvodů uvedených v textu, a z příčiny jeho recidivy, je považována jeho resocializace jako málo pravděpodobná, ačkoliv projevuje vůli svůj život změnit.

Společné charakteristiky studovaných případů

Cílem pasáže je přehledným způsobem shrnout základní charakteristiky sociálního zázemí, procesu příklonu k rizikovým skupinám a motivace ke spáchání trestné činnosti.

Uvedené společné charakteristiky mají podobu shrnujícího závěru studovaných případů, které by mohly být následně rozvedeny dalším výzkumem kvalitativní nebo kvantitativní povahy, jedná se tedy o hrubé hypotetická východiska případných navazujících projektů, které budou pracovat s větším vzorkem informátorů nebo se svou podstatou zaměří pouze na jeden z popisovaných fenoménů.

Úvod

Většina informátorů byla ve svých výpovědích až překvapivě otevřená, podle dostupných informací se výpovědi poskytnuté vězni lišily od sekundárního zdrojového materiálu často jen v detailech, záměrné zamlčování trestné činnosti bylo spíše výjimkou.

Překvapivé bylo i vystupování odsouzených, kteří až na jeden případ, hovořili poměrně kultivovaně a v řeči nepoužívali vulgárních výrazů. V jednom případě odsouzený dbal na používání zcela spisovného jazyka, ve kterém se vyjadřoval přirozeně, nejednalo se tak o pózu.

V naprosté většině případů byli informátoři v dobré intelektové kondici, uměli uvažovat a vztahovat se ke své životní i kriminální historii, uměli uvažovat v abstraktních pojmech. V jediném případě byl informátor silně introvertní a nebyl schopný své rodinné zázemí a vztahy v rodině obsáhleji rozvinout, což bylo zapříčiněno spíše nedůvěrou v osobu realizátora projektu, než intelektovým omezením.

S poslední větou souvisí navázání vztahu informátor – realizátor, což se ve čtyřech s pěti případy poměrně podařilo, informátoři se dokázali uvolnit a realizátora považovali za důvěryhodného, protože se svěřovali s často velmi intimními informacemi. K odstranění zábran informátora také mohl přispět nízký věk realizátora, který byl ve všech případech mladší než odsouzený, ten se pak mohl cítit jistěji.

Rodinné zázemí a dětství

Informátoři v naprosté většině případů pocházejí z rodin nezatížených kriminální zkušeností, pouze v jednom případě došlo k replikaci kriminálního chování otce.

Rodinné zázemí opět ve většině případů hodnotí jako nižší střední třídu, nesetkáváme se s extrémny ani na jedné straně škály, tedy se sociálně velmi nízko postavenými rodinami nebo s elitami na druhé straně škály.

Ve třech případech informátoři zmiňují rozvod rodičů, ve dvou případech lze rozvod rodičů v pubertálním věku považovat za velice rizikový faktor časově korespondující se zapojením do extrémistického nebo hooliganského prostředí.

V naprosté většině informátoři hovoří o dobrých vztazích s rodiči v průběhu dospívání, v mnoha případech lze však pozorovat nedostatečné citové zázemí v rodině, nedůslednosti nebo nezáměr o výchovu dítěte. Přibližně u poloviny zkoumaných případů je možné sledovat různou míru tělesných trestů používaných v rámci výchovy.

Dobré vztahy platí i vůči sourozencům, v některých případech došlo k poškození sourozeneckého vztahu nástupem – nebo opětovným nástupem – do výkonu trestu.

Místo bydliště

Za rizikový faktor lze u zkoumaných případů jednoznačně považovat i lokalitu bydliště, kdy převažovala panelová sídliště, také kamarádi z rizikových part se rekrutovali ze sousedství, tedy ze sídlišť.

Z výpovědí vychází také závěr, že ve všech zkoumaných případech se v okolí místa bydliště nebo v jeho rámci nacházela čtvrť nebo bytový objekt obývaný romskou menšinou. Vůči této skupině bydlící v blízkosti se všichni informátoři vyhrazují, předsudky směřovali také vůči nim. Předsudky vůči Romům lze u všech považovat za nejsilnější. Skutečnost je důležitá v tom, že se nejednalo o osoby, které by pocházely například z měst nebo oblastí, kde by tato etnická menšina nežila a předsudky by se tak vztahovali na skupinu, se kterou by neměli žádné zkušenosti. Informátoři například – alespoň v rámci rozhovoru – uvedli, že vůči Židům tak silné předsudky nechovají (ačkoliv je nelze úplně vyloučit), protože s nimi nemají dostatečnou zkušenost, pokud zkušenost uvádějí, je veskrze pozitivní. Předsudky vůči Židům tak mají příčinu v ideologii, nejsou založeny na osobní zkušenosti. V případě Romů lze hovořit o kombinaci nějaké negativní zkušenosti podpořené silnou ideologickou manipulací,

většinou ze strany kamarádů a party, ve dvou až třech případech (třetí případ se dokonce týká navázání na odkaz prarodičů působících v nacistických SS) lze mluvit o podpoře ze strany jednoho či více členů rodiny.

Studium

Všichni informátoři uvedli své studijní výsledky na základní škole v širším pásmu průměru, v některých případech uvedli, že v určitých předmětech měly známky lehce podprůměrné. V jednom případě odsouzený připustil, že studoval v tzv. vyrovnávací třídě, v jednom případě část dostupných dokumentů o jednom z odsouzených studoval zvláštní školu, což se nepodařilo potvrdit ani na základě zpráv ostatních odborných pracovníků věznice, ani z výpovědi.

Ve čtyřech případech odsouzení uvedli, že je učení nenaplňovalo a nebavilo.

Ve všech případech měli odsouzení již na základní škole kázeňské problémy na škále od vyrušování až po velmi agresivní projevy vůči spolužákům a cílený psychický nátlak na vyučující.

Ve čtyřech případech měli v době studia značné problémy s uznáváním autority, které podle jejich výpovědi v mnoha případech přetrvali do současnosti.

Za nejrizikovější skutečnost podmiňující následnou kriminální kariéru, jsou považovány časté změny školních kolektivů, kterou vypověděli čtyři z pěti informátorů. Pokud by se tento trend prokázal v širším měřítku, například samostatným výzkumem pracujícím s větším vzorkem respondentů, bylo by zajisté nutné apelovat na soustředěnou, systematickou a dlouhodobou práci psychologických pracovníků ve školách.

Všichni informátoři studovali po základní škole střední odborná učiliště, pouze dva mají dnes výuční list, ostatní mají pouze základní vzdělání. Mezi důvody ukončení studia zazněly kázeňské problémy, neomluvené absence nebo nástup do výkonu trestu.

Parta

Pouze v jednom ze sledovaných případů lze s jistotou prohlásit, že nebyl členem ani sympatizantem extrémně pravicového seskupení a jeho trestná činnost byla čistě reakcí na dlouhodobě trvající konflikt.

V ostatních případech se jedná o osoby, které se do rizikového prostředí dostaly velice brzo, spodní hranici tvoří případ, kdy se informátor do prostředí začlenil ve třinácti letech, nejpozději však v šestnácti letech. V jednom případě se odsouzený dostal do prostředí extrémní pravice skrze fotbalové hooligans. Jak bylo popsáno výše, věk, kdy se informátoři stali členy skupiny často souvisí s nějakým závažným životním předělem nebo změnou, například rozvodem rodičů.

Nejčastěji se do struktur party dostávali skrze své podobně smýšlející kamarády. Příslušnost k partě všechny ze čtyř osob demonstrovaly příslušným oblečením a sestřihem vlasů, ve dvou případech také několika tetováními s nacistickým odkazem.

Se skupinou trávili většinu volného času, v mnoha případech v ní informátoři hledali porozumění, pocit patřičnosti, zmínili o velmi úzké a důvěrné vztahy a vzájemnou podporu. Jeden z informátorů vypověděl, že ve skupině hledal i pocit, že může někoho ovládat, své postavení v této souvislosti hodnotil jako „vyšší řadové.“

V žádném ze sledovaných případů se neseťkáváme s politickými ambicemi informátorů, ti se spíše orientují na Romy v jejich okolí, kteří pro ně představují určité ohrožení.

V jednom případě odsouzený uvedl, že se opakovaně účastnil výcvikových kempů, kde byl cvičen v obraně i útoku a to i střelnými zbraněmi, včetně zbraní, které nemůže soukromá osoba legálně držet a manipulovat s nimi. Informátor uvedl, že výcvik byl spoluorganizován lidmi z armády.

Za zmínku stojí i dva případy, kdy členové Národního odporu aktivně kontaktovali odsouzeného, ať ve výkonu trestu nebo po něm a nabízeli jim „členství“. V jednom případě se jim takovou spoluprací podařilo úspěšně navázat, ve druhém případě byla tato iniciativa odsouzeným vnímána spíše negativně, především skrze jeho odpor k politice.

Rasismus

Všichni z odsouzení byli schopni definovat – s odlišnou mírou přesnosti – co je to rasismus. Tři z odsouzených o sobě s různou mírou odhodlanosti vypověděli, že se považují za rasisty. Jeden odpověděl, že se považuje spíše za xenofoba, další takové smýšlení úplně popřel.

Pokud informátoři hovořili o předsudcích (čtyři z pěti informátorů, kterým se bude věnovat zbytek části věnované rasismu), tak byly nejmarkantnější vůči romskému etniku. Percepce etnické skupiny těmito osobami byla silně negativní, v některých případech otevřeně nenávistná, hrubě urážející, generalizující a v jednom případě informátor v této souvislosti vyslovil hrůznou myšlenku jejich násilného vyhnání. Pouze jeden z odsouzených spontánně vyslovil vedle negativních postojů i kladné, vztahující se k rodinnému životu Romů.

Všichni z informátorů, kterým byl položen dotaz, zda by jim vadilo, kdyby se jejich bratr oženil za Romku, odpovědělo, že by je to v negativním smyslu zasáhlo, někteří dokonce připustili, že by to mohlo narušit vzájemné vztahy.

Vliv pobytu ve vězení na předsudky a negativní pohled vůči Romům je smíšený, někteří uvádějí, že své výpady vůči nim lehce revidovali směrem k pozitivnějším, někteří mluví o prohloubení negativních názorů.

Překvapivě často se setkáváme s vyjádřeními zklamání nad současným českým národem, vytýkána je jeho slabost, nedodržování zvyklostí, ovlivňování jinými národy. Pouze v jednom případě se setkáváme s naprosto pozitivními asociacemi, jeden z informátorů zaujal čistě popisné stanovisko, bez hodnotících soudů.

Postoje vůči židovské menšině jsou často lhostejné, ve většině případů informátoři mají Židy spojeny s událostmi druhé světové války. Deklarovaná nízká míra předsudků vůči této náboženské a národnostní skupině často nekoresponduje s trestnou činností, ve které se často odkazují na nacistický odkaz, mají vytetované hákové kříže, hajlují.

Náhled na cizince je spojen v naprosté většině s ekonomickými dopady a pracovní trh, kdy informátoři cizince nahlízejí jako ty, kteří zabírají Čechům pracovní místa a zneužívají sociální výhody poskytované státem. Někteří zmiňovali i výhody levné pracovní síly nebo levného zboží. Pouze v jednom případě, odsouzeného popírající předsudky, byla přítomnost hodnocena bezpodmínečně pozitivně. Většinou si informátoři asociovali v souvislosti s cizinci osoby s původem ve Východní Evropě nebo Vietnamu zastávající dělnické pracovní pozice. V jednom případě informátor asocioval imigranty z Afriky s velmi negativním hodnocením jejich působení. Jeden informátor zmínil dvojí pohled na cizince pracující v ČR – pozitivní, spojený s cizinci přivážející know how a kapitál, negativní spojený s ukrajinskými dělníky.

Holocaust

Pouze v jednom případě informátor vyslovil politování nad událostmi spojené s holocaustem, kdy spontánně uvedl, že si nedovede představit, že by těmito hrůzami měl projít jeho malý syn.

Ve třech případech jsme byli svědkem zlehčování, bagatelizace událostí holocaustu. Dva z informátorů si vypomohli v argumentaci poukazem na dění v tehdejšímu Rusku, jeden z těchto odsouzených holocaust percipoval jako střed dvou ideologií a oběti jako překážky v boji o moc. V jednom z těchto případů se setkáváme se spekulováním nad počtem obětí.

Jeden informátor uvedl, že události holocaustu jsou přirozené a použil přirovnání s epidemií smrtelné chřipky. Takové vnímání je naprosto nepřijatelné a jen vypovídá o míře, kterou je jedinec oddán ideologii.

Trestná činnost a výkon

Ve všech studovaných případech byli informátoři recidivisté, kteří byli opakovaně odsouzeni k podmíněným trestům, ve čtyřech případech jsou také opakovaně ve výkonu trestu.

Informátoři začali téměř ve všech případech svou kriminální kariéru v útlém věku, v mnoha případech ještě jako mladiství – často v intervalu od 16 až 18let věku, tedy v době, kdy už jsou etablovanými členy rizikových skupin. Jedinou výjimku v tomto případě tvoří pachatel, který byl první souzen v průběhu povinné vojenské služby za trestnou činnost šikany, rasově motivované trestné činnosti se dopustil od téměř dvacet let později.

Ve všech případech se jedná o pachatele násilné trestné činnosti ublížení na zdraví. Ve většině případů jsou součástí krimihistorie pachatelů i trestné činy spojené s propagací fašismu nebo násilí proti skupině obyvatel. Ale v kriminální historii zkoumaných osob lze pozorovat i trestnou činnost vydírání, loupežné přepadení a krádežemi, tyto trestné činnosti se dopustili převážně pachatelé, kteří připustili dlouhodobou drogovou závislost nebo abúzus alkoholu.

Všichni pachatelé se rasově motivované trestné činnosti dopouštěli pod vlivem alkoholu, který buď přiznali, nebo ho uvádějí dostupné záznamy.

Oběťmi násilných trestných činů byli ve většině případů Romové. Ve všech případech se setkáváme s jistou mírou bagatelizace trestné činnosti nebo jejích následků. Jen ojediněle se

setkáváme s výčitky svědomí, informátoři svých činů většinou nelitují, jako důvod uvádějí, že by si tím stejně nepomohli.

Ve sledovaných případech se nepodařilo jednoznačně potvrdit tvrzení, pachatelé se s oběťmi před útokem neznali a páchali jen z příčiny předsudků. (Čírtková, 2008) V mnoha sledovaných případech pachatelé deklarují znalost oběti, tuto zkušenost s obětí hodnotí jako negativní.

Ve třech případech jsou odsouzení s trestem smíření a považují ho za spravedlivý, většinou s dodatkem, že mohli s ohledem na kriminální historii dostat trest přísnější. V jednom případě považuje informátor trest za neadekvátně přísný, ale dodává, že mu trest pomohl zbavit se drogové závislosti. Jeden odsouzený nebyl s trestem nikterak smířený, aktivně usiluje o jeho přehodnocení.

Ve většině pozorovaných případů se dokázali vězni socializovat ve vězeňském prostředí, v jednom případě odsouzený vypověděl, že se stal díky své trestné činnosti terčem šikany, která ho opakovaně dohnala k pokusu o sebevraždu. Jeden odsouzený uvedl, že doba prožitá ve vězení je snesitelnější než následný návrat do společnosti, tento odsouzený také zpochybnil nápravné poslání trestu odnětí svobody.

Většina vězňů, kteří před nástupem do vězení členem rizikové skupiny, i nadále udržuje s těmito osobami kontakt a z různých příčin – udržení od prostředí drog, výraz vděku za podporu nebo z přesvědčení – počítá s tím, že s nimi bude udržovat kontakt i po propuštění z výkonu trestu, ačkoliv často hovoří o větší opatrnosti a umírněnosti. V jednom případě odsouzený deklaruje, že by chtěl s těmito lidmi přerušit vztahy, ale zároveň uvádí, že to nebude jednoduché a znamená to přerušování všech přátelských vztahů, protože je s těmito lidmi v úzkém kontaktu od dospívání.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo na základě provedené případové studie odpovědět na otázky spojené s motivacemi a sociálním zázemím pachatelů rasově motivované trestné činnosti.

V teoretické části byly představeny širší historické, teoretické a faktické souvislosti spojené s pojetím ras, rasismu a zločinů spáchaných z předsudku nenávisti nejen v České republice, ale i v zahraničí. S vybranými informacemi uvedenými v teoretické části se dále zacházelo při realizaci výzkumné sondy, jejího pojetí, struktury, zvolených tematických okruhů a možností.

Samotná výzkumná sonda byla realizována na pěti na sobě nezávislých a od sebe často výrazně odlišných případech. Primárním zdrojem informací byly hloubkové polostrukturované rozhovory s odsouzenými, které byly následně analyzovány a komparovány s dalšími zdroji, které měl realizátor k dispozici.

Ačkoliv se jedná o projekt omezeného rozsahu, přinesl řadu informací o trendech spojujících zkoumané případy. Výsledky výzkumné sondy nelze v současné podobě aplikovat na celou skupinu odsouzených za rasově motivovanou trestnou činnost. Lze je ale využít jako východiska pro realizaci dalších výzkumů se zaměřením na pozorované trendy nebo pro realizaci rozsáhlejšího výzkumu kvantitativního charakteru, který by se dal zobecnit.

Představený výzkum je v českých podmínkách jediný, který představené téma zkoumá přímo na pachatelích, představuje tak důležité informace o životě a průběhu trestné činnosti, které dosud nebyly zkoumány.

Realizace projektu se svou organizační náročností zabrala devět měsíců intenzivní práce, na kterou by realizátor v průběhu navazujícího studia v České republice nebo v zahraničí rád navázal.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ASOCIATION OF CHIEF POLICE OFFICERS** (2005): Hate Crime: Delivering a Quality Service (Goof Practice and Tactical Guidance), London, ACPO.
- BAUMAN, Z.** (2003): Modernita a holocaust, Praha, Sociologické nakladatelství SLON.
- BENEDICT, R.** (1983): Race and Racism, London, Routledge and Kegan Paul.
- BLACKWELL, B.** (1993): Blackwellova encyklopedie politického myšlení, Brno, CDK/Proglas/Jota, heslo „rasismus“
- BOWLING, B., PHILLIPS, C.** (2003): Racism, Crime and Criminal Justice, Harlow, Longman
- CRAIG, K.M.:** Examining hate-motivated aggression: a rivier of the social psychological literature on hate crimes as a distinct form of aggression, *Aggression and Violent Behavior*, 7
- ČÍRTKOVÁ, L.** (2008): in *Oběti trestné činnosti z předsudku nenávisti v České republice*, Praha, Český helsinský výbor
- ČÍRTKOVÁ, L.** (2009): *Forenzní psychologie*, 2. Upravené vydání, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- DISMAN, J.** (2008): *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Praha, Karolinum.
- ELIAS, N.** (2006): *O procesu civilizace 1.*, Praha, Argo.
- FREDRICKSON, G. M.,** (2003): *Rasismus – stručná historie*, Praha, BB/art.
- GEIST, B.,** (1993): *Sociologický slovník*, Praha, Victoria Publishing
- GIDDENS, A.** (1999): *Sociologie*, Praha, Argo.
- HALL, N.** (2009): *Hate Crime*, Devon, William Publishing.
- HENDL, J.** (2008): *Kvalitativní výzkum, základní teorie, metody a aplikace*, Praha, Portál, 2008.
- INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI**, odp.řešitel PhDr. Markéta Štěchová, 2004: *Interetnické konflikty (jejich příčiny a dopady z pohledu teorie a empirických sond)*, Praha.
- JACOBS, J.B., POTTER, K.** (1998): *Hate Crimes: Criminal Law and Identity Politics*, New York, Oxford University Press.
- KRIEGER, J., ed.** (2000): *Oxfordský slovník světové politiky*, Praha, OTTOVO nakladatelství, heslo: Apartheid.
- LINCOLN, Y.A., GUBA, E.G.** (1985): *Naturalistic inquiry*, London, Sage

- MALINA, J., a okol.** (2009): Antropologický slovník aneb co by mohl o člověku vědět každý člověk, Brno, Akademické nakladatelství
- McDEVITT, J., LEVIN, J., BENNET, S.** (2002): "Hate crime offenders: an expanded typology", Journal of Social Issues, 58(2)
- MERTON, R.K.,** (1949): Social Theory and Social Structure, New York: Free Press.
- MILES, R., BROWN, M.** (2003): Rasism, Second edition, London and New York, Routledge.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR** (1993(1)): Sbírka zákonů České republiky, Listina základních práv a svobod, Sbírka zákonů č.2/1993.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR** (1993): Sbírka zákonů České republiky, Ústava České republiky, Sbírka zákonů č. 1/1993
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2009): Informace o problematice extremismu na území České republiky v roce 2008, Praha.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (1998): Zpráva o postupu státních orgánů při postihu trestných činů motivovaných rasismem a xenofobií nebo páchaných příznivci extremistických skupin a o aktivitách extremistických uskupení na území České republiky v roce 1997, Praha.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2000): Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 1999, Praha.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2001): Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2000, Praha.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2002): Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2001, Praha
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2003): Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2002, Praha
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2004): Zpráva o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území ČR v roce 2003, Informace o problematice extremismu na území ČR, Praha.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2005): Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2004, Praha
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2006): Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2005, Praha
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2007): Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2006, Praha

- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2008): Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2007, Praha
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (2010): Strategie boje proti extremismu pro rok 2009, Praha.
- MINISTERSTVO VNITRA ČR, Odbor bezpečnostní politiky** (1999): Zpráva o postupu státních orgánů při postihu trestných činů motivovaných rasismem a xenofobií nebo páchaných příznivci extremistických skupin a o aktivitách extremistických uskupení na území České republiky v roce 1998, Praha.
- MÖRNER, M.**, (1967): Race Mixture in the History of Latin America, Boston, Little Brown
- NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S.** (1997): Beckova skripta – Psychologie v právu, Praha, C.H.Beck
- PERRY, B.** (2001): In the Name of Hate: Understanding Hate Crimes, New York, Routledge
- PETROSINO, C.** (1999): 'Connecting the past to the future: hate crime in America', Journal of Contemporary Criminal Justice, 5(1), 22-47.
- PLHÁKOVÁ, A.** (2007): Učebnice obecné psychologie, Praha, Acedemia.
- RATTANSI, A.** (2007): Racism, A Very Short Introduction, Oxford University Press.
- STEIGERWALD, K.** (1998): Ne my, to sám mamon!, článek MF DNES, 14.11.1998, str.14.
- STRAUS, J., NĚMEC, M., a kol.** (2009): Teorie a metodologie kriminalistiky, Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- TRACHTENBERG, J.** (1983): The Devil and the Jews: The Midieval Conception of the Jew and Its Relation to Modern Antisemitism, Philadelphia, Jewish Publications Society.
- TEXTY ZÁKONŮ** (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck
- TURPIN-PETROSINO, C.** (2002): 'Hateful sirens ... who hears their song? An examination of student attitudes toward hate Gross and affiliation potential', Journal of Social Issues, 58(2).
- Van den BERGHE, P.** (1970): Race and Ethnicity: Essays in Comparative Sociology, New York, Basic Books.
- VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Eds.** (1998): Aplikovaná sociální psychologie I., Praha, Portál
- WOLF, J.** (2000): Lidské rasy a rasismus v dějinách a současnosti, Člověk a jeho svět II., Praha, Nakladatelství Karolinum.

INTERNETOVÉ ZDROJE

ČESKÝ ROZHLAS (2003): Trutnov dá odměnu za dopadení ničitelů židovských náhrobků, Online: http://www.rozhlas.cz/hradec/zpravy/_zprava/96240 , datum stažení: 24.4.2010

KALIBOVÁ, K., čl. Neonacismus a radikální nacionalismus, web: Český helsinský výbor. Online: <http://helcom.cz/view.php?cislocianku=2009042101>, datum stažení: 15.4.2011

MEZINÁRODNÍ ÚMLUVA O ODSTRANĚNÍ VŠECH FOREM RASOVÉ DISKRIMINACE, Část 1, čl.1 :Online: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace-19721/>, datum stažení: 8.3.2011

REZOLUCE VALNÉHO SHROMÁŽDĚNÍ OSN č. 217 A (III), 1948: Univerzální deklarace lidských práv, online: <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=czc> , datum stažení 8.3.2011

REZOLUCE VALNÉHO SHROMÁŽDĚNÍ OSN č. 2106 (XX), 1965: Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, online: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace-19721/> , datum stažení: 2.3.2011

REZOLUCE VALNÉHO SHROMÁŽDĚNÍ OSN č. 1971 (XVII), 1962, online: <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r17.htm>, staženo dne 29.2.2011

UNITED STATES, CONGRESS, HOUSE, COMMITTEE ON UN-AMERICAN ACTIVITIES (1969): Anti-semitism in the Soviet Union, Hearings, Ninetieth Congress, Second Session, Washington, U.S. Govt. Print. Off.. Online: <http://www.archive.org/details/antisemitismso00unit>, datum stažení: 12.3.2011

PŘÍLOHY

I. Rezoluce Valného shromáždění OSN 217 A III. Univerzální deklaráce lidských práv (oficiální český překlad)

Úvod

U vědomí toho,

že uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě,

že zneuznání lidských práv a pohrdání jimi vedlo k barbarským činům, urážejícím svědomí lidstva, a že vybudování světa, ve kterém lidé, zbavení strachu a nouze, se budou těšiti svobodě projevu a přesvědčení, bylo prohlášeno za nejvyšší cíl lidu,

že je nutné, aby lidská práva byla chráněna zákonem, nemá-li být člověk donucen uchýlovat se, když vše ostatní selhalo, k odboji proti tyranii a útlaku,

že je nutné podporovat rozvoj přátelských vztahů mezi národy,

že lid Spojených národů zdůraznil v Chartě znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti, v rovná práva mužů i žen a že se rozhodl podporovat sociální pokrok a vytvořit lepší životní podmínky ve větší svobodě,

že členské státy převzaly závazek zajistit ve spolupráci s Organizací spojených národů všeobecné uznávání a zachovávání lidských práv a základních svobod a

že stejné chápání těchto práv a svobod má nesmírný význam pro dokonalé splnění tohoto závazku,

Valné shromáždění

vyhlašuje tuto

Všeobecnou deklaráci lidských práv

jakožto společný cíl pro všechny národy a všechny státy za tím účelem, aby se každý jedinec a každý orgán společnosti, máje tuto deklaráci stále na mysli, snažil vyučováním a výchovou rozšířit úctu k těmto právům a svobodám a zajistit postupnými opatřeními vnitrostátními i mezinárodními jejich všeobecné a účinné uznávání a zachovávání jak mezi lidem členských států samých, tak i mezi lidem území, jež jsou pod jejich pravomocí.

Článek 1

Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.

Článek 2

Každý má všechna práva a všechny svobody, stanovené touto deklarací, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Žádný rozdíl nebude dále činěn z důvodu politického, právního nebo mezinárodního postavení země nebo území, k nimž určitá osoba přísluší, ať jde o zemi nebo území nezávislé nebo pod poručenstvím, nesamosprávné nebo podrobené jakémukoli jinému omezení suverenity.

Článek 3

Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

Článek 4

Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.

Článek 5

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Článek 6

Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.

Článek 7

Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli rozlišování. Všichni mají právo na stejnou ochranu proti jakékoli diskriminaci, která porušuje tuto deklaraci, a proti každému podněcování k takové diskriminaci.

Článek 8

Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, která jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem.

Článek 9

Nikdo nesmí být svévolně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství.

Článek 10

Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu.

Článek 11

1. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, považuje se za nevinného, dokud není zákonným postupem prokázána jeho vina ve veřejném řízení, v němž mu byly zajištěny veškeré možnosti obhajoby.
2. Nikdo nesmí být odsouzen pro čin nebo opomenutí, které v době, kdy byly spáchány, nebyly trestné podle státního nebo mezinárodního práva. Rovněz nesmí být uložen trest teží, než jakého bylo lze použít v době, kdy byl trestný čin spáchán.

Článek 12

Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Článek 13

1. Každý má právo volně se pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř určitého státu.
2. Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.

Článek 14

1. Každý má právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azylu.
2. Toto právo nelze uplatnit v případě stíhání skutečně odůvodněného nepolitickými zločiny nebo činy, které jsou v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

Článek 15

1. Každý má právo na státní příslušnost.
2. Nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit.

Článek 16

1. Muži a ženy, jakmile dosáhnou plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu. Pokud jde o manželství, mají za jeho trvání i při jeho rozvázání stejná práva.
2. Sňatky mohou být uzavřeny jen se svobodným a plným souhlasem nastávajících manželů.
3. Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.

Článek 17

1. Každý má právo vlastnit majetek jak sám, tak spolu s jinými.
2. Nikdo nesmí být svévolně zbaven svého majetku.

Článek 18

Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství; toto právo zahrnuje v sobě i volnost změnit své náboženství nebo víru, jakož i svobodu projevat své náboženství nebo víru, sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, vyučováním, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.

Článek 19

Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.

Článek 20

1. Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování.
2. Nikdo nesmí být nucen, aby byl členem nějakého sdružení.

Článek 21

1. Každý má právo, aby se účastnil vlády své země přímo nebo prostřednictvím svobodně volených zástupců.
2. Každý má právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.
3. Základem vládní moci budiž vůle lidu; ta musí být vyjádřena správně prováděnými volbami, které se mají konat v pravidelných obdobích na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním nebo jiným rovnocenným postupem, zabezpečujícím svobodu hlasování.

Článek 22

Každý člověk má jako člen společnosti právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla národním úsilím i mezinárodní součinností a v souladu s organizací a s prostředky příslušného státu zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva, nezbytná k jeho důstojnosti a k svobodnému rozvoji jeho osobnosti.

Článek 23

1. Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti.
2. Každý, bez jakéhokoli rozlišování, má nárok na stejný plat za stejnou práci.
3. Každý pracující má právo na spravedlivou a uspokojivou odměnu, která by zajišťovala jemu samému a jeho rodině živobytí odpovídající lidské důstojnosti a která by byla doplněna, kdyby toho bylo třeba, jinými prostředky sociální ochrany.
4. Na ochranu svých zájmů má každý právo zakládat s jinými odborové organizace a přistupovat k nim.

Článek 24

Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné vymezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou.

Článek 25

1. Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření; má právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při nezpůsobilosti k práci, při ovdovění, ve stáří nebo v ostatních případech ztráty výdělečných možností, nastalé v důsledku okolností nezávislých na jeho vůli.
2. Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. Všechny děti, ať manželské nebo nemanželské, pozívají stejné sociální ochrany.

Článek 26

1. Každý má právo na vzdělání. Vzdělání necht' je bezplatné, alespoň v počátečních a základních stupních. Základní vzdělání je povinné. Technické a odborné vzdělání budiž všeobecně přístupné a rovněž vyšší vzdělání má být stejně přístupné všem podle schopností.
2. Vzdělání má směřovat k plnému rozvoji lidské osobnosti a k posílení úcty k lidským právům a základním svobodám. Má napomáhat k vzájemnému porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi všemi národy a všemi skupinami rasovými i náboženskými, jakož i k rozvoji činnosti Spojených národů pro zachování míru.
3. Rodiče mají přednostní právo volit druh vzdělání pro své děti.

Článek 27

1. Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, užívat plodů umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích.
2. Každý má právo na ochranu morálních a materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby.

Článek 28

Každý má právo na to, aby vládl takový sociální a mezinárodní řád, ve kterém by práva a svobody stanovené v této deklaraci byly plně uplatněny.

Článek 29

1. Každý má povinnosti vůči společnosti, v níž jedině může volně a plně rozvinout svou osobnost.
2. Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen takovým omezením, která stanoví zákon výhradně za tím účelem, aby bylo zajištěno uznávání a zachovávání práv a svobod ostatních a vyhověno spravedlivým požadavkům morálky, veřejného pořádku a obecného blaha v demokratické společnosti.

3. Výkon těchto práv a svobod nesmí být v žádném případě v rozporu s cíli a zásadami Spojených národů.

Článek 30

Nic v této deklaraci nemůže být vykládáno jako by dávalo kterémukoli státu, kterékoli skupině nebo osobě jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů, které by směřovaly k potlačení některého z práv nebo některé ze svobod v této deklaraci uvedených.

(zdroj: <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=czc> , dne 8.3.2011)

II. Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2106 (XX), Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (oficiální český překlad)

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace

Státy, které jsou stranami této Úmluvy, berouce v úvahu, že Charta Organizace spojených národů je založena na zásadách důstojnosti a rovnosti všech lidí a že všechny členské státy se zavázaly provádět ve spolupráci s Organizací jak společně, tak i individuální akce, aby bylo dosaženo jednoho z cílů Organizace spojených národů, jímž je podpora a posilování všeobecné úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny, bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství, a jejich zachování, berouce v úvahu, že Všeobecná deklarace lidských práv prohlašuje, že všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv a že každý má mít všechna práva a svobody, které jsou v ní prohlášeny, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy nebo národnostního původu, berouce v úvahu, že všichni lidé jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákonem proti jakékoliv diskriminaci a proti veškerému podněcování k diskriminaci, berouce v úvahu, že Organizace spojených národů odsoudila kolonialismus a veškerou segregaci a diskriminační praxi, již je provázen, ať existují v jakékoliv formě a kdekoli, a že Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům ze dne 14. prosince 1960 (rezoluce Valného shromáždění 1514 [XV]) potvrdila a slavnostně prohlásila nezbytnost co nejrychleji a bezpodmínečně s nimi skoncovat, berouce v úvahu, že Deklarace Organizace spojených národů o odstranění všech forem rasové diskriminace ze dne 20. listopadu 1963 (rezoluce Valného shromáždění 1904 [XVIII]) slavnostně potvrzuje, že je nezbytné rychle odstranit na celém světě rasovou diskriminaci ve všech jejích formách a projevech a zajistit porozumění pro důstojnost lidské osobnosti a úctu k ní, přesvědčeny, že jakékoli učení o nadřazenosti založené na rasovém rozlišování je z vědeckého hlediska falešné, morálně odsouzeníhodné, sociálně nespravedlivé a nebezpečné a že rasová diskriminace v teorii nebo praxi, ať se vyskytuje kdekoli, není ospravedlitelná, znovu potvrzující, že diskriminace mezi lidmi podle rasy, barvy pleti nebo národnostního původu je na překážku přátelským a mírovým vztahům mezi národy a ohrožuje mír a bezpečnost mezi národy, jakož i harmonické soužití lidí, a to i též státě, přesvědčeny, že existence rasových přehrad je neslučitelná s ideály jakékoli lidské společnosti, znepokojeny projevy rasové diskriminace, ke kterým stále ještě dochází v některých oblastech světa, a politikou vlád založenou na rasové nadřazenosti a nenávisti, jako je apartheid, segregace a separace, rozhodnuty přijmout všechna nezbytná opatření pro rychlé odstranění rasové diskriminace ve všech jejích formách a projevech, zabránit šíření rasistických učení a praktik a potírat je, aby bylo podpořeno porozumění mezi rasami a vybudováno mezinárodní společenství zbavené všech forem rasové segregace a rasové diskriminace, berouce v úvahu Úmluvu o diskriminaci v povolání a zaměstnání, přijatou Mezinárodní organizací práce v roce 1958, a Úmluvu o boji proti diskriminaci v oblasti vzdělání,

přijatou Organizací spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu v roce 1960, přejíce si uskutečnit zásady zakotvené v Deklaraci Organizace spojených národů o odstranění všech forem rasové diskriminace a zabezpečit co nejrychlejší přijetí praktických opatření k tomuto cíli, dohodly se tomto:

ČÁST I

Čl.1

1. Výraz "rasová diskriminace" v této úmluvě znamená jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života.

2. Tato úmluva se netýká rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování prováděného státem, který je stranou této úmluvy, mezi vlastními a cizími občany.

3. Žádné ustanovení této úmluvy nemůže být vykládáno tak, aby se dotýkalo jakýmkoli způsobem právních předpisů smluvních států o národnosti, státním občanství nebo naturalizaci, pokud tato ustanovení nediskriminují některou národnost.

4. Za rasovou diskriminaci nejsou považována zvláštní opatření, učiněná výhradně pro zajištění přiměřeného rozvoje některých rasových nebo etnických skupin nebo jednotlivců, kteří potřebují takovou ochranu, jež může být nezbytnou k tomu, aby jim zabezpečila rovné užívání nebo výkon lidských práv a základních svobod, pokud ovšem tato opatření nevedou k zachovávání rozdílných práv pro různé rasové skupiny a pokud nezůstanou v platnosti po dosažení cílů, pro které byla přijata.

Čl.2

Smluvní státy odsuzují rasovou diskriminaci a zavazují se, že budou provádět bez prodlení a všemi vhodnými způsoby politiku směřující k odstranění rasové diskriminace ve všech jejích formách a k rozvoji porozumění mezi všemi rasami. K tomuto cíli: a) každý smluvní stát se zavazuje, že nebude provádět rasovou diskriminaci proti osobám, skupinám osob nebo institucím a že zajistí, aby všechny veřejné orgány a instituce, celostátní i místní, jednaly v souladu s tímto závazkem; b) každý smluvní stát se zavazuje, že nebude povzbuzovat, hájit nebo podporovat rasovou diskriminaci prováděnou kteroukoli osobou nebo organizací; c) každý smluvní stát podnikne účinná opatření k přezkoumání celostátní i místní vládní politiky a k novelizaci nebo zrušení všech zákonů a předpisů, které mají za následek vznik nebo zachování rasové diskriminace, všude kde existuje; d) každý smluvní stát zakáže a odstraní všemi vhodnými prostředky, včetně zákonodárných opatření, rasovou diskriminaci prováděnou kteroukoli osobou, skupinou nebo organizací; e) každý smluvní stát se zavazuje podporovat, kde je to vhodné, integrační vícerasové organizace a hnutí a jiná opatření pro odstranění překážek mezi rasami a působit proti všemu, co směřuje k posilování rasových přehrad.

2. Pokud to okolnosti vyžadují, provedou smluvní státy zvláštní opatření v oblasti sociální, hospodářské, kulturní a v jiných oblastech k zajištění přiměřeného rozvoje a ochrany rasových

skupin nebo jejich příslušníků, aby jim bylo zaručeno plné a rovné užívání lidských práv a základních svobod. Tato opatření nemají mít v žádném případě za následek zachování nerovnosti nebo rozdílnosti práv různých rasových skupin po dosažení účelu, pro který byla přijata.

Čl.3

Smluvní státy zvláště odsuzují rasovou segregaci a apartheid a zavazují se na územích spadajících pod jejich pravomoc předcházet, zakázat a vymýtit všechny praktiky tohoto druhu.

Čl.4

Smluvní státy odsuzují veškerou propagandu a všechny organizace, které jsou založeny na myšlenkách nebo teoriích o nadřazenosti jedné rasy nebo skupiny osob jedné barvy pleti nebo etnického původu, nebo které se pokoušejí ospravedlňovat nebo povzbuzovat jakoukoli formu rasové nenávisti a diskriminace, a zavazují se, že přijmou bezodkladná a pozitivní opatření k vymýcení jakéhokoli podněcování k rasové diskriminaci nebo činů rasové diskriminace, a k tomuto cíli, s náležitým zřetelem na zásady zakotvené ve Všeobecné deklaraci lidských práv a na práva výslovně uvedená v článku 5 této úmluvy, se zavazují zejména:

- a) prohlásit za činy trestné podle zákona: jakékoli rozšiřování idejí založených na rasové nadřazenosti nebo nenávisti, jakékoli podněcování k rasové diskriminaci, jakož i veškeré násilné činy nebo podněcování k takovým činům proti kterékoli rase nebo kterékoli skupině osob jiné barvy pleti nebo etnického původu, jakož i poskytování jakékoli podpory rasistické činnosti, včetně jejího financování;
- b) prohlásit za nezákonné organizace a rovněž i organizovanou a jakoukoli jinou propagandistickou činnost podporující a povzbuzující rasovou diskriminaci a prohlásit účast v takových organizacích nebo na takové činnosti za trestnou podle zákona;
- c) nedovolit celostátním ani místním veřejným orgánům nebo institucím podporovat nebo podněcovat rasovou diskriminaci.

Čl.5

V souladu se základními povinnostmi vyhlášenými v článku 2 této Úmluvy se smluvními státy zavazující, že zakáží a odstraní rasovou diskriminaci ve všech jejích formách a že zaručí právo každého na rovnost před zákonem bez rozlišování podle rasy, barvy pleti, národnostního nebo etnického původu, zvláště pak při užívání těchto práv:

- a) práva na rovné zacházení před soudy a před všemi ostatními orgány, které vykonávají soudnictví,
- b) práva na osobní bezpečnost a ochranu státem proti násilí a újmě na zdraví, ať jsou způsobeny vládními úředníky nebo kteroukoli osobou, skupinou nebo institucí,
- c) politických práv, zejména práva účastnit se voleb - volit a být volen - na základě všeobecného a rovného volebního práva, práva účasti ve vládě, jakož i účastnit se správy veřejných záležitostí na všech stupních, a práva vstupu za rovných podmínek do veřejných služeb,
- d) dalších občanských práv, zejména:
 - i) práva svobodného pohybu a výběru bydliště uvnitř hranic státu,
 - ii) práva opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země,
 - iii) práva na státní občanství,
 - iv) práva uzavřít sňatek a zvolit si manžela,
 - v) práva každého vlastnit majetek jak sám, tak spolu s jinými,
 - vi) práva nabývat dědictví,
 - vii) práva na svobodu myšlení, svědomí a náboženství,
 - viii) práva na svobodu přesvědčení a projevu,
 - ix) práva na svobodu shromažďování a sdružování,
- e) hospodářských, sociálních a kulturních práv, zejména:

- i) práva na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, na ochranu proti nezaměstnanosti, na stejný plat za stejnou práci a na spravedlivou a uspokojivou odměnu za práci,
- ii) práva zakládat odborové organizace a stát se jejich členem,
- iii) práva na bydlení,
- iv) práva na ochranu zdraví, léčebnou péči, sociální zabezpečení a sociální služby,
- v) práva na vzdělání a školení,
- vi) práva na rovnou účast v kulturním dění,
- f) práva přístupu na všechna místa a na používání všech služeb určených pro veřejnost, jako jsou dopravní prostředky, hotely, restaurace, kavárny, divadla a parky.

Čl.6

Smluvní státy zajistí prostřednictvím příslušných vnitrostátních soudů a jiných státních orgánů všem osobám podléhajícím jejich jurisdikci účinnou ochranu před všemi činy rasové diskriminace, které v rozporu s touto úmluvou porušují jejich lidská práva a základní svobody, jakož i právo žádat u těchto soudců spravedlivou a přiměřenou náhradu za jakoukoli škodu, kterou v důsledku takové diskriminace utrpěly.

Čl.7

Smluvní státy se zavazují, že podniknou bezodkladná opatření, zvláště v oblasti vyučování, výchovy, kultury a informací, pro boj proti předsudkům, které vedou k rasové diskriminaci, a pro podporu porozumění, snášenlivosti a přátelství mezi národy a rasovými nebo etnickými skupinami, jakož i pro popularizaci cílů a zásad Charty Organizace spojených národů, Všeobecné deklarace lidských práv, Deklarace Organizace spojených národů o odstranění všech forem rasové diskriminace a této úmluvy.

ČÁST II

Čl.8

Bude ustaven Výbor pro odstranění rasové diskriminace (dále jen Výbor), který bude složen z osmnácti expertů známých svými vysokými morálními vlastnostmi a nestranností, kteří budou voleni smluvními státy z jejich občanů a budou vykonávat tuto funkci jako individuální osoby, přičemž bude brán zřetel na spravedlivé zeměpisné rozdělení míst a na zastoupení rozličných forem civilizace a hlavních právních systémů.

2. Členové Výboru budou voleni tajným hlasováním z kandidátů uvedených v seznamu osob jmenovaných smluvními státy. Každý smluvní stát může jmenovat ze svých občanů jednu osobu.

3. Prvé volby se budou konat šest měsíců poté, co tato úmluva vstoupí v platnost. Generální tajemník Organizace spojených národů vyzve smluvní státy nejpozději tři měsíce před každými volbami, aby do dvou měsíců sdělily své kandidáty. Generální tajemník vypracuje abecední seznam všech takto navržených osob s uvedením smluvních států, kterými byly navrženy, a zašle jej smluvním státům.

4. Volby členů Výboru se budou konat na zasedání smluvních států, které generální tajemník svolá do sídla Organizace spojených národů. Na tomto zasedání, na němž kворum budou tvořit dvě třetiny smluvních států, budou zvoleni za členy Výboru ti kandidáti, kteří obdrží největší počet hlasů a absolutní většinu hlasů přítomných a hlasujících zástupců smluvních států.

5.

a) Členové Výboru budou voleni na čtyřleté období. Volební období devíti členů zvolených při prvních volbách uplyne však za dva roky. Jména těchto devíti členů budou vylosována předsedou Výboru ihned po prvních volbách.

- b) Aby byla obsazena uprázdněná místa, jmenuje smluvní stát, jehož expert přestal vykonávat funkci člena Výboru, jiného experta ze svých občanů s výhradou schválení Výboru.
6. Smluvní státy hradí náklady členů Výboru spojené s výkonem jejich funkce.

Čl.9

1. Smluvní státy se zavazují, že pro jednání ve Výboru budou předkládat generálnímu tajemníkovi Organizace spojených národů zprávu o zákonodárných, soudních, správních nebo jiných opatřeních, která učinily k provedení ustanovení této Úmluvy: a) do roka od vstupu této Úmluvy pro příslušný stát v platnost, b) poté každé dva roky, a kromě toho kdykoli o to Výbor požádá. Výbor může požadovat od smluvních států doplňující informace.
2. Výbor bude Valnému shromáždění každoročně předkládat prostřednictvím generálního tajemníka zprávu o své činnosti a může činit návrhy a všeobecná doporučení na základě zpráv a informací, které obdržel od smluvních států. Takové návrhy a všeobecná doporučení budou předloženy Valnému shromáždění společně s případnými připomínkami smluvních států.

Čl.10

1. Výbor přijme vlastní jednací řád.
2. Výbor si volí své funkcionáře na období dvou let.
3. Generální tajemník Organizace spojených národů zřídí sekretariát Výboru.
4. Schůze Výboru se budou konat zpravidla v sídle Organizace spojených národů.

Čl.11

1. Jestliže má některý smluvní stát za to, že jiný smluvní stát neprovádí ustanovení této úmluvy, může na to upozornit Výbor. Výbor pak zašle toto sdělení příslušnému smluvnímu státu. Stát, jemuž bylo sdělení zasláno, předloží do tří měsíců písemné vysvětlení nebo prohlášení a informuje o případné nápravě.
2. Jestliže záležitost nebude urovnána ke spokojenosti obou stran do šesti měsíců ode dne, kdy stát obdržel prvé sdělení, a to buď dvoustranným jednáním nebo jiným vhodným způsobem, bude mít každý ze států právo předložit otázku znovu Výboru tím, že současně vyrozumí Výbor a druhý stát.
3. Výbor se bude zabývat věcí, která mu byla předložena podle odstavce 2 tohoto článku, až poté, kdy zjistil, že v daném případě byly použity a vyčerpány všechny dosažitelné vnitrostátní opravné prostředky, v souladu s obecně uznanými zásadami mezinárodního práva. To však neplatí v případě, kdy se opravné řízení neodůvodněně protahuje.
4. V každé záležitosti, která mu byla předložena, může Výbor požádat příslušné smluvní státy, aby mu zaslaly jakékoli další informace týkající se této záležitosti.
5. Jestliže Výbor jedná o otázce vyplývající z tohoto článku, mají příslušné smluvní státy právo určit svého zástupce, který se bez hlasovacího práva zúčastní projednávání této otázky.

Čl.12

1.
 - a) Jakmile Výbor obdržel a porovnal všechny informace, které považuje za potřebné, předseda jmenuje ad hoc smírčí komisi (dále jen komise) složenou z pěti osob, které mohou, avšak nemusí být členy Výboru. Její členové budou jmenováni na základě jednomyslného souhlasu stran ve sporu. Komise poskytne státům, které o to projeví zájem, své dobré služby k pokojnému urovnání sporu, které bude založeno na dodržování této úmluvy.
 - b) Jestliže se státy, které jsou stranami ve sporu, nedohodnou do tří měsíců na složení komise, budou její členové, o nichž se tyto státy nedohodly, zvoleni ze členů Výboru dvouřetinovou většinou v tajném hlasování.
2. Členové komise vykonávají svou funkci jako individuální osoby. Nemohou být příslušníky státu, který je stranou ve sporu, ani státu, který není smluvní stranou této úmluvy.
3. Komise volí svého předsedu a schvaluje svůj jednací řád.

4. Komise zasedá zpravidla v sídle Organizace spojených národů nebo na jiném vhodném místě, které sama určí.
5. Sekretariát zřízený podle článku 10 odstavce 3 této úmluvy bude sloužit též každé komisi, která vznikne výše uvedeným způsobem v důsledku sporu mezi smluvními státy.
6. Veškeré náklady členů komise budou rovnoměrně rozděleny mezi státy, které jsou stranami sporu, na základě odhadu provedeného generálním tajemníkem.
7. Generální tajemník bude v případě potřeby zmocněn uhradit výdaje členů komise ještě před tím, než je uhradí státy, které jsou stranami sporu, v souladu s odstavcem 6 tohoto článku.
8. Informace, které Výbor obdržel a zhodnotil, budou komisi k dispozici. Komise může požádat státy o předložení jakýchkoli dalších informací týkajících se projednávané záležitosti.

Čl.13

1. Komise po plném posouzení záležitosti připraví a předloží předsedovi Výboru svou zprávu se závěry o všech skutkových otázkách týkajících se sporu a s doporučeními, která jsou podle názoru komise vhodná k dosažení pokojného urovnání sporu.
2. Předseda Výboru předloží zprávu komise každému ze států, které jsou stranami ve sporu. Tyto státy sdělí předsedovi Výboru ve lhůtě tří měsíců, zda doporučení obsažená ve zprávě komise přijímají.
3. Po uplynutí lhůty uvedené v odstavci 2 tohoto článku zašle předseda Výboru ostatním smluvním státům této úmluvy zprávu komise spolu s prohlášeními států, jež jsou stranami ve sporu.

Čl.14

1. Smluvní stát může kdykoli prohlásit, že uznává příslušnost Výboru pro přijímání a projednávání sdělení jednotlivých osob nebo skupin osob podléhajících jurisdikci tohoto státu, které si stěžují, že se staly obětí porušení kteréhokoli z práv vyhlášených v této úmluvě. Výbor nepřijme sdělení týkající se smluvního státu, které neučinil takové prohlášení.
2. Každý smluvní stát, který činí prohlášení podle odstavce 1 tohoto článku, může vytvořit nebo určit v rámci svého právního řádu orgán, který bude pověřen přijímat a projednávat petice jednotlivých osob i skupin osob podléhajících jeho jurisdikci, které si stěžují, že se staly obětí porušení některého z práv vyhlášených v této Úmluvě, a které vyčerpaly ostatní dostupné vnitrostátní opravné prostředky.
3. Prohlášení učiněné podle odstavce 1 tohoto článku spolu s názvem orgánu vytvořeného nebo určeného podle odstavce 2 tohoto článku, uloží smluvní stát u generálního tajemníka Organizace spojených národů, a ten zašle jeho kopii ostatním smluvním státům. Prohlášení může být kdykoli odvoláno oznámením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Odvolání se nevztahuje na sdělení, která již Výbor obdržel.
4. Orgán vytvořený nebo určený v souladu s odstavcem 2 tohoto článku povede rejstřík petic. Ověřené kopie rejstříku budou každoročně ukládány u generálního tajemníka, přičemž jejich obsah nebude zveřejňován.
5. V případě, že stěžovatel neobdrží zadostiučinění od orgánu vytvořeného nebo určeného podle odstavce 2 tohoto článku, má právo obrátit se do šesti měsíců s touto záležitostí k Výboru.
6.
 - a) O každé stížnosti uvědomí Výbor důvěrnou cestou smluvní stát, který údajně porušil některé z ustanovení této úmluvy; nesmí však uvést totožnost příslušné osoby nebo skupiny osob bez jejich výslovného souhlasu. Výbor nepřijme anonymní stížnosti.
 - b) Do tří měsíců předloží stát Výboru písemné vysvětlení nebo prohlášení objasňující záležitost a informaci o eventuální nápravě.
7.
 - a) Výbor zkoumá stížnost se zřetelem ke všem informacím, které mu byly předloženy

smluvním státem a stěžovatelem. Výbor se nebude zabývat sdělením stěžovatele, dokud nezjistí, že stěžovatel vyčerpал všechny dosažitelné vnitrostátní opravné prostředky. Tato zásada však neplatí v případě, že se opravné řízení neodůvodněně protahuje.

b) Své případné návrhy a doporučení zašle Výbor příslušnému smluvnímu státu a stěžovateli.

8. Výbor zahrne do své výroční zprávy stručný obsah těchto sdělení, a pokud je to účelné, též obsah vysvětlení a stanovisek smluvních států, jakož i svých vlastních návrhů a doporučení.

9. Výbor je oprávněn vykonávat funkce uvedené v tomto článku pouze tehdy, bude-li prohlášenými ve smyslu odstavce 1 tohoto článku vázáno nejméně deset smluvních států této úmluvy.

Čl.15

1. Až do dosažení cílů Deklarace o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům, obsažené v rezoluci Valného shromáždění 1514 (XV) ze 14. prosince 1960, nebudou ustanovení této úmluvy žádným způsobem omezovat petiční právo zaručené těmto národům jinými mezinárodními dokumenty nebo Organizací spojených národů a jejími mezinárodními odbornými organizacemi.

2.

a) Výbor, vytvořený podle odstavce 1 článku 8 této úmluvy, dostává od orgánů Organizace spojených národů, které se zabývají otázkami majícími přímý vztah k zásadám a cílům této úmluvy, kopie petic a předkládá jim své názory a doporučení ve věci těchto petic, když posuzuje petice, které pocházejí od obyvatel poručenských a nesamosprávných území nebo jiných území, na která se vztahuje rezoluce Valného shromáždění 1514 (XV), a týkají se otázek upravených touto úmluvou a předložených těmto orgánům.

b) Výbor obdrží od příslušných orgánů Organizace spojených národů kopie zpráv o zákonodárných, soudních, správních nebo jiných opatření, která mají přímý vztah k zásadám a cílům této úmluvy a která jsou prováděna správními mocnostmi na územích zmíněných pod bodem a) tohoto odstavce, a bude tlumočit své názory a doporučení těmto orgánům.

3. Výbor zahrne do své zprávy Valnému shromáždění stručný přehled o peticích a zprávách, které obdržel od orgánů Organizace spojených národů, jakož i názory a doporučení Výboru týkající se těchto petic a zpráv.

4. Výbor si vyžádá od generálního tajemníka Organizace spojených národů všechny jemu dostupné informace, které mají vztah k cílům této úmluvy a týkající se území zmíněných v odstavci 2 a) tohoto článku.

Čl.16

Ustanovení této úmluvy o opatřeních, jež mají být učiněna k urovnání sporů nebo k vyřízení stížností, se nedotýkají jiných způsobů řešení sporů nebo vyřizování stížností v oblasti diskriminace, upravených v základních dokumentech nebo úmluvách Organizace spojených národů a jejích odborných organizací, a nebrání smluvním státům použít jiné cesty k urovnání sporu, v souladu s obecnými nebo zvláštními mezinárodními smlouvami, kterými jsou vázány.

ČÁST III

Čl.17

1. Tato úmluva je otevřena odpisu všech států, které jsou členy Organizace spojených národů, kterékoli z jejích mezinárodních odborných organizací, všech států, které jsou stranami Statutu Mezinárodního soudního dvora a kteréhokoli jiného státu, který byl Valným shromážděním Organizace spojených národů vyzván, aby se stal stranou této úmluvy.

2. Tato úmluva podléhá ratifikaci. Ratifikační listiny budou uloženy u generálního tajemníka

Čl.18

1. Tato úmluva je otevřena přístupu všech států uvedených v odstavci 1 článku 17 úmluvy.
2. Listiny o přístupu budou uloženy u generálního tajemníka Organizace spojených národů.

Čl.19

1. Tato úmluva vstoupí v platnost třicátým dnem po uložení dvacáté sedmé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu u generálního tajemníka Organizace spojených národů.
2. Pro každý stát, který úmluvu ratifikuje nebo k ní přistoupí po uložení dvacáté sedmé ratifikační listiny nebo listiny o přístupu, úmluva vstoupí v platnost třicátého dne po uložení jeho ratifikační listiny nebo listiny o přístupu.

Čl.20

1. Jestliže kterýkoli stát učiní při ratifikaci nebo při přístupu výhradu ke kterémukoli z článků této úmluvy, generální tajemník Organizace spojených národů sdělí znění výhrady všem státům, které jsou nebo které se mohou stát smluvními stranami této úmluvy. Kterýkoli stát, který má námitky proti výhradám, oznámí generálnímu tajemníkovi ve lhůtě devadesáti dnů ode dne uvedeného sdělení, že výhradu nepřijímá.
2. Výhrady, které jsou neslučitelné s cílem a účelem této úmluvy, nejsou přípustné. Rovněž není přípustná výhrada, jež by ve svých důsledcích bránila činnosti některého z orgánů vytvořených úmluvou. Za nepřípustnou nebo za takovou, která brání činnosti, bude považována výhrada, s níž vysloví nesouhlas nejméně dvě třetiny smluvních států této úmluvy.
3. Výhrady mohou být kdykoli odvolány sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi. Sdělení vstoupí v platnost dnem, kdy je generální tajemník obdržel.

Čl.21

Každý stát může vypovědět tuto úmluvu písemným sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi Organizace spojených národů. Výpověď vstoupí v platnost jeden rok po dni, kdy generální tajemník sdělení obdrží.

Čl.22

Každý spor vzniklý mezi dvěma nebo více smluvními státy o výklad nebo o použití této úmluvy, který se nevyřeší jednáním nebo na základě procedury výslovně stanovené v této úmluvě, bude na žádost kterékoli ze stran ve sporu předložen k rozhodnutí Mezinárodnímu soudnímu dvoru, nedohodnou-li se strany na jiném způsobu řešení.

Čl.23

1. Každý smluvní stát může kdykoli požádat o revizi této úmluvy písemným sdělením zaslaným generálnímu tajemníkovi Organizace spojených národů.
2. O opatřeních, která mají být na základě takové žádosti přijata, pokud vůbec, rozhodne Valné shromáždění Organizace spojených národů.

Čl.24

Generální tajemník Organizace spojených národů vyrozumí všechny státy uvedené v odstavci 1 článku 17 této úmluvy:

- a) o podpisech této úmluvy, ratifikacích a přístupech podle článků 17 a 18;
- b) o dni, kdy tato úmluva vstoupí v platnost podle článku 19;
- c) o sděleních a prohlášeních, která obdržel podle článků 14, 20 a 23;
- d) o sděleních o výpovědi, která obdrží podle článku 21.

Čl.25

1. Tato úmluva, jejíž znění anglické, čínské, francouzské, ruské a španělské mají stejnou platnost, bude uložena v archivu Organizace spojených národů.
2. Generální tajemník Organizace spojených národů zašle ověřený otisk této úmluvy všem

státům náležejícím do některé z kategorií zmíněných v odstavci 1 článku 17 úmluvy. Na důkaz čehož níže podepsaní, náležitě zmocnění svými vládami, podepsali tuto úmluvu, otevřenou k podpisu v New Yorku dne sedmého března roku tisícího devítistého šedesátého šestého.

Zdroj: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-rasove-diskriminace-19721/> , datum stažení: 2.3.2011

III. Rezoluce Valného Shromáždění OSN č. 1761 (XVII)

General Assembly—Seventeenth Session

RESOLUTIONS ADOPTED ON THE REPORTS OF THE SPECIAL POLITICAL COMMITTEE

C O N T E N T S

	<i>Page</i>
1761 (XVII). The policies of <i>apartheid</i> of the Government of the Republic of South Africa (6 November 1962) (item 87).....	9
1764 (XVII). Report of the United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation (20 November 1962) (item 30).....	10
1856 (XVII). Report of the Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (20 December 1962) (item 31).....	11
1857 (XVII). Question of Hungary (20 December 1962) (item 85).....	11
<i>Note:</i>	
Question of boundaries between Venezuela and the territory of British Guiana (11 December 1962) (item 88).....	11

1761 (XVII). The policies of *apartheid* of the Government of the Republic of South Africa

The General Assembly,

Recalling its previous resolutions on the question of race conflict in South Africa resulting from the policies of *apartheid* of the Government of the Republic of South Africa,

Further recalling its resolutions 44 (I) of 8 December 1946, 395 (V) of 2 December 1950, 615 (VII) of 5 December 1952, 1179 (XII) of 26 November 1957, 1302 (XIII) of 10 December 1958, 1460 (XIV) of 10 December 1959, 1597 (XV) of 13 April 1961 and 1662 (XVI) of 28 November 1961, on the question of the treatment of peoples of Indian and Indo-Pakistan origin,

Noting the reports of the Governments of India¹ and Pakistan² on that subject,

Recalling that the Security Council in its resolution of 1 April 1960³ recognized that the situation in South Africa was one that had led to international friction and, if continued, might endanger international peace and security,

Recalling further that the Security Council in its aforesaid resolution called upon the Government of South Africa to initiate measures aimed at bringing about racial harmony based on equality in order to ensure that the present situation does not continue or recur, and to abandon its policies of *apartheid* and racial discrimination,

Regretting that the actions of some Member States indirectly provide encouragement to the Government of

South Africa to perpetuate its policy of racial segregation, which has been rejected by the majority of that country's population,

1. *Deplores* the failure of the Government of the Republic of South Africa to comply with the repeated requests and demands of the General Assembly and of the Security Council and its flouting of world public opinion by refusing to abandon its racial policies;

2. *Strongly deprecates* the continued and total disregard by the Government of South Africa of its obligations under the Charter of the United Nations and, furthermore, its determined aggravation of racial issues by enforcing measures of increasing ruthlessness involving violence and bloodshed;

3. *Reaffirms* that the continuance of those policies seriously endangers international peace and security;

4. *Requests* Member States to take the following measures, separately or collectively, in conformity with the Charter, to bring about the abandonment of those policies:

(a) Breaking off diplomatic relations with the Government of the Republic of South Africa or refraining from establishing such relations;

(b) Closing their ports to all vessels flying the South African flag;

(c) Enacting legislation prohibiting their ships from entering South African ports;

(d) Boycotting all South African goods and refraining from exporting goods, including all arms and ammunition, to South Africa;

(e) Refusing landing and passage facilities to all aircraft belonging to the Government of South Africa and companies registered under the laws of South Africa;

5. *Decides* to establish a Special Committee consisting of representatives of Member States nominated by the President of the General Assembly, with the following terms of reference:

¹ *Official Records of the General Assembly, Seventeenth Session, Annexes*, agenda item 87, document A/5166.

² *Ibid.*, document A/5173.

³ *Official Records of the Security Council, Fifteenth Year, Supplement for April, May and June 1960*, document S/4300.

(a) To keep the racial policies of the Government of South Africa under review when the Assembly is not in session;

(b) To report either to the Assembly or to the Security Council or to both, as may be appropriate, from time to time;

6. *Requests* all Member States:

(a) To do everything in their power to help the Special Committee to accomplish its task;

(b) To refrain from any act likely to delay or hinder the implementation of the present resolution;

7. *Invites* Member States to inform the General Assembly at its eighteenth session regarding actions taken, separately or collectively, in dissuading the Government of South Africa from pursuing its policies of *apartheid*;

8. *Requests* the Security Council to take appropriate measures, including sanctions, to secure South Africa's compliance with the resolutions of the General Assembly and of the Security Council on this subject and, if necessary, to consider action under Article 6 of the Charter.

1165th plenary meeting,
6 November 1962.

*
*

The President of the General Assembly in pursuance of paragraph 5 of the above resolution, appointed the following members of the Special Committee on the policies of apartheid of the Government of the Republic of South Africa: ALGERIA, COSTA RICA, FEDERATION OF MALAYA, GHANA, GUINEA, HAITI, HUNGARY, NEPAL, NIGERIA, PHILIPPINES and SOMALIA.⁴

1764 (XVII). Report of the United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation

The General Assembly,

I

Recalling its resolution 1347 (XIII) of 13 December 1958 and subsequent resolutions relating to the useful work of the United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation,

Noting with satisfaction the second comprehensive report of the Scientific Committee,⁵ which was adopted unanimously,

Conscious that advances in scientific knowledge have been made concerning the effects of radiation since the publication of the Scientific Committee's first comprehensive report,⁶

Noting with special concern the disquieting conclusions of the report, and in particular that much remains to be learnt about the long-term effects of radiation,

1. *Commends* the United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation for its work and for the valuable report it has presented;

2. *Expresses its appreciation* to the International Atomic Energy Agency, to the specialized agencies, to the international non-governmental and the national scientific organizations and to the individual scientists who have assisted the Scientific Committee in its work;

3. *Calls particular attention* to the Scientific Committee's finding that the exposure of mankind to radia-

tion from increasing numbers of artificial sources, including the world-wide contamination of the environment with short- and long-lived radio-nuclides from weapon tests, calls for the closest attention, particularly because the effects of any increase in radiation exposure may not be fully manifested for several decades in the case of somatic disease, and for many generations in the case of genetic damage;

4. *Urges* all concerned to take note of the suggestions made and the views expressed in the report of the Scientific Committee;

5. *Requests* the Scientific Committee to continue its assessment of radiation risks as well as its review of those studies and further investigations that should be undertaken in the interests of increasing man's knowledge of the effects of radiation, and to report to the General Assembly at the eighteenth session on its progress and on its future programme of work;

6. *Calls upon* the International Atomic Energy Agency, the specialized agencies, the international non-governmental and the national scientific organizations, individual scientists and the Governments of Member States to continue to co-operate fully with the Scientific Committee in carrying out its further important responsibilities;

7. *Recommends* the Governments of Member States to prepare and carry out according to their means large-scale information programmes on the effects of atomic radiation;

8. *Requests* the Secretary-General to continue to provide the Scientific Committee with the assistance necessary for the conduct of its work;

II

Recalling section II of its resolution 1629 (XVI) of 27 October 1961,

Having considered the report of the World Meteorological Organization⁷ on the proposal for a scheme of world-wide monitoring and reporting of levels of atmospheric radio-activity,

Noting that the United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation will examine this scheme at its twelfth session to be held at Geneva in January 1963,

Encouraged to believe that a feasible scheme for this purpose can be implemented in the near future following final technical consultations between the World Meteorological Organization and the other organizations concerned,

1. *Commends* the World Meteorological Organization for its prompt and effective response to the invitation addressed to it in resolution 1629 (XVI), and the International Atomic Energy Agency and the United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation for the valuable co-operation and assistance they have extended to the World Meteorological Organization in this matter;

2. *Invites* the World Meteorological Organization to complete its consultations with the Scientific Committee on the development of its draft plan, and to implement this plan, if found feasible, at the earliest possible date;

3. *Urges* the Governments of Member States and all others concerned to co-operate fully and to take all

⁴ See A/5400.

⁵ *Official Records of the General Assembly, Seventeenth Session, Supplement No. 16 (A/5216).*

⁶ *Ibid., Thirteenth Session, Supplement No. 17 (A/3838).*

⁷ *Ibid., Seventeenth Session, Annexes, agenda item 30, document A/5253.*

IV. Skutková podstata trestných činů s rasovým podtextem, úplné paragrafové znění

§ 140 (§ 219) – **Vražda** (1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let. (2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude trestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let. (3) Odnětím svobody patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 **g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.**¹⁵ (4) Příprava je trestná.

§ 145 (§ 222) – **Těžké ublížení na zdraví** (1) Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let. (2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 **f) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání g) opětovně, nebo h) ze zavrženíhodné pohnutky.** (3) Odnětím svobody na osm až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt. (4) Příprava je trestná.¹⁶

§ 146 (§ 221) – **Ublížení na zdraví** (1) Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. (2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1, **e) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.** (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví. (4) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.¹⁷

§ 352 (§ 196) – **Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci** (1) Kdo skupině obyvatelů vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. (2) **Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo**

¹⁵ Texty zákonů, Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, 2010, str. 29

¹⁶ Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 30

¹⁷ Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 30

způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. (3) Stejně jako v odstavci 2 bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí ke spáchání takového činu.¹⁸

§ 355 (§ 198) – Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (1) Kdo veřejně hanobí a) nějaký národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo b) skupinu osob pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. (2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a) nejméně se dvěma osobami, nebo b) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem.¹⁹

§ 356 (§ 198a) – Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (1) Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. (2) Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odstavci 1. (3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo b) účastní-li se aktivně takovým činem činnosti skupiny, organizace nebo sdružení, které hlásí diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou, třídní, náboženskou nebo jinou nenávist.²⁰

§ 400 (§ 259) – Genocidium (1) Kdo v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou, třídní nebo jinou podobnou skupinu lidí a) uvede příslušníky takové skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit jejich úplné nebo částečné fyzické zničení, b) provede opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí, c) násilně převádí děti z jedné takové skupiny do druhé nebo d) způsobí příslušníkovi takové skupiny těžkou újmu na zdraví nebo smrt, bude potrestán

¹⁸ Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 75

¹⁹ Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 76

²⁰ Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 76

odnětím svobody na dvanáct až dvacet let nebo výjimečným trestem. (2) Stejně tak bude potrestán, kdo k činu uvedeném v odstavci 1 veřejně podněcuje. (3) Příprava je trestná.²¹

§ 401 – Útok proti lidskosti (1) Kdo se v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu dopustí a) vyhlazování lidí b) zotročování c) deportace nebo násilného přesunu skupiny obyvatelstva e) persekuce skupiny obyvatelstva na politickém, rasovém, národnostním, etnickém, kulturním nebo náboženském základě, z důvodů pohlaví nebo z jiného podobného důvodu f) apartheidu nebo jiné podobné segregace nebo diskriminace g) zbavení osobní svobody, zavlčení na neznámé místo nebo jakéhokoli jiného omezení osobní svobody s následným nedobrovolným zmizením osob h) mučení i) vraždy, nebo j) jiného nelidského činu obdobné povahy, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let nebo výjimečným trestem. (2) Příprava je trestná.²²

§ 402 – Apartheid a diskriminace skupin lidí (1) Kdo uplatňuje apartheid nebo rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou nebo třídní segregaci nebo jinou podobnou diskriminaci skupiny lidí, bude potrestán odnětím svobody na pět až dvanáct let. (2) Odnětím svobody na deset až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, a) uvrhne-li činem uvedeném v odstavci 1 takovou skupinu do těžkých životních podmínek, nebo b) vystaví-li takovým činem takovou skupinu lidí nelidskému nebo ponižujícímu zacházení. (3) Příprava je trestná.²³

§ 403 (§ 260) – Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (1) Kdo založí, podporuje nebo propaguje hnutí, které prokazatelně směřuje k potlačení práv a svobod člověka, nebo hlásá rasovou, etnickou, národnostní, náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let. (2) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, c) spáchá-li takový čin jako voják nebo d) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu. (3) Příprava je trestná.²⁴

²¹ Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 85

²² Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 85

²³ Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 85

²⁴ Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 85-86

§ 404 (§ 261) – Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka. Kdo veřejně projevuje sympatie k hnutí uvedenému v § 403 odst.1, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.²⁵

§ 405 ((§ 261a) - Popírání, zpochybnění, schvalování a ospravedlňování genocidia
Kdo veřejně popírá, zpochybňuje, schvaluje nebo se snaží ospravedlnit nacistické, komunistické nebo jiné genocidium nebo jiné zločiny nacistů a komunistů proti lidskosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.²⁶

²⁵ Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 86

²⁶ Texty zákonů (2010), Trestní zákoník (nový kodex – právní stav ke dni 1.1.2010), C.H.Beck, str. 86

V. Symbolika extrémně pravicových hnutí

Extremistická symbolika

Nezi symbolika

hákový kříž (svastika) pravotočivá svastika SS Totenkopf znak SS znak SA Oregon

Runy

Odal Rune Sig Rune Leben Rune Todes Rune Vöi hák Thor Steinar (staré logo)

Číslo

14 18 28 88 168:1

14 slov Adolf Hitler Blood & Honour Heil Hitler počet obětí amerického teroristy Timothy McVeigha při útoku na budovu federálního úřadu v Oklahama City v roce 1995

Organizace

Blood & Honour Combat 18 Anti-Antifa Národní odpor GHLS Klanemans (Ku Klux Klan)

Dělnická strana Národní strana Národní korporativismus Autonomní nacionalisté Právo a spravedlnost Vlastenecká fronta

Kalibová, K., Cakl, O.: Symbolika ultrapravicových hnutí, in: Bulletin č. 3: O pravicovém extremismu (nejen) na území ČR, www.chcoteho.cz

Extremistická symbolika

Organizace

Národní odpor Národní korporativismus Autonomní nacionalisté

Číslovky

Thor Steinar

nové logo staré logo

Nazi Street oblečení

Grassel Eighty Eight Nibelung

Backlock

Jihlava 2008 Praha 2008 Plzeň 2008

Zdroj:

Kalibová, K., Cakl, O.: Symbolika extremistických hnutí, in Hrozby neonacismu – Příležitost demokracie, Asi-milování o.s., 2009

VI. Tabulka: Výskyt extrémistické trestné činnosti v jednotlivých krajích v letech 2000-2009

**Výskyt extrémistické trestné činnosti v jednotlivých krajích
v letech 2000 - 2009**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
SmK	23%	28,30%	22,40%	28,40%	36,10%	29,20%	25,40%	20,40%	16,10%	23,40%
JmK	10,40%	11,10%	14,80%	13,10%	8,70%	11,50%	11,70%	14,80%	19,80%	18,10%
VčK	15,40%	7,30%	10,80%	7,20%	6,60%	10,30%	7,70%	10,10%	7,80%	4,50%
SčK	12,10%	13,50%	11,20%	11,90%	16,40%	19,40%	21,40%	11,70%	16,10%	13,60%
ZčK	8,30%	4,40%	6,80%	5,10%	4,60%	3,60%	5,60%	4,10%	5,20%	10,90%
JčK	5,60%	3,50%	4,70%	5,70%	5,20%	6,70%	4,40%	6,10%	5,50%	11,40%
StřčK	9,10%	14,40%	11,50%	18,50%	5,70%	6,30%	6,50%	10,20%	13,40%	5,30%
Praha	16,10%	17,50%	17,80%	10,10%	16,70%	13,00%	17,30%	22,40%	16,10%	12,80%

Legenda

I.místo
II.místo
III.místo
VIII.místo

VII. Struktura rozhovoru s informátorem

Tato struktura přesně odpovídá té, se kterou realizátor pracoval v terénu, primárně se tak jedná o materiál sloužící realizátorovi.

Jak bylo napsáno v textu a je to pozorovatelné i na přepisu rozhovorů, tato kostra je pouze orientační a sloužila realizátorovi jako návod, obsah jednotlivých bloků byl volný a snažil se pružně reagovat na informace poskytované v průběhu rozhovoru.

Průběh rozhovoru

Stručné představení

- První seznámení, představení
- Seznámení informátora s výzkumem – co, kde, kdo je vedoucí, typ práce, anonymita – pouze iniciály jména. Vysokoškolská práce – etické standardy.
- Souhlas s nahráváním

Úvod - návrh otázek na „rozehřátí“

- Nechat vězně, ať sám ve stručnosti uvede svou trestnou minulost...
 - o Ať je na čem „stavět“

BLOK I. – RODINA, ŠKOLA A DOSPÍVÁNÍ

I.a – Rodina, dětství

- Kde jste se narodil? – případně rozvést, bude-li to zajímavé.
- Máte nějaké sourozence?
 - o Jaké s nimi měl vztahy v dětství, dospívání a nyní.
 - o Co sourozenci dělají dnes
 - o Jak vnímají to, že mají bráchu za mřížemi
- Čím se živili Vaši rodiče? - jejich minulost, sociální status rodiny
 - o Vychovávali Vás oba rodiče? – varianty a ty rozvést...
 - o Vztah mezi rodiči – hádky, alkohol, rozvod, nedostatek peněz... - jak to vnímal jako dítě.
 - o Trávil jste víc času s matkou nebo s otcem?
 - o Popište mi Vaši matku – její vlastnosti, charakter, jak Vás vychovávala

- Popište mi Vašeho otce – vlastnosti, minulost, alkohol, trávení volného času.
- Kdo byl pro Vás větší autorita? Proč?
- Byli Vaši rodiče ve výchově přísní nebo nikoliv – používali tělesné tresty? Rozvinout.
- S kým jste měl v dětství lepší vztah – otec x matka
- Jaké pocity máte, když vzpomínáte na dětství.
- Kdo, nebo co se Vám vybaví, když se řekne dětství.
- Vzpomenete si na něco, co Vám nejvíce ublížilo? Co to bylo, kdo Vám to udělal?
- Jaký byl největší trest v dětství...

Náboženství

- *Věříte v B-ha...*
- *Pocházíte z náboženského prostředí?*
- *Co si myslíte o věřících lidech...*

I.b - Škola – základní škola

- Jak Vám šlo učení? Sebehodnocení
- Jak jste se cítil v kolektivu?
- Měl jste hodně kamarádů nebo jste byl spíš samotář?
- Měl jste tehdy ve škole nějaký vzor? Kdo to byl... v čem vás upoutal...
- Jakou roli jste hrál – rozvést, důležité
- Jak jste vnímal učitele? Kladně x negativně, proč.
- Měl jste někdy nějaké kázeňské přestupky, pamatujete si vaši největší školáckou lumpárnu? Měl jste někdy sníženou známku z chování nebo důtku?
- Reakce rodičů na známky – vracíme se k výchově!

I.c – Střední škola, učiliště

- studoval jste dále po základní škole? Co jste studoval? Pokud ano – výsledky, kolektiv, vztah k učitelům, nějaké konflikty...?
- Pokud nestudoval – co jste dělal? Práce? Pracovní úřad?

BLOK II. – RASISTICKÉ MYŠLENKY

- Víte co je to rasismus? Myslíte si o sobě, že jste rasista? Případně proč?
- Kdy jste poprvé přišel do kontaktu s rasistickou ideologií?
- Máte nějaký vzor?
 - o Prostřednictvím koho jste se k ní dostal? Kamarád? Parta?
 - o Čím Vás tato ideologie zaujala?
- Myslíte si, že bílá rasa je ostatním rasám nadřazená?
- Jaký je Váš názor na cizince v ČR. Zdůvodněte.
 - o Co si myslíte o Vietnamicích, Ukrajincích, Polácích.
- Co se Vám vybaví, když se řekne „Róm“?
- Co se Vám vybaví, když se řekne „Žid“?
- Co se Vám vybaví, když se řekne „Čech“?

- Četl jste nějaké knihy o této problematice?
- Kdo Vám nejvíce „vadí“ a proč?
- Scházeli jste se s lidmi, kteří mají rasistické myšlenky?
 - o Co jste v jejich skupině hledal?
 - o Cítil jste, že jste mezi lidmi, kteří vám rozumí?
 - o Cítil jste, že máte ve skupině větší sílu?
 - o Jak probíhal společný čas trávený s těmito lidmi?
 - o Jezdil jste na nějaké demonstrace?
 - o Máte nějaké tetování nebo oblečení, které by odkazovalo na Vaše vnímání světa?
- Dovedete si představit, že byste Vy nebo někdo Vám blízký žil v páru s někým odlišné pleti nebo národnosti?
- Říká Vám něco slovo holocaust? Co?
 - o Kdybyste se dozvěděl, že máte například předky Romy nebo Židy, jak byste se s tím sžíval?

BLOK III. – PERCEPCE SPÁCHANÉHO TRESTNÉHO ČINU

III.a – Příprava, průběh a chvíle po spáchání trestného činu

- Jaký trestný čin jste spáchal?
- Kdy se ve Vás vzal nutkání k takovému jednání?

- Jak jste se na čin připravoval?
- Pil jste před spácháním činu alkohol nebo drog?
- Kdo vybral oběť?
- Proč jste vybral/vybrali tohoto člověka?
- Znal jste oběť osobně? Věděl jste, jak se jmenuje atd.? Mluvil jste s ní někdy předtím?
- Jak jste se cítil v průběhu konání trestného činu? Popište mi Vaše pocity...
- Myslíte, že jste se zachoval správně?

III.b. – Po spáchání činu

- Co jste dělal po spáchání činu?
- Cítil jste vinu nebo jste cítil „dobrý pocit“, že jste udělal něco správného?
- Myslel jste na oběť?
- Jak probíhalo vyšetřování?
- Přiznal jste se na policii sám nebo si vás policie našla...
- Když jste byl zatčen, co se vám honilo hlavou. Na co jste myslel? Co jste cítil.
- Jak se k vám zachovali ostatní lidé z „party“

III.c – Trest

- Jaký trest jste dostal?
- Připadá vám trest přiměřený?
- Kdyby se někdo z Vašich blízkých stal obětí Vašeho trestného činu, považoval byste takový trest za přiměřený?
- Vzpomenete si někdy na oběť spáchaného činu? Jak žije, co prožívá...
- Jaké máte vyhlídky do budoucna?
 - o Práce?
 - o Rodinný život?
- Chtěl byste vyhledat „staré známé“ známé z doby před odsouzením.
- Spáchal byste trestný čin znovu?

VIII. Právní úprava vztahující se k nahlížení do spisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Oddíl šestý: Nahlížení do spisů

§65

(1) Obviněný, poškozený a zúčastněná osoba, jejich obhájci a zmocněnci mají právo nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování a osobních údajů svědka podle § 55 odst. 2, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí. Totéž právo mají zákonní zástupci obviněného, poškozeného nebo zúčastněné osoby, jestliže tyto osoby jsou zbaveny způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jejich způsobilost k právním úkonům omezena. Jiné osoby tak mohou činit se souhlasem předsedy senátu a v přípravném řízení se souhlasem státního zástupce nebo policejního orgánu, jen pokud je toho třeba k uplatnění jejich práv.

(2) V přípravném řízení může státní zástupce nebo policejní orgán právo nahlédnout do spisů a spolu s tím ostatní práva uvedená v odstavci 1 ze závažných důvodů odepřít. Závažnost důvodů, ze kterých tato práva odepřel policejní orgán, je na žádost osoby, jíž se odepření týká, státní zástupce povinen urychleně přezkoumat. Tato práva nelze odepřít obviněnému a obhájci, jakmile byli upozorněni na možnost prostudovat spisy.

(3) Tomu, kdo měl právo být úkonu přítomen, nemůže být odepřeno nahlédnutí do protokolu o takovém úkonu. Obviněnému a jeho obhájci nemůže být odepřeno nahlédnutí do usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1).

(4) Práva státních orgánů nahlížet do spisů podle jiných zákonných předpisů nejsou ustanovením předchozích odstavců dotčena.

(5) Při povolování nahlížet do spisů je nutno učinit takové opatření, aby byla zachována tajnost utajovaných skutečností chráněných zvláštním zákonem a údajů, na které se vztahuje státem uložená nebo uznaná povinnost mlčenlivosti.

(zdroj: <http://zakony-online.cz/?s16&q16=all> 9.2.2011)

IX. Novinové články související s případem J.V.

Za svérázný pokus o řešení konfliktů mezi starousedlíky a přistěhovalci ve Vysokém Veselí na Jičínsku už sedí jeden muž ve vězení. V dopise pro MF DNES vylíčil, jak převážně romští sousedé, kteří přišli do městečka po roce 2001, terorizovali jeho matku. Jednoho z nich postřelil.

O dění ve Vysokém Veselí se teď zase víc mluví. Starousedlíci láteří, že se kvůli přistěhovalcům pomalu bojí vyjít na ulici. Romy tam sestěhovaly realitní firmy a podle původních obyvatel kradou, bijí sousedy a dělají výtržnosti. Napadli už i starostu, jeho zástupce i místního faráře.

Dramatická situace tam ale byla už před dvěma lety. Vyvrcholila pokusem o vraždu. ■■■■■, jehož nemocnou matku přistěhovalci okradli, jednoho z násilníků postřelil. Přistěhovalci prý terorizovali jeho matku, když pobýval v Londýně.

"Důchod jí brali celý rok"

"Celý rok ji okrádali o důchod a všelijak ji sužovali. Málem zemřela hlady. Sebrali jí i dvaasedmdesát tisíc, které si našetřila na výměnu topení," tvrdí v dopise ■■■■■.

Líčí, že jednou Romové matku v jejím domě napadli tak, že kdyby ji zbitou na zemi nenašli sousedé, už by nežila. "Do domu vcházeli pod různými záminkami. Invalidní máma pro ně také musela pracovat," tvrdí vězeň.

Když se ■■■■■ vrátil z Londýna domů, zděsil se, jak se městečko změnilo. "Každý den u našeho domu hlídkovala nějaká romská skupina. Matka se tehdy z neustálého zastrašování a psychického teroru několikrát zhroutila," píše muž.

Tehdy se rozhodl, že z Romů ukradené peníze dostane. Věděl, kde se scházejí, a vydal se za nimi do hospody. Tam na něj prý jeden z nich vytáhl nůž. "A řekl, že dům mé matky podpálí a pak ji zabije," píše vězeň.

Na férovku: tobě je čtyřicet, nás je čtyřicet

Otřesený ■■■■■ podle svých slov odešel domů, nabil perkusní revolver a vrátil se do hospody. Na muže, který mu vyhrožoval nožem, vystřelil. Kulka našťěstí muže jen zranila.

Celá skupina se pak na ■■■■■ vrhla a zbili ho. "Říkali tomu férovka. Tobě je čtyřicet, nás je čtyřicet," vypráví s notnou dávkou černého humoru místní prodejce na náměstí.

"Podle svědků do něj kopali tak dlouho, dokud nepřijeli policajti. Byl prý celý modrý," líčí ■■■■■ bratr ■■■■■, který dnes v domě bydlí.

"Policisté ho hned vyslýchali, aniž by ho nejdřív zavezli k lékaři. Vypovídal v šoku a u soudu si to tím pokazil. Pak výpověď měnil, což se samozřejmě soudci nelíbilo," říká ■■■■■.

"Neměl říkat, že ho chtěl zastřelit"

Starosta Vysokého Veselí Luboš Holman svědčil u soudu ve prospěch [REDAKCE] a podepsal i petici na jeho obhajobu. "Přítížil mu posudek znalce. Lékař došel k názoru, že kdyby měla rána vypálená z revolveru větší razanci, byla by smrtelná," sděluje starosta.

On sám má s nepřizpůsobivými Romy z městečka zkušenost. Před několika lety ho napadli a zbili. Totéž udělali místnímu faráři.

"Znám vyšetřovatele z kriminálky a ten míní, že [REDAKCE] si hodně přitížil tím, když u výslechu řekl, že chtěl Roma zastřelit," říká jeden z obyvatel města.

[REDAKCE] píše, že důsledky svého činu pocítuje i ve vězení: "Pronásledují mě i zde, chtějí mě zabít. To, že jsem naživu, je jen díky pracovníkům věznice, kteří mě už několikrát zachránili."

Poškodil celou rodinu, říká bratr

[REDAKCE] považuje bratrův čin za velmi neuvážený: "Naštval mě. To, co udělal, byl nesmysl. Těžce uškodil celé rodině. Nebyla to žádná sebeobrana. On šel z hospody domů pro zbraň, vrátil se tam a střelil. Já bych volal policajty nebo bych se už nevracel."

Muž, kterého jeho bratr postřelil, teď ve Veselí nebydlí. Podle některých obyvatel je prý ve vězení. Za mřížemi skončili i někteří další přistěhovalci, ale městu to klid nepřineslo. Na násilnosti, krádeže a nevhodné chování Romů si obyvatelé stěžují stále.

[REDAKCE] přitom vzpomíná, že jako chlapci s bratrem spali ve stanu za městem a nikdy se nemuseli bát. To by dnes svým dětem nedovolil.

Navíc ani podle něj nejsou všichni Romové ve městě špatní. Už od dětství zná několik rodin ve Veselí, s jejichž členy se normálně zdraví: "A nemáme spolu jediný problém. Problémy jsou pouze s těmi, co se přistěhovali do města později."

Zdroj: idnes.cz

Zbili starostu i faráře. Město bude naše, hrozí romští přistěhovalci místním

13. listopadu 2010 9:15

Obyvatele Vysokého Veselí na Jičínsku trápí problémy s přistěhovalci. V posledních letech v obci přibyla asi pětina lidí, většinou Romů. Podle starousedlíků vesnici přeměnili na místo, kde se lidé bojí vycházet ven. Romové podle nich kradou, bijí sousedy a dělají výtržnosti. Napadli už i starostu, jeho zástupce i místního faráře.

Napětí mezi starousedlíky a Romy, kteří tam přicházejí z větších měst, je každodenní. Romská komunita v současnosti tvoří téměř 20 % obyvatel městečka. Pro místní se stali postrachem.

"Je jich tu opravdu hodně. Mnozí sem přišli v době, kdy podnikatelé skupovali domy v historickém středu Mladé Boleslavi. Najali romského podnikatele, který vystěhovaným Romům koupil domy v malých městech a obcích. Schytali jsme to my, schytala to i Sobotka.

Jsou to opravdu krajně nepřizpůsobiví lidé toho nejhrubšího zrna. Neštítí se ničeho," říká starosta Vysokého Veselí Luboš Holman, který je ve funkci už 16let.

Vysoké Veselí má 920 obyvatel. Přihlášených příslušníků romské komunity tady žije 170. Část z nich přišla v polovině 60. let, s tou problémy nejsou. Druhá velká vlna přistěhovalců přišla po roce 2001 a stále pokračuje.

Místostarosta skončil s přeraženým nosem

Starosta stejně jako řada lidí ve městě už zakusil, jak bolí pěsti místních Romů. "Je to tak dva roky, co nás zbili. Místostarostovi přerazili nos. Dělalí na náměstí binec, měli otevřené auto, reproduktory naplno. Šli jsme zrovna z rady, a tak jim říkám, hoši je po desáté večer, tak to ztlumte," vzpomíná starosta, který tehdy skončil se šrámy z následné potyčky v nemocnici.

S rozbitou hlavou skončil před dvěma lety po pokusech sblížit se s Romy i tehdy nový místní farář. "Když se přišel představit, ptal se, na co by si měl dát ve městě pozor. Říkal jsem mu jako všem, že na Romy. Netvářil se na mě hezky. Ale za čtrnáct dní přišel s ovázanou hlavou, že ho Romové zbili," říká starosta.

Terčem útoků Romů se stali i další obyvatelé. Romové napadli třeba matku a převrhli kočárek s dítětem. Když jí šel na pomoc jeden z místních, skončil v nemocnici.

Nedávno Romové zmlátili starého muže o holi. "Šel z náměstí, oni ho v partě obklopili, a když se obával a chtěl se bránit holi, tak ho zkopali a ztřískali. Dvacet let jsem tu nežila a teď lituju, že jsem se sem s rodinou vrátila. Však nám také otevřeně říkají, že to jednou bude jejich město. Že my bílí to tady nevydržíme a odejdeme odsud," líčí jedna z obyvatelky města.

Někteří lidé už se například bojí pouštět své děti ven. "Moje dcera ven vůbec nechodí. Samotnou bych ji ven ani nepustila. A vím proč. Měla zlomenou klíční kost, protože spadla z koně. Když už to měla srostlé a vytáhli jí ten drát, tak po čtyřech dnech přišla ze školy, že bránila před romským děvčetem kamarádku a ta Romka jí tu klíční kost zlomila znovu," tvrdí žena.

Starosta je rasista, stěžují si Romové

Romové jí prý také opakovaně kradou ze schránky poštu, házejí na okna dělobuchy a kradou benzin z auta. "Když na ně zařvete, ať okamžitě vypadnou, jsou schopni po vás hodit nožem."

Jiné ženě z města kradla Romka v domě v pravé poledne: "Odnese dva a půl tisíce a dva snubní prstýnky. Nakonec jsme z ní ty peníze dostali, ale o snubních prstýncích řekla, že je hodila do výkopu, když se tady dělala plynofikace."

Obyvatelé s nejhorší pověstí bydlí hlavně na bývalém nádraží a na bývalé váze. "Starosta je rasista. Nestěžujeme si na něj jen my, ale i bílí. Byli tu za námi. Ať se podívá na sebe, jak on kradе. Svádějí to na Romy a přitom bílí tady kradou víc než Romové," říká mladá žena u budovy s rozbitými okny a dveřmi.

Policisté: Jsou i horší místa než je Veselí

Podle vedoucího policejního oddělení v Kopidlně Miroslava Netíka policisté zajišťují bezpečnost ve Vysokém Veselí v rámci možností.

"Hlídky se tam střídají v nepravidelných intervalech, jak nám to čas a možnosti dovolují," řekl Netík a dodal, že se nedá říct, že v městečku jsou problémy jen s romskou menšinou: "Problémy tam jsou všeobecně a domnívám se, že ve Veselí je podstatně méně deliktů než jinde v našem rajonu."

Ani jičínská policejní mluvčí Hana Klečalová si nemyslí, že by ve Veselí byla větší kriminalita než jinde na Jičínsku.

"To, že tam nějaké problémy jsou, vyplývá ze složení obyvatelstva v místě, a z toho, jestli ti lidé mají práci, nebo ne. Není to pouze otázka toho, jestli tam bydlí přizpůsobiví nebo nepřizpůsobiví lidé. Ale nemyslím si, že by tam byla anarchie, že by se kolegové z oddělení v Kopidlně městečku nevěnovali a nezajímali se o ně," míní mluvčí.

Avšak pracovnice sociální péče, která v pátek ve Vysokém Veselí odcházela od jedné z problematických rodin, namítla, že situace v městečku je oproti jiným místům co do problémů s nepřizpůsobivými obyvateli zdaleka nejsložitější.

Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/zbili-starostu-i-farare-mesto-bude-nase-hrozi-romsti-pristehovalci-mistnim-17f-domaci.asp?c=A101113_1482692_hradec-zpravy_sot

Násilníci a zloději z Veselí jsou za mřížemi, místo nich kradou jiní

5. března 2011 10:37

Vysoké Veselí na Jičínsku se léta potýkalo s vysokou kriminalitou. Nepřizpůsobiví obyvatelé tu kradli i za bílého dne, zbili starostu, místostarostu i faráře. Teď je většina z nich za mřížemi. Ani tak ale není v městečku klid. Problémy nezmizely, jen se rozdrobily na menší přestupky nebo drobné krádeže.

Přestože na zveřejnění problémů s kriminalitou ve Veselí reagovali i policisté a ve městečku se teď objevují častěji, příliš bezpečno tu není.

"Nedávno se sem přistěhovali další podobní lidé. Asi před čtrnácti dny tady policisté dopadli zloděje železa a ti noví byli mezi nimi. Pořád se tady krade. Například nedávno někdo ukradl těžký železný poklop ze stavidla rybníka. Byl přikurtován silnými železy, ale zloději si s tím poradili," říká starosta Luboš Holman.

Dodává, že zrovna odmítl přijmout na veřejné práce muže romské národnosti. "Řekl jsem mu, ať jde na úřad práce. Ostatní lidé s ním totiž dělat nechtějí, protože se ulevvá a zbytečně zabírá místo někomu, kdo si práce váží."

I první muž městečka před několika lety pocítil, co se stane, když večer nepřizpůsobivé požádá, aby ztlumili dunící reproduktory ve svých autech. Dostal nakládačku. I s místostarostou. "Jsem klid'as, ale vždycky se najde někdo, komu se nelíbím. Poté, co mi na náměstí naložili, jsem se zařekl, že už se napadat nenechám," říká Holman.

Nepřizpůsobiví občané obsadili bývalé nádraží

Zastupitelé, kteří před volbami agitovali právě mezi nepřizpůsobivými, ale míní, že to, co se stalo, už odvál čas. Myslí si to i lidé z Vysokého Veselí? Ne tak docela.

"To, co se vloni psalo, nebylo vůbec přehnané. Při práci se ze strany některých místních lidí stále setkávám s agresivitou," říká prodavačka v obchodu v centru městečka. Naopak poštovní úřednice tvrdí, že se nikdy s žádným špatným chováním nepřizpůsobivých nesekala.

Další místní žena ale tvrdí, že situace je čím dál horší. "Oni žijí v noci, teď spí. Dělat nemusejí, peníze jim dávají. Večer patří náměstí jim. Abyste se bál vyjít ven."

Co by pomohlo? Důslednější policejní dozor? "Já bych je odsud hnala. V budově bývalého nádraží jich prý je třicet. Jsem zvědavá, jak je tam budou sčítat. Kolik se jich nahlásí," uvažuje jedna z žen.

Zdroj:http://zpravy.idnes.cz/nasilnici-a-zloději-z-veseli-jsou-za-mrizemi-misto-nich-kradou-jini-1f1-/domaci.asp?c=A110305_094535_hradec-zpravy_pp (22.4.2011)